

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Expedita Juris Divini, Natvralis, Et Ecclesiastici Moralis Expositio

Tamburini, Tommaso

Coloniæ Agrippinæ, 1665

De Matrimonio. Liber Octavus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40132

LIBER OCTAVVS
DE
SACRAMENTO
MATRIMONII,
TRACTATVS PRIMVS
DE
IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

Juvat me impedimenta amovere Matrimonii prius, quàm de ipso magis proximè tractationem instituum. Nam propterea in Primo, & Secundo Tractatu hujus Octavi Libri agam de Matrimonii impedimentis, de què horum dispensatione, ut scilicet illis per dispensationem amotis, possim propiùs, atque expeditiùs ad ipsius Matrimonii considerationem accedere. Faveat conatibus nostris omnium bonorum Auctor, & Donator Deus.

CAPUT I.

Quid, & quotuplex sit impedimentum Matrimonii.

1. Id, quod obstat, ne Matrimonium contrahatur, sive illud sit Physicum, ut ætas infantilis, quæ est inepta ad Matrimonium; sive sit morale, ut prohibitio v. g. ne affinis contrahat cum affine, dicitur Matrimonii impedimentum.

2. Est autem in duplici Classe; Aliud enim est solum impediens, impedit nimirum, sed non invalidat Matrimonium; qualis est v. g. votum simplex Castitatis. Aliud ita impedit, ut etiam invalidet; quale est idem votum Castitatis solemne. Illa primi generis vocantur absolutè impediencia, hæc dirimentia.

3. De impediencia dicemus postea, nunc (utpote gravioris momenti) locum demus dirimentibus, quæ sunt duodecim ex Jure antiquo; quibus, si duo addas ex Jure novo Tridentini, omnia sunt quatuordecim his vulgatis versibus comprehensa:

4. Error, conditio, votum, cognatio, crimen,

Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,

Si sis affinis, si forte coire nequibus.

Et ex Tridentino.

*Si Parochi, & duplicis desit presentia Testis,
Raptæve sit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.*

Hoc est Matrimonium cum aliquo ex prædictis impedimentis factum, retractatur, atque omnino irritum est, ac nullum, ac si factum non fuisset.

5. Hæc impedimenta, aliqua sunt inducta Jure naturæ, aliqua Jure Ecclesiastico. De Jure naturæ sunt illa quatuor: Error in persona, Impotentia perpetua, Consanguinitas in primo gradu rectæ lineæ, Patris v. g. cum filia, & Ligamen, id est, ligatum esse actuali Matrimonio. Cætera sunt de Jure Ecclesiastico, ut distinctius dicemus in explicatione singulorum.

6. Quæ autem sunt ex jure naturæ, dispensabilia non sunt, & locum habent etiam in matrimoniis Infidelium, quæ verò ortum habent ex jure Ecclesiæ, possunt à Summo Pontifice

N n 2 tifice

tifice dispensari, & locum nequaquam habent in dictis Infidelium Matrimoniiis.

7. An alia potestas (præter Summum Pontificem) sive Ecclesiastica ipso inferior, sive Civilis, Imperatoria, Regia, &c. Matrimonii impedimenta constituere valide possit, lege apud Doctores passim.

a Sanchez. l. 7. matr. à d. 1. Pont. l. 6. matr. à c. 1. Coninc. disput. 30. de matr. dub. 1. Perez d. 31. de matr. sec. 4. Avers. q. 9. de matr. sec. 2. & 3. aliq. apud ipsos.

CAPUT II.

Impedimentum Primum Matrimonii, id est, Error.

§. I.

Quid ille sit?

VT hujus impedimenti notitia plana fiat, Adverte Primò, in contrahentibus Matrimonium, duorum genera errorum posse intercedere. Primum, in personis ipsis, quæ contrahunt; ut, si tu volens contrahere cum Maria, invenias Catharinam.

Secundum, in qualitatibus personarum; ut, si quis volens contrahere cum Maria pulchra, vel nobili, vel divite, inveniat ipsam eandem deformem, vel ignobilem, vel pauperem. Inter has qualitates, ne adnumeret Servitutem; hæc enim propter suas peculiariter considerationes certò est impedimentum dirimens, ut c. 3. explicabimus: adnumeret tamen ipsum nomen contrahentium, nam ex solo nominis errore non vitari Matrimonium, quando constat de persona, nimis est certum.

2. Adverte Secundò, Errorem posse interdum esse antecedentem, & dantem causam contractui, interdum comitantem. Prior contingit, quando consensus totus innititur errori. Contingit autem, sive circa substantiam: ut, si Antonius, ideò ducit hanc, quia putat esse Mariam, ita, ut, si scivisset non esse Mariam, non consensisset in illà: sive circa qualitates, ut, si ideo ducit Mariam, quia putat, esse divitem, ita, ut, si scivisset non esse divitem, in illam non consensisset. Posterior, id est, error comitans contingit, quando consensus non innititur errori; & quidem pari modo, sive circa substantiam, ut, si Antonius ducit hanc v. g. Berram, ita ut, si scivisset esse Mariam, adhuc consensisset; sive circa qualitates, ut

si Antonius ducit Mariam, putans eam esse divitem, ita tamen, ut, si scivisset divitem non esse, adhuc illam duxisset.

3. Adverte Tertio, Errorem circa prædicta posse esse vincibilem, vel invincibilem, ut alibi nimis sæpè, per alias occasiones, explicavimus.

4. Adverte denique Quarto, Conditionem aliquam posse apponi contractui, atque ad eò Matrimonio, tribus modis, Actualiter, Virtualiter, Habitualiter. Actualiter est, quando expressè ea ponitur, ut: *Si es dives, te volo ducere, secus nequaquam.* Virtualiter, quando licet in contractu actualiter non ponatur; tamen de ea cogitatum fuit, & fuit apposta antea, & illà non retractatà, datur consensus contractui; ut, si Antonius v. g. declarasset, se nolle ducere Mariam, nisi sub conditione, quòd sit dives, vel pulchra, vel non ex genere Judæorum, &c. Et deinde, hoc animo non mutato, consensit in Mariam, quæ est inops, vel fœda, vel ex Judæorum genere. Habitualis, quando nec de illa conditione cogitatum fuit, nec illa apposta est in contractu, quamvis in ea dispositione sit, vel fuerit contrahens, ut si de illa cogitasset, non contraxisset. Duxit Antonius v. g. Mariam, nihil cogitando de ejus paupertate, vel divitiis, sed deinde invenit eam esse pauperem: id quod si scivisset, vel cogitasset, nunquam illam duxisset.

5. His positis sunt duæ regulæ. Altera facilis in praxi. *Error circa substantiam jure naturali est impedimentum dirimens.* Altera difficilior, propter exceptiones, quas habere debet. *Error circa qualitates personæ non est impedimentum dirimens.* Sed singulas separatim explicemus.

ERROR CIRCA SUBSTANTIAM.

6. Error circa substantiam personæ, ut cum unus, vel una supponitur pro alio, vel pro alia, sive sit antecedens, sive comitans, sive vincibilis, etiam si crassus sit, & supinus, sive invincibilis, irritum prorsus reddit Matrimonium. Ita Sanchez, b aliq. passim. Et ratio est manifesta, quia ejusmodi errores, quicunque similes, constituunt ignoratam eam personam, inquam, tanquam in objectum tendere deberet consensus; at circa id, quod ignoratur, nullus actus seu consensus voluntatis tendere potest, juxta illud Juris, *Errantis nullus est consensus.* Confirmatur,

b Sanchez. l. 7. matr. d. 1. Har. de matr. d. 1. de matr. d. 1. de matr. d. 1. c. l. 5. c. l. 5. c. l. 5.

si quis nolens à te emere aurum, tu ei des vitrum, quod tamen ipse per errorem putet, esse aurum, nonne est invalida emptio? Ita igitur erit, si Antonius nolens ducere personam Mariæ, inveniatur esse Bertam.

7. Contra, si Antonius ducens Bertam, quam Bertam esse cognoscit, diceret, *Si hæc esset Mariæ, illam certe ducerem*, validum a esset Matrimonium cum Berta; quia ejusmodi dicendi modus ostendit id, in quod Antonius consentiret, non verò id, in quod consentiret de præsentibus; consentit enim re ipsa in Bertam.

8. Dices. At Sacramentum Baptismi v. g. est validum, si quis, dum baptizat hunc, putat esse alium.

Respondeo, id non esse mirum, quia Baptizans dirigit actionem, & intentionem suam in hunc præsentem, quicumque tandem sit: ac contrahens suum consensum dirigit in determinatam personam hæc v. g. Mariam. Quod si Baptizans diceret: *Volo baptizare hunc, si is est Petrus*; Certè non baptizaret, si esset Paulus: quam tamen intentionem conditionalem illicitè, & nimis imprudenter haberet.

9. Dices iterum. Venditio hujus equi valida est, etiam si emptor putet, venditorem esse Titium, cum verè sit Cajus.

Respondeo, neque id mirum esse; quia regulariter ad contractum emptionis, & venditionis parum conducit, sitne hic, vel ille, qui vendit, dummodo legitime vendat; cum tota venditionis substantia versetur circa objectum, seu materiam, quæ emitur. Addo nihilominus, neque illam fore validam emptionem, qua conditionaliter quis sic emeret, *Emo à Titio equum v. g. si hic venditor est Titius, & re ipsa Titius non esset.*

10. Inquires. Quodnam peccatum committat is, qui per dolum cooperatur, ut quis cum errore contrahat Matrimonium?

Respondeo. Si, ut contrahatur cum errore personæ, de quo hic agimus, peccare mortaliter, non est dubium; quia tunc cooperatio esset ad invalidum Matrimonium; id, quod rem esse gravem, vel stultus videt. Si verò, ut contrahatur cum errore qualitatum, de quo loquimur numero sequenti, satis alibi explicui, nempe *lib. septimo Decal. cap. quinto §. secundo.*

ERROR CIRCA QUALITATES.

11. Error circa qualitates, sive error à te ipso proveniat, sive per dolum ab alio; sive idem error sit antecedens, sive comitans; sive quomodocumque vincibilis, sive invincibilis, non facit Matrimonium invalidum, sed illud erit validum, sive contrahens cogitaverit de hujusmodi qualitatibus, sive non cogitaverit, modò non adsit aliqua ex duabus exceptionibus mox explicandis.

Ratio est, quia ad valorem contractus Matrimonii satis est, si consensus sit circa substantiam corporis, quæ murus datur: quicquid ergo est extra corporum substantiam, accidentale est, nec (si aliud non addatur) potest invalidum reddere contractum Matrimonii.

12. Confirmatur Primò, quia ad valorem contractus civilis v. g. venditionis, satis est consensus in substantiam, de qua agitur, nec est opus ad circumstantias omnes advertere; secus cum præjudicio humani commercii vix ullus consisteret contractus, quia vix unquam advertuntur ejusmodi omnes circumstantiæ.

13. Confirmatur Secundò. Quia eodem modo Professio Religiosa est valida, quamvis ejus qualitates, & asperitates victus, fratrum mores, Rigor, Prælatorum, &c. Non advertantur. Id, quod rectè Sanchez b probat ex ea ratione, quia secus, nullus status perpetuus; (qualis est Religio, & Matrimonium) diceretur, & esset stabiliter electus, quia semper novæ circumstantiæ in illo advertuntur. Quæ ratione tamen aliquando error in qualitatibus, quæ redundat in substantiam, professionem irritet, alibi c diximus.

PRIMA EXCEPTIO.

14. Accedamus nunc ad exceptiones. Exceptio prima est, validum non esse Matrimonium, si expressè contraxeris sub conditione talis qualitatis, quam deinde talem adfuisse, non invenias, ut si dicas: *Sies dives, si es virgo, si es nobilis, si non es ex progenie Iudeorum, tecum contraho.* Virginitate enim, vel divitiis, vel nobilitate non existente, vel existente Judæorum progenie, nulliter contrahis. Ratio est manifesta, quia consensus conditionatus de præsentibus, conditione non existente, nullus est.

N 3

cL. 8. in
Deal. 1. tr.
1. c. 7. §.
11. d. n. 17

est. Atque hæc, ut vides, est conditio actualiter posita in ipso contractu Matrimonii.

15. Sed quid Primò, si conditio sit virtualis, qualem explicuimus *nu. 4.* v. g. ego nunquam contrahere volo cum Maria, nisi sub conditione, quòd sit Virgo, & deinde, hoc animo non retractato, sed nec actu cogitans ad hanc meam dispositionem, contraho cum Maria putans esse Virginem, cum talis tamen non sit, validumne est Matrimonium?

16. Respondeo esse invalidum, quia illa prior intentio, cum non sit retractata, & adhuc duret, ut supponim⁹, æquivaleret conditioni actualiter positæ. Confirmatur, quia idem

a Lib. 2. opus. de sa- diximus *a* alibi de Confectione Sacramento-
crisi. Missæ si esset actualis. rum, valere scilicet intentionem virtuales, ac

c. 1. §. 2. 17. Ex dictis meritò declaratum fuisse nul-
b Pont. l. 4 lum Matrimonium cuiusdam mulieris, testa-
matr. c. 21 tur Pontius, *b* quæ sæpè dixerat, se *se* potius
num. 13. mortem sibi allaturam, quam cum certò quo-
c Barb. in dam viro iaturam Matrimonium; si is esset
voto deci- ex Judæorum progenie; & post illud contra-
fruo 19 ar. ctum, ex Judæis inventus est, quia (inquit
3. multa de Pontius) ex circumstantiis clarè apparuit, il-
hoc q. eru- lam conditionem virtualiter remansisse. Me-
dite afferēs ritò item simile quid refert Barbofa *c* de Ma-
d Caram. trimonio cuiusdam mulieris, quæ se nobilem
in Th. fun- sinxerat. Meritò demique similem casum nar-
dament. rat Caramuel, *d* quos si est otium, lege.

prim. edit. 18. Quid Secundò, si conditio sit habitua-
n. 1340. lis, quam explicuimus eodem *nu. 4.* Si quis
fol. 708. v. g. ita sit dispositus, ut si advertisset ad hanc, vel illam qualitatem, non contraxisset; nunquam tamen ad illam advertit; & deinde contraxit, nihil item advertendo?

Respondeo. Tunc certè validum est Matrimonium, quia in contractibus non attenditur ad id, quod fecisses, vel voluisses in aliis circumstantiis, sed ad id, quod re ipsa fecisti, & voluisti circa substantiam contractus, ut sic enim absolute consensum præbuiisti substantiæ; nec adfuit ulla conditio, sed solum adfuisse, quod nihil operatur. Confirmatur, quia idem docuimus loc. cit. id est, non sufficere, ad validitatem confectionis Sacramentorum dispositionem, habituales.

SECUNDA EXCEPTIO.

19. Jam verò secunda exceptio ejusdem posterioris regulæ hæc est. Quando error circa qualitates refunditur, seu redundat in substantiam personæ, seu adducit errorem in substantiam, invalidum parit Matrimonium. De Matrimonio loquor, nam pro aliis materiis aliter sumi errorem in substantia *e* alibi *e In li. 3. in* declaravimus. *Doc. n. 7.*

20. Sed hoc opus, hic labor. Ecqua enim *c. 7. §. 11.* ratione hanc redundantiam cognoscam? O-
num. 17. perosum id esse fateor, ut etiam fateatur San-
f Sanc. l. 7. chez; *f* ex quo tamen, aliisque Doctoribus *f Sanc. l. 7.* duas vias ad inveniendum, quod quæris indi-
matr. d. 11. cabo, quarum altera ostendet nullitatem ma-
nu. 21. trimonii, altera validitatem.

21. Prior via. Si occasione, seu considera-
tione alicujus qualitatis formet homo concep-
tum alicujus personæ determinatæ, seu indi-
viduæ, & singularis, tunc illa qualitas re-
funditur in personæ substantiam, & conse-
quenter, si qualitas illa non adfit, sed per er-
rorem putetur adesse, invalidat Matrimonium.
Exemplo res fiet clarior. Vider quis mu-
lieres duas, alteram sedentem, stantem alte-
ram, ac dicit: *Volo contrahere Matrimonium*
cum hac, quæ sedet. Vel videt alius duas puel-
las, & ex amico audit hanc esse nobilem, il-
lam ignobilem, hanc esse virginem, viduam
autem illam, dicitque: *Se velle contrahere cum*
ea, de qua meliores audit qualitates. Ajo, illam
fessionem, hanc nobilitatem, hanc virginitatem,
melioresque qualitates, qualitates quidem
esse, sed in præsentem esse signa substantiæ
ejus, cum qua ille homo inire Matrimonium
intendit, atque aded important determinationem
personæ, cum tota intentio illius sit
ad illud individuum, quod fedet, quod nobile
est, quod virgo, &c. Si ergo alia dicto ho-
mini præsentetur, cum qua per errorem con-
trahat, nulliter contrahet.

22. Posterior via. Contra, si aliunde for-
maverit homo conceptum talis determinatæ
personæ. Cognovit v. g. hoc individuum,
hanc determinatam puellam Mariam, sed
illam jam cognitam, quoad personam, putat
divitem, nobilem, ex hac progenie, ex illa
Civitate, vel amici, ut talem eandem jaçent,
cum talis verè non sit, & sub hoc errore cum
illa Matrimonium contrahat; validè contra-
hit,

hir, quia nunc etiam est in qualitatibus, quæ non refunduntur in substantiam personæ: jam enim illam ducis, quam ducere decrevisti.

CONFIRMANTUR PRÆDICTA Auctoritate Doctorum.

23. Explicabunt magis, magisque rem, de qua agimus, verba aliqua Pontii, Coninck, Layman. Pontius a sic habet: Denique hinc fit, vitari quandoque Matrimonium ex errore in eisdem qualitatibus, ut cum animus contrahentis expresse nititur illi qualitati, quamvis accidentalis est enim ille consensus virtualis condicionalis. Vnde, si quis contraheret cum aliqua, quia existimabat, divitem esse, vel nobilem, vel honestam, vel virginem, ita, ut his qualitatibus ducatur ad contrahendum, & his innitatur expresse, aliter non contracturus, in quo casu talis consensus dependet ab ea circumstantia, & illam habet pro conditione assensus, invalidum erit Matrimonium, si dives non sit, aut nobilis, aut honesta, aut virgo: in foro quidem conscientia, si ita res se habet, & etiam in exteriori foro, si probari poterit.

24. Coninck. b Petrus incidit in aliquam personam sibi incognitam, agit aliquantulum cum ea, deinde rogat, quamnam sit, falsoque dicitur ei, esse filiam unicam talis Ducis, deinde eam ducit uxorem, est solum error qualitatis, & Matrimonium valet, quia determinatur ad concipiendam certam personam ex prioris conversatione, & per eam narrationem non determinatur, ut putet eam esse aliam ab ea, quamcum egit, sed ut putet ei, talem qualitatem convenire. Excipit casum, quo filia talis Ducis per famam ei prius esset singulariter nota, tunc per eam narrationem determinaretur, ut hanc in particulari sibi ducendam proponeret.

25. Idem paulo antè dixerat: Solus illius qualitatis error involvit errorem personæ, quæ determinat intellectum contrahentis, ut certam, ac omnino determinatam personam concipiat, cum qua hic, & nunc intendit contrahere, eamque cum qua externum contractum celebrat.

26. Et paucis interjectis lineis: Ita ut veram sit, ipsum non intendere cum hac contrahere, sed cum ea, quam hanc putat esse.

27. Layman. d Si Caja visu prius nota, & ad Matrimonium determinata fuisset, tamen si postea simul se primogenitam, cum non sit, valebit Matrimonium, nisi actualis intentio fuisset, sal-

tem animo retenta, non accipiendi eam, nisi primogenita sit.

Atque hæc ex prædictis Doctoribus verba allata, sufficiant: Cæterum, qui alia cupit, adeat Barbosam, & qui nimis multa refert per extensum.

§. II.

Ex dictis deciduntur duo casus: alter olim decisus à Tabiena; alter allatus ab Hostiensis.

1. Circa annum 1508. Adolescens quidam petiit in uxorem filiam cuiusdam, quam valde formosam fortè viderat, verum illam ei denegavit Pater, causans, eam esse secundogenitam, se tamen facile daturum primogenitam, quam nubere prius, decebat. Ad hæc Adolescens petiit à Patre, ut prædictam primogenitam ostenderet cuidam viro gravi, ut is sincerè, & ex fide ipsi Adolescenti referret, an etiam, & ipsa pulchra esset: annuit Pater, sed verò illi ostendit filiam secundo genitam, nam primogenita deformis erat. Adolescens ergo à viro illo gravi conscius factus, etiam illam ipsi ostentam pulchram esse, cum ea contraxit per verba de præsentis, sub Vesperas fortassè, vel sub luce candelarum, quando ejus formam advertere non potuit. Inventa deinde ea nequaquam pulchra, contendebar Adolescens, Matrimonium nullum fuisse. Sed Tabiena, fuit ipsemet refert, respondit, fuisse validum, quia error fuit in qualitate pulchritudinis, non in substantia; Adolescens enim jam consensit in Primogenitam, quam ipsi obrulit Pater: quare illam duxit, quam voluit. Hanc responsionem approbat Sanchez, & aliique, sed illam reprobat Pontius, quia Adolescens consensit in illam, quæ fuit ostensa viro illi gravi, at hæc non fuit Primogenita.

Quid ego scientiam paucis expedio. Ex regula data num. 16. colligo Pontii sententiam esse potius approbandam, quam illam Tabienæ, & Sanchez; etenim Adolescens, occasione pulchritudinis, se determinavit ad volendam illam determinatam, quam ostendit Pater, Pater autem secundam ostendit; ergo illam determinavit Adolescens. Falsum igitur videtur esse, quod ait Tabiena, Adolescentem non consensisse in secundo genitam ipsi à Patre denegatam, sed in Primogenitam, quam Pater

c Barb. in voto decisivo 15.

n. 3.

f Tab. in summa V.

impedimentum

qu. 4.

Sanct. l.

h c. n. 35.

h Pont. l. 4

c. 22. n. 5.

Pater obtulit; falsum, inquam, quia ipse consensit in personam illam determinatam, quam vidit ille vir grayis, & non in aliam, quam Pater obtulit; obtulit enim hic primogenitam, sed Adolefcens non se determinavit ad oblatam à Patre, sed ad offensam amico.

Hofstiensis Casus alter sic narratur, seu figuratur ab *a*
ap. Barb. Hofstiensis.
lo. cit.

Anglus quidam vilis conditionis Romam veniens, finxit, se filium esse Regis Angliæ. Quo mendacio seduxit nobilem puellam, ad contrahendum cum ipso Matrimonium. Non multò post, detecta fraude, quaesitum fuit, an validum deberet pronuntari Matrimonium.

Respondeo: Mihi videtur, nullum esse pronuntiandum. Ratio est ex dictis duplex. Nam Primò, puella illa non videtur consensisse absolute in personam præsentem, sed in illam, prout ipsi affixa esset nobilitas Regia; puella enim semper præsumitur fuisse cum expressa intentione, perinde, ac solent esse nobiles cæteræ puellæ, ut nollet nubere cum homine vilis, & hanc intentionem nunquam retractasse.

Secundò, efficacius: quia puella non alia via cognovit hunc hominem præsentem, cujus Matrimonio consensit, nisi occasione, seu consideratione filiationis Regiæ: quare ipsa consensit in hunc hominem, ut filium Regis, non verò in hunc hominem, qui indicaretur Regis filius, quemadmodum diximus *num. 21.* de eo, qui elegit pro sua uxore illam, quæ sedebat, nam ita hæc puella elegit illum, qui cum veritate esset filius Regis, non verò, qui fictus.

Profectò, si puella hæc consensisset in hunc præsentem, quem judicabat, sive ex se, sive ex dolo alterius, esse filium Regis, validum fuisset Matrimonium: At verò, quia puella consensit in filium Regis, quem ipsa sibi in mente proposuit (sic enim videtur res se habuisse) non fuit validum, quia, ut constat ex dictis, error fuit in qualitate redundante in personam. Lege Barb. *b* qui multorum Doctorum verba affert, ad firmandam hanc decisionem, etiam in foro externo, quia ex dictis circumstantiis, aliisque expensis, illud præsumitur, quod dictum hæctenus à nobis est.

Et quidem, quamvis ille homo se finxisset

filium Regis, nec explicuisset cujus Regis, idem puto dicendum; Eadem enim est ratio, (licet Bonacina *c* non eandem esse dicat) ac si explicuisset; si enim puellæ consensus in nixus totus fuit nobilitati illi Regiæ, voluit cum filio Regis, quicumque is Rex esset, Matrimonium celebrare, non autem cum homine vilis præsentem. Nam universaliter, si quis, sic dicat: *Volo hunc, quem puto v. g. esse Regem, errat in qualitate tantum*, Si sic: *Volo Regem v. g. quem puto esse hunc*; tunc error qualitatis redundat in substantiam, ut diximus, casus autem noster hic posterior est.

CAPUT III.

Impedimentum Secundum.

Conditio, id est, Conditio servitutis ignoratæ.

§. PRIMVS.

In quo consistat hoc Impedimentum.

1. Quando persona libera fortè contrahit Matrimonium cum persona, quæ sit verè serva (hoc est Mancipium, quod bello iusto captum sit, licet deinde aliis venditum) vel servitutem dictæ personæ ignorat, vel scit. Si ignorat, invalidum erit Matrimonium; servitus enim alterius ex sponsis ab altero ignorata impedimentum est dirimens, de quo loquimur: Si scit, validum erit, etiam non consentiente Domino, unde hic de illo agendum non est, Dixi (verè serva) nam ii, qui alicui propter mercedem famulantur, hoc impedimentum nequaquam contrahunt.

2. Ratio, cur inductum fuit hoc impedimentum, est, quia licet servitus sit qualitas; tamen deceptio in ipsa, trahit gravissima incommoda, unde meritò Ecclesia sic definit. Nescimus autem, à quo Pontifice hoc impedimentum fuerit inductum, sed illud tamen passim supponunt Sacri d. Canones.

3. Ratio etiam, quòd, etiam Domino nolente, sit validum Matrimonium cum serva, vel servo cognito contractum, est, quia quilibet est dominus sui corporis, ut docet rectè S. Th. e in iis, quæ pertinent ad proles generationem, *num. 4.*

b Barb. in voto decifivo 19. cit. art. 3.

tionem. Adde, Dominum non habere jus tollendi à seruo remediū concupiscentiæ. Quòd si ex eo Matrimonio cum serua orientur alteri conjugii aliqua incommoda, & quidem nõ leuia, dum aliquando obsequia debita Domino à serua, impediunt obsequia debita viro, tamen jam ipse liber cedit iuri suo, quando seruitutem alterius cognoscens, Matrimonium inicit cum illa.

4. Sive autem ignorata fuerit seruitus per ignorantiam inuincibilem, sive, ut probabilius est, etiam per vincibilem, & crassam, sive per errorem antecedentem ad ipsum Matrimonium, sive etiam ipsi comitantē, impedimentum dirimens erit, quia sic semper est ignorata seruitus, unde personam liberam suo iuri cessisse in contractu tam oneroso, & perpetuo præsumere non vult Ecclesia. Ita Sanchez, a 7. matr. d. & Hurtadus. b

19. n. 20. 5. Si ipsa persona serua sine ulla culpa ignoret suam seruitutem, & bona fide contrahat cum libero, adhuc est impedimentum dirimens, ut etiam dirimens est, si cognoscatur seruitus, sed nesciatur, eā esse impedimentum (quæ dicitur ignorantia Juris) quia Ecclesia, independenter ab ipsius cognitione, affixit eiusmodi impedimentum seruituti.

6. Hic per occasionem Nota, in casibus, in quibus, inter seruum, & liberam; vel contra, est validum Matrimonium, filios sequi conditionem ventris ex communi doctrina, quod etiā seruatur, quando filii eorundem essent naturales. Sensus autem hujus dicti est, ut in favorem libertatis, si Mater fuerit libera, sive solum, quando concepit, sive solum, quando peperit, etiam si libertatem per unum diem habuerit, libera sit proles. Serua autem tunc solum erit dicta proles, quando mater toto tempore, quo concepit, uterum gessit, peperitque, libera non fuit, lege Sanchez. c

24. n. 10. AN PECCET MANCIPIUM, SI MATRIMONIUM CONTRAHAT EUM PERSONA LIBERA VOLENTE, & SCIENTE, SED NESCIENTE, VEL NOLENTE DOMINO?

7. Paulo ante dixi, nullam legem tollere à seruo jus libertatis ad Matrimonium, nunc ergo consequenter ajo, illicitè à Domino, Matrimonium, vel usum ejus rationabilem prohiberi suo seruo, ac posse eiusmodi seruum, ac debere à Iudice Ecclesiastico prote-

Tamburinus de Sacramentis.

gi. Vide tamen apud Sanchez d'excusationem d' Sanchez. f. quandam, 7. matr. d.

Objicies: Ergo peccaret Dominus seruum uxoratum vendendo, vel mittendo in regionem distantem, quādo illum sequi non valet uxor, quia sic impediret usum Matrimonii?

Respondeo. Ita putant nonnulli cum Sanchez Verum Delugo, f. cum quo sentit Coninck. g. e. Sanchez. ibid. & Perez, h. rectius distingunt. Vel agimus, an d. 22. n. peccet Dominus contra Iustitiam, & dicendū 11. & 12. contra Iustitiam non peccare, quia jus conjugii f. Delugo non debet Iuri Domini præjudicium ferre; de Iust. d. secus, neque possit illum apud se retinere, vel 3. n. 24. sibi emere, quando multum distat uxor: quod g. Coninck esse contra praxim quotidianam, qua, abique d. 31. dub. ullo serupulo, ex eo capite, quòd eorum uxores sequi ipsos non valeant, emuntur serui. h. Perez. de

Vel agimus, an peccet contra charitatem, matr. d. 21 & dicendum, tunc demum vendentem, & sec. 7. ementem peccare, quādo sine suo gravi damno potest ab ea venditione, vel emptione se abstinere, & tamen non se abstinere; obligat enim tunc charitas ad succurrendum bono spirituali conjugum: In quo casu poterit Iudex Ecclesiasticus Dominum cogere, ut vendat seruum in loco, ubi is queat cum sua conjugate convivere. De qua re vide distinctius Pontium, i. atque idem dic de Missione serui i. Pont. l. 7. in partes remoras ab uxore, & c. matr. c.

His positis. Respondeo ad id, quod propositum est in titulo hujus paragraphi, verbis Coninck. k. qui cum dixisset, ex Sacro Textu k. Coninck omnes communiter colligere, Dominum nõ d. 32. de posse sine justa causa, seruorum Matrimonia matr. nu. directè impedire, id est, nolendo hæc illis ul-

lo modo permittere, addit: Nota tamen, nisi aliqua justa causa aliud suadeat (qualis esset, si timerent serui, ne Dominus malitiosè eorum Matrimonium impediret) teneri prius Dominorum consensum petere, antequam cum aliqua contrahant; id quod colligitur ex Concilio, l. quod requirit voluntatem Dominorum, ut conjugia seruorum seruetur. C. sint omnino legitima. Ratio autem est, quia hoc Fin. 29. q. exigit reverentia, quam iis debent. Praesertim cū sæpè multum Dominorum intersit, utrum serui cū hac, vel illa contrahant: ideoque durum iis sit, si m. Sanchez. serui, iis inconsultis, cum aliqua contrahant, qua l. 7. matr. ipse valde ingrata, ac multas molestias paritura disp. 21. a. sit. Hæc Coninck. m. n. 12. De-

In concursu obsequii Domini, & Conjugis, lugo, cui debeat prius satisfieri, habes dilucide apud Coninck citatos. ll. cc.

§. II.

Servitus diminuta quid operetur?

1. **I**D expeditius explicabo per sequentium casuum figuraciones. Berta est nunc serva, quæ tamen hinc ad duos annos ex testamento sui Domini acquireret libertatem. Porro, dum præfixum libertatis tempus nõdum advenisset, contraxit Matrimonium cum Titio, ejusmodi temporaneam servitutẽ ignorante, validenẽ cõtraxit, sustinendumq; Matrimonium, saltem post annos illos duos exactos?

2. Respondeo. In validẽ contraxisse, nec sustineri a posse Matrimonium, nisi adveniente libertatis tempore, legitima adfit ratificatio. Ratio est, quia Sacri Canones indistincte loquuntur, nec excipiunt servitutem temporaneam, & ex alia parte, eo medio tempore verẽ ea persona serva est, ut expressẽ habetur in *Jub. L. Statu* re. *b. Sanchez, e* & *Perez d* putant, probabile liberum esse, valere Matrimonium, si servitus remota sit infra sex menses, cum parum pro nihilo reputetur. Sed his non acquiesco, quia *c. Sanchez. l. carentia* servitutis est de substantia cõtractus *7. d. 19. n.* Matrimonii, & de solemnitate actus, quæ adtinguem observanda est.

3. Contra, Catharina, quæ serva est, Dominus concedit nunc duos annos libertatis, intra quos, dum libertate gaudet, nubit cum Titio ejusmodi Catharina conditionem ad servitutem migraturæ nesciẽte, validenẽ nubit? Scio autem, ut notat *Sanchez, e* non posse concedi libertatem ad tempus; semel enim concessa libertas, etiam pro brevi tempore, cũ revocari ea ex jure non possit, perpetua est: sed casus proponitur pro iis locis, ubi fortẽ lex Municipalis admittit ejusmodi temporaneam libertatem.

4. Respondeo, Catharinã nubere in validẽ. *f. Sánchez. l. c. f.* quia ipsa, dum reditura est ad servitutẽ, verẽ libera non est. Ita decrevit Textus dicens, eo medio tempore non cessare, sed dormire servitutem. Et quidem mentõ ita decretum est, quia si conjux redire debet ad servitutem, non poterit liberẽ dare corpus suum alteri in perpetuum, quod est de essentia Matrimonii. Nã propterea servus similis temporaneus non potest Ordines Sacros licitẽ recipere, nec domicilium mutare cum præjudicio Domini.

5. Denique Maria fuit serva, nunc verõ li-

bera jam est, quo pacto Latine vocatur *liberata*, Titioque nubit nescienti antiquam Maria servitutem, nubitne validẽ?

Respondeo, validẽ sanẽ, g quia libera libera verẽ est.

§. III.

Servitus, vel Libertas putata.

6. **T**Riplex est casus decidendus. Primus: Duxit Titius Bertam liberam, quam tamen per errorem putat servam. Valuitne Matrimonium?

Respondeo, Sanẽ valuit, tum, quia Ecclesia vetam servitutem, non autem putatam constituit esse impedimentum, tum, quia in hoc casu non obstat servitus Matrimonio, si Titius putavit Bertam esse servam, & tamen illam duxit.

7. Secundus casus est prædicto oppositus. Antonius duxit Mariam servam, quam tamen ipse putat liberam, validenẽ ducit?

Respondeo, Profectõ non oportebat hunc casum proponere; in hoc enim adest ipsissimum impedimentum servitutis ignoratæ, de quo hæcenus locuti sumus.

8. Quandoquidem ergo hic casus proponendus non erat, succedat alius illius loco. Petrus servus ducit Mariam servam, putans, ipsam esse liberam, valetne Matrimonium? quasi servitus unius compensetur cum servitute alterius?

Respondeo valere. Ita *Aversa, b* & communiter, non quidem propter dictam compensationem, sed, quia Sacri Canones statuerunt dumtaxat (ut patet in Textibus supra citatis) esse impedimentũ dirimens servitutẽ ignoratam ab altero libero. Quare irritum reddiderunt solũ Matrimonium personæ liberæ cum personæ serva ignorata, non verõ personæ servæ cum personæ serva, quam vis ignorata.

9. Tertius casus. Titius liber contrahit cum Lucia serva, putans eam esse liberam, sed eo animo, ut si scivisset eam esse servam, adhuc cum ea contraxisset, qui est error in qualitate servitutis, non antecedens, sed comitans, contraxitne validẽ?

Respondeo. *Sanchez i* aliq; docent invalidẽ: *Silvester, k* aliique validẽ. Sed cum *Sanchez* est sentiendum, quia intentio Titii antecedeas retendit absolutẽ in servam verẽ, sed

g. R. d. lib. 3. c. 2. n. 11. Peru. l.

h. A. p. 12. de lib. 7. matr. 18. n. 6. Bonac. l. 2. n. 4. Laym. 17. 102. c. 2. k. Silve. l. 1. c. 2. de

matr. l. 1. c. 2. de

à se ignoratam, atq; adeò inhabentem impedimentum dirimens: quo existente, consensus validus ad Matrimonium esse non potest.

§. IV.

Servitus cessans per ipsum Matrimonium.

Auth. ad 1. In favorem libertatis decernitur à Jure Civili, ut, si Dominus personam servatam suam tradat in Matrimonium personæ liberæ, servitute nequaquam detecta, secuto habet Sanch. Matrimonio, eo ipso, serva sit libera; quod de ma. l. 7. idem satis probabiliter est; si ipse Dominus, d. 20. vel Domina Matrimonium contrahat cum b Pont. l. 7 suo mancipio, ut tenet Pontius, & aliique. Iam matrim. c. quæritur, an in his, similibusque casibus, in 44. à n. 2. quibus persona serva evadit in ipsa Matrimonio contractione libera, servitus ignorata sit d. 14. diff. impedimentum dirimens?

4. 2. Respondeo, Dux sunt de more sententiæ. Sanchez c. docet, non esse dirimens, sed tunc Matrimonium valere, quia (inquit) in eo instanti, in quo Matrimonium contrahitur, jã realiter illa persona sit libera: ergo evolat impedimentum. Immo, tamen in illo instanti non evolare, cum statim, finito consensu, finienda sit servitus, & item abolenda sit vilitas talis personæ; mortali, & humano modo, dicenda esset dicta servitus nequaquam adesse; tam parvum enim instans nullius considerationis in humanis commerciis est.

d G. Hurt. l. e. diff. 3. 3. Verum Hurtadus, & aliique docent, adesse impedimentum dirimens, & non valere Matrimonium, quia servitus (inquit) non tollitur, nisi à Matrimonio valido; ergo debet in priori signo supponi validitas Matrimonii, ut in posteriori dicta servitus tollatur ex vilitate Matrimonii, quod tamen in casibus dictis esse nequit; cum in priori signo supponatur servitus ignorata.

Confirmatur: quia in Jure Canonico servitus ignorata, absq; ulla limitatione est impedimentum: At nunc jã est servitus ignorata. Esto autè vilitas illa personæ in dictis casibus cessasse dicenda sit; tamen cum Ecclesia voluerit sine ulla limitatione, servitutem ignoratam esse impedimentum, semper tale erit, si vilitatem reddat, si vilitatem non reddat.

Profectò secundum prudentem hominum existimationem servitus non redderet vilitatem Reginam v. g. bello justo captam, & tamen

Matrimonium cum tali servitute ignorata, nullum esset.

4. Utamque opinionem esse probabilem rationes utriusque allatae me fateri cogunt: neque obstat probabilitati prioris sententiæ illud, quod nolimus concedere eidem Sanch. §. 2. n. 2. ibi enim agebatur de tempore, hic de instanti.

§. V.

Obligatio servitutem occultantis.

1. **C**ertum est, quando post contractum Matrimonium cognoscitur servitus antea ignorata, debere conjuges abstinere à petendo, vel reddendo debito conjugali, & posse propria auctoritate relinquere hoc Matrimonium, & aliud inire, si nolint legitime hoc ratificare, perinde, ac debet fieri in ceteris impedimentis dirimentibus. Solum hic, & semper advertè, scandalo existente, accedere debere Judicis Ecclesiastici auctoritatem: nisi sub aliquo rationabili pretextu obviam ire scandalo ex se dicti conjuges possent, ut dicam in 2. simili, cum de Divortio.

2. Hoc, inquam, certum est. Sed quæritur Primò. An persona decipiens, hoc est, quæ suam servitutem occultavit, possit licite resiliere à Matrimonio sic invalide contracto, nolendo illud ratificare, si alter illud ratificatum velit: nam personam deceptam licite resiliere posse, etiam alia nolente, non est dubium.

3. Respondeo, etiam illam posse, licet enim peccaverit attentando Matrimonium, quod Ecclesia prohibet; tamen, quia revera, nullum illud est pro utraque persona, & rectè solet dici, nunquam posse Matrimonium ex una tantum parte claudicare, idè atq; utraq; persona potest: Quare dicta persona decipiens non obligatur fide novo consentire, etiam si decepta id requiratur: quia non obligatur ex vi Matrimonii; hoc enim, ut dixi nullum est; nec ratione sponsalium, seu promissionis factæ; nam infra dicemus, illud Matrimonium invalide attentatum, nec parere vera sponsalia, ne validam promissionem; cum neque hæc valeant inter personas inhabiles, id est, inter habentes impedimentum dirimens, si promissio fuit absoluta, & non pro tempore, quo cessabit impedimentum, uti ibidem latius explicabimus.

4. Dixi (præscindendo ab alio damno)

nam si decipiens in honore, vel bonis nocuisset decepta, tunc ratione damni illati obligaretur damnum rescire, vel Matrimonium legitime contrahere eo modo, quo distinctius à me & alibi explicatum est.

L. 7. in Decal. c. 5. §. 3. à nu. 26.

CAPUT IV.

Impedimentum Tertium.

Votum solemne Castitatis.

1. **N**on quodcumque votum Castitatis simplex (id enim est impedimentum solum impediens, ut infra dicemus) sed illud, quod in solemnī Professione Religiosa simul cum Paupertatis, & Obedientiæ voto emittitur, est impedimentum dirimens illud Matrimonium, quod celebrari, post dictum votum, attentatur: idque ex probabiliori sententia solum de Jure Ecclesiastico, ut contra nonnullos, putantes esse de

b. Suar. t. 3. Jure Naturæ, probat Suar. b. alii que.

de Rel. l. 2. 2. Illud nota, votum simplex Castitatis

c. 6. §. 7. emissum in Societate Jesu post biennium

Sancti. l. 7. Novitiatus, esse item impedimentum dirimens

matr. d. peculiari Jure novo Gregorio XIII. qua certe

26. Pont. vi. ante dictum jus, carebat ejusmodi votum,

l. 7. matr. r. 22. n. 4. quia verè non est votum solemne, ut latè

Perez de Suar. e. & breviter explicat Hurtadus. d.

matr. d. Quam excommunicationem incurrat ten-

26. sec. 6. tans contrahere Matrimonium cum hoc im-

Aver. q. pedimento, dicam infra; e sicuti de voto

15. de ma- Castitatis imbibito in Sacris Ordinibus, di-

vim. sec. 1. cam non f. multò post,

c. Suar. t. 4. de Rel.

11. 10. l. 4. c. 1.

d. G. Hurt. d. 15. ma-

trim. diff. un.

c. Infra c. 17. §. 4.

f. Infra e. 8.

c. 8.

CAPUT V.

Impedimentum Quartum.

COGNATIO.

Hæc alia est Naturalis, alia Spiritualis, alia Legalis.

§. I.

Naturalis.

Sanchez **C**ognatio Naturalis, quæ etiam consanguinitas appellatur, Est vinculum persona-

rum descendendum ab eodem stipite per carnalem propagationem.

Ut, quæ ad hoc argumentum pertinent, facilius intelligas, ne te prætereat cognitio Terminorum sequentium; Nam stipes est illa persona, à qua alia personæ de quarum cognatione tractatur, descendunt. Titius v. g. qui est Pater Antonii, & Antonia, dicitur stipes utriusque, & sic cæterorum.

2. Linea est illa series personarum, quæ per varias generationes descendunt à prædicto stipite. Hæc autem quadruplex est.

3. Prima vocatur Recta, quam scilicet constituunt eæ personæ, quarum una est ab alia, sive sint ascendentes, ut Avus, Atavus, Abavus, sive descendentes, ut Pater, Filius, Nepos, Pronepos, Abnepos. Idem dicitur, tum hic, tum in sequentibus, de feminis, Avia, Atavia, &c. Filia, Nepri, &c.

4. Secunda vocatur Transversalis, seu Collateralis, quam constituunt eæ personæ, quæ, licet descendant ab eodem stipite v. g. Titio; tamen una non descendit ab alia, ut frater, soror, Consobrina.

5. Tertia vocatur æqualis, estque eadem dicta Transversalis, quando eadem dictæ personæ distat æqualiter à stipite v. g. à dicto Titio, ut frater, ac soror ex eodem patre, &c.

6. Quarta vocatur inæqualis, estque eadem dicta transversalis, quando eadem dictæ personæ distant inæqualiter ab eodem stipite, ut frater, & sororis filius; qui certè inæqualiter distant à prædicto Titio, frater enim est in primo gradu, sororis autem filius in secundo cum eodem Titio prædicto.

7. Gradus denique, ducta metaphora à scalis, est illa distantia, quæ intercedit inter dictas personas.

8. Iam verò, quoniam computatio prædictorum graduum inter memoratas personas, alia est apud Jura Canonica pro Matrimoniis dirigendis, quæ solum numerant quatuor gradus, alia apud Jura Civilia pro successioibus constituendis, quæ numerant gradus decem, idèd nos computationem Canonicam hic explicabimus, explicaturi civilem, cum de Testamentis.

9. Ad Canonicam igitur computationem cognoscendam, Tres sunt Regulæ menti figendæ, Prima, pro linea recta. Secunda, pro linea transversali æquali. Tertia, pro transversali inæquali. Et quamvis hæ regulæ satis

sunt

sunt planæ, tamen moneo Lectorem, difficilius à sola earum lectione easdem perfecte percepturum: ope ergo Præceptoris periti submisso animo quærere, ne dedignetur.

PRIMA REGULA.

Pro linea recta.

10. In hac linea tot sunt gradus, quot sunt personæ, seu quod sunt factæ generationes, sed dempto stipite. Exempli gratia.

PATER TITIUS,

Stipes.

Filius, qui vocetur Antonius	
Nepos	Bartolus
Pronepos	Cæsar
Abnepos	Didacus.

11. In hac igitur linea, Antonius est in primo gradu conjunctus cum Titio, quia dempto ipso stipite, qui est ipse Titius, una remanet persona. At Bartolus est in secundo gradu cum dicto Titio, quia Titio dempto duæ remanent personæ, seu duæ factæ sunt generationes, Titius enim generavit Antonium, Antonius Bartolum; sic de cæteris.

SECUNDA REGULA.

Pro linea Transversali in distantia æquali.

12. In hac linea, tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa una distat à

communi stipite, dempto tamen ipso eodem stipite. Hinc Antonius frater, & Antonia soror uno gradu inter se distant, atque adeò Antonius est in gradu consanguinitatis cum Antonia, quia uno gradu distat à Patre, & sic de cæteris in hunc modum:

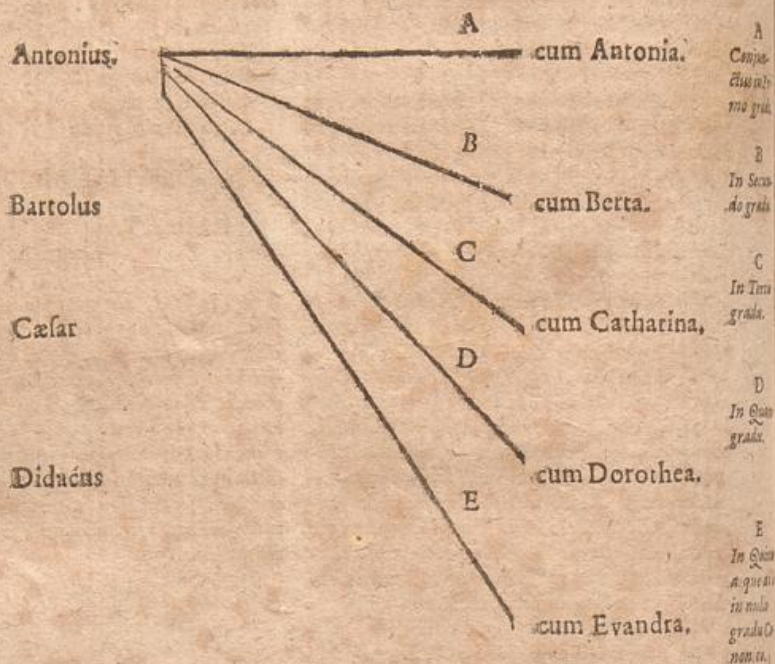
Antonius est in 1. gradu	cum Antonia.
Bartolus in 2. gradu	cum Berta.
Cæsar in 3. gradu	cum Catharina.
Didacus in 4. gradu	cum Dorothea.

TERTIA REGULA.

Pro linea Transversali in distantia inæquali.

13. In hac, tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa persona, quæ est à stipite remotior, distat ab eodem stipite, dempto tamen, pari modo, ipso eodem stipite. Unde Antonius prædictus distat in secundo gradu à Berta, quia Berta, quæ est remotior à Titio stipite, distat ab ipso Titio duobus gradibus, dempto nimirum eodem dicto stipite, in hunc modum usque ad quartum gradum: nam in quinto nulla est consanguinitas.

TITIVS PATER, STIPES.

14. Quod notavimus in Antonio, idem nota in cæteris proportionaliter; nam Bartolus v.g. cum Dorothea erit in quarto gradu, & sic de gradibus superioribus.

15. Nota Secundò, quod dictum est de Antonio respectu Bertæ, & de cæteris collocatis in eadem linea sinistra respectu collocatorum in linea dextra, idem dici debere de Antonia respectu Bartoli, cæterisque collocatis in linea dextra respectu collocatorum in linea sinistra.

16. Nota diligenter Tertio, Doctrinam sequentem. Quamvis distantia remotior sit illa, quæ consanguinitatis gradus constituat, ut dictum est (qui gradus, quando non exeunt à quarto sunt necessario dispensandi à Pontifice, ut dicitur, in Matrimonio in eundis inter consanguineos) tamen solet etiam considerari gradus proximior, & de illo juxta

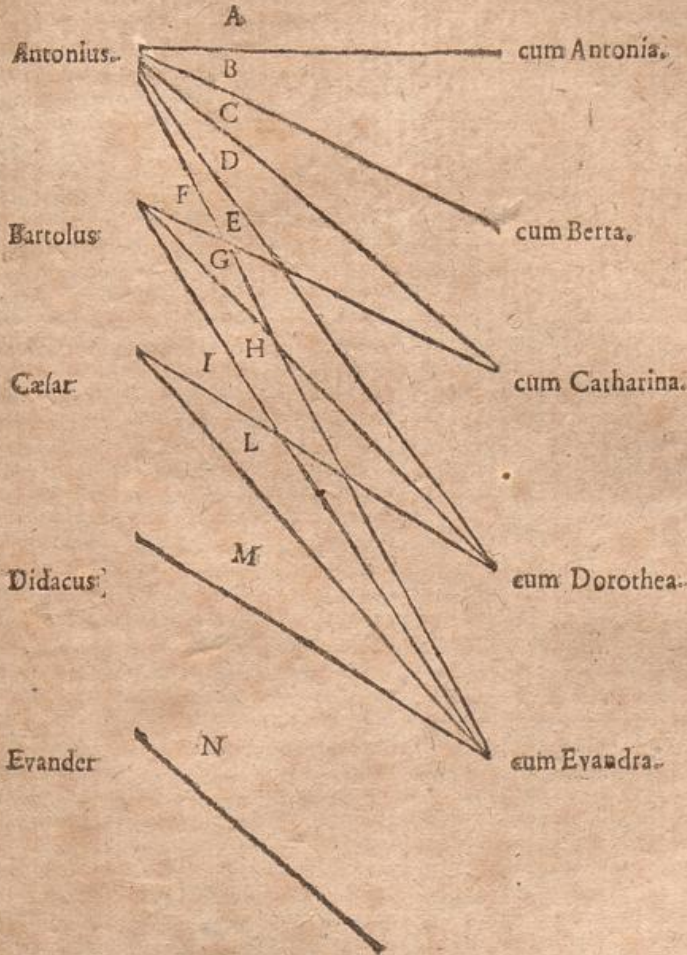
Bullam Pii V. debet obtineri ab eodem Pontifice declaratio, quod is gradus proximior matrimonio non officiat, modo à infra distinctus, explicando, quæ distinctio est omnino videnda. Unde, quia dictus Antonius v.g. distat uno gradu à Titio, prædicta verò Berta distat duobus gradibus ab eodem Titio, ideo sic consuevimus loqui, *Antonius distat primo in secundo gradu à Berta, seu Antonius, & Berta sunt conjuncti, seu sunt in primo, & secundo gradu, seu in primo cum secundo gradu à stipite, & sic de cæteris.*

Nota igitur diligenter, prædictis modis non explicari plures consanguinitates, quas forte quis habet ex diversis stipitibus, aliam v.g. ex parte Patris aliam ex parte Matris, quæ certè plures consanguinitates explicari distinctè debent à petentibus dispensationem, si illas plures habeant, ut infra distinctus advertet.

vertemus; nota, inquam, prædictis modis explicari dumtaxat unam consanguinitatem lineæ transversalis inæqualis, nam propterea additur illud ab uno supite.

17. Ut id explicari possis habere, sequentem figuram hic aspice, & lege, memor hic etiam locum habere duas notationes numero 14, allatas.

TITIVS PATER,
STIPES.

A
Conjunctus in primo gradu.
B
Primo gradu in secundo.
C
Primo gradu in Tertio.
D
Primo gradu in Quarto.
E
Primo gradu in Quinto atque adeo in nullo.
F
Secundo gradu in Tertio.
G
Secundo gradu in Quarto.
H
Secundo in Quinto atque adeo in nullo.
I
Tertio gradu in Quarto.
L
Tertio in Quinto, atque adeo in nullo.
M
Quarto in Quinto atque adeo in nullo.
N
In nullo, &c.

A
Compo-
situs in
mo gra-
B
In Secun-
do gra-
C
In Tertio
grada.
D
In Quarto
grada.
E
In Secun-
do gra-
du in nullo
grada
non ta.
In Tertio
grada
& 7.

18. His præmissis, dico, omnem consanguinitatis gradum usque ad quartum inclusivè tantum, & non ultra, hodie esse impedimentum dirimens matrimonium, idque non solum in linea recta, sed etiam transversali, ut notant Doctores mox citandi, quia Concilium Lateranense indistinctè, & absolute loquitur de dictis quatuor gradibus, dum ait, esse impedimentum dirimens Matrimonium. Id, quod factum est ob reverentiam; quæ debetur sanguine conjunctis; & ut, propter bonum, pacemque publicam, matrimonia extenderentur ad extraneos; & denique ne consanguinei ob spem Matrimonii minus castè simul cohabitarent.

19. Signatè adverte illud (usque ad quartum gradum, &c. & non ultra) nam propterea Cæsar v. gr. positus in figura respectu Evandæ, quia est in quinto gradu cum ipsa, nullam cum ea consanguinitatem habet, unde potest illam ducere sine ulla dispensatione, ut clarè habet Textus, *a* & passim Doctores, *b* notant.

20. Inquires. Cum prædictus Cæsar sit (ut patet ex Figura) conjunctus cum Francisca in tertio gradu cum quinto. & modo nos numero decimosexto dixerimus de proximo gradu debere obtineri declarationem illam quam induxit Pius V. esse necesse hic, ubi consanguinitatem nullam esse dicimus) dictam declarationem nihilominus petere, & obtinere?

Respondeo, nequaquam id necessarium esse; nam, ut rectè notat Leander, *c* hæc declaratio petenda, & obtinenda est, quando à Pontifice conceditur dispensatio alicujus gradus: at pro quinto non datur dispensatio, ergo, nec danda est declaratio.

21. Denique gradum primum in recta linea jure naturæ irritare matrimonium, quale esset inter Patrem, & Filium, & inter Matrem, & Filium, certum esse, fuscè habes apud *d* Sanch. l. Doctores. *d* Cæteros verò gradus in eadem recta linea probabilis est, jure naturæ, nequaquam irritare. Unde non sequor eos, *e* qui dicunt, dirimi jure naturali matrimonium in recta linea usque ad secundum gradum inclusivè nec eos, qui usque ad quartum; nec eos, qui usque ad septimum; nec eos, qui usque in infinitum; ita, ut hi postremi asserant nunc Adamum, si resurgere, non posse ullam ducere ex mulieribus Universi, quia omnes

sunt ab illo per lineam rectam descendentes, quæ, & similia videri possunt apud Sanchez, aliosque citatos.

22. Quoad lineam transversalem, nullum ejus gradum dirimere matrimonium de jure naturæ etiam inter fratrem, & sororem, sed solum jure Ecclesiastico, mihi item probabilis videtur. Id, quod vide apud eosdem, *f* aliosque; quamvis non negem Doctissimos, *g* viros putare, primum gradum in linea hac transversali dirimere matrimonium jure naturæ, qualis est inter fratrem & sororem.

§. II.

Cognatio spiritualis.

1. Hæc est vinculum, seu connexio inter aliquas personas procedens ex regeneratione spirituali, id est Baptismo, vel Confirmatione; nam ex aliis Sacramentis ejusmodi cognatio nequaquam oritur.

2. Ea autem multipliciter oriebatur ex jure antiquo: hodie tamen reducta est à Tridentino *h* ad quatuor capita. Nam Primò, contrahitur nunc cognatio spiritualis à Baptizato, vel Confirmato cum Baptizante vel Confirmante.

Secundò, ab eodem Baptizato, vel Confirmato cum Patrino, vel Matrino (Compatre, & Commatre) & hæc duæ cognationes vocantur Paternitas, vel Filiatio utique spiritualis, quasi si fiat filius illorum per regenerationem spiritualem.

Tertiò, à Patrino, vel Matrino cum Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati.

Quartò, à Patre, & Matre Baptizati cum ipso Baptizante, vel Confirmante, & hæc postremæ duæ vocantur Compaternitas, quasi hi fiant simul Patres Baptizati, vel Confirmati.

Breviter in Baptismo (sicut in Confirmatione) Baptizatus spiritualiter conjungitur cum Baptizante, & cum Patrino, vel Matrino per Filiationem; Pater verò, & Mater ejusdem Baptizati conjunguntur cum eodem Baptizante, & cum Patrino, vel Matrino per Compaternitatem.

3. Quæ speciatim requiruntur, ut hæc spiritualis cognatio nascatur, & alia valde plura

a C. final.
de consanguin.
b Perez. de matr. d. 28
sec. 7 n. 5.
Campan.
in Divers.
Juris Rubr. 2. c. 3.
nu. 45.
aliquo.

c Leand. p. 2. de Sacr. d. 24. de matr. q. 39.

d Sanch. l. 8. de matr. d. 51.
Pont. l. 7. c. 31. Per.
d. 28. de matr. sec. 7
e Ap. Sanc. l. c. à n. 15.

f Pontin.
l. 7. c. 11.
citati.
S. Th. S.
tuo, d.
lenyem.
lio/que G.
Hort. d. 17
de matr.
diff. 5.

g V. g.

h Tridentino

i Bell. Va.

j quos sequitur, cum

k que dicitur de matr. q. 39. n. 1.

l h. Tridentino

m 20. de de form. m. 1.

n l. 7. d. 1.

o nu. 9. f. 1.

p explicatorem locum hunc Tridentini.

plura ad hanc cognationem pertinentia dixi
Lib. 2. de fati de Baptismo. a Illud utile est, vel adde-
Bapt. c. 4. re, vel recolare, si quis baptizet, vel confirmet,
§. 1. an. 19 vel sit Patrinus nesciens Baptizatum, vel
 Confirmatum esse filium hujus, vel illius ad-
b Aver. q. 9. huc contrahere *b* cum his cognationem; igitur
16. de ma- norantia enim non valet impedire id, quod
trim. sec. 2. Ecclesia ejusmodi actionibus adnexuit.

Verf. Ha- 4. His præmissis. Affero cognationem
bet hac spirituale prædictam, esse impedimentum
spirituale. dirimens matrimonium, contrahendum à
 personis, inter quas eam esse jam diximus nu-
 mero 2. idque ex Jure Ecclesiastico, non autem
 ex Jure Naturali, vel Divino, ut clarè
 constat ex Sacris Textibus.

c Tototi- 5. In hac autem cognatione spirituali non
ul. de Cog- numerantur gradus aliqui, sicuti in præce-
na. spirit. denti cognatione naturali numeravimus, sed
§. 30. qu. solum conjunctio, & impedimentum est inter
 personas prædictas, eaque in perpetuum,
 hoc est, etiam si moriatur persona, ratione cu-
 jus illa conjunctio contracta fuit, ut cum
 communi docet Sanchez. l. c.

6. Si eadem cognatio fortè superveniat
 Matrimonio jam contracto, an impediatur
 petitionem, vel redditionem debiti conjuga-
 lis, dixi pluribus, cum de *d* Baptismo.

§. III.

Cognatio Legalis.

e Inra hæc l. **I**N Jure Civili e communi conceditur,
habet ap. ut quilibet possit sibi adoptare quem-
Sanct. d. 7. piam in filium, quinque positis conditioni-
de 63. bus. Prima, ut Adoptans sit sui juris. Secun-
 da, ut sit vir. Tertia, ut sit potens ad gene-
 randum. Quarta, ut sit major 25. annis, ex-
 cedatque Adoptatum saltem 18. annis. Quin-
 ta, ut non possit quis adoptari in eo cogna-
 tionis gradu, quo fortè conjunctus est cum
 Adoptante. Filius v. gr. naturalis Adoptantis
 non potest adoptari in filium Adoptivum,
 & nepos naturalis, quamvis possit adoptari in
 filium, non tamen potest adoptari in nepo-
 tem, &c.

Hæc omnia implicitè comprehendit vul-
 gata descriptio Adoptionis, quæ est hæc. *A-*
doptio est extranea persona legitima assumptio.
 Per vocem enim illam (*legitima*) notantur pri-
 mæ quatuor conditiones, per vocem (*extra-*
nea) notatur quinta, eo modo, quo jam ex-
 Tamburinus de Sacramentis.

placatum est, siquidem hic per illam non
 significatur, personam adoptatam, debe-
 re carere omni gradu naturali conjunctionis,
 sed solum eo, ad quem assumitur.

2. Si quæras, cujus auctoritate hujusmo-
 di Adoptio expedienda sit. Dico, eam expe-
 diri posse ex auctoritate Magistratus inferioris
 Summo Principe, & posse ex auctoritate
 ejusdem Principis Summi: cum hoc tamen
 discrimine, ut facta ex auctoritate Supremi
 Principis (quæ consuevit proprio vocabulo
 appellari *Arrogatio*, estque in jure perfectissi-
 ma Adoptio, neque fieri potest, nisi Arrogans
 sit ætatis, saltem 40. annorum (facta, inquam,
 sic, habeat hos duos effectus, ut Arrogatus
 transeat in potestatem Arrogantis, & ut sit
 ejus hæres necessarius, etiam ex Testamento;
 qui effectus Adoptioni communi nequa-
 quam conveniunt.

3. In eodem Jure *f* Civili ex dicta Arro-
 gatione, vel Adoptione, quam cognatio-
 nem legalem appellamus, tres oriuntur dic-
 tæ cognationis species. Prima, est in linea
 recta inter Adoptantem, & Adoptatum. Vi-
 demox numero 5. Secunda, in linea colla-
 terali inter Adoptatum, & filios carnales
 Adoptantis, legitimos tantum ex Coninc. *g*
sed ex Pontio b etiam illegitimos. Tertia, *d*
 inter Adoptatum, & uxorem Adoptantis, & *g*
 item inter Adoptantem, & uxorem Adopta- *44.*
 ri. *d Pont. l. 7*

4. His præmissis ajo, Ecclesiam appro-
 baste has prædictas tres species cognatio-
 num, & in reverentiam, quæ ab adoptato fi-
 lio debetur Patri assumenti ipsum in filium
 adoptatum, eas ita approbasse, ut etiam vo-
 luerit, inter illas personas jam memoratas in
 tribus dictis speciebus in validè celebrari ma-
 trimonium, & consequenter cognationem
 legalem esse impedimentum dirimens.

5. Primam speciem ex dictis, quæ est in
 linea recta approbavit Ecclesia, ut impedi-
 mentam dirimens in Decreto, *i* & illud qui-
 dem, ut non solum contraheretur ab Ado-
 ptato, verum etiam ab ejus filiis, & nepotibus;
 qui essent in ejus potestate eo tempore, quo
 celebraretur adoptio, duraretque in perpetuum,
 id est, etiam finita Adoptione, ut notat
 ibidem Sanchez.

6. Secundam Speciem approbavit eadem
 Ecclesia, ut impedimentum dirimens in De-
 creta-

f Apud eundem Sanchez.

g Coninch. disp. 32. de matr. nu. 44. d Pont. l. 7 matr. c. 41 nu. 8.

i C. Ita diligere 30. q. 3.

Pp creta-

eretalibus; sed est temporale. Finitur enim finita Adoptione.

7. Tertiā speciem approbavit Ecclesia, tacite, & ex antiqua consuetudine, nam cæterum id expresse non reperitur in Jure Canonico.

a Sanc. l. 1. d. 63. n. 29 8. Ex dictis duæ & personæ verbi gratia, Titius, & Maria alias inter se conjunctæ, si ab eodem adoptatæ fuerint, Rursus Adoptans, & Mater b Adoptati, Præterea c Adoptans, & filia nata ex filia Adoptiva, hæc, inquam, personæ non habent inter se cognationem legalem, quia non sunt in illis tribus speciebus numero tertio numeratis, quas solas induxit jus Civile, quasque approbavit Ecclesia. Quare illæ poterunt inter se validum inire matrimonium.

d Toler. l. 7 c. 4. 9. Benigna autem interpretatio quorundam non est hic silenda. Nonnulli sustinent hoc impedimentum induci, tum ab Arrogatione, quam explicui numero secundo, tum ab Adoptione, quia Ecclesia adnexuit hoc impedimentum absolute Adoptioni, at utraque verè Adoptio est: Sanchez etiam benignius, aliique putant; solam prædictam Arrogationem parere Cognationem, cui Ecclesia conjunxit impedimentum, quia Matrimonium est jus valde favorabile, unde ejus impedimenta sunt strictè interpretanda, quæ stricta interpretatio tunc, in re, de qua loquimur, fiet, quando nomine Adoptionis, cui ejusmodi impedimentum adjungitur, intelligitur una illa Adoptio, quæ est perfectissima, id est, Arrogatio, non autem quæcumque. Perfectè utramque sententiam probabilem esse, inficiari non possum.

10. Inquires. Cognatio hujusmodi legalis superveniens matrimonio jam contracto, private jure petendi, vel reddendi debitum conjugale.

f Sanc. l. c. 19. Respondeo, Nequaquam, quia nulla apparet lex Canonica hæc privationem induceas.

CAPUT VI.

Impedimentum Quintum.

Crimes.

Non quodvis Crimen, sed solum illud, quod est contra fidem Matrimonii, & ex quo timeri possit conjugis, sive viri, sive feminæ occisio, est impedimentum dirimens. Quod certè quadruplex est.

§. I.

Primum Crimen.

Conspiratio cum occasione Conjugis, & sine Adulterio.

1. **S**I Titius verbi gratia, qui est Bertæ conjux, conspiraret cum Catharina ad interficiendam Bertam, sequaturque ex ea conspiratione ejusdem Bertæ interfectio, nascitur impedimentum dirimens inter Titium, & Catharinam. Idem dicendum, si Berta conspiraret cum Cajo verbi gratia, ad occidendum Titium; quia in hoc Canones: tum de occisione uxoris loquantur, tum de occisione viri. Ita Sanchez g contra paucos. Quare, ut g Sanchez hoc impedimentum enascatur, non requiritur ullum affuisse adulterium inter Titium, & Catharinam, cum h satis sit ipsa una conspiratio cum dicta occisione secuta, tamen in aliis tribus criminibus mox explicandis, requiritur præterea commissum inter dictas personas adulterium.

1. Nota insuper tria. Primum, conspirationem fieri debere à prædictis, ex intentione incundi inter se matrimonium. Qui igitur ex alio motivo conspirarent; puta ex odio, vel ex spe successionis, &c. & post commissam occisionem superveniret voluntas contrahendi matrimonium, non enasceretur in ipsis impedimentum.

3. Rectè item Pontius k notat, illam intentionem incundi inter se matrimonium debere esse exterius explicatam: Si enim solum mente retineretur, hoc impedimentum non consurgeret, quia non adesset conspiratio duorum.

4. Nota

4. Nota secundò , eandem conspirationem satis haberi , si conjux , sive consilio , sive mandato , sive alia cooperatione auxilium afferat ad mortem . Ratihabitio autem sola subsequens occisionem , ideo non sufficit , quia Jura de Ratihabitioe non loquuntur .

5. Nota Tertio , mortem debere esse secutam , quia pœna , nisi aliud exprimat , imponi semper intelligitur delicto completo . Non sufficit ergo attentatio , immò , nec vulnus , si id sufficiens non fuerit ad afferendam mortem , sed ea consecuta sit ex culpa , vel ignorantia Medicantis .

§. II.

Secundum Crimen.

Adulterium cum occisione sine mutua conspiratione.

1. Si idem Titius vir Bertæ , etiam si sit ejus vir per matrimonium tantummodo ratum , committat cum Catharina adulterium ; alter autem horum adulterorum , etiam sine consensu alterius , mortem parat Bertæ ; & re ipsa sequatur mors , b enascetur impedimentum dirimens matrimonium inter Titium , & Catharinam . Dicitur est (etiam per matrimonium tantummodo ratum) quia etiam tunc est perfectissimum adulterium , ut docemus omnes . Idem dic de Bertæ , si committat adulterium cum Cajo .

b C. Significavit nob. De eo qui duxit.

c Sanc. l. c.

d Idem l. c. nu. 19.

e Pont. l. c. nu. 5. affertens D. Tr. dicens esse intentionem committentem Doct.

2. Nota hic quatuor . Primum , machinationem mortis Bertæ jam secuta fieri debere ex intentione e ducendi Catharinam . Quare si fiat ex intentione liberius verbi gratia , vivendi , vel ducendi aliquam forminam incertam , vel ex simili alia causa , non consurget impedimentum . Semper tamen in foro externo præsumetur , d intentio ducendi hanc , quoties occisor vult contrahere cum ea , cum qua adulterium perpetravit .

3. Nota Secundò , esse quæstionem , An hæc prava intentio debeat fuisse explicata ei , cum quo intenditur celebrari matrimonium ? Et ajo , ita docent à Pontio e sed prorsus non acquiesco . Negativè enim respondendum est cum Averfa , s quia in hoc secundo cri-

mine non requiritur conspiratio duorum , f Averfa sicuti requisita fuit in crimine præcedente .

f Sanc. l. c. 18. sec. 4.

4. Nota tertio , adulterium , sive præcedat mortis machinationem , sive sequatur , sufficiens esse ad constituendum impedimentum ex hoc secundo capite .

Verf. Terminatio Rursus.

5. Hinc , si prædictus Titius mandasset Sicario , ut occideret dictam Bertam ex intentione ducendi Catharinam , & post ejusmodi mandatum , ante mortem Bertæ , committeret adulterium cum Catharina , consurgeret impedimentum : non verò consurgeret , si cum eadem Catharina copulam habuisset post Bertæ mortem . Ita Sanchez g in simili de committente adulterium post propinatum venenum .

g Sanc. l. c. nu. 10.

6. Nota Quarto , nonnulla circa adulterium hoc . Primum enim non sufficiunt oscula , h vel tactus turpes , sed requiritur copula consummata . Secundò , requiritur adulterium formale respectu utriusque , id est , non solum prædicto Titio , sed etiam Catharinæ debet esse notum , ipsum Titium esse uxoratum ; si enim Catharina putet , Titium non esse conjugatum , copula , quam cum Titio habet , est adulterium in se , & respectu ipsius Titii , qui jam scit se uxoratum esse , sed non respectu Catharinæ , quæ putat , ipsum Titium esse solutum . Quare tunc non orietur impedimentum . Ita plures contra Pontium asserentem sufficere , etiam si malitia adulteri nota sit uni ipsi occisori . Tertio , non sufficit , tum adulterium esse formaliter tale ex sola conscientia erronea . Hinc , si dicti Titius , & Catharina putent Bertam vivere , eum tamen sit mortua vel putent inter Titium , & Bertam esse verum matrimonium , cum tamen ob aliquod impedimentum verum non sit , adulterium Titii cum Catharina non sufficit ad inducendum hoc impedimentum . Ratio horum trium est , quia Jura in re odiosa sunt strictè interpretanda . Ergo in casu nostro sunt intelligenda , non nisi de vero adulterio , quod omni ex parte verè , & realiter adulterium sit .

h Sanc. l. c. Coninch. d. 31. n. 52.

i Sanc. l. c. nu. 11.

Aver. l. c.

Ve. Ocularum loquendo

Coninch.

d. 31. n. 61.

Perez. d.

13. sec. 2.

Casivop. d.

4. de sponsal. p. 12.

nu. 8.

k Pont. l. 7

c. 45. nu. 52

§. III.

Tertium Crimen.

Adulterium cum promissione.
Matrimonii.

SI Titius vir Bertæ, etiam per solum matrimonium ratum, committat adulterium cum Catharina, promittens huic matrimonium post Bertæ mortem, incidit, & in impedimentum dirimens matrimonium inter ipsum Titium, & dictam Catharinam. Vides

*C. Si quis
irvenite.
C. Relatum
31. q. 1
C. Signifi-
cavit nobis
De eo, qui
duxit.*

*Sanch.
lib. 7. ma-
tr. d. 79.
nu. 6.*

Primò, hic non requiri occisionem, nec conspirationem, nec intentionem mortis; sufficit enim adulterium cum promissione, quam certè promissionem, negari non potest, dare ansam captandæ mortis conjugis. Vides secundò, nec requiri iuramentum, quia promissio sine iuramento venissima promissio est. Vides Tertio, promissionem non debere esse revocatam, nam, si est revocata, evolat, & non perfolvit promissio ad adulterium, & simul promissio hoc impedimentum delinquentibus affigit. Revocatio autem, vel expressa esse potest, vel tacita, cujus tacita nonnulla exempla habere potes à Sanchez. *b*

2. Sed adhuc sunt addendæ notationes quatuor. Notatio prima. Adulterium hic intelligitur eo modo, quo intelleximus §. præced. num. 8.

3. Notatio secunda. Promissio debet esse acceptata ab altero conjugis, si enim acceptata non est vim promissionis, saltem completè, non habet; Sed non est necesse, ut alter repromittat, siquidem nullum jus requirit ejusmodi repromissionem; quia tamen debet esse acceptata, ideo alteri significari omninò debet, ut dicam numero 6.

Quid si solum sit externa, sed fictio animo facta, atque adeò nullo modo interna? Respondeo, non sufficere, tum pro foro poli; tum, si possit probari, pro foro fori, quia verè tunc non est promissio nisi iura, (quæ cum sint odiosa, non debent extendi) adnexerunt impedimentum. Ita Henriquez & aliique, licet Sanchez *d* putet, sufficere, quia finis legis est, tollere ab adulteris occasiorem captandæ mortis conjugis. Sed certè

*Henr. lib.
12. c. 14. n.
3.
G. Hurt. d.
3. mat.*

finis legis non cadit sub legem nisi quatenus in verbis legis comprehenditur. Quare sententia Henriquez est à nobis approbanda.

*diff. 2. n. 1.
C. 9.
Per. de
matr. d. 1.
sect. 4.
Ver. sig. 4.
Cere. quæ.*

4. Notatio tertia. Requiritur, ut dicta promissio sit absoluta, vel si sit conditionata, ut transierit in absolutam per adventum conditionis, qui scilicet eventus fuerit ante mortem conjugis. Si sic y. g. promittat dictus Titius prædictæ Catharinæ. *Te ducam in uxorem, si meus Pater discesserit ab hac Vrbe*, necesse est, ut discessus Patris sit ante mortem Bertæ, ut cum adulterio confurgat impedimentum.

*d. Sanch.
lib. 7. ma-
tr. d. 79. nu. 11.*

5. Quid, si sic promittat Titius: *Te Catharinam ducam, si moriatur Berta mea uxor?*

*Convinc.
d. 71. nu. 17.*

Respondeo, tunc adulterio exurgere impedimentum, quia in casu hoc hujusmodi promissio æquivaleret promissioni absoluta, ut rectè notat *f* Aversa; siquidem hæc conditio (*si moriatur mea uxor*) semper imbibitur in promissione, quantum vis absoluta matrimonii, facta à conjugato: ergo non reddit illam diversam ab absoluta, & ex alia parte illa locutio potius auget, quam minuit ansam captandæ mortis conjugis.

*Castrop.
4. de just.
p. 11. nu. 11.
C. Castrop.
lo. cit.
citans Cr.
matr. d.
G. Hurt.
Acrop.
com. 30.*

6. Notatio quarta. Dicitur est, promissionem debere esse acceptatam. Jam quæro, an acceptatio hæc debeat esse externo aliquo signo facta ei, qui promissit?

*Novus q.
Rodrig.
f. Acrop.
sta. qu. 11.
sect. 3. de
S. tam.*

Respondeo, ita profectò; secus completa promissio non esset. Ita Sanchez, *g* aliique. Lege item Delugo, *b* qui hanc exteriori significationem acceptionis necessariam esse putat in promissionibus onerosis; qualis certè est ea, de qua loquimur (quamvis non in gratiis).

*75. nu. 24.
Convinc.
c. nu. 16.
h. Delugo
de Imp.
Tr. 2. d. 3.*

7. Quid, si alter, qui debet acceptare, taceat?

*de Dina.
C. prom.
na. 65.*

Respondeo, si taceat, & internè non acceptet, ut dixi numero tertio sufficiens, & vera acceptatio non est. Quæstio ergo solum esse possit, quando quis acceptat internè, & tacet. Ad quam dico, reduci id tandem ad illam regulam: *Qui tacet, consentire videtur*: quam communiter Doctores explicant, valere semper in favorabilibus ipsi tacenti, non verò in odiosis, seu ipsi nocivis. Quid ergo? valetne in casu nostro? Sanchez *i* putat non valere, quia, sumus (ait) in nocivis, illa enim ac-

*de Dina.
C. prom.
na. 65.
i. Sanch.
c. nu. 75.
Bona. de
matr. 3.
p. 6. nu. 4.
Acrop. q.
18. sect. 3.
Verf. Quæ-
dema.
Castrop.
c. nu. 10.*

ceptatio re vera avert, causatque impedimentum matrimonii, quod incommodum est, & detrimentum. Coninch a putat, valere, quia sumus (ait) in favorabilibus, illud enim matrimonium apprehenditur ab illis adulteris, ut bonum. Quoniam verò utraque sententia est probabilis, rationes utrinque adductæ apud eorum Doctores videantur.

8. Si ex circumstantiis colligatur, illud silentium esse potius contemptum, quam acceptationem, certum est, non sufficere, non esse tunc iudicandum, adesse acceptationem, ut non iudicatur (inquit in simili Delugo l.c.) si dicente Scurra puellæ Regiæ, Tibi promitto matrimonium, puella taceat: tunc enim silentium illud contemptum significat, non consensum.

Ex dictis vides, adulterium solum sine aliâ promissione, vel promissionem solam (quæ certè est peccatum & grave) sine adulterio non esse impedimentum dirimens, ut rectè monet ibidem Averfa.

9. Ex dictis sequentem casum decidamus. Titius, & Catharina bona fide putantes Titii uxorem obiisse, sibi invicem promiserunt matrimonium, deinde cognoverunt eam vivere, & nihilominus commiserunt adulterium, incurrerunt ne impedimentum, de quo loquimur?

10. Respondeo; Incurrerunt (ait Averfa, & in simili Perez d) quia jam adsunt illa duo, quæ ad pariendum hoc impedimentum requiruntur, nempe promissio & adulterium. Et quamvis ex Jure supra dixerimus. Adulterium debere esse formale, hoc est cognitum, ut tale; tamen non invenitur in Jure, quod promissio debeat esse cum notitia, quod, propter viventem conjugem, fieri illa promissio non possit.

11. Hæc illi, à quibus dissentire me cogit distinctio est hæc adhibenda. Si Titius, & Catharina adulterium post cognitionem vitæ Bertæ committunt ex vi promissionis factæ, seu ex confidentia, quod erant, (vel ita loquar) sponsi cum spe futuri matrimonii, sanè tunc assentior impedimentum constringere, quia sic persistit promissio & quidem sub mala fide, quæ antea erat sub bona. At verò, si cognita Bertæ vita, apprehenderint Titius, & Catharina, promissionem illam jam evanuisse, quia inter ipsos matrimonium intercedere amplius non potest, committuntque deinde

adulterium abstrahendo ab illa promissione, impedimentum non contrahent, quia sic adulterium non est conjunctum cum promissione, siquidem in illa jam, ut dictum est, in hoc posteriore casu, amplius non persistit.

§. IV.

Quartum Crimen.

Adulterium conjunctum cum matrimonio attentato.

1. **S**I Titius vir Bertæ per Matrimonium, etiam tantummodo ratum, committat cum Catharina adulterium, & insuper iidem id est Titius, & Catharina attentent contrahere matrimonium per verba de presenti, statim enascitur inter ipsos impedimentum dirimens: attentent (dixi) nam vivente conjugè, verum nunquam erit cum alio matrimonio. Neque mirum est, in hoc casu enasci dictum impedimentum; si enim illud, ex sola promissione matrimonii cum adulterio, confurgit, multo magis ex consensu presenti.

Nihil præterea hic notandum occurrit, quod ex proximè dictis colligi non possit.

Quo Jure inductum est impedimentum Criminis?

1. **S**anè Jure Ecclesiastico, ut patet ex Textibus iatio hujus Cap. allatis. Verum institui hunc paragraphum, ut notarent duo.

Primum, Cum Infideles, non subiaceant legibus Ecclesiasticis, ideo fit, ut, si duo ex ipsis committant prædicta crimina, non futurum sit invalidum eorum matrimonium ex hoc Capite, ut re ipsa invalidum non fuit matrimonium David cum Bersabæa Adultera, post Utriæ mortem, ab eodem David interfecti.

2. Secundum. Quid si aliquod ex prædictis criminibus committatur ab altero, qui sit Christianus, altero existente Infideli?

Respondeo, Sanè tunc redundaret impedimentum dirimens inter ipsum nam ad contrahendum invalidè matrimonium satis, superque est, ut alter ex contrahentibus impedimento alligeretur. Quemadmodum

contingit in impedimento solemnisi Voti, vel Ordinis Sacri, quod, quamvis in altero dumtaxat inveniat, irritum tamen reddit matrimonium. Sunt nihilominus in casu nostro a Sanc. l. 7 aliquot exceptiones, quas admittit Sanchez, a matr. d. reicit verò Aversa, b qualque, si tempus tibi 78. n. 3. suppetit, & curiositas mover, vel necessitas b Aversa decidendi urgeat, apud ipsos lege, rarissimè de matr. q. caim evenire solent. 18. sect. 5.

CAPUT VII.

Impedimentum Sextum,

Cultus disparitas,

Inter personam baptizatam, & non baptizatam, quamvis Cathecumenam, invalidè initur Matrimonium, quod significamus, cum disparitatem cultus esse asserimus impedimentum dirimens. Id autem est inductum Jure Ecclesiastico propter periculum, quod subiret proles nascitura pravæ educationis. Quod quidem periculum notat, Matrimonium inter Fidelem, & Infidelem illicitum jure naturæ esse, sed non notat esse invalidum, ut minus rectè aliquot pauci putant. Locum Juris, in quo hoc impedimentum constituitur, non facile invenies; id, quod pluribus disputatam habes apud c Pontium; satis tamen nobis 7. n. 17. est, asserere, saltè ipsa consuetudine; & d. infra Tr. ut à Sancta Ecclesia illud fuisse approbatum. 7. De ob- lig. c. 3. §. 2. Si Infidelitas superveniat Matrimonio jam contracto, illud non dirimit, sed e. infra Tr. qua ratione possit esse causa divortii infra 5. de matr. dicant. d. ad Sacr. c. 3. Infidelem autem, dixi, nam cum hæ- 5. & Tract. retico contractum Matrimonium à Catho- 7. De ob- lico validum est, quia Hæreticus supponitur lig. c. 3. §. baptizatus; erit tamen illicitum, quia regu- à n. 2. lariter timentur pericula malæ educationis f Sanc. l. 7. filiorum, vel perversionis alterius conjugis, d. 72. Co- quibus tamen in raro casu cessantibus, possit nm. d. 31. Summus Pontifex dispensare, Quæ, & d. h. 3. a n. similia distinctius dicam infra, e. 41. Delu- & passim f Doctores. go de Fide d. 62. qu. 2. Aversa p. c. sect. 2.

CAPUT VIII.

Impedimentum Septimum.

Vis.

DE Impedimento hoc, quod exurgit ex Vi, Coactione, Metu, dicemus commodius g non multo post. g. infra Tr. 1. de spon. c. 2. §. 2. & 7. 4. de con. spon. c. 6. §. 2.

CAPUT IX.

Impedimentum Octavum.

Ordo Sacer.

Ordinem Sacrum, hoc est Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium esse in Ecclesia Latina impedimentum dirimens Matrimonium, est ita certum ut sit ex b Tridentino de Fide. h. Trid. 2. 4. de

2. Adde insuper, si ordinatus quis in Sa- 2. 4. de cris audeat Matrimonium contrahere, inci- 2. de dere in excommunicationem latæ sententiæ ut; infra dicemus, & incidere in irregulari- i. Inf. hoc tatem Bigamiæ similitudinariæ. ut explica- eod. c. 17. 4. bimus, cum de Irregularitate, & denique post c. 17. §. 4. sententiam incidere in privationem benefi- ciorum, ut habetur in Jure. k

7. Inquires. In Ecclesia Græca, seu Orien- talis, si ordinatus in Sacris ducat uxorem, vali- dene ducit? Nam licet Græcis jam uxoris antea, concedatur postea, Ordines Sacros, non verò Episcopatum, validè suscipere, & illos in Matrimonio exercere; tamen non conceditur Matrimonio conjungi eos, qui Sacris Ordinibus sunt insigniti: nam propterea queritur, an sit ipsis Ordo Sacer impedimen- tum dirimens, ita, ut, si Græcus Sacerdos uxorem ducat, non illicitè modò, sed invalidè ducat?

4. Respondeo, Invalidè dicit Azor l. vali- 1. Azor. l. dè Arcudius, m cui fortasse magis habebit si- 1. 17. 3. dem Lector, utpote viro docto ex Græcis, & 14. q. 7. in suis ritibus peritiori, quàm Azor. Ipsum m Azor in Cetera adi.

5. Multa hic essent superaddenda, nisi alibi 7. c. 42. de iis sufficienter dixissem, nam propterea hic n In Meth. indicare loca satis erit. Quodnam Sacrilegiū Conf. l. 1. committat Sacro Ordine initiatus, si contra c. 7. §. 1. m. Castitatem peccet, dixi in Methodo. n

Quid

Quid de Sacerdote Græco? Dixi in libris

a Li. 2. in Decalogi. a
 Decal. c. 6 An Sponsus invita Sponsa, Ordinem Sa-
 8.3. n. 3. crum licite suscipere valeat? Infra. b
 b Infra Tr. An Ordo Sacerd dissolvat vinculum Matri-
 3. de spon- monii Rati? Infra, c
 sal. c. 5. 8. 3 An ex consensu uxoris possit ordinari uxo-
 c Infra Tr. ratus, & quid si ordinetur, absque ejus con-
 7. de matr. sensu? Infra, d
 vi Sacr. c. An obligatio servandæ Castitatis, annexa
 6. 8. 2. nu. ordinato in Sacris sit ex Voto, an ex Pæcep-
 13. to? Supra. e
 d Infra Tr. An infans: vel ignorans hanc obligatio-
 7. de oblig. nem, illam subeat, si ordinetur? Ibidem, f
 c. 4. 8. 2. An Metu, vel vi Coactus Sacrum Ordi-
 e Supr. lib. nem suscipere, eandem servandæ Castitatis
 7. de Ord. obligationem contrahat? Ibidem, g
 3. 3. 5. p. An in Sacris constitutus incurrat excom-
 f lib. à n. municationem, si attentet Matrimonium
 15. contrahere? Infra, h ut modò nu. 2. dixi.

CAPUT X.

Impedimentum Nonum.

Ligamen.

Personam alteri per Matrimonium liga-
 gam non posse, vivente conjuge,
 alteri per simile Matrimonium liga-
 Th. Hurt. ri, est res adeo certa, & à Tridentino definita,
 p. 1. Re. p. ut probatione nõ indigeat, debeatque in qui-
 mor. tr. 5. c. sitotibus deferri, qui, dum vivit cõjux, aliud
 2. nu. 32. Matrimonium contrahit. Immo per aliquos
 k Carena k etiam, qui sponsalia nova, dum ipse est ma-
 p. 2. tit. 5. trimonia devinctus, init cum aliqua.

n. 6. juncto
 nu. 33. ad
 47. Bord. no, quamvis non negent, olim concessisse
 de Sacro Deum Hebræis polygamiam, hoc est uxores
 Trib. c. 22. plures, de quare Pontius, l. alique multa
 qu. 39. Sed scribunt.

omino
 vix. Tho.
 Hurt. l. c. 2. Aliud hic superaddere non occurreret,
 nisi animadverterem, velle Lectorem hac
 n. 34. Cõ occasione opportunè doceri, quam cogni-
 35. qui re- tionem mortis alterius debeat habere alter
 cõjux, ut possit ad alias nuptias animum
 adjicere.

stinguit.
 l. Pont. l. 7. 3. Ajo, hanc Regulam dari ab omnibus
 l. Pont. l. 7. receptam, eamque in utroque foro. Non sus-
 mat. c. 49. sicut ad secundum Matrimonium contrahen-
 Sanch. l. 7. dum verisimilitudo, vel probabilitas mortis
 1. 80.

conjugis, multo minus dubium negativum, in Ap. Sãc.
 sed necessaria est cognitio moraliter certa. l. 2. d. 48.
 Hæc regula probatur. Primò, quia in Sacro Ap. Barb.
 Textu n dicitur. Donec constet, quod ab vita in Collett.
 conjux migraverit, & alibi, o Donec certum ad cap. in
 nuncium recipiant de morte virorum. Secundò, præsentia
 quia hic agimus de tollenda possessione prio- de sponsal.
 ris conjugis: At contra possidentem proba- n D. Do-
 tionis debent esse claræ, & convincentes, minus de
 Tertio, quia incommoda gravia, quæ solent secundis
 enasci, si inito secundo matrimonio, in venia- nuptiis.
 tur vivere: prior conjux, satis ostendunt, in o C. In
 tam gravi negotio ex valde firmis rationibus præsentia.
 esse procedendum. De sponsal.

4. Neque obstat Pontifex, dum alibi dic-
 cit, Tandiu alter conjugum expectetur, do-
 nec de ipsius obitu verosimiliter præsumatur.
 Non obstat, inquam, quia illud (præsu-
 matur) notat, requiri verosimilitudinem,
 quæ solet præsumi in Jure, at hæc in tanta
 re, in qua agitur de secundo matrimonio,
 non ducitur in Jure, nisi ex rationibus mor-
 taliter certis. Aliam explicationem hujus
 textus affert Gattirez, quam vide apud
 Sanchez. p

5. Verum, his habitis, vix aliquid habui-
 mus. Nam Inquiro, unde nam, & qua ratio-
 ne ejusmodi moralis certitudo conquirenda contexta-
 fit: Molesta difficultas in praxi, nam propte- ta Ver.
 rea id à Jure Judicis q arbitrio tandem remit- autem.
 titur. Lucem nihilominus ex sequentibus q Sanc. l.
 probationibus, seu conjecturis non exiguam mox ci-
 hauriemus. rando n. 9.

6. Primò, Non sufficit sola conjugis ab-
 sentia longi temporis, etiam si interim adhi-
 hita sit diligentia, & etiam si, ut habet Tex-
 tus, r fœmina esset juvenis, & se continere r Menoch.
 non posset, quia vita hominis posset durare de arbit.
 usque ad annos centum. lege Sanchez. casu. 47. o
 l. c. n. 1. n. 128.

7. Secundò; Non sufficit, si nullus habea- Sanc. l. 2.
 tur testis de visu, sed solum aliqui de auditu, d. 46. n. 7.
 & de fama testimonium ferant, conjugem
 obiisse, id enim rem certam nequaquam red-
 dit. Ita communis fert opinio. s

8. Tertio, non sufficit r unus privatus testis
 de visu, quia pari modo unus, tanti negotii sponsal.
 r certam non reddit. Et quamvis aliquando r Sanc. l. c.
 testis unus admittatur ad aliquã probationẽ 15. Pont. l.
 certam faciendam; id tamen est in re alteri 7. c. 53. n. 3
 nequaquam præjudicante: at in casu nostro u Sãc. l. c.
 præjudicium ferretur ipsi primo conjugi. n. 12.

9. Obji-

9. Objicies. Modò Sacer Textus dixit, requiri certum nuncium. Ergo unus sufficit testis, secus dixisset (*nuncios.*)

Respondedo, propter hanc considerationem putarunt plures apud Sanchez, a sufficere testem unum de visu. Sed immerito, nam illa vox (*nuncium*) in hoc textu est neutrius generis, & stat pro (*Nunciatione*) sensusque est hujusmodi. *Donec certum nuncium, seu certam nunciationem (a uisio Italicè) recipiant.* Nec gratis affigimus hanc interpretationem, cum ipsa materia, de qua agitur, illam prorsus exposculet. Atque hæc tria non sufficiunt, sufficiunt verò tria sequentia.

10. Quartò enim, si cum fama, seu cum Testibus de auditu adjungantur aliæ conjecturæ non levis momenti, utique b sufficiunt, quia, sic, rem moraliter, & humano modo certam faciunt, atque hic maximè valet prudens Judicis arbitrium.

11. Quintò. Si cum unico Teste de visu aliæ simili modò conjecturæ, seu adminicula conjungantur, multo magis, si per distantiam major probatio speranda non sit, sufficere docet Sanchez. c

12. Sextò. Si Rector Parochiæ testificetur de morte prædicta, vel exhibeatur ejus authentica fides, probabitur tunc sufficienter mors, quia hæc est probatio publici Officialis, seu per publicam scripturam exhibita quæ fidem moraliter certam facit.

13. Sed quid, si, adhibitis necessariis diligentis moraliter, constat de morte conjugis, unde bona fide matrimonium quis novum contrahat, sed casu occurrat, conjugem illum vivere, validumne fuit novum matrimonium?

14. Respondedo, omnino fuisse invalidum; neque enim bona fides, immo, neque Judicis sententia, si fortè interposita fuisset, potest tollere impedimentum dirimens matrimonium. Quare conjux ille, qui defunctus credebatur, si fortè appareat, revocare sibi omnino suam conjugem debet.

15. Inquiret Curiosus. Si Titius v. g. mala fide contraxisset cum Catharina, quæ tamen Catharina putabat fide bona, & fortè ex Judicis sententia Bertam conjugem priorem Titii jam è vivis decessisse, contingat autem, ut deinde idem Titius asserat Cathariæ, matrimonium inter ipsos esse irritum, quia sua Titii conjux Berta verè vivebat, quando

item Titius contraxit matrimonium cum ipsa Catharina, illinc obligabitur cedere Catharina?

Respondedo, Nisi certò ostendatur ex aliis probationibus tunc vivam fuisse Bertam, non obligatur, quia propria Titii confessio ipsi Titio præjudicat, non verò alteri tertio. Legantur Sanchez, d & ea, quæ ego dixi in hanc rem e alibi.

16. Iam, si occurrat oppositum, quid dicendum? Verè mortua est uxor Titii, sed putantes ipsi Titius, & Catharina Bertam vivere, matrimonium cum mala fide contraxerunt, contraxeruntne validè?

Respondedo. Si fides mala fuit innixa certitudini, quamvis solum existimata, invalidè contraxerunt, quia tunc adesse sufficiens consensus non potuit: Si verò fuit innixa dubitationi, vel probabilitati, quam ipsi non curarunt indagare (quod idem esset, si pendente lite pro validitate prioris matrimonii, novum contraxissent; sic enim etiam contraxerunt cum dubio) si, inquam, sic fuit, & deinde invenitur verè fuisse Bertam mortuam, validè contraxerunt. Ratio est, quia in hoc casu adsuit sufficiens consensus, ut dicemus aliquantulum postea. Quem locum, nisi legas, hanc rationum diversitatem intelligere profectò nequaquam poteris.

CAPUT XI.

Impedimentum X.

Publica Honestas,

§. I.

Quid illud sit?

1. **I**mpedimentum publicæ honestatis, (seu, ut solet etiam appellari, Justitiæ publicæ honestatis, propterea quod ab Ecclesia institutum est, propter quandam honestatem, & decentiam publicam) oritur ex duobus capitibus, puta ex sponsalibus, & matrimonio tantum rato, sed in diversis gradibus.

2. Si enim Titius v. g. contraxit sponsalia cum Bertâ, idem Titius non poterit, etiam

DISSOLUTIS SPONSALIBUS, AN
etiam dissolvatur hoc Impedi-
mentum?

Ut testatur etiam post mortem Betæ, a conjungi in
tur Villa. Matrimonio cum consanguineis Betæ in
lab. de co- primo gradu, nempe cum Matie, vel Soro-
runt (sor- te, vel filia dictæ Betæ, nec Berta cum si-
tentia T. I. milibus consanguineis Titii; quia ex spon-
in summ. salibus, respectu dictorum nascitur impe-
n. 14. diff. ditorum) nam respectu aliorum quorum-
16. nu. 4. cunque, ex sponsalibus solum oritur impe-
Aver. q. dimentum impediens, ut dicemus *b* infra
17. mat. suo loco.

3. Si verò idem Titius contraxit matri-
monium per verba de presenti cum Berta,
sed nondum consummavit (si enim con-
summavit, oritur impedimentum aliud,
quod appellatur Affinitatis, & de quo cap.
sequenti dicemus) quo pacto est matrimo-
nium tantummodo ratum, non poterit Ti-
tius contrahere matrimonium cum nulla ex
consanguineis Betæ usque ad quartum
gradum inclusivè, nec Berta cum similibus
consanguineis Titii, ut notat saltem ex rece-
pta legitima consuetudine. Pontius, e No-
teitur bene hæc diversitas, nam ego ad aliqua
36. n. 4. peculiariter de duobus dictis capitibus sepa-
Aver. l. c. ratim explicanda, gradum facio.

Ver. Hinc.

§. II.

Publica Honestas ex sponsalibus.

1. **T**ria peculiariter de hac habet Tridenti-
num. d. Primò disponit, ut, quia jure
24. c. 3. de antiquo hæc publica honestas orta ex spon-
Ref. m. r. salibus extendebatur usque ad quartum gra-
dum, nec restringatur, ut dictum est, ad
Primum.

2. Secundò, ut non enascatur hoc impe-
dimentum, nisi ex sponsalibus validis.
e. In G. Quare, si ex quocunque capite, sive ex de-
Hurt. de fectu consensus, quamvis solum interni, e
mat. d. 21. five ex impedimento occulto, quo sponsi
diff. i. n. 3. laborarent, invalida essent sponsalia, hoc
aliter citat impedimentum nullum esset.

3. Tertiò, ut sponsalia debeant esse, ab-
soluta, nam si sint conditionata, hoc impe-
dimentum pari modo non
incurritur. Vide
num. 9.

Tamburinus de Sacramentis.

4. Circa hæc sic dubitare posses. Pri-
mò, Titius, & Berta contraxerunt validè
sponsalia, sed deinde, sine mutuo con-
sensu ea dissolverunt, sive ex justa causa
alter legitimè à sponsalibus recedendo, ea
fuerunt legitimè dissoluta, Tu ergo nunc
dubitas, an sponsalibus jam cessantibus,
cesset etiam impedimentum publica Hone-
statis.

5. Respondeo. Cessare putat f. Hurtadus
aliique, quia cum nunc sint dissoluta illa
sponsalia, jam verificatur, illa esse invalida,
unde ex Tridentino, ut dictum est num. 2.
non parient impedimentum. Non cessare
docet Sanchez g. cum aliis, quia initio fue-
runt valida sponsalia, unde jam ortum fuit
impedimentum, illo autem semel exorto,
non dependet à voluntate sponsorum ejus
cessatio. Confirmatur, quia non cessat hoc
impedimentum morte alterius ex sponsis, ut
§. 1. diximus, & tamen tunc dissolvuntur
sponsalia.

6. Utraque sententia videtur probabilis.
Quòd enim prior h. afferat pro se declara-
tionem Cardinalium, nihil est, quia etiam
posterior i. aliam pro se Cardinalium de-
clarationem inducit, immo, & stylum k
Curie Romanæ per quem obtineri in ejus-
modi casu, de quo loquimur, dispensatio
soler. Ad rationem posterioris posset prior
respondere hoc impedimentum non enasci,
nisi, quando adsunt sponsalia, ac quando
sunt retractata, moraliter non adsunt, unde
non est mirum, si non remanet impedimen-
tum.

Ad confirmationem potest afferri dispa-
ritas, nam, quia sponsalia retractata non
fuerunt à sponsis ante mortem. Noluit
Ecclesia, ut impedimentum aboleretur per
solum mortem, quia judicantur perma-
nere.

7. Pro priore sententia habeo Consilium | P. Musti-
Patris Petri I. Musticæ Doctissimi Theo-
logi nostræ ætatis, cujus supra etiam memi-
ni, qui Consilium sic absolvit: Unde potest, scrip. cont-
qui contraxit sponsalia de futuro cum filia, po-
sita verò per mutuum consensum dissoluta, po-
sillius conf.
40.

test, inquam, contrahere matrimonium, cum Matre sine ulla dispensatione Summi Pontificis. Et ita ego sentio, salvo meliori iudicio aliorum Praesantissimorum Theologorum. Atque hanc sententiam deduxerant in praxim Archiprebyter Sambucensis, & Episcopus Agrigentinus permittentes, quod Joseph Torres sine dispensatione duceret in uxorem N. Buscemi sororem minorem, qui paulo antea eodem anno 1634. inierat sponsalia cum sorore maiore N. Buscemi, qua mutuo sponsi, & sponsa consensu fuerant dissoluta.

Post hæc scripta, immo & in prima editione impressa, in manus meas venit Decretum S. Congregationis contra posteriorem sententiam latum, quod certe omnino servandum est: est autem huiusmodi.

[Jubente Sanctissimo Domino Nostro propositum fuit in Sacra Congregatione Concilii, An sponsalibus validè initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. Et dubio pluries proposito, & maturè examinato, tandem sub die 6. Julii 1658. Eminentissimi Patres in antiqua ejusdem Congregationis sententia consentientes, censuerunt, non esse sublatum.

Cujus sententiæ unâ cum rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, facta relatione ad Sanctissimum, Sanctitas sua die 10. ejusdem mensis prædictam Congregationis resolutionem probavit, eamque jussit in dubium deinceps non revocari.]

SECUNDA SPONSALIA, AN pariant Impedimentum?

8. Dubitare potes sic Secundò. Titius contraxit validè sponsalia cum Berta: mox, alia sponsalia, (& quidem illicitè) contraxit cum Antonia sorore Bertæ, pariuntne hæc secunda sponsalia impedimentum contra ipsum Titium, ita, ut non possit amplius sine dispensatione ducere Bertam?

*a Aversa
9. 17. sect.
5. Ver. A-
lia tandè.*

Respondeo, Non parere, & quia hæc secunda sponsalia sunt invalida, quæ ex Tridentino, ut dictum est, impedimentum non afferunt.

SPONSALIA CONDITIONATA, An pariant dictum impedi- mentum?

9. Dubitare denique posses Tertio. An sponsalia facta sub conditione de futuro suspensente consensum, si adveniat deinde conditio, tunc emergat hoc impedimentum?

Respondeo, cum communi sententia *b c b Dicitur* mergere, nam ex sponsalibus conditionatis non nascitur, quia illa nondum sunt vera sponsalia: at adveniente, & purificata conditione, jam sunt vera, absoluta, & propria sponsalia: ergo, &c.

§. III.

Publica Honestas ex Matrimonio Rato.

1. **EX** matrimonio tantummodò rato oritur impedimentum hodie dirimens matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè, supra indicavimus, nam olim extendebatur usque ad gradum septimum. Jam inquiri, ejusmodi impedimentum oriturne, etiam ex matrimonio rato invalido?

2. Respondeo, esse bene & distinguen- *c Pont. b* dum; nam oritur ex invalido, quod in *co moro* validum sit ex omnibus aliis capitibus, *sancto, in* præterquam, si sit invalidum ex defectu *q. aliquo* consensu. Quare, si matrimonium ratum *passim* fuit invalidum, quia fuit, cum consanguinea, cum affini, cum Professâ solemniter, &c. jam incurristi impedimentum dirimens Publicæ Honestatis ex matrimonio rato; at si fuit invalidum ex defectu liberi tui consensu, qualis etiam est consensus ex metu, ex errore personæ, ex amentia, ut notat Hurtadus, *d* impedimentum hoc non contraxisti.

3. Notas differentiam? Impedimentum Publicæ Honestatis ex sponsalibus nunquam ex Tridentino oritur ex ipsis sponsalibus invalidis. At impedimentum ejusdem publicæ honestatis ex matrimonio rato oritur semper, excepto cum affuit defectus ipsius consensus; tunc enim non oritur, ut dictum est.

Ex

Ex defectu ætatis, quando sufficiens consensus deficit pro matrimonio, non incurritur publica honestas ex matrimonio rato, quia hoc est defectus pleni consensus: At verò, quia ille consensus valeret, ut sponsalia, incurri publicam honestatem ex sponsa-

CAPUT XII.

Impedimentum undecimum.

Affinitas.

§. I.

Quid sit, & quatenus extendatur.

1. **A**ffinitas est propinquitas, seu attinentia quædam, quæ ex copula carnali (quam completam vir, & mulier, sive licite per conjugium, sive illicitè per culpam habent) provenit inter consanguineos viri, & dictam mulierem, & inter consanguineos mulieris, & dictum virum. Cum enim vir, & mulier per copulam, vel semel habitam, fiat una caro, & unum principium ejusdem filii, merito consanguinei utriusque ad ipsos accedunt, modo dictorum quæ attinentia vocatur Affinitas, quia consanguinei alterius (quilibet juxta suum gradum) veluti accedunt ad fines alterius. Ipsi verò vir, & mulier copulam habentes non sunt, nec vocantur affines, sed fiunt una caro, & vocantur stipites Affinitatis: sunt enim radix, seu causa, unde ceteri fiunt affines.

2. Quoniam verò Affinitas habet, ut dictum est, suos gradus, perinde ac consanguinitas, ad eos distinguendos solet à Canonistis hæc dari Regula. *Persona addita persona per carnis copulam mutat genus, non gradum attinentiæ.* Merito dicitur (*mutat genus*) nam ex consanguineis fiunt affines, & merito dicitur (*non gradum*) quia eo gradu, quo erant consanguinei, fiunt in eodem gradu affines. Sed clarius habet sequentem Regulam explicantem illam Canonistarum. Quoto gradu consanguinitatis, est quis conjunctus, vel distat ab uno ex illis, qui copulam inter se habent, eodem gradu affinitatis est conjunctus, vel distat ab altero ex ipsis, qui prædictam copulam habent. Si ergo Antonius v. g. est in primo gradu collateralis cum Titio, id est ejus frater ex affinis in eodem gradu cum Maria, cum qua Titius per copulam se conjunxit, & in eodem gradu affinis erit Berta Soror Mariæ cum dicto Titio. Pari modo, si Cæsar est pater Titii,

¶ 2 atque

infra Tr. libus, dicam infra. a
3. de spon. 4. Quid, Quando Matrimonium ratum sit invalidum, quia contrahitur clandestinè, id est, quia celebratur sine Parocho, & Testibus?
 Respondeo. Non contrahi hoc impedimentum tenet Sanchez, b & Coninch. c sed immerito; nam propterea contra eos arguit rectè Perez: d cum enim (ait) in hoc casu matrimonium non sit invalidum ex defectu consensus, sed ex defectu solemnitatis illi consensui annexæ ab Ecclesia, non est ratio, cur impedimentum non nasci concedamus.
 5. Quid de Matrimonio rato conditionato per conditionem futuram suspendentem dicti Matrimonii consensum?
 Respondeo. Dum manet conditionatum, non parit hoc impedimentum, quia tunc nondum verè est matrimonium. At adveniente conditione, parit, quia jam tunc abolutum est, & verum matrimonium.
 6. An autem, adveniente conditione, antequam novum consensum legitime adhibeant conjuges, oriatur publicæ honestatis impedimentum, tanquam à sponsalibus, atque adeo usque ad primum gradum duntaxat; an verò tanquam à matrimonio jam rato, adeoque usque ad quartum gradum, quæstio est apud Doctores. Nam aliqui volunt matrimonium sub dicta conditione, celebratum, adveniente conditione non habere vim, nisi sponsalium, antequam de novo ritè consentiant sponsi, & hi debent consequenter tenere, tunc oriri impedimentum tantummodo usque ad primum gradum. Aliqui verò contendunt dictum Matrimonium jam habere totam vim Matrimonii rati, & hi debent consequenter docere, tunc oriri impedimentum usque ad quartum gradum. Quoniam verò nos infra docuimus, utramque sententiam esse probabilem, sed priorem probabiliorem, ideo idem dicimus in præsentia de impedimento. f

b Dicitur
 supra. ca.
 7.
 b Sanc. l.
 7. d. 70.
 n. 13.
 c Coninch.
 d Perez. d.
 e defectu
 31. matr.
 f. 3. ci-
 tans Hur.
 Pont. l. 7.
 c. 30. n. 5.
 afferens
 declarara-
 tionem
 Card. A.
 versu q.
 27. sec. 5.
 Ver. Ad-
 dit Sanchez.
 Pont. b
 o m. 10.
 an. 10.
 aliq.
 G. B.
 e. m. 10.
 1. diff. 3.
 u. 6.
 pluraliter
 apud G.
 Hur. ad.
 d. 21. ma-
 tr. diff. 2.
 nu. 8.

atque adeo in primo gradu cum ipso conjunctus in linea recta erit affinis in primo eodem gradu in linea recta cum Maria, & similiter in eodem primo gradu erit pater Mariæ cum Titio, & sic de cæteris, mutando semper nomen *consanguinitatis* in *Affinitatem*, & ut dictum est, servando semper eundem gradum.

3. His declaratis, dicendum est, Affinitatem ortam ex copula licita, hoc est inter legitimos conjuges, hodie esse impedimentum dirimens sublequens matrimonium usque ad quartum gradum consanguinitatis inclusivè: Affinitatem verò ex copula illicita, id est fornicaria, hodie esse impedimentum dirimens idem matrimonium sublequens, solum usque ad secundum gradum ejusdem consanguinitatis inclusivè. Ratio est expressa dispositio a Tridentini confirmantis Decretum b. Innocentii III. in Concilio Lateranensi.

a Trid. sess. 24. c. 4. de Reform. matr.

b C. Non debes de Consang. & Affinitat. c. Sanc. l. 7. d. 67.

4. Dixi (hodie) nam antea multò latius ejusmodi Affinitas extendebatur, tunc enim affinitas pariebat affinitatem, ut habes latè apud Sanchez. *c* At verò, nunc certa Regula illa est: *Affinitas non parit affinitatem*. Quare hodiè inter consanguineos Mariti, & consanguineos uxoris nulla est affinitas, nam solum est inter consanguineos Mariti, & uxorem, & inter consanguineos uxoris, & maritum.

5. Ex dictis ergo fit, ut duo Fratres possint sine dispensatione accipere duas sorores, vel soror, & frater Petri v. g. copulari matrimonio cum fratre, & sorore Antonii v. g. Item fit, ut unus ex fratribus ducere possit viduam, & alter frater possit ducere filiam ejusdem viduæ genitam ex mortuo Marito. Item, ut Pater ducere possit viduam, & ejusdem patris filius ducere ejusdem viduæ filiam ex alio Marito, atque hæc omnia, quia Affinitas non parit Affinitatem. Ita d. Sanchez.

a Sanc. lib. 7. matr. d. 67. nu. 3.

6. Item dic, si Cajus v. g. ducat viduam relictam à propriæ uxoris fratre. Clarius Cajus duxerat Bertam, hæc autem Berta habet fratrem nomine Cæsarem, qui duxerat Catharinam. Dico, mortua Berta, & Cæsare, posse Cajum ducere Catharinam, quia Cajus contraxit quidem affinitatem cum Cæsare, sed ex dictis nullam cum uxore Cæsaris, nempe Catharina.

QUÆSTIUNCULA ORTA EX prædictis.

7. Diebus hæc superioribus emerfit sequens difficultas, cujus expressam solutionem apud neminem ex Scripturis, nec ego, nec nostri Collegii Panormitani Theologi invenire potuimus.

8. Si ex vivis excedat Berta uxor Titii, perseverat in Titio affinitas cum omnibus Bertæ consanguineis, quia, ut cum Sancto Thoma ex Textu notat Sanchez *e* affinitas semel orta perpetuò remanet. *e* Sanc. l. d. 64. nu. 2. ex C. Fratris 10. g. 10.

9. Sed quid, si post mortem Bertæ nascatur ex sorore v. g. dictæ Bertæ puella aliqua, hæc puella eritne affinis ipsi Titio, ita ut inter ipsam, & Titium nequeat validum matrimonium intercedere?

10. Respondeo, Theologi ferè omnes prædicti, & ego minimus omnium, diximus esse affinem, & inter ipsos invalidum fore matrimonium. Ratio fuit, quia Affinitas non solum extenditur ad consanguineos viventes, vel natos, vivente ipsa uxore, sed etiam ad consanguineos natos post ipsius uxoris mortem. De novo enim nati verè, & in omni rigore sunt consanguinei dictæ uxoris, quamvis mortuæ. Et sanè Pater in Colo v. g. existens, ut suum filium, suosque nepotes recognoscit filium posthumum, & nepotes descendentes. Si ergo postea nati, sunt verè consanguinei uxoris Titii, erunt affines ejusdem Titii.

11. Noluit acquiescere huic rationi unus ex prædictis nostris Theologis. Unde quæstionem hanc Romæ decidendam misit ad Patrem Ludovicum Leti, nostræ Societatis virum Doctissimum, & præcipuè in Sacris Canonibus excultissimum, qui respondit, certissimam esse doctrinam à me, prædictique Theologis allatam. Huic responsionè necdum ille unus acquievit, donec suum argumentum dissolutum viderit: argumentum autem fuit hujusmodi: Affinitas non resultat nisi mediante Matrimonio: ergo, non stante Matrimonio, resultat ea nunquam poterit: Sed post mortem prædictæ Bertæ jam non stat Matrimonium cum Titio, quia ex Sancto Paulo Matrimonium dissolvitur per mortem: ergo nec resultat affinitas in Titio cum natis post mortem Bertæ.

12. Re-

11. Respondi in hunc modum: Affinitas non refultat, nisi mediante Matrimonio, quod aliquo tempore extitit, concedo, quod nunc actu existat, nego. Unde nego consequentiam. Cujus distinctionis ratio est, quia, ut diximus, adhuc de novo nati (Matrimonio scilicet amplius non existente) sunt consanguinei uxoris: ergo non possunt, non esse affines Mariti; Sacri enim Canones ad contrahendam Affinitatem nihil aliud requirunt, nisi consanguinitatem cum altero ex conjugibus, nec distinguunt, stante, vel non stante Matrimonio.

13. Confirmatur. Affinitas usque ad secundum gradum contracta ex copula fornicaria semper confurgit, ut vidimus, quamvis ibi non adsit, nec stet Matrimonium; Satis enim est, ut aliquo tempore adfuerit copula illa illicita. Ergo, & in casu nostro satis est, quod aliquo tempore adfuerit copula licita.

14. Et hinc ducitur ratio à priori. Nam Affinitas non oritur ex Matrimonio immediate, sed ex mixtione Corporum, etiam semel habita inter virum, & mulierem. Quamvis ergo per mortem dissolvatur Matrimonium, non dissolvitur immediata radix affinitatis, quæ est, copulam intercessisse inter virum & mulierem, ergo Affinitas, quæ nasci ex tali radice debet, impediri non poterit.

§. II.

Quo iure induclum est hoc Impedimentum Affinitatis.

1. Quamvis naturaliter confurgat attinentia consanguineorum alterius conjugis cum altero, quam Affinitatem appellamus, ea enim confurgit ex ipsa mixtione corporum, quo conjuges sunt una caro; tamen eam attinentiam esse impedimentum dirimens Matrimonium subsequens omnino inductum est ab Ecclesia, & idque propter convenientias supra in explicacione impedimenti ex consanguinitate indicatas, hic proportionaliter applicandas. Addita etiam est excommunicatio contra incalescentes Matrimonium cum hoc impedimento, ut dicam cap. 17. §. 3.

2. Hinc rectè colligit Hurtadus, & duos ad 20 mat. Infideles, qui dictam affinitatem contraxerunt, postea tempore Infidelitatis valido Ma-

trimonio conjugii cum affinibus, quia Infideles non subjacent Ecclesie legibus. Cetera ad Infideles circa hoc pertinentia vide apud citatum Hurtadum.

§. III.

Affinitas superveniens Matrimonio.

1. Diximus, affinitatem dirimere Matrimonium subsequens; si autem ea superveniat Matrimonio jam contracto, hic dicendum est. De cognatione spirituali superveniente dixi lib. 2. c. 4. §. 2. an. 17.

2. Breviter. Si vir, vel uxor copulentur cum aliqua, vel aliquo ex consanguineis in primo, vel secundo gradu tantum sui conjugis, non dirimetur Matrimonium jam factum, sed impediatur, ne conjux à suo conjugate debirum conjugale petere licite possit. Si Titius v. g. vir Bertæ cognoscat turpiter Sororem, vel Matrem Bertæ, non poterit amplius petere debitum à Bertæ, nisi accedat legitima dispensatio ejus, qui dispensare potest, de quo infra e dicam; Ultra peccatum igitur incestus, quod committit Titius, cognoscendo suam affinem, incidit ipso facto in prædictam pœnam. Hoc igitur impedimentum non oritur, si conjux cum suis propriis consanguineis incestum committat, sed solum, si committat eum consanguineis sui conjugis.

3. Ne autem hic duo confundas, quæ sunt satis diversa. Nam, si Titius v. g. vir Bertæ cognoscat turpiter aliquam Bertæ consanguineam in remotioribus gradibus, à primo, & secundo, hoc est in tertio, vel quarto, committit quidem incestum, quia, ex prædictis, consanguinei ejus uxoris sunt ipsi Titio affines, at non amittit jus petendi debitum à sua uxore Bertæ, quia Tridentinum hanc pœnam non valendi petere debitum, sicut & impedimentum dirimens ex copula illicita, restrinxit ad primum, & secundum gradum dumtaxat, ut dixi.

Simili modo, si idem Titius v. g. cognoscat turpiter aliam extraneam, nulla consanguinitate ad se, vel ad uxorem suam pertinentem, cognoscat v. g. Mariam, contrahet impedimentum, ne ipse Titius post mortem suæ uxoris Bertæ possit Matrimonium contrahere cum consanguineis Mariæ in primo & secundo gradu, & si cum his forte po-

stea copulam habeat committet incestum speciatim in Confessione aperiendum. At verò, si copulam, postea habeat cum consanguineis dictæ Mariæ in gradibus remotioribus, hoc est in tertio, & quarto, illicitè quidem, ut ex se pater, faciet, sed non contrahet conjunctionem cum dicta Mariæ, & consequenter, neque incurret impedimentum dirimens Matrimonium, fortè contrahendum cum illa, ut signatè declaravit Pius Quintus; & unde, nec peccabit peccato incestus, sicuti rectè notavit Sanchez, quare, nec speciatim, ut incestum in Confessione explicandum, quia in copula illicita (ut nimis sæpè dictum est) Tridentinum abstulit ab his remotioribus gradibus contractionem impedimenti, &c.

a Pius V.
ad Domi-
num 1557
Declarat.
Cardi. ap.
Pont. li. 7
matr. d. 33
num. 6.

Vides ergo diversitatem, præsertim illam de Incestu? Titius enim cognoscendo consanguineas Bertæ uxoris suæ in remotioribus illis gradibus, committit incestum. Idem verò Titius cognoscendo consanguineas dictæ Mariæ sibi extraneæ, sed jam unitæ per copulam illicitam, cognoscendo, inquam, eas, quæ Mariæ sunt conjunctæ in primo, & secundo gradu, committet quidem incestum, sed cognoscendo eas, quæ eidem Mariæ sunt conjunctæ in tertio, & quarto incestum non committit.

4. Dixi autem num. 2. (petere licitè non potest) potest enim immo, & debet reddere, ne ex peccato unius conjugis patiatur damnum alter. Nam propterea, si, & alter consenserit ad prædictum incestum, etiam, & ipse petere non poterit, ut explicatius alibi docui.

5. Tria tunc exciderunt; quæ te ignorare non convenit. Primum, d. excusari ab hac pœna non valendi petere debitum à suo cond. 31. nu. 1. juge, mulierem, quæ præcisa vi oppressa fuit à consanguineo sui viri, quia tunc cum culpam non committat mulier, non meretur pœnam, esto naturaliter oriatur affinitas. Secundum, eandem excusationem concedi eadem probabiliter à nonnullis, si ex metu gravi, si-ve mulier, si-ve vir cogatur similem incestum committere. Nam quamvis tunc peccent, Ecclesia tamen non videtur tunc illum, vel illam castigare tanta pœna velle. Tertium, eandem excusationem, si adsit ignorantia, si-ve facti, si-ve juris, si-ve pœna dummodo non sit affectata, ut liberius dicti conjuges peccent,

c L. 7. in
Dec l. c. 4.
§. 2. n. præ-
ser. 12.
d. Sanc. l. 7
d. 31. nu. 1.
Pont. l. 10.
c. 7. nu. 6.
aliiq.
Pont. l. c.
Bonac. de
mat. q. 4.
p. 2. n. 5.
Ave. q. 17.
mat. sec. 3.
Ver. Quod
tra. ap. &
Pontium.

id quod clarè docet f. Sanchez. De his tribus. Lege Dian. p. 11. Tr. 5. R. 38.

f. Sanchez
d. 31. nu.
43.

§. IV.

Qualis copula Affinitatem pariat.

1. Quoniam copula radix est prædictæ Affinitatis, idèò maximè hinc explicari solet, qualis esse debeat copula, ut ex illa certò Affinitas oriatur. Dico, hac in re unum esse certum, incerta duo: Certum est, nequaquam sufficere actus quantumcumque turpes esse, sed requiri copulam consummatam intra vas fœminæ, ubi effundatur semen.

2. Hinc non confurgit hoc impedimentum ex copula sodomitica, nec ex copula cum mortua, nec ex effusione seminis omnino extra vas, nec ex congressu spadonum, qui verum semen non emittunt, nec, ut declaravit Pius Quintus ex Matrimonio rato non consummato (ex illo tamen oriiri impedimentum publicæ honestatis, ne obliviscaris.)

3. Contra, g. confurgit ex copula habitacum dormiente, cum Ebria, cum insana, cum invita, cum coacta, cum ignorante, si-ve jus si-ve factum; tunc enim vera fit seminum commixtio, & fit unum principium generationis.

4. Atque hinc nota diligenter differentiam, nam nunc docemus, oriiri Affinitates à copula, etiam vi, vel metu habita: At paulò ante in §. præced. numer. 6. docuimus ex copula vi, metu, &c. Habita, non oriiri pœnam non valendi petere debitum: quæ duo, quia sunt valde diversa, idèò valde notanda. Prius enim est ante contractum Matrimonium; posterius verò est post illud jam legitime celebratum.

5. Jam verò, incertum est Primò. An oriatur Affinitas, si semen emittatur extra vas, sed illud sibi matrix attrahat, vel, si aliqua tandem arte, etiam ope Dæmonis, intra vas mulieris intromittatur. Negat Pontius, affirmat cum communi Sanchez, i & merito, jam enim sic adest verissima seminum commixtio.

6. Incertum est Secundò. An prædicta Affinitas oriatur, si intromisso semine viri, mulier suum semen fœminicum non emittat, quod

g. Sanchez
d. 64. nu.

h Pont. l. 3
c. 55. nu. 1.
i Sanchez
d. 64. nu. 11.

Pont. q. 11
p. 12. nu. 11.
Ave. q. 17.
Ver. Du-
bitari &
Perez. d. 11
sec. 3. nu. 4.
G. Huer. d.
2. o. de ma-
diss. 1. nu. 5.

quod aliquando in foemina frigidiora fertur, posse contingere?

Respondet, quamvis debeat semper praesumi, foeminam etiam, & ipsam seminasse, unde, nisi evidentissime contrarium constet, in praxi tum in foro fori, tum in foro conscientiae est pronunciandum, Affinitatem esse contractam, tamen pro raro casu, qui posset contingere, duae sunt sententiae.

7. Non oriri tunc Affinitatem, docet Perez. *rez*, & aliique, & novissime Verricelli. *b* c. n. §. G. Ratio principalior est, quia ex Medicorum *Hurt. l. c.* sententia ad generationem requiritur necessarium solum semen foemineum. Quando igitur hoc *loc. cit. v.* adest, cum vir, & mulier non possint fieri *Dubitat* viri unum principium generationis, quod est tamen radix Affinitatis, ipsa Affinitas oriri non potest.

8. Oriri tunc Affinitatem, docet Sanchez *27. sect. 10 c.* aliique, quia hi probabilius putant, non esse necessarium ad generationem foemineum semen, esto adjuvet. Quare sine hoc *tit. l. 7. c.* poterunt vir, & mulier fieri unum principium generationis.

9. Utraque sententia est probabilis, ut *d. Sanc. l. c.* fatetur idem Sanchez; *d.* & in simili iterum, *n. 19.* dicitur à nobis aliquando inferius.

Infra Tr. c. 7. n. 5.

CAPUT XIII.

Impedimentum XVII.

Impotentia.

§. I.

Quid, & quotuplex sit?

de foro. de stig. & maleficiat. **I**mpotentia coeundi, seu inhabilitas ad consummandam copulam (quam Sacri Canones *f* frigiditatem appellant) est impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, idque jure naturae, quia, si impotens es ad actum conjugalem, de jure naturae est, ut non possis tradere tuum corpus ad actum illum impossibilem. Quare, sive tu scias, sive tu nescias impotentiam, si tamen verè impotens sis, impedimento eris affectus, & consequenter ineptus ad Matrimonium.

2. Dixi autem Primò,) Impotentia coeundi, nam impotentia generandi (quam *steri-*

litasem appellamus) impedimentum non est dirimens; tunc enim, si haberi nequit primarius finis Matrimonii, nempe proles generatio, habetur tamen secundarius, qui est remedium concupiscentiae. Potissimum, quia jam adest immediatè potestas perficendi copulam, esto absit, quasi per accidens effectus copulae; id est, proles. Nam propterea, potest Maritus commisceri cum uxore vicina partui, quamvis sine effectu novae proles, &c.

3. Dixi item (*Dirimens Matrimonium contrahendum*) nam impotentia superveniens Matrimonio jam contracto, sive consummato, sive rato, illud non dirimit. An verò tunc liceat hujus Matrimonii usus, dicemus §. quinto.

4. Impotentia autem haec tunc certò adest, quando aliquod *h* ex his tribus certò adest, ut scilicet deest Potentia ad penetrationem vasis, vel Potentia ad emittendum verum semen, vel Potentia ad illud emittendum intra vas, neque enim sufficit, si emittatur extra vas, quamvis in ejus ore. *Leges i. c. 60. n. 3. G. Hurt.*

5. Haec autem certitudo potest esse, vel certa, & evidens physicè, (ut, si vir amputata habeat virilia, aut omnino arida) vel certa, seu valdè verosimiliter evidens, (quo pacto dicitur certa moraliter) ut si membrum virile sit aliquantum aridum vel foemina sit ita arcta, ut valdè probabiliter non possit incisione, vel alio remedio adjuvari. Quando autem ad sunt indicia probabiliter indicantia impotentiam, ita ut oppositum probabilitatem nullam habeat, dicitur certò moraliter adesse impotentia. Nos hanc probabilitatem vocabimus deinceps veram probabilitatem, vel ut dixi certitudinem moralem.

6. Quando haec certitudo, sive physica, sive moralis non adest, tunc profectò impotentia erit dubia, idque tunc est, quando indicia ad praedictam certitudinem physicam, vel moralem non attingunt. Quare, quando potentia est probabilis ita, ut etiam oppositum, id est, impotentia sit probabilis, inter dubias connumeranda in hac materia, quia, cum tunc deficiat à certitudine physica, vel morali, incerta censenda est in tanto negotio pertinente ad Matrimonium. Quoniam ergo ejusmodi impotentia, vel est perpetua, vel

tem-

MATRIMONIUM EVNUCHI,
seu Spadonis.

6. Hinc, si quis ambobus Testibus careat, vel certè attritos habeat, invalidè Matrimonium contrahit, quia cum verum semen emittere non possit, impedimento laborat perpetuo. Quod cum definitum sit à Sixto Quinto; à aliud addere opus non est. Illud, qui cum sana, atque integra virilitate habeat, uno pollet testiculo, esse potentem ad semen verum emittendum, & consequenter esse aptum ad Matrimonium notat cum Medicis Perez. 6

MATRIMONIUM DECREPITI.

7. Quamvis Ecclesia non rejiciat senes à Matrimonio incundis, quia præsumit, vel ex ipsa natura, vel ex medicamentis, vel ex qualitate ciborum posse fieri sufficientes, ad actum conjugalem; tamen, si supponamus, hanc sufficientiam à desse nullatenus posse, quid dicendum? Loquamur prius de Senex, mox de Vetrula.

8. SENEX, si ita viribus exhaustus supponatur, ut nunquam possit actum conjugalem consummare, invalidè contrahet, quia tunc ejusmodi impotentia esset in futurum perpetua. Ita Sanchez, d' aliisque contra Henriquez, & aliosque putantes, validè contrahere, quia semper retinet potentiam suam intractatam seminandi. Si verò si ejusmodi, ut possit adjutus à prædictis cibis, ac medicamentis illum actum consummare, quamvis, generare non possit, quia illud semen sterile sit, contrahet validè, quia impotentia tunc esset temporalis. Nam propter similem rationem morti proximis, licet ob diutissimam febrem tunc non sit aptus ad copulam; tamen aptus est ad Matrimonium, quia illa debilitas, est (puta eum convalescet) amovibilis.

9. Pontius f' tener, Matrimonium non solum iniri posse validè ob finem generandi solum, ut communiter fit, sed etiam, si fiat solum ad mutuaam societatem cum uxore, unde impotentem perpetuo, atque prædictum modo allasensem effectum posse, validè Matrimonium inire cum prædicto fine. Sed, quia nos cum Hurtado, qui id efficaciter probat, hanc sententiam rejicimus; h' idè absolute dicimus, Tamburinus de Sacramentis.

ejusmodi impotentem non esse aptum ad Matrimonium. Certè, secus, etiam Eunuchus posset validè ad prædictum finem Matrimonium contrahere, & tamen Sixtus V. definit non posse. Imò, dum ibidem dixit impotentiam esse impedimentum dirimens, nec distinxit ad hunc, vel illum usum, nostrum videtur casum definitum. Si ejusmodi mulier, & vir impedimenti concilii nolint se copulare Matrimonio, sed quoddam Societatis vinculum inire, videtur concedere Sanchez sed amoto periculo incontinentiæ.

10. VETULA quomodocumque decrepita, & certò inepta ad suum semen effundendum, si est capax seminis viri, validè contrahet in sententia eorum, qui putant, semen mulieris non esse necessarium ad generationem prolis: at invalidè in eorum sententia, qui contra, putant, esse simpliciter necessarium. Quoniam verò utraque opinio, ut supra dixi, probabilis est, erit & probabilis validitas, & probabilis item invaliditas Matrimonii. An ejusmodi senes decrepiti, si inveniuntur Matrimonio copulati, possint copulari licitè ad copulam, vel alios tactus inter se exercere, m' alibi dixi satis distinctè.

MATRIMONIUM MULIERIS PARENTIS cum suæ vitæ, vel prolis periculo.

11. Si Mulier potens quidem sit ad actum conjugalem, sed cum suæ vitæ periculo, vel cum prolis morte, vel cum abortu semper pariat, validè Matrimonium inire poterit, quia jam potens est, ad id quod essentialiter requiritur ad Matrimonium, nempe ad copulam.

12. Sed licitè, si id advertens, & sciens faciat? Quod certè contingere posset in Vidua, quæ hæc mala jam experta in præcedente Matrimonio sit?

Respondeo. Si id faciat nesciente novo Marito, certè peccabit, quia illi magnum damnum infert; dum in re, tam gravi, eum decipit. Ipso autem sciente, nequaquam peccabit ex hoc capite, quia scienti, & consentienti non fit injuria, at mortaliter peccabit (ait Bossius o) ex alio capite, hoc est, propter damnum, quod facit sibi, & proli, dum illius Mortis (& aliquando etiam sine Baptismo) & sui periculi, causa est. Neque excusari potest

test (ait idem Auctor) à sine remedium adhibendi tentationibus concupiscentiæ. Eas enim aliis remediis orationum, & mortificationum cum Dei gratia superare poterit. Verum hanc non peccaturam, si nubat Marito scienti, docent nonnulli, quia, ut mox dicit Sanchez in simili, non facit injuriam, nec proli, nec sibi. Non proli, quia melius est, aliquo tandem tempore esse, quamvis sine Baptismo) tunc enim non habet peccatum à se commissum, sed originale commissum ab alio) quam nunquam esse. Non sibi, quia durum esset, negare Mulieri, & aliquando quidem valde calidæ, remedium Matrimonii à Christo Domino ad eum finem inter cæteros institutum, & eam compellere ad remedia illa mortificationum valde dura, & extraordinaria; nam, neque infimum, ut vitam seruet, obligamus ad remedia admodum difficilia adhibenda, vel conquirenda. Profectò hanc sententiam probabilem esse, negare non possum.

13. Atque hæc de Matrimonio contrahendo. Quid, si hæc pericula superveniant Matrimonio, jam à Muliere contracto? poteritne ipsa reddere, & petere debitum conjugale?

Respondeo. Probabilius cum Sanchez, a aliisque puto, posse, quia tunc separare virum à throno, vel cohabitatione uxoris, nimis esset utriusque durum, quòd certe deberent facere, ne manerent sub continuo periculo peccandi.

14. Dices: Non separentur, sed gerant, ut frater, & soror?

Respondeo. At nimis esset durum simul esse in eadem habitatione cum tanto peccandi periculo.

15. Illud tamen Mulieri concedo, ut quamvis (sicuti dictum est) possint, non obligetur cum tanto damno debitum reddere.

MATRIMONIUM IMPUBERIS.

16. Impotentia ad generandum, qua laborat ætas puerilis, cum ex se non sit perpetua, impedimentum dirimens ex jure naturæ non est (unde inter Infideles, si cætera non desent, valeret ejusmodi Matrimonium, puta, ut exercendum suo tempore) Ecclesia tamen illam esse impedimentum dirimens, definitivè eum illa exceptione: nisi malitia

suppleat ætatem. Est igitur hic explicanda, tum definitio, tum exceptio.

17. Quoad definitionem. Ecclesia statuit, ut nec puer (qui ille in hac materia est, qui annum decimum quartum nondum complevit) nec puella (quæ est illa, quæ nondum complevit annum duodecimum, quo tempore dicuntur Impuberes) statuit (inquam) ut non possint validè Matrimonium de præsentì contrahere cum quocunque, quamvis puberi. Addunt Sacti Canones, illud Matrimonium, si fortè contrahatur, valere, ut sponsalia, de qua re infra d pluribus.

18. At peccabitne Impubes sic Matrimonium attentando?

Respondeo. Peccaturum mortaliter tenent non pauci, e quia fit, inquit, injuria Sacramento, redditur enim irritum ætatis defectu. Verum alii sputant, mortaliter non peccaturum, quia ejusmodi Matrimonium sic contrahi, permittunt Canones, & illud interpretantur, tanquam Matrimonium de futuro, id est, tanquam sponsalia. Hæc posterior sententia, ut benignior est, ita fit item probabilior.

19. Quoad exceptionem (Nisi malitia suppleat ætatem) præmitte, nomine Malitiæ, hic duo intelligi. Primò, Maturitatem Judicii, ut possit cum rationis usu contractus Matrimonii celebrari, secus enim illud esset irritum ex defectu consensus. Secundò, Potentiam eoeundi, id est, emittendi verum semen in utero femineum, quam certè, vel ex facto, quia fortè copulam cum aliqua habuit impubes, vel ex habitu, & dispositione corporis, addita propinquitate ad ipsos annos pubertatis, colligere poterit, ut latè, & minutè colligit Sanchez. g His duobus positis, declarat, seu statuit Pontifex, esse validam Matrimonium in initium ab Impubere.

20. Verum licitumne etiam erit?

Respondeo. certum est, Matrimoniam ab ejusmodi Impubere fieri cum licentia Episcopi, & item ex gravissima, & urgentissima causa, ut loquitur Sanchez, h quia à Sacto Textu i requiritur pro causa, bonum pacis: & tunc jam validum erit, & licitum. Notat tamen Pyrihus k Conradus, quia vix solet intervenire gravissima hæc causa, idèò omnes Episcopos hanc dispensationem remittere ad Pontificem, quamvis, solum per duos menses, puer distet à pubertate.

21. Quod,

21. Quod, si fortè deinde comperiat, erratum fuisse, & ejusmodi impuberem non esse habilem copulæ exercendæ, adhuc esset validum Matrimonium, quia tunc indicare vult Ecclesia, inhabilitatem illam esse temporalem, quare vult, ut expectetur usque ad completissimam pubertatem, quæ in viris est anno decimo octavo, in fœminis anno decimo quarto. Quod, si neque in his annis habilis esset, tunc enim verò emergit rationabilis dubitatio, an inhabilitas sit perpetua, an temporalis, & erit opus triennali experientia, de qua mox.

22. Sed adhuc dubitabis. Si certa appareat malitia ætatem supplens, impubes autem sine licentia Episcopi, & sine gravi causa Matrimonium contrahat, peccabitne mortaliter? Quamvis validè contrahat ex dictis n. 19.

2 Pont. li. 12. matr. c. 5. n. 4. b Sanc. l. 7. ma. d. 104. n. 12. refe-rens Nav. de for. matr. c. 6. Pont. non reji-ctus.

Respondeo, quicquid colligi possit ex Pontio, a certè Sanchez b indicat, peccatum mortaliter, quia id (quod certè in se grave est) prohibitum est graviter in Jure.

23. Siste hic Lector: paulò ante n. 18. diximus, non peccare mortaliter impuberem, cui malitia non supplet ætatem, Matrimonium contrahendo: nunc verò docemus, impuberem, cui malitia supplet ætatem, peccare mortaliter, si sine gravi causa, consensuque Episcopi Matrimonium contrahat. Hæc certè non videntur sibi coherere.

24. Respondeo, Cohærere satis. Nam quando non adest malitia supplens ætatem, nullum fit Matrimonium, sed ex dispositione Sacrorum Canonum sic concedentium, fiunt sponsalia, ut supra vidimus. Quare nihil fit contra voluntatem Ecclesiæ. At quando malitia supplet ætatem, fit verum Matrimonium, quod Ecclesia fieri pro eo impubertatis tempore prohibuit, nisi accedente gravi causa legitime approbanda. Sic post accuratam considerationem concilianda hæc duo dicta videntur mihi.

MATRIMONIUM
Hermaphroditi.

25. Circa Hermaphroditos, id est, habentes sexum virilem simul, & fœmineum sex distinguo casus in hunc modum: videnda tamen sunt non pauca à me alibi e dicta, cum de Ordine.

26. Primus casus. Quidam duos habet sexus, sed secundum unum est impotens, potens secundum alium: quid Juris?

Respondeo, hunc a non posse Matrimonium contrahere nisi secundum sexum, quo est potens. Id probatione non indiget.

27. Secundus. Quidam habet duos sexus in utroque potens, quid item Juris?

Respondeo, Si æqualiter est in utroque potens, dicam mox n. 29. Si verò prævalet sexus fœmineus, reputanda est mulier, undè, nec poterit validè Ordines suscipere, nec profiteri in Religione virorum, nec uxorem ducere, sed Maritum. Non tamen concederem fieri Monialem, idque propter illam aliqualem potentiam sexus Masculini. Si verò prævalet sexus Masculinus, Mas reputabitur, & ut talis Matrimonium inire potest, nam propterea, nec profiteri posset in Religione Monialium, nec nubere viro; poterit tamen validè Ordines suscipere, sed illicitè, quia, ut alibi diximus, Hermaphroditus est omninò ab altari repellendus. Eidem denique non concederem, fieri Religiosum, ut nec concessi præcedenti, fieri Monialem.

28. Tertius. Quidam nullum sexum habet, quid Juris?

Respondeo, Certè supponis rem admodum innaturalem: sed esto. Is inhabilis ad Matrimonium erit ex omni parte.

29. Quartus. Quidam, post probationes Medicorum, & Matronarum peritarum, secundum utrumque sexum est æqualiter potens, quid Juris?

Respondeo, hic Matrimonium contrahere poterit secundum illum sexum, quem elegerit: quo electo, peccabit mortaliter si fortè alio uti velit. Immo Parochus hujus Matrimonio assistere non debet, nisi is dictam electionem coram Judice Ecclesiastico faciat, eamque sub juramento. Unde fit, ut si mortua cõjuge, viduus remaneat, licet validè contraheret secundum alium sexum, electionem factam mutando, peccaret tamen contra juramentum, imò & Sanchez, aliisque peccaret mortaliter, etiam si juramentum non emisisset, quod tamen ultimum negat Hurtad. f

30. Hinc duos Hermaphroditos æqualiter, vel ferè æqualiter prævalentes in utroque sexu, non posse ad usum promiscuum, utriusque sexus, hoc est, modò Masculini, modò fœminini, nec licitè, nec validè contrahere

c Sanc. l. c. Pont. lib. 7. c. 65. n. 8.

f G. Hurtad. d. 22. matr. diff. 10. nu. 34.

a Perez d. inter se Matrimonium, docet Perez, *a* quia
37. *marr.* illa essent, quasi duo Matrimonia: Id, quod,
sec. 25. n. 2. & videtur abhorre ab ipsa natura rationali,
& inusitatum quid esset in Ecclesia Dei, ne
dicam in bene ordinata Rep.

31. Si alter sexum unum eligat, alter alterum,
& ad unum solum utrumque contrahat non video, unde invaliditas orti possit.

Propter Majorem rationem, Majoraq; incommoda,
is æqualiter potens in utroque sexu, nec Religionem virorum, nec mulierum ingredi valet, nec Ordines suscipere,
idque nec licite, nec valide, ut late profectur Sanc. *b*

b Sanc. l. c.
c. lib. 7.
c. conf. l. 1.
d. 31.

32. Quintus casus. Quædam conjugata incepit esse vir, prorumpente natura in sexum masculinum. Quid Juris?

Respondeo, Si remanet in illa etiam sexus fœmineus, validum fuit Matrimonium, ipsaque tenetur, hunc sexum etiam nunc eligere, seu in hoc sexu perseverare. Si verò non remaneat, tunc Matrimonium fuit, & nunc item est invalidum, quia sexus ille fœmineus, sub quo contraxit, non erat perpetuus, atque ad eò ineptus ad Matrimonium illud. Non erat autem perpetuus, quia latebat in illa sexus virilis, saltem in dispositione corporis, qui suo tempore jam erupit. Ex qua doctrina sequitur hanc solum per bonam fidem potuisse uti Matrimonio, nam cæterum vera conjux non erat.

c Delugo
in Resp.
mor. li. 1. d.
31. Diapa.
p. 5. tra. 14
res. 40.

33. Ob similem rationem rectè docet Delugo, c. Monialem, quæ erumpat in marem, nulliter professam fuisse, atque ad eò à Monasterio educendam, neque cogendam professionem emitte in Monasterio virorum, quia nec ipsa profitens habuit intentionem profitendi, nisi apud Moniales, nec aliter illam acceptavit Prælati, nisi, ut fœminam, quicquid aliqui dixerint apud eundem Delugo, qui, cum casus hic occurrisset, cogere prædictam intendebant, ad profitemdum in Religiosorum Monasterio.

34. Sextus. Quidam conjugatus incepit esse fœmina, subrahente natura instrumentum generale. Quid Juris?

Respondeo, Tantam mutationem evenire non posse, putat Delugo loc. cit. ex Medicorum relatione. Si tamen occurrat, docet, Matrimonium quidem fuisse, sed statim, mutato sexu, dissolvi vinculum dicti Matrimonii, quia Matrimonium (inquit) constare nequit

inter duas fœminas sicuti, nec inter duos marces: unde addit, se mirari, quod Th. Sanchez in suo opere de Matrimonio non meminerit hujus capitis, unde vinculum Matrimonii, quamvis consummati, dissolvi, etiam ante mortem alterutrius ex conjugibus, possit.

35. Verum mihi valde difficile est, concedere, Matrimonii vinculum ante alterutrius obitum dissolvi: cum omnes Scripturæ, Patres, & Theologi clament, Matrimonium consummatum, non nisi morte disungi. Melius igitur, & expeditius in præsentia judicamus, quod modò in simili ferè casu dictum est nu. 32. nimirum hoc Matrimonium fuisse ab ipso initio invalidum, quia sexus, sub quo contractum fuit Matrimonium, & consequenter habitas personalis ad Matrimonium, non erat perpetua, latente in corporali dispositione sexu alio, qui deindè tandem apparuit. Delugo autem immeritò miratur silentium Thomæ Sanchez; nam, etiamsi in dicto casu dissolveretur, vinculum Matrimonii non debuit dictus Sanchez ejus mentionem facere, quem ipsemet Delugo, ex Medicorum relatione, ait, evenire non posse.

36. Propter eandem rationem, si quis Professus in Religione contraheretur modò dicto in fœminam nulliter professus fuisset, nec esset cogendus, ut profiteretur apud Moniales, ut in simili dictum est modò n. 33.

37. Quod si quis jam initiatus Sacerdos simili ratione decideret in fœminam, fuissetne verus Sacerdos? Id enim hac occasione innuere, curiosum est.

Respondet Delugo loc. cit. ipsum fuisse verum Sacerdotem, & Sacerdotis characterem per hujusmodi mutationem non amittere, invalidè tamen in posterum consecraturum, vel absoluturum à peccatis; sicuti, inquit, Anima Sacerdotis extra corpus characterem servat, quia is est indelebilis, cum tamen non possit validè consecrari, quia exercitium Ordinis conceditur Composito, id est, homini, non verò solum animæ. Sed in his nostrum non est pluribus immorari,

vel nostras consideraciones immiscere.

§. III.

§. IV.

Impotentia respectiva.

Quomodo Iudicium ferendum sit, quando dubia apparet impotentia in Matrimonio; jam contracto.

1. **P**OSSE dari Impotentiam, hoc est, posse personam aliquam esse ineptam ad actum conjugalem cum hac peculiare persona; licet cum aliis sit apta, scimus, & habemus in *Jure*. Nec obstat in eodem *Jure* alibi dici, fieri non posse, ut aliquis sit impotens cum una, & potens cum alia, non obstat, inquam, *b* quia in hoc posteriore loco Textus loquitur de impotentia ex frigidityte, quæ certè, si est, respectu omnium est.

2. Triplici autem modo hæc respectiva Impotentia accidere contingit. Primò, ex improportione instrumentorum generationis, ut si fœmina, respectu instrumenti viri hujus, sit arcta, vel vir propter pinguedinem propè accedere ad vas mulieris non valeat. Secundò, ex Maleficio, tendente contra hanc personam particularem. Tertiò, ex quadam antipathia naturali circa hanc. Quæ tria capita latè explicant *Aversa, c* & *Pontius, d*

3. Dico jam, hanc impotentiam cum hac, si sit perpetua, esse impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum hac, vel, si cum illa contractum fuit, esse separandos conjuges, modo, quo dictum est §. 2. numero 5.

4. Dictum hoc certum est, quia Canones absolute, & sine distinctione impotentiam perpetuam constituunt impedimentum dirimens. Adde rationem; Ideò enim absoluta impotentia dirimit Matrimonium subsequens, quia persona, quæ ejusmodi impotentia laborat, non est apta ad actum generandi; sed idem est in respectiva pro hoc Matrimonio, ergo pro hoc impedimentum erit dirimens.

5. Si omnibus à prudentibus viris, & Matrimonii expensis, temporalis sit ejusmodi impotentia, eam non esse impedimentum dirimens, constat ex dictis. Quòd, si dubium adsit, num hæc sit perpetua, an temporalis, mox universaliter dicam §. sequenti.

1. **S**ÆPISIMÈ incertum est, an prædicta impotentia perpetua verè adsit inter conjuges legitimo Matrimonio unitos: Quæ ratione igitur hæc incertitudo, si ve pro foro conscientia, si ve pro foro externo evincenda est?

2. Pro foro conscientia. Quando dubium est, an Impotentia sit perpetua, an sit temporalis, poterunt conjuges pro tempore, id est, solum per triennium, commisceri, ut nimirum experiantur, an ipso temporis, & ætatis & circumstantiarum opportunitate cesserit impotentia, atque adeo evincatur. Nam in prædicto dubio habent conjuges jus inquirendi de potentia, vel impotentia, quæ aliter inquireri non potest, nisi copulam attentando: quod, si semen aliquando dispergatur, cum id sit per accidens, non erit culpa, ut mox iterum dicam nu. 8. Solum triennium dixi, nam tantum temporis prudenter præfixit Ecclesia requiri, & sufficere ad indagandam hanc veritatem. Post triennium igitur, si persistet impotentia, sunt separandi conjuges frigidis modo supra dicto. quando non sit dubium, sed spes verè probabilis consummandi copulam, dicam n. 8. cum Sanc.

3. Pro foro externo (cujus etiam non pauca faciunt, ut videbis, etiam pro interno) alia ratione procedendum est, quando conjuges conveniunt, fatendo impotentiam, alia verò, quando dissentiant.

QUANDO CONVENIUNT.

4. In hoc casu, quamvis conveniant conjuges, affirmando impotentiam, si tamen ejus moralis saltem certitudo, per Medicos, & Matronas peritas modo supradicto non appareat, conjugibus fidem ne habeat statim Judex, nec Matrimonium invalidum statim pronunciet, nam ex communiore, ac probabiliore sententia tria præstanda & antea sunt. Primò, per tres annos continuos debent ejusmodi conjuges frequenter, (& quidem morali

Ri 3 frequen- diu tamen.

frequentia, & humana) experiri, an verè sint impotentes: id, quod facient, attentando copulam materialem. Secundò, iidem post dictos tres annos jurare debent, se coire, non potuisse, licet conati sint. Tertiò, debet accedere Testimonium septimæ manus, ut jura loquuntur, id est, debent septem propinqui ex parte viri, & septem ex parte feminae, vel in horum defectu totidem vicini, vel saltem quot haberi possunt, debent, inquam, jurare se credere conjuges verum dicere, dum ii jurant se per illum triennium copulam perficere non potuisse. Hæc dispositio merito à Sacris Canonibus statuta est, ne inter ipsos conjuges intercurrat aliqua fraus, vel collusio, & ne, si facilis fides habeatur, aliqua deceptio subleat. His ergo tribus conditionibus positis de invaliditate talis Matrimonii, sententiam Judex proferat.

5. Duo nota. Primò, si ante finem Triennii appareat certò physicè, vel moraliter impotentia perpetua, ut si apparerent virilia arida, &c. ut supra diximus, tunc non erit expectandus triennii finis, nec adhibendum Testimonium supradictum septimæ manus; hoc enim Testimonium requiritur, quando res est dubia, ut videbimus: sed si res certa sit, ad quid ejusmodi Testimonium? statim ergo ferenda est sententia à Judice de invaliditate Matrimonii, quia tunc subintrat doctrina data §. 2. n. 5.

a G. Hurt. Ita docet Hurtadus *a* contra Sanchez, & Pontium ab ipso citatos requirentes, etiam hic, septimæ manus Testimonium. Ratio autem Hurtadi, quæ est modò dicta, satis efficax mihi videtur.

6. Nota Secundò. Quandoam debet incipere ejusmodi triennalis experientia? Sanchez cum communi dicit, incipere à die intentatæ primæ copulæ; Pontius à die, quo Judex decernit, faciendam esse ejusmodi triennalem experientiam; Aversa à die, quem præfiget Judex, ut rationabilius judicabit; id enim totum Judicis arbitrio remittitur.

Ex iis sententiis. Prima est servanda, quando agimus pro foro conscientia juxta dicta nu. 2. Secundam, vel tertiam, (cum utraque sit probabilis) poterit, ut liber, amplecti Judex, imò etiam primam, quando illa uti, necessarium, seu opportunum ipse arbitrabitur, quod certè erit, si post multum tempus ad

Judicem acceditur, & interim conjuges experti copulam fuerunt.

7. Dum autem dicitur Triennium debere esse continuum, morali intelligatur modo (ut contra aliquos, requirentes continuitatem physicam, bene docet Diana *b*) id est, non b Diana magna interruptione facta, quod si magna 11. Tr. ob aliquem casum inte. cessit, suppleatur prudentis Judicis arbitrio, post triennium. Hurt. d.

8. Denique, si dum attentat conjux copulam, non potest intra vas semen emitte- re, sed dispergat extra, sanè non peccabit, quia hæc effusio ipsi voluntaria non est, sed per accidens sequitur ad experientiam, quam is legitimè facere valet. De qua re lege Sanchez, *c* qui addit, quamdiu verè probabilis spes est consummandi copulam, etiam per sex, etiam per plures annos, posse conjugem illam tentare, nam, si non est spes verè probabilis, sed solum dubia (quos terminos explicavi *d* supra) tunc profectò tentare copulam, conjux non poterit, nisi per triennium, ut jam dictum est nu. 2.

QUANDO DISSENTIUNT.

9. Si alter conjux affirmat, se esse potentem, quam potentiam negat alter, quid decernet Judex?

Respondeo, ac distingo duos casus. Primus casus. Si qui negat potentiam, reclamet statim, hoc est intra bimestre à Matrimonio contracto, afferatq; signa impotentiam physicè, vel moraliter certam ostendentia; debet illum Judex *e* audire, (deinde ex doctrina Sanchez, & Pontii, non verò Hurtadi, ut diximus *n. 5.*) recipere ejusdem juramentum, & insuper testimonium septimæ manus, modo supra *nu. 4.* explicato, & sic Matrimonium illud pronunciare invalidum, illudque dissolvere: At, si afferat signa nequaquam, modo dicto, certa, sed dubia, debet Judex illis conjugibus concedere triennalem experientiam, quo transacto, imò, & nondum transacto, si appareat certò impotentia, dissolvat Matrimonium: At verò, si adhuc remaneat dubia, quod mox dicam *nu. 11. §. 12.*

10. Secundus casus. Si qui negat potentiam alterius, reclamet tardè, id est, post bimestre (etiam post annos) afferatque signa impotentia certa *f* physicè, vel moraliter (advertè à Sanchez signa certa moraliter vocari hic ve-

ad similitudinem evidentiæ (tunc Judex, præcedentibus juramento negantis, & juramento septimæ manus, dissolvat eodem modo Matrimonium, quo in primo casu. Ita omnino, quoad dissolutionem puto cum Sanchez, a

a Sanchez. l. 1. e. Quem affert. sed non sequitur. q. 11. matr. sec. 5. Ver. Quod si par.

11. Hæc doctrina de hoc secundo casu est aliquantò magis controversa, quàm doctrina de casu primo, nam propterea eos duxi distinguendos. Dixi autem (quoad dissolutionem.) Nam, an necessariò adhibendum sit juramentum negantis, & Testimonium septimæ manus, recurrit doctrina Sanchez, & Pontii, illud requirentium, Hurradi verò non requirentis, ut vidimus n. 5.

Quod, si idem tardius reclamans affert signa, seu probationes dubias (reclamanti enim semper incumbit probare impotentiam alterius) ut tandem res decernatur, quarat Judex Testes spectatæ virtutis, qui fortè ab utroque conjugè audierint, ipsos potuisse, vel per triennium non potuisse matrimonium consummare, factisque cæteris probationibus per juramenta dicta nu. 4. cum sic potentia, vel impotentia jam moraliter constet (nisi aliud in contrarium advertatur ex circumstantiis) dissolvat Judex, vel sitmet Matrimonium. Si tamen his omnibus diligentis, exhibitis, vel illi Testes de eo auditu haberi non possint, vel prudenti judicio, quàmvis illi habeantur, adhuc res non appareat certa moraliter, concedat Judex prædictam triennem experientiam, qua elapsa, si res adhuc dubia remaneat, vel etiam purè probabilis (id est, ea probabilitate, quæ non peringat ad certitudinem, quam explicui §. 1. n. 5. & 6.) confirmet Matrimonium, quia tunc non potest spoliare conjugem suo conjugè, nam ad spoliandum eum, qui est in possessione bona fide habita (ut habuit conjux, de quo loquimur, quando matrimonium sine ulla suspitione impotentia contraxit) non sufficit probabilitas, sed requiritur certitudo, multò magis in negotio Matrimonii, cujus valori est semper favendum, etiam post quodcunque tempus.

12. Quid, si probeatur per certas probationes mala fides, nempe conjugem cum cognitione suæ impotentia matrimonium contraxisse?

Respondco. Profectò putarem, salvo pe-

nitore judicio, tunc esse Matrimonium à Judice dissolvendum, quia in eo casu conjugè non haberet possessio.

13. Denique iterum advertè, prædicta pro foro externo non tollere obligationem fori interni, quia conjuges, si verè cognoscant potentiam, vel impotentiam tenentur, vel persistere in Matrimonio, vel illud dissolvere, ut ex dictis patet. Hæc clarè sint dicta satis, nam latè agitata, sed profectò non parum implexa habes apud Sanchez, Pont. Hurr. Averf. Perez, aliosque apud eisdem, nec omittens Tancr. b multa in hoc argumentum afferentem contra Joan. Sanchez.

14. Illud ne tibi hac occasione excidat, sententiam de matrimonii invaliditate, etiam ter latam, etiam elapso quocunque tempore, nunquam transire in rem judicatam, id est, detecto errore, deberi retractari dictam sententiam, & iterum debere conjuges conjugi, etiam si transfissent ad secundas Nuptias, quia si illud primum fuit validum, hæc secundæ Nuptiæ nullæ fuerunt, & illud prius Matrimonium nulla humana potentia dissolvi potuit. Si bona, vel mala fide processerunt conjuges ad obrinendam dissolutionem Matrimonii ratione prædictæ impotentia, & deinde post legitimam sententiam appareat certò potentia, Matrimonium esse necessariò restabiliendum docet Sanchez, c sed Pontius d negat, si bona fide processerunt. Eos lege, & item Averfam e omnino.

b Vinc. Tancred. l. 7. de mat. D. præsertim 107. & 108.

c Sanchez. l. 7. d. 99. & 100. d Pont. lib. 7. c. 65. nu. 6. e Averfa l. c. A-

§. V.

Impotentia, sive absoluta, sive respectiva, superveniens Matrimonio.

1. **S**uperveniens Impotentia Matrimonio jam legitimè contracto nequaquam illud dirimere potest, quia Matrimonium semel validum, semper est validum, & ita deciditur in jure. f Quod si in alio jure g videtur contrarium decidi, non ita est, quia in hoc secundo Textu locutio est de sponsalibus de futuro, vel de impotentia, quæ Matrimonium præcessit.

2. An autem Conjuges, quibus impotentia superveniat, licitè possint usum Matrimonii, quoad oscula, tactus, &c. exercere, si periculum pollutionis non adsit, concedit h Sanchez, & nos satis alibi i explicuimus.

superf. in casu nostro. f C. Hi, qui 32. qu. 7. g C. Quod proposuisti. ib. h Sanc. l. 9. d. 44. n. 22. & latius ib. d. 17. n. 19. & 20. i Lib. 7. in Decal. c. 3. §. n. 37. & 38.

Quando

Quando, omnibus expensis, dubium est, an Impotentia perpetua præcesserit, unde sit dubium de validitate Matrimonii, an potius a *Sancti*. l. subsecuta sit, vide latè apud Sanchez, & a-
7. matr. liolque.

a *Sancti*. l. subsecuta sit, vide latè apud Sanchez, & a-
7. matr. d. 103. Re-
ginal. lib. 31. n. 105.
Aver. q. 13. matr.
sec. 4. Bo-
nac. q. 3. de matr. p.
13. n. 11.

CAPUT XIV.

Impedimentum XIII.

Raptus.

DE hoc Impedimento latè egi lib. 7. in Decal. c. 6. §. 6. an. 9.

CAPUT XV.

Impedimentum XIV.

Absentia Parochi, & Testium.

DE hoc agam, Deo favente, infra com- modius Tract. 4. ferè per totum latissi-
mè.

CAPUT XVI.

De Impedimentis solùm impediendi-
bus Matrimonium.

ERant hæc olim duodecim his versibus comprehensa:

*Ecclesia vetitum, nec non Tempus feri-
atum,*

*Atque Carechismus, sponsalia, jungito vo-
tum,*

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Incestus, Raptus sponsæ, mors mulieris,

*Susceptor propria sobolis, mors presbyteralis,
Vel, si pœniteat solemniter, aut Monia-
lem*

*Accipit, prohibent hæc conjugium socian-
dum.*

Cum his ergo olim illicitè contrahebatur b *Sancti*. l. 7. Matrimonium, sed validè. b Nunc partim d. 17. & à Tridentino, partim à consuetudine legiti-
communi- mè usurpata, reducta sunt ad quatuor, nam
per. propterea solùm hæc explicabo. Illa cætera videat Lector apud Doctores passim: Hæc autem quatuor (quorum duo sunt impedi-

menta admodum limitata) hoc versu com-
prehendere, in gratiam Tironum, volui.

*Sacratum tempus, Vetitum, Sponsalia, Vo-
tum.*

SACRATUM TEMPUS.

2. Tridentinum & limitans Canones an-
tiquos solùm prohibet (sub qua culpa suo
loco dicam infra d) ne ab Adventu Domini
usque ad Epiphaniam, & à die Cinerum
usque ad Dominicam in Albis inclusivè, ce-
lebrentur Benedictiones solennes Matrimo-
nii, & solennes traditiones Sponsæ ad do-
mum Sponsi cum multis lætitiæ signis. Non
ergo prohibet, iniri Matrimonia, vel con-
fectas denunciations fieri, vel privatas Tra-
ductiones & Sponsæ ad Sponsi domum: id
quod indicavi, dum dixi modò, hoc impedi-
mentum esse valdè limitatum.

VETITUM.

3. Quando Episcopus, vel etiam Páro-
chus, ut notat Sanchez, f aliique, graviter
alicui prohibent etiam extra Judicium, ne
Matrimonium tunc contrahatur, sed differat-
ur ob aliquam rationabilem causam, puta,
ut interim cognoscatur de aliquo impedi-
mento diuinenti, vel, ut rixæ, & discordiæ
componantur, &c. licet validè, illicitè ta-
men graviter, contrahunt Matrimonium, &
debet Judex Ecclesiasticus g pœnam arbi-
trariam non obedientibus infligere.

4. Excommunicatus, sive Majori, sive Mi-
nori Excommunicatione, cum interdictus
sit, ut diceus in Tract. de Excommunica-
tione, recipere Sacramenta, illicitè etiam re-
cipiet Matrimonium, licet validè, ut ibidem
explicabimus.

5. Tempore autem interdicti prohibita
quidem sunt Benedictiones Matrimonii, non
tamen ipsius Matrimonii contractio, ut item
dicemus cum de Interdicto.

Ex dictis vides, quàm meritò dixerim,
hoc impedimentum esse limitatum, ac di-
minutum.

SPONSALIA.

6. Hoc tertium enim verò, ut & quartum,
sunt

sunt impedimenta, licet solum impedientia, absoluta tamen, & non limitata.

Si quis ergo cum aliqua persona contraxerit sponsalia, illicitè Matrimonium contrahet cum quacunque alia, nisi fortè antea, sponsalia priora, legitimè, dissoluantur: validè tamen dictum Matrimonium per verba de presenti contrahet, quia hoc impedimentum solum impedit, non dirimit Matrimonii contractionem.

7. Est autem de jure naturæ hoc impedimentum: quilibet enim debet stare promissis in contractibus onerosis. Verum de sponsalibus infra plura dicenda sunt.

VOTUM.

8. Hic nequaquam agimus de Voto solemnè Castitatis incluso in Professione Religiosa, vel Sacerdotio; illud enim Impedimentum dirimens est, juxta ea, quæ nuper vidimus, sed de Voto Castitatis simplicis nostra præsens est locutio, quod Impedimentum est solum impediens, quodque quatuor sub se peculiaria vota comprehendit, quorum aliqua directè aliqua indirectè Castitatem requirunt, & opponuntur Matrimonio, non quæ illud invalidum reddunt, sed illicitum. Sunt autem ea. Votum simplex Castitatis, Votum non ducendi uxorem, seu vitam celibem agendi, Votum ingrediendi Religionem, Votum suscipiendi Ordinem Sacrum. Est autem hoc Impedimentum de jure naturæ, quilibet enim obligatur, vota, quæ Deo promittit, adimplere.

CAPUT XVII.

Aliquot quæstiones pertinentes universaliter ad prædicta Impedimenta.

§. I.

QUÆSTIO PRIMA.

Quanam specie peccati peccet, qui cum impedimento dirimente copulam habet, vel Matrimonium contrahit.

Hunc peccare mortaliter, dictum est sepe: At nunc scire Lector cupit, quanam peccati specie? Clarioris gratia sequentibus quatuor dictis huic desiderio faciam satis.

Tantumvis de Sacramento.

2. Dictum Primum. Si duæ personæ non conjugatæ, vir scilicet, & mulier aulio impedimento dirimente affecti copulam habeant, ea specie malitiæ peccant, quod affert ex se peccatum, quod committunt. V. g. duæ personæ liberæ non consanguineæ peccabunt sola fornicationis specie.

3. Dictum secundum. Adveniente, seu considerato impedimento, si vir, & mulier copulam habeant, ultra malitiam, quam ex se ejusmodi copula affert, contrahent aliam, quam fortè affert impedimentum, v. g. quando vir, & mulier sunt consanguinei, si copulam habeant, ultra speciem peccati fornicationis, contrahent peccatum Incestus. Unde, si antea vir, & mulier fuissent extranei, sed postea, vel Votum, vel affinitas aliqua ipsis superveniret, certè, quamvis antea eorum copula fuisset solum fornicaria; tamen deinde sacrilegia erit, vel incestuosa, & sic de similibus. Idem dic, si iidem cum Impedimento dirimente contrahant, & deinde commisceantur; cum enim Matrimonium illud sit nullum, remanent eadem malitiæ, quæ erant antea.

4. Dixi (*Quam fortè affert impedimentum*) nam aliquando illam novam malitiam non affert: error v. g. in persona malitiam aliam novam afferre non solet; si enim putans se habere copulam cum Maria libera, invenias eam fuisse Antoniam item liberam, sanè solam malitiam simplicis luxuriæ à te contractam esse, nemini esse dubium potest. Pari modò in Impedimento Raptus: Tridentinum enim voluit, ut irritum esset Matrimonium inter Raptorem, & Raptam quamdiu rapta est in potestate Raptoris, idque voluit ob libertatem Matrimonii. Iam si Rapiens, & Rapta, communi consensu copulam deinde habeant, fornicationis solum malitiam contrahent, quia motivum propter quod Ecclesia Matrimonium inter has personas invalidum reddidit, fuit libertas Matrimonii, quod motivum nunc non addit aliquam rationem novæ malitiæ supra simplicem fornicationem. Idem denique in impedimento Criminis; Ecclesia enim sancivit, ne vir, & femina convenientes ad occidendū alterutrum conjugem eo animo, ut inter se Matrimonium contrahant, validè illud incant, idque sancivit in pœnam delicti, & ad præcavendum, ne spe Matrimonii simile delictum committatur. At hoc motivum nullam novam malitiæ speciem addit, &c.

§s

§. Di-

5. Dictum tertium. Prædicti, qui Matrimonium contrahunt cum impedimento dirimente quocunque, sive Jure naturæ, sive Ecclesiastico inducto, ultra nullitatem Matrimonii, peccant etiam contra illas virtutes, ratione, quarum adest illud impedimentum. Si n. v. g. sint consanguinei, Matrimonium attentando faciunt contra reverentiam debitam consanguineis, dum volunt illud, quod ipsis est impossibile, & quod ob motum talis virtutis ipsis est prohibendum Multo magis, quia sic habent animum urendi consanguineo pro conjuge; & si impotentes sint ad prolem, habent animum peccandi contra naturam, & si conjugati, contra justitiam, adulterando, &c. Hos tamen non peccare peccato inobedientiae puto, cum Perez loc. cit. quia non quælibet transgressio præcepti affert malitiam peculiarem contra Obedientiam, nisi, quando sit expresso animo non obediendi, vel nisi prohibitio sit facta à Superiore, ut ipsi obediatur, quæ hic non adest, supponimus.

6. De Impedimentis solum impediendis, Dico, quamvis cum illis valide Matrimonium in eatur, peccari tamen à contrahente Matrimonium; cum illis, inquam, quatuor, quæ hodie durant. Nam cum primo sit contra promissionem datam Sponsæ, cum secundo sit contra Votum factum Deo, cum tertio, & quarto, contra prohibitionem, qua Episcopus, vel Parochus tibi distulit Matrimonium.

7. At inquires. Peccaturne peccato sacrilegii, quatenus, qui contrahunt cum impedimento dirimente, injuriâ faciunt Sacramento Matrimonii, quod nulliter suscipiant?

8. Respondeo. Ita putat Coninck, & alii que sicuti peccat, quando nulliter cætera Sacramenta conficere quis attentat, ut, si quis baptizaret sine debita forma, vel materia. Certè Fideles, quando contrahunt Matrimonium cum impedimento dirimente, sciunt, sic se, non solum irritum reddere contractum civilem Matrimonii, verum etiam Sacramentum illi contractui à Christo Domino annexum.

9. Negat Sanchez b cum aliis, quia irritatio ejus nunc dictæ personæ sunt causæ, cæteris, dumtaxat in ipsum contractum civilem; ipsi enim solum hunc contractum nullum faciunt, esto sequatur deinde, in eo actu non adest ratio Sacramenti. c Utraque sententia probabilis est.

Coninck
d. 30. d. 2.
nu. 18. A
ver. q. 9.
sec. 5.
b Sanc. ib.
n. 1. Perez
ibid. G.
Hurt. d.
12. diff. 3.
n. 11. Diâ.
p. 3. r. 4.
xref. 297.
c Lege Pe-
rez. d. 22.

§. II.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, qui metu gravi coactus Matrimonium cum impedimento dirimente contrahit, valide contrahat, & licite?

1. Quoad Primum, id est, quoad valorem convenimus omnes, cum omnino abesse ab ejusmodi Matrimonio ex gravi metu contracto: non solum ob rationem, quam infra dicemus, universalem, quia omne Matrimonium, etiam nullo impedimento contractum; irritum est, si ex metu gravi contrahatur, modo ibidem explicando; Verum etiam ex peculiari ratione ducta impedimentis dirimentibus.

2. Et quidem ratio peculiaris pro Impedimentis Jure naturæ inditis est manifesta; Næ si personæ Jure naturæ sunt inhabiles, Pater v. g. est inhabilis ad contrahendum Matrimonium cum Filia, numquid metus habilitatem illam dare illis potest? At ratio peculiaris pro impedimentis ab Jure Ecclesiastico inductis difficilior est, & difficultas ducitur ex ea communi doctrina, quod præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore, & cum periculo magni mali, quale malum supponimus adeste, quando ex gravi metu quis Matrimonium contrahere cogitur. Quare tunc præceptum Ecclesiæ, quod induxit tale impedimentum, non obligabit, & consequenter tunc nullum impedimentum erit.

3. Varias rationes fortasse minus aptas invenies apud Doctores; Illam ego, post diligentem considerationem, esse, puto. Quando dicimus, Ecclesiæ præcepta non obligare, ubi magna est difficultas, mali que magni periculum, sensus est, quod Fideles illa præcepta tam difficilia transgrediendo, non peccent: At non est sensus, quod illa, quæ ipsa Ecclesiæ, immo, & Princeps Sæcularis legitime decernit, & vult, esse talia, talia non sint respectu patientis gravem metum. Secus enim contractu Minoris factus ex timore sine auctoritate Judicis, validus esset, quod nemo dixit: nam timor magni mali excusat quidem ab obsequio præceptis, sed non propterea tollit, talem esse actum in se, qualem pronuntiat legitimus Superior, qui cum actum, sive spon-

te, si-

te, si ve metu factum, annullat. Certè pari modo, qui cum ignorantia inculpabili impedimenti contrahit Matrimonium non peccat durante ignorantia, sed tamen invalidè & cō-

a Sanc. lib. 2. d. 38. c. 1. trahit, quia ignorantia non facit personas ex communi- ter ex C.

Inquest. 1107 de sct. excomm. C. Li- teras. De Resit. spo- liator.

4. Quoad secundum, an metu gravi contra- hens Matrimonium cum impedimento diri- mente illicitè agat? Dico, illicitè quidem gra- viter agere, quando contrahit cum animo u- tendi conjugio, sic contracto, vel cum animo cohabitandi cum conjugè, cum periculo in- continentia. Patet, quia hic animus, pecca- minosus manifestè est. At si hic animus desit, est distinguendum; quando enim contrahis cum impedimentis Jure Ecclesiastico consti- tutis, ne venialiter quidem peccas, quia tunc, si esset peccatum, idèd esset, quia fieret contra præceptum positivum Ecclesiæ veterantis, ne quis attentet contrahere Matrimonium cum impedimento, at præcepta positiva Ecclesiæ, ut dictum est, non obligant cum tanto peri- culo gravis mali, ergo &c. Et ita docent com- munitè Sanchez, b Coninck, G. Hurr. aliique.

b Sanc. Co- ninck, G. Hurr. eos citans d. 12. diff. 4.

5. At verò in eodèd casu, quo dictus pra- vus animus deest, quando ex dicto metu con- trahis cum impedimentis Jure naturæ consti- tutis v. g. cum impotentia, vel tu Pater cum tua filia, sunt duæ sententiæ Altera (quam ha- bet G. Hurradus, & sequiturque Perez d) docet

c G. Hurr. d. 12. diff. 4.

te semper peccare mortaliter, quia (inquit) tunc contrahere, est contra jus naturale pro- d

Perez d. 12. sec. 5.

hibens Matrimonium. Altera (quam sustinet

m. 5. Sanchez & sequiturque Coninck, f & Castro- palaus g) docet, te, ne venialiter quidem, pec- care, eo potius modò, quo te non peccate, di-

c Sanc. lib. 7. matr. d. 12. nu. 3.

ctum est num. præcedente in impedimentis

ab Ecclesia constitutis. Ratio est, quia (inquit)

f Coninck d. 30. n. 19

ex una parte tunc Matrimonium non sit vali- de, & ex alia ille solus inefficax consensus sa- tis à peccato liberatur ex capite dicti metus,

g Castrop. d. 2. de spons. d. 12. nu. 3.

Equidem hanc posteriorem sententiam probabiliorem existimo.

6. Verùm urget Hurradus. Intentare id

facere, quod jure naturæ prohibitum est, est

intrinsecè malum, quale esset v. g. intenta- re homicidium Innocentis. Sed intentare

Matrimonium cum impedimento dirimen- te est intrinsecè malum; ergo excusari nun- quam, ne ex gravissimo quidem mortis me- tu, potest?

Respondè, Distinguendo Majorem: in-

tentare id facere, quod prohibitum est jure naturæ, v. g. homicidium Innocentis cum animo volendi illud facere, est intrinsecè malum, concedo Majorem; cum animo illud nolendi facere, & cum certitudine, quod non faciet, est intrinsecè malum, nego Majorem, abstrahendo ab alio inconvenienti. Neque e- nim condemnabis eum, qui metu suæ mortis adactus, fingeret occidere Innocentem, projiciendo v. g. contra illum sagittam, sciens certò, nullum illi se damnum allaturum, hæc enim non esset vera attentatio homicidii, sed solùm, quasi illusoria quædam attentatio, quam licitè exhibere possum, ut ego mor- tem evitem. Quoniam ergo meritosè con- trahens cum dicto impedimento scit pro. cō- to, se nullum celebrare Matrimonium, illa non erit vera attentatio Matrimonii, atque adeo erit talis actio digna, quæ à metu gravi excusari à peccato possit. Atque hæc ad de- fendendam sententiam Sanchez merito dicta fiat.

7. Quòd si sciens, te nullum celebrare Matrimonium, adhuc contra jus velis verè contrahere, tunc profectò non est mirum, si pecces, ut etiam peccares, si similem animum habens, contraheres cum impedimento indu- cto ab Ecclesia: nam tunc esset nolle obedire legi, & animum fornicandi habere, &c.

8. Quid si prædictus impeditus jure na- turæ putares, te verè contrahere posse, & propterea metu coactus contraheret?

Respondè, hunc multò minus peccatu- rum, quia bona fides cum invincibiliter ig- norantem excusat; ea tamen fide ablata, ip- sum se gerere non posse, ut conjugem, satis supra monuimus.

9. Affectum impedimento solùm impe- diente, nec peccare in prædicto metu, si ab- sint pericula, & inconvenientia dicta num. 4. similis ratio persuadet, nam, & ipsum tunc invalidum est, non quidem ex ratione talis generis impedimenti, sed ex ratione univer- sali infra, ut diximus, explicanda, quod scilicet omne Matrimonium est nullum, si ex metu gravi contrahatur.

§. III.

Quis putans impedimentum adesse cum tamen non adsit, an valide contrahat?

DE hac quaestione commodius agemus infra Tract. 4. c. 2. §. 2.

§. IV.

Quam peccam incurrant contrahentes cum impedimento?

BREVIter. Præter peccatum, quando adest impedimentum solum impediens, & præter peccatum, & invaliditatem Matrimonii, quando adest impedimentum dirimens, nulla pœna ipso facto universaliter incurritur ab impeditis, Matrimonium, non prævia dispensatione, contrahentibus,

Dico (universaliter) nam incurritur ex-

communicatio ipso facto, sed non reservata in iis casibus, qui habentur in Clementina unica de consanguinitate, his verbis:

Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis, & Affinitatis Constitutione Canonica interdicti, aut cum Monialibus contrahere Matrimonium non verentur, nec non Religiosos, & Moniales, & Clericos in Sacris constitutos Matrimonium contrahentes, excommunicationis sententia, ipso facto, decernimus subjacere.

Cum autem hæc Constitutio alia Impedimento non meminerit, ad illa ex Regula Generali, quod odia sunt restringenda, extendi nequaquam debet. Ita Averfa. a Unde ex eodem principio rectè Pontius b docet, hac excommunicatione non affici eos, qui cum obstringantur vinculo Cognationis legalis, vel spiritualis Matrimonium inter se contrahunt, quia Constitutio solum meminit Consanguinitatis, & Affinitatis.

a Comp. q. 9. de mat. sac. p. 7. Deum. b Pont. li. 7. matr. 41. n. 3.

TRACTATUS SECVNDVS DE DISPENSATIONE IMPEDIMENTORVM MATRIMONII.

CAPUT I.

Quid sit Dispensatio, & qua ratione interpretanda?

2 Gloss. C. Requiritis l. qu. 7. V. ut pleriq. & ap. Sac. li. 8. matr. d. 1. nu. 2. Castrop. T. 1. tr. 3. d. 6. p. 1. n. 2. alitque ap. Dian. p. 2. tract. 3. Res. 1. b C. 1. de filii præs. in 6. Sanc. lo. ci.

ISPENSATIO est iuris a relaxatio facta cum cognitione cause ab eo, qui potest relaxare. Clarius: Est actus Iurisdictionis, quo, pro aliquo peculiari casu, vel persona, tollitur obligatio alicuius legis, ea lege interim in suo robore pro aliis remanente.

2. Hæc igitur dispensatio strictè b est interpretanda, salva semper proprietate verborum. Ratio est, quia natura dispensationis est

contra jus commune, illud enim tollit pro aliquo casu, vel persona particulari; ergo est odiosa juri, atque adeò bono communi, propter quod latum est jus; ergo quanto minus potest, debet extendi.

3. Hinc sequitur, etiam dispensationes Matrimoniales, de quibus loquimur, debere strictè interpretari: jam enim etiam ipsæ vulnerant jus commune, & ita sustinet communis opinio. Nihilominus Merolla d cum aliis e tenet, has largam habere interpretationem. n. 30. Ratio est, inquit, quia ex communi doctrina, d Merolla quando per aliquam dispositionem redimus T. 2. ad observantiam juris, illa dispositio non est odiosa juri, sed illi favens, quia jam illud servat: Sed per Dispensationes Matrimoniales redimus ad jus natura, concedentis amplissimam

2 D. 2. 17. 32. b. 5. c. d. Sum. de l. 1. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62.

nam libertatem in Matrimonii; ergo odio-
se illæ non sunt, adeoque nec strictè intelli-
genda: Bono autem communi largæ hæc in-
terpretatio nocere, dicenda non est, quando-
quidem favet primordiali hominum libertati
in Matrimonii contrahendis.

4. Hæc Merolla opinio nimis probat,
ideoque probat nihil, probat enim omnem
dispensationem habere largam interpretationem,
quia hæc semper favet hominum primordiali
libertati. Ad argumentum ergo ipsius, con-
cessa Major, neganda est Minor, nam Jus na-
turæ, non præcipit, sed solum non prohibet
Matrimonia, ad quæ Natura ipsa propendet,
Si ergo à jure positivo aliqua ex illis, ob com-
mune bonum, prohibentur, (ut certè prohi-
bentur) sanè in casibus deinde, in quibus pro
aliquo ex his prohibitis, dispensatur, jus, &
bonum commune violabitur.

5. Quando dispensatio æquivaler legi
communi, qualis est dispensatio, quæ clauditur
in jure communi, vel quæ conceditur
communitati, largam profectò habet inter-
pretationem, sed absque admiratione, quia
tunc per illam jus commune non vulneratur,
sed immò jus constituitur. Lege hæc, & simi-
lia apud Dianam, & aliosque citates.

CAPUT II.

De Potestate dispensandi,

1. **P**otestas, quam quis habet, sive ordi-
nariam, sive delegatam, sed generali-
ter alicui concessam dispensandi
cum omnibus, est late à interpretanda. Ratio
brevis est, quia potestas ad dispensandum non
est contra jus, nec in alterius præjudicium,
immò bono communi favent, siquidem bo-
num est commune, adesse eos in Republica,
qui subditis consulere per dispensationem
possint. Aliquas limitationes vide apud eun-
dem Sanchez. c.

2. Dixi (generaliter, & cum omnibus) nam
si hæc potestas dispensandi concedatur alicui
per modum mandati, ut solet pro dispensa-
tionibus Matrimonialibus, in quibus sic v. gr.
dicit Pontifex Delegato: *Dispenses cum Petro,*
si ejus preces veritate nitantur, vel quam vis po-
tente hæc, vel similia verba non apponan-
tur, tamen concedat Princeps Delegato pote-
statem dispensandi solum cum aliqua pecu-

liari persona, si, inquam, sic potestas dispen-
sandi concedatur, erit strictè à interpretanda. d. Sanc. l. 8.
Ratic, st, quia in hoc casu, concessio potesta-
tis, vel est inchoata dispensatio, vel speciatim
relata ad peculiarem dispensationem, & con-
sequenter juxta prædicta, esse stricti juris de-
bet. Sit exemplum illud, quod affert Conra-
dus: Concedit absolute Pontifex Delegato,
seu executori potestatem dispensandi super
quarto gradu consanguinitatis in favorem
verbi gratia Titii: Delegatus autem invenit,
quartum ejusmodi gradum esse verbi gratia,
in eo duplicem, hoc est, ex duobus stipitibus
esse Titium, & Bertam consanguineos, haber
ne executor potestatem dispensandi in utro-
que gradu? Sanè non habet, quia cum hæc
potestatis concessio facta sit pro peculiari ca-
su, & persona, strictè est interpretanda. Qua-
re intelligenda erit de uno quarto gradu, ni-
mirum proveniente ab uno stipite, non verò
ex duobus, vel pluribus.

CAPUT III.

De Potestate dispensandi Impedimenta
Matrimonii, quæ residet in Sum-
mo Pontifice. Re-
missivè.

1. **E**am amplissimè residere in Summo
Pontifice, sed quoad ea impedimen-
ta, quæ non sunt de Jure naturæ, sive
impedientia, sive dirimentia, res est indigna,
de qua dubitetur. De jure autem naturæ cer-
tò esse, diximus supra, impedimentum ex er-
rore personæ, ex ligamine, ex impotentia per-
petua, ex consanguinitate in primo gradu re-
ctæ lineæ. Adde ex impedientibus, Sponsalia,
quia esset præjudicium alterius ex Sponsis,
nisi fortè Summus Pontifex, ut Judex, illa
sponsalia propter legitimam causam declaret
irrita, vel esse dissolvenda.

2. Hæc sunt clara. Illud est controversum.
An Pontifex possit dispensare in radice Ma-
trimonii; id quod cum ad frequentem pra-
xim non pertineat, videatur, quando
erit opus, apud Sanchez, &
aliosque.

c. Sanchez. l.

8. matr.

d. 7. nu. 4.

Molin. d.

624.

Comin. d.

33. Anb. 4.

Perez. d.

44. sec. 5.

G. Hurst. d.

26. matr.

diff. 1. n. 5.

Ex In-

visperitis.

Marc.

Curiell.

Tr. 1. de

Donatio.

d. 2. parti-

cula 6.

an. 33. Et

praesertim

nu. 100.

CAPUT IV.

De Potestate, quæ residet in Episcopo dispensandi Impedimenta Matrimonii.

§. I.

De potestate Episcopi dispensandi in Impedimentis solum impedientibus.

1. **L**oquimur de solum illis quatuor, quæ sunt hodie impedientia, *Sacramentum tempus, Vetitum, Sponsalia, Votum*, facilisque est doctrina, nam potest Episcopus dispensare in primo, sed eo modo, quem infra a distinctius dicam. Potest item in secundo, quia est dispensare in prohibitione a se, vel a Parocho, cujus ipse est Superior, lata. Non potest autem in tertio, quia esset præjudicium alterius ex Sponsis; nisi forte, ut Judex, ea ratione, quam diximus modo de Pontifice. Denique non potest in quarto, quoad Votum absolutè Castitatis, & Religionis, quia hæc sunt reservata Pontifici. Quoad alia Vota potest, sed advertendo, semper debere adesse in dispensatione concedenda rationabilem causam, ut b alibi universaliter est explicatum.

a *Infr. a. c. de solemnitat. matr. tr. 6. c. 4. §. 5. nu. 4.*

b *Lib. 3. in Decal. c. 16. §. 4.*

§. II.

De Potestate Episcopi in Impedimentis dirimentibus. Præmittuntur aliqua scitu necessaria.

1. **P**RÆTER Impedimentum ætatis (in quo ex urgentissima causa posse de jure Episcopum dispensare, quando malitia supplet ætatem supra e vidimus, ubi etiam monuimus, praxim esse, ut etiam in hoc solus Papa dispense) in nullo alio impedimento dirimente potest ullam dispensationem Episcopus, a se loquendo, concedere, quia nullus inferior potest quid in lege Superioris, qualis est hæc de Impedimentis dirimentibus.

c *Sup. Tr. a. 1. De Imp. ped. c. 13. §. 8. 2. nu. 20. d. Castrop. T. 1. tr. 3. de legib. d. 6. p. 4. aliq. passim.*

2. Dicitur est (per se loquendo) nam ex præsumpta Summi Pontificis voluntate aliquando potest, & quidem in inductis a Jure

Ecclesiastico, nam ab aliis, ne ipse quidem Pontifex potest, ut diximus.

3. Id autem, ut facilius intelligatur, prænotare juvat tria in Universum.

1. Circa potestatem Episcopi in legibus Superioris esse duos loquendi modos. Alter docet, Episcopum habere potestatem omnem dispensandi in dicta lege Superioris, exceptis solum iis, in quibus a Superiore positivè, & expressè limitatur. Alter docet, Episcopum nullam dispensandi potestatem habere in dicta Superioris lege, nisi solum in iis, quæ Superior positivè concedat. Posteriolem huic sentiendi modum probabilioem esse, dicit Castropalaus. e Unde videtur innuere priorẽ esse probabilem, quem ut probabilem etiam docet Bonacina. f

4. II. Quoties in Sacris Canonibus aliquid prohibetur, sed additur, impersonaliter, ut in eo possit dispensari, poterit tunc Episcopus. g Cum enim certum sit, in illis posse Summum Pontificem, superflua esset hujusmodi clausula, nisi tunc potestas intelligeretur Episcopis esse concessa.

5. III. Meritò addit idem Castropalaus loco citato, Episcopum dispensare posse in dictis Superioris legibus (etiam Concilii Generalis) Primò, in materia levi. Secundò, in lege non obligante ad culpam ullam, vel ad solum veniale. Tertio, in casu aliquo extraordinario, urgente necessitate, quando periculum est in mora, & non facilis est aditus ad Pontificem. Quarto, in dubiis, quando nimirum dubium est negativum, an casus indigeat dispensatione. Quintò, in legibus propriis, & non universalibus. Sextò, in iis casibus, pro quibus præscripta est legitima consuetudo, ut possit Episcopus dispensare.

6. His præmissis, cum alia decernere ad institutum nostrum non pertineat, disputationem nos restringemus ad sequentes questiones, ex quarum decisione non ignorabitur, quando nam Episcopus dispensationem expedire in impedimentis Matrimonialibus, possit.

§. III.

§. III.

An Episcopus propter solam bonam fidem Contractuum possit dispensare in impedimento dirimente?

I. Dico, nequaquam posse, quia bona fides non dat potestatem inferiori ad dispensandum in eo, in quo ipse inferior potestatem nullam habet. Neque dicas Tridentinum a concedere impersonaliter, ut facilius dispensetur bona fide contrahenti Matrimonium cum impedimento dirimente, quam cum mala, per quem modum impersonaliter loquendi, modo diximus, concedi potestatem Episcopis. Ne id dicas (inquam) hæc enim non est concessio, sed permissio, qua Concilium solum enunciative dicit, facilius dispensari posse (utique ab eo, qui eam potestatem habet, nempe à summo Pontifice) quando Matrimonium fuit bona fide contractum, quam, quando mala. Non ergo Concilium dat potestatem dispensandi, ne impersonaliter quidem, idque patet, quia secus posset Episcopus etiam dispensare, quando intercescit mala fides, licet difficilius, quod nemo dixit.

§. IV.

An Episcopus in necessitate aliqua dispensare valeat in predictis impedimentis dirimentibus

I. VEl sermo esse potest, an Episcopus valeat in his dispensare post contractum Matrimonium, vel ante contractum, idque, vel in impedimento publico, vel in occulto. Secernamus hæc diligenter, ne confusa reddatur tractatio.

IN IMPEDIMENTO OCCULTO,
apparente post contractum
Matrimonium.

1. Potest in hoc Episcopus pro foro tantum Conscientiæ dispensare, quando adfunt simul quatuor circumstantiæ. Primò, si adfit gravissima necessitas. Secundò, si ea sic urgeat, ut non sit tempus adeundi Pontificem, vel ejus Delegatum, dispensare volen-

tem. Tertio, si impedimentum, ut dictum est, sit occultum. Quarto, si adfuit bona fides, quando contractum est Matrimonium, id est, adfuit inculpata ignorantia impedimenti.

3. Hæc doctrina sub quatuor dictis conditionibus jam hodie recipitur communiter à Doctoribus b ducta ratione à præsumpta mente, & benignitate Pontificis, qui in tanta necessitate præsumitur, nolle ita sibi in damnum Fidelium, reservare potestatem dispensandi, ut eam, tunc non possit Episcopus concedere. Non ergo necessitas dat hanc Jurisdictionem, quam certe dare non potest, sed benignitas Pontificis ob illam necessitatem.

4. Sed quando nem impedimentum judicatur occultum, & quando judicanda erit sufficiens necessitas?

Respondeo, de priore dicam mox cap. seq. à numero 26. De posteriore hic breviter habeo.

Quæcunque urgens gravis necessitas, undecunque ducta latis est dummodo sit urgens, nec alio modo possit auxilium ferri, nisi per dispensationem Episcopi, nam, ut supponimus, non est aditus ad Pontificem. Addunt tunc non immerito aliqui, ratò alium casum posse contingere tanta necessitatis prætersequentem, vel ei similem. Titius, & Berta in facie Ecclesiæ contraxerunt bona fide, de qua loquimur (nam de fide mala mox numero sequenti) Matrimonium, sed postea invenitur Berta impedimento occulto laborasse ex Affinitate contracta cum dicto Titio propter copulam, quam ante Matrimonium ipsa habuit cum consanguineo in primo, seu secundo gradu ipsius Titii. Certè, si sine scandalo, & periculo infamiæ non potest Berta, se separare à Titio donec impetretur dispensatio à Pontifice, in gravissima necessitate esse judicabitur, quia non potest prodere Marito, vel aliis suum delictum. Quare ab Episcopo tunc dispensari poterit. Non apparet autem facile in aliis impedimentis tanta necessitas, quia impedimenta alia sine infamia manifestari poterunt, & dum impetratur dispensatio, sine incommodo separabuntur conjuges.

5. Dixi autem (ratò alium casum posse contingere) negare enim non possumus, aliquando, etiam præscindendo ab infamia, posse aliquam aliam necessitatem adesse, id, quod

Trid. sess.
24. c. 5. de
Reform.
matr.

Castro
lib. 2. d.
40. n. 3. &
num. 10.
Pont. lib. 8.
c. 13.
Aver. q.
19. matr.
sec. 2.

Castro
lib. 2. d.
40. n. 3. &
num. 10.
Pont. lib. 8.
c. 13.
Aver. q.
19. matr.
sec. 2.

Castro
lib. 2. d.
40. n. 3. &
num. 10.
Pont. lib. 8.
c. 13.
Aver. q.
19. matr.
sec. 2.

b Sauch.
lib. 2. d.
40. n. 3. &
num. 10.
Pont. lib. 8.
c. 13.
Aver. q.
19. matr.
sec. 2.

Perez. de
matr. d.
43. sec. 6.
Castro. d.
4. de spons.
p. ult. s. 1.
nu. 8. Et
deinceps.

quod ex mox dicendis patebit, præsertim nu. 10. & nu. 22.

6. Hæc cum bona fide. Si veto dicti Titius, & Berta contraxerint fide mala, id est, cognoscentes impedimentum, poterint Episcopus, concurrentibus cæteris conditionibus prædictis?

Respondeo. Si uterque mala fide processit, non a poterit Episcopus, quia in hoc casu non præsumitur Pontifex potestatem Episcopo concedere, & confirmatur ex Tridentino, b quod vult, ut qui mala fide Matrimonium contraxerunt, (quod saltem est intelligendum, quando mala fides in utroque est conjugum, ipse dispensationis careant. Si ergo Pontifex ipse profiteretur, nolle tunc dispensare, præsumerene poterimus, eam potestatem Episcopis concessisset.

Notat autem Pontius e eum, qui solemnitates Denunciationum ex præsumptione, & temeritate omisit, mala fide contraxisse, atque adeo cum hoc non posse dispensare Episcopum juxta dicta.

7. At, si saltem alter bona fide processit, multi Doctores d concedunt, posse Episcopum, ne scilicet alterius peccatum alteri doceat, dispensare, quicquid dicat Aversa, e qui etiam tunc negare contendit, cujus tamen rationes facile ab non imperito Lectore dissolventur.

An denique Paterna Pontificis, ac summa benignitas concedat Episcopis dictam potestatem, etiam, quando adfuit mala fides in aliquo raro, & verè urgentissimo casu, operæ præcium esset, ut à Sapientibus expendatur.

IN IMPEDIMENTO OCCULTO ante contractum Matrimonium.

8. Antonius, & Antonia laborant impedimento occulto dirimente, & nisi Matrimonium celebrent, periculum est magni damni: poterintne dispensare Episcopus, ad illud contrahendum, si periculum sit in mora, unde expectari Pontificia dispensatio non datur?

9. Respondeo posse, in foro conscientia tamen. Ita Doctores non pauci, & ratio est eadem præsumpta voluntas Summi Pontificis, quam diximus, adesse in jam contracto. Solum hic iidem notant, difficilius hæc ne-

cessitatem occurrere posse in Matrimonio hoc contrahendo, quam in jam contracto. Quando enim Matrimonium nondum contractum est, poterit Sponsa verbi gratia uti remedio, quod indicat Sanchez loco citato ad declinandam contractionem Matrimonii, ut scilicet viveat per aliquot dies Castitatem, quanti circiter requiratur ad obtinendam Pontificis dispensationem, & deinde dicat cum veritate, sibi in mentem venisse votum Castitatis à se emissum (non autem aperiat temporalene fuerit, an perpetuum; cum enim temporalis possit Episcopus dispensare, non bene consulere necessitati expectandi dispensationem à Pontifice) atque edicat, sibi propterea non licere assensum Matrimonio præbere, donec veniat dispensatio. At hoc remedio uti nequit conjux, quando jam contractum fuit Matrimonium, quia tunc alter conjux potest dicere se habere jus ad petendum, & tunc deberet alter reddere, ut alibi explicuimus. Verum igitur est, facilius posse urgere necessitatem in Matrimonio contracto, quam in contrahendo, cum in contracto hoc remedio uti nequaquam possis.

12. Facilius, inquam, nam cæterum posse, saltem raro, illam urgere, etiam ante contractum Matrimonium, iidem Doctores g consentiunt, eamque omnes admittunt, quæ aliquis morti proximis astringeretur ad Matrimonium cum aliqua contrahendum, ut sic legitima redderetur proles antea suscepta, vel, ut resarciretur honor puellæ, vel, ut statim sedarentur graves inimicitia.

IN IMPEDIMENTO PUBLICO POST contractum Matrimonium.

11. Ut hunc casum planè decusum habeas, lege hic Consilium, quod quidam ex nostris hujus Panormitani Collegii doctus Theologus ad Episcopum Agrigentinum multis ab hinc annis scripsit, quod, ego tunc in theologia morali adhuc Titio, in summam fideliter contraxi, & in usum fore futurum (ut nunc contingit) mihi reservavi.

12. Titius, & Berta, præmissis legitimis Denunciationibus, cæterisque requisitis, bona fide (nam, si mala, idem esset dicendum, quod numero 6. dictum est) Matrimonium contraxerunt, & filios genuerunt multos, quorum unus nunc est superstes. Sed ecce post

a Sanch. l. 2. d. 40.
matr. p. 4.
Coninck.
Tancr. G.
Hurt. alii-
quo quos-
citatur, se-
quitur quo-
Loth. Tr. 2.
ref. Thuol.
qu. 3. art. 2.
b Trid. sess.
22. c. 5. de
Ref. matr.
c Pont. l. 8.
c. 13. n. 4.
d Sanch. l. cit.
Pont. Pe-
rez. Ca-
strop. Loth.
ll. cit.
e Aver. q.
19. de ma-
trim. sec. 2.
Gars. de
Benef. p. 11
c. 5. n. 357.

f Sanc. l. c.
Pont. Pe-
rez. Ca-
strop. ll. cc.
G. Hurt. d.
26. diff. 2.
Loth. l. cit.
17. art. 3.

post annos septem à Matrimonio apparuit impedimentum inter ipsos diuimens consanguinitatis secundi in quartum gradum. Notitia hujus impedimenti est inter vicinos, & suppono, posse facile probari, immo, & esse publicum.

13. Certum est, filios esse legitimos ob bonam fidem, ut notat Filliucius a alios citans. *2 Filliuc. T. 1. r. 19.* Verum quærendum est, quid remedii ad hoc Matrimonium validandum?

14. Primum remedium est recursus ad Summum Pontificem. At, hoc factum est, sed inutiliter, quia, vel requisitæ sunt aliquot expensæ, vel accessus ad Romanam Curiam. Conjuges autem ita sunt ingenti oppressi paupertate, ut neutrum possint.

15. Secundum remedium est dissolutio Matrimonii. At, hoc durissimum est, & affert de decus conjugibus, & tamen ii sunt digni minori remedio ob bonam fidem, & ob recursum jam factum ad Pontificem.

16. Tertium, ut simul cohabitent, tanquam Soror, & Frater, At hoc non vulgaribus incommodis plenum est: tum quia affert scandalum scientibus impedimentum, tum quia difficile erit, eos in tanta familiaritate continentiam obseruare; tum quia, dum ii cognoscunt impedimentum, verosque se non esse conjuges, quæ pax erit inter illos, qui praxim amor?

18. Quartum, ut Episcopus suppetat expensas necessarias ad professionem in Curiam Romanam. Hoc remedium affert Vaquez b dicens, has debere Episcopum subministrare suis ovis. Verum hoc remedium est Episcopo molestum, & durum nimis, & ideo à Salas, c Castropalao, d Pontio e nequaquam admittitur.

17. Remedium ergo quintum puto, esse, ut Episcopus dispense: potest enim in hoc casu in foro Conscientiæ, etiam existentem esse, multo magis posse, modo diximus num. 2. Doctores; qui videntur insinuarere, posse Episcopum dispensare in prædictis circumstantiis, sunt Sotus, f Vafqu. g Salas, h Castrop. i

Dico (insinuare videntur) quia absolute docent, Episcopum in simili necessitate posse dispensare in impedimento Matrimonii dirimente, & nunquam addunt limitationem, se

Tamburinus de Sacramentis.

loqui de occulto; Ergo sentiunt de omni etiam publico; & merito, quia eadem rationes ductæ à Charitate; & benignitate Pontificis, ita præsumuntur adesse aliquando in publico, perinde ac in occulto.

19. Puto item, hanc dispensationem concedi debere ab Episcopo, atque peccare, nisi concedat: quia illam ex iustitia obligatur Episcopus (quando rationabiliter deberet) concedere, ut universaliter docet Suar. k Ve- k Suar. de rum de hac obligatione legatur omnino Castrop. l qui benignius loquitur. *Castrop. l. 1. r. 3. d. 6. p. 6. s. 2. a n. 8.*

20. Hactenus illius Theologi Consilium, quod posset confirmari ex doctrina Perez, m qui sic habet: *Vt Episcopus dispense in impedimento dirimente, requiritur, ut illud sit occultum. Si enim esset casus, quod impedimentum sit publicum, potius oriretur scandalum, si Episcopus dispensaret, quam scandalum cessaret: Omnes enim sciunt, per se loquendo, non posse Episcopum ejushodi dispensationes concedere. Si tamen poneremus impedimentum esse publicum, & simul publicam esse gravissimam necessitatem, posset similiter Episcopus dispensare.* Hæc ille.

IN IMPEDIMENTO Publico ante contractum Matrimonium.

21. Quamvis hic casus videatur molestior; tamen, ut in simili nuper à num. 9. dictum est, molestia in eo dumtaxat sita est, quod difficiliter tanta necessitas inueniatur, aliisque remediis ita destituta, ut etiam ante contractum Matrimonium possit ab Episcopo in impedimento publico dispensari. At, si in rarissimo casu urgentissima adesset dicta necessitas, cur ex eadem benignitate, & charitate Pontificis concedenda non sit ejushodi potestas Episcopis in præsentis casu, sicut in præcedenti? Et ut concedit Leander apud Dianam p. 11. Tr. 8. Ref. 3. V. Sed obserua.

22. Fac enim, aliquem morti proximum urgeri ad Matrimonium contrahendum cum aliqua puella, ut sic legitima reddatur proles antea suscepta, vel, ut resarciatur honor dictæ puellæ, vel, ut sic sedentur graves discordiæ (in quibus casibus num. 10. concessimus Episcopo potestatem dispen-

T c sandi

fandi in impedimento publico apparente post contractum Matrimonium) tuæ sanè propter easdem rationes debemus concedere ante Matrimonium contractum ; Et confirmari id potest ex doctrina modo nume 20. allata à Perez , cum hic , ut supponere etiam debemus , non solum impedimentum sit publicum , sed etiam publica necessitas. Adderem , si fortè necessitas publica non sit , reddi eam publicam per prudentem evulgationem posse , ut scilicet sic scandalum , quod fortè proveniret ex ejusmodi Episcopi dispensatione deviteretur. Pensitent lectores prædicta , & sapienter judicent.

IN DUBIO, AN EPISCOPUS POSSIT
dispensare in impedimentis
Matrimonii?

23. Si exhibitis diligentis moralibus (quæ certè exhiberi omninò debent) dubium sit negativum , an impedimentum verè adsit , Dispensationem in re nostra non indigemus , nec Episcopi , nec Pontificis , & abique illa procedi potest ad Matrimonium , quia tunc possessio stat pro libertate , hominis potentis uxorem ducere : solum , (quando opus esse , judicabitur) Episcopus , ad scandalum vitandum , declaret , dispensationem non esse necessariam , vel , ad cautelam , dispense. Idem multò magis erit , si probabile sit , impedimentum non adesse.

At verò , si certum sit impedimentum , sed dubia causa , seu dubium sit , an adsit tanta necessitas , quantam requiri hætenus explicuimus , tunc enim verò dubitari potest.

AN EPISCOPUS POTESTATEM
habeat dispensandi?

Et breviter. Respondeo , non habere , quia in hoc dubio possidet certitudo impedimenti dirimentis , potestas autem Episcopi est dubia , dubia enim causa non potest dare certam potestatem , ergo ex alibi à b me dictis non potest , se extendere ad dissolvendum certum impedimentum.

24. Dices. Episcopus in dubio , an adsit sufficiens causa ad Vocum non reservatum

dispensandum , adjejunctum Ecclesiasticum solvendum , ad laborandum die festivo , potest dispensare ex receptissima doctrina Doctorum apud Merollan , c & Dianam , d ergo , & in casu nostro.

Respondeo. Nego consequentiam , quia potestas dispensandi in Vocis non reservatis , & cæteris prædictis est certa in Episcopo , ut omnes docemus , & sic , operari supra dubiam causam , in prædictis potest ; At in Episcopo non adest potestas ad dispensandum in casu nostro , id est , in impedimentis , ergo non potest operari circa certum impedimentum , & ex alia parte causa dubiè sufficiens , non potest Episcopo dare certam potestatem , ut dictum est.

Adde , totam hanc potestatem esse ex præsumptione voluntatis Pontificis : At in re tam gravi quis illam in dubio præsumere audebit?

Quid si Episcopus putet , se habere causam , sed deinde post datam dispensationem , inveniatur , se erravisse , hoc est , causam illam non adfuisse ? Respondeo , id me infra e dicturum.

In casu obtrita dispensationis subreptitia: An
aliquid possit Episcopus?

25. Non dubitarunt aliqui affirmare , Episcopus posse Episcopum firmam per suam dispensationem reddere eam dispensationem , quam quispiam aliqui fortè subreptitiè habuerunt à Summo Pontifice , quasi jam Summus Pontifex eam veluti imperfectam concesserit , quæ possit adimpleri ab Episcopo. Sanè Pontifex incertus gignit de hac potestate est , quia eam videtur Sacerdos Textus h concedere. Verum nos nullatenus h incerti esse debemus , quia illam admittere non possumus , perinde non admittuntur Cætopalans , & alii que nullibi enim illa conceditur , & Textus allatus solum permittit Episcopo , ut , propter multas difficultates separationis , disimulet , si Matrimonium sit nullum , & à conjugibus validum reputetur. Adde , posse dici , illam fuisse peculiarem concessionem pro illo speciali casu , non verò legem universalem.

26. Hæc quoad Episcopum. An autem dispensatio bona fide à Summo Pontifice impetrata , si deinde inveniatur subreptitia , possit

a Sanc. lib.
8. matr. d.
6. nu. 18.
Pont. lib. 3
c. 13. n. 1.
Et nos lib.
1. in Decal.
c. 3. §. 7. V.
Adstr. n. 3.

b Lib. 1. in
Decal. c. 3.
§. 7. V. Di-
spens. V.
Iuridic.
V. Subdi-
1115.

possit aliquando præsumi, ratam, & firmam haberi ab eodem Pontifice dixi a libro primo in Decal.

CAPUT V.

An Alii à Summo Pontifice, vel Episcopo possint aliquid in impedimentis Matrimonii?

Potest dubitari Primò, de Vicario Episcopi. Secundò, de Capitulo Sede Vacante. Tertiò, de Regularibus per privilegia. Quartò, de Commissario Bullæ Cruciatæ.

Vicarius Episcopi.

2. Quoniam hæc potestas dispensandi in prædictis necessitatibus est ordinaria Episcopo, ideo ea delegabilis est. Quare specialem concessionem ejusmodi potestatis suo Vicario, seu alteri b poterit Episcopus communicare.

b Sanchez. l. 1. matr. d. 40. n. 12. j. Verùm adverte, hanc potestatem Vicarium non habere ex vi Vicariatus, sed debere specialiter ipsi ab Episcopo concedi, ut notat Sanchez, & alii que.

Capitulum Sede Vacante, ejusque Vicarius.

4. Sanè poterit Capitulum, quia, Sede Vacante, succedit in tota Jurisdictione Episcopi; Vicarius autem ipsius poterit quidem, sed ex speciali concessione; non verò ex vi Vicariatus juxta dicta num. præcedenti.

Regulares.

5. Nullum circa hoc Religiosi Privilegium habent, nisi aliqui ex illis possint dispensare cum Infidelibus existentibus in Remotissimis Regionibus. Et quidem (ut constat) in impedimentis solum Jure Ecclesiastico inductis. De qua, re vide Sanchez. e.

An vero possint dispensare in petitione debiti, si superveniat legitimis conjugibus Affinitas ex copula illicita dicam mox cap. 6. numero 4.

Commissarius Bullæ Cruciatæ.

6. Potestas, quæ Commissario huic conceditur super hac re, illa una est, quæ cum quibusdam conditionibus possit is dispensare in impedimento Affinitatis, contracto ex copula fornicaria. Id, ut explicetur, habe præ oculis ipsa verba Bullæ, fin quibus ea potestas Commissario conceditur.

Item (ait Summus Pontifex) Reverendo Episcopo, qui Commissarius deputatur, datur facultas dispensandi in foro Conscientiæ dumtaxat, nullis datus literis, seu per Confessorem laicis, cum his, qui primo, & secundo Affinitatis, ex fornicatione contractæ, gradibus conjuncti, Matrimonium contraxere, dummodo post Concil. Trident. illius formam servaverint, ac impedimenta hujusmodi occulta sine penitus, & alter contrahentium, tempore contracti Matrimonii impedimenti ignarus existerit, & quod de nullitate prioris consensus prius certificati, tacitaque (si videbitur ad evitanda scandala) causa nullitatis Matrimonium inter se, eitam secrete, de novo contrahere possint, prolemque susceptam, & suscipiendam exinde legitimam decernendo. Hactenus Bulla. Discurre nunc per singulas clausulas.

Qui Commissarius deputatur.

7. Ne ignores, Commissarium hunc, cui Pontifex prædictam potestatem concedit, residere in Hispania, qui tamen substituit alios in singulis Provinciis, quibus eam potestatem subdelegat. Ille vocatur Commissarius Generalis, hi Commissarii Provinciales.

8. Inquiri jam primò, quo jure Generalis hanc Potestatem Provincialibus Commissariis concedit?

Respondeo, quia hæc Potestas Generali Commissario est concessa & omnibus successoribus, ideo ordinaria est, atque adeò delegabilis. Adde, id peculiariter concedi à Pontifice Commissario Generali, ut num. seq. jam jam explicabo.

9. Inquiri secundò. An Commissarius Provincialis, qualis est noster Archiepiscopus Panormitanus pro tota Sicilia, possit hæc eandem potestatem dispensandi in

T t 2 dicto

f Ap. Lud. à Cru. in Exposit. Bullæ Cruciatæ in initio operis.

dicto impedimento subdelegare alteri ter-
tiod, seu Commissariis specialibus, quos ipse
Commissarius Provincialis solet in singulis
Civitatibus constituere, quousque vocemus
distinctionis gratia Commissarios particu-
lares?

10. Respondeo. Ex vi prædictæ Bullæ
mihi videtur, non posse, quia, quamvis Com-
missarius Generalis possit suam potestatem
simpliciter concedere Commissariis Provin-
cialibus; sic enim habent verba ejusdem Bul-
læ:

*Item, ut (Commissarius Generalis) Depu-
tare possit Commissarium in singulis Provin-
ciis per locorum Ordinarios, quorum consci-
entia onerantur, prævia maturâ delibera-
tione, approbandos cum simili, vel limitata pote-
state.*

11. Tamen nihil Pontifex concedit, ut ii
Provinciales possint deinde alteri tertio eam
potestatem communicare. Confirmatur Pri-
mò, quia, quamvis Delegatus Principis, eti-
am ad universitatem causarum, possit alium
subdelegare; nihilominus hic alius non po-
test tertium delegare, ut rectè probant San-
chez, & alii, & ego mox numero 14. lati-
us dicam. Confirmatur Secundò, quia prædi-
cti Commissarii particulares, & tertius qui-
cumque non deputari solent, nisi ab ipso
Commissario Provinciali, & non per loco-
rum Ordinarium, ut requiritur à Summo
Pontifice ad concedendam potestatem illam,
&c.

12. Dixi autem (Ex vi prædictæ Bullæ) nam,
si ad sit aliqua peculiaris dispositio magis
ampla, non erit mirum, si extendatur pote-
stas; Sanè nostro Archiepiscopo Panormi-
tano Commissarius Generalis hanc po-
testatem subdelegandi in hunc modum con-
cedit b

b In lit.
Deputa-
tionis
Commiss.
huius Reg-
ni, q. a
seruatur
apud di-
ctam Ar-
chiepisc.

*Quoniam in Regno Sicilia sunt Dioceses di-
stinctæ, nec Archiepiscopus potest per se ipsum
in omnibus providere, ideo concedimus, ut ipse
valeat per singulas Dioceses nominare, seu
eligere Commissarios particulares in Diocesi-
bus, vel locis, ubi ipse necessarium iudicabit,
quibus nos concedimus facultatem exercendi
munus Commissarii in his locis, pro quibus fue-
rint designati, dummodo servent Bullam Pon-
tificis, instructionemque, &c. Hæc ille. Vides
autem, quæ ratione in hac dispositione non*

ipse Archiepiscopus subdelegat, sed solum
nominat, seu eligit personas, quibus Com-
missarius ipse Generalis potestatem concedit,
quæ est doctrina, valde communis apud Do-
ctores, & in aliis materiis.

Vides item, hos debere esse approbatos ab
Ordinario; id enim vult Bulla Pontificis, cu-
jus verba attulimus num. 10.

15. Sed remanet illa difficultas. An Ar-
chiepiscopus possit pari modo eligere ali-
quem, v. gr. Theologum, non ad totum di-
ctum munus Commissarii, sed solum ad va-
lendum dispensare in una aliqua causa (v. g. in
impedimento Matrimonii ex copula illicita,
altero nesciente, &c.)

Respondeo. Aliquis difficulter id conce-
det, quia finis Commissarii Generalis, & ver-
ba prædicta ejusmodi concessionis, solum
volunt, ut singulæ Dioceses, vel loca habeant
suos Commissarios ad omnes causas, non ve-
ro separatim ad unam, vel alteram; quæ sepa-
ratio non videtur posse fieri ab hoc Archiepi-
scopo, cum eam in mandatis non habeat.
Constituat ergo Theologum illum, (sed
semper cum dicta Approbatione Ordinarii)
Absolutè Commissarium, & sic tuto proce-
det.

Aliquis autem concedet cum Approbatio-
ne prædicta, quia cui conceditur totum, vide-
tur concedi pars. Hæreo, cui nam ex his sen-
tentis hæere debeat: Tu tua sapientia ad
alterutram me, Lector, impelle. An vero ex di-
ctis, & ex doctrina Sanch. d' aliorumque col-
ligi valeat, posse etiam validè sic dispensare
Archiepiscopum.

*Ex nunc ego dispenso illud v. gr. impedimen-
tum ex copula illicita modo supra dicto exor-
tum, dispenso, inquam, pro illa, vel illis perso-
nis, pro quibus talis Theologus iudicaverit esse
dispensandum. Tu, idem Lector, dijudi-
ca.*

14. Dices. Possumusne affirmare, Dele-
gatum, atque ad eò Commissarium Genera-
lem Cruciatæ posse subdelegare aliquem, vel
aliquos, quibus dat potestatem subdelegan-
di, saltem ex eo capite, quod sit Delegatus
Principis, & ad universitatem causarum,
tunc enim jam Archiepiscopus noster pos-
set subdelegare Theologum illum, &c.

Respondeo Primò, esto possit: unde ha-
bes, quod de facto sic subdelegaverit? Ego
sanè

c Sanch.
Merula.
Pent.
Civitat.

d Sanch.
lib. 3. no.
tr. 2. 7.
num. 11.
Merula.
3. 1. 7. 10.
Pont. lib.
c. 2. 4. 10.
10. 8. 11.
C. 1. 1. 1.
2. 1. 1.

sanè contrarium habeo, nam Commissarius Generalis modo nu. 12. pronuntiavit, à se subdelegari nominatos à Commissariis Provincialibus; ergo videtur excludere ipsos Provinciales Commissarios ab ejusmodi potestate subdelegandi.

Respondeo Secundò, me ideo dixisse (esto possit) quia id communiter reprobatur. Audi Merollam à quæstione hanc discrete resolvantem. *Vtrum (ait) Delegatus Principis possit delegare cum potestate subdelegandi causam sibi commissam: Et responder. Iason b dicit, forsan posse, sicuti potest Ordinarius. Ratio esse potest, quia Delegatus Principis est major Ordinarius, quoad causam sibi delegatam, sed est valde probabile Ordinarium posse delegare cum potestate subdelegandi, ergo multo magis id poterit Delegatus Principis. Verùm hæc sententia communiter reprobatur. Quia Delegatus non habet facultatem ultra sibi concessam, cum ergo Delegato Principis solum reperitur in iure concessum, posse subdelegare, & nullibi concedatur, quod possit dare potestatem subdelegandi, id non poterit. Et idem dicendum est à fortiori de Delegato ad universitatem causarum, propter eandem rationem. Ita tenet Glossa, Felinus. Panormis. Alexander. Berrach. Maranta, Mandosius, quos citat, sequiturque Sanchez. c. Dispar autem est ratio de 3. matr. d. Ordinario. & Delegato. Nam Delegatus non habet facultatem ultra sibi concessam, Ordinarius vero habet facultatem. & Iurisdictionem universalem, eamque proprio nomine exercet. Hæc tenet Merolla.*

Respondeo Tertio. Si Commissarius Generalis putasset, se posse hanc potestatem subdelegandi communicare Commissariis Provincialibus, sanè illam ipsis directè communicasset, & non esset usus modo illo dicto num. 12.

Atque hæc nimis fortasse pluribus, sed fuit rejicienda sententia cuiusdam Theologi, cui hæc mea difficilis visa est.

Dispensandi.

15. Hinc inquiri. An Commissarius possit dispensare in dicto impedimento sine ulla compositione elemosynæ in favorem Cruciatæ?

Respondeo. In aliis casibus, in quibus Commissarius dispensare potest, dicitur in Bulla, ut his habeat potestatem dispensandi, &

componendi: unde videtur etiam in hoc, de quo agimus, idem esse dicendum. Verùm mihi non est omnino certum, illud (componendi) cadere super casum nostrum. Nam primò, in Bulla dicitur. *Datur potestas Commissario dispensandi, & componendi in commutatione legatorum, & datur potestas dispensandi, & componendi in irregularitate contracta, &c.* Deinde verò dicitur. *Item dispensandi in Affinitate orta ex copula &c.* Vides in prioribus casibus poni illud (componendi) non vero in nostro? Nihilominus puto, non esse recedendum à praxi, quam video hic adesse, dandamque esse elemosynam, juxta qualitatem personæ, & delicti. Quæ praxis maxime innititur in eo, quod omnes concessionem hujus Bullæ tendunt in subsidium temporale Cruciatæ. Sane D. Franciscus Salerno Commissarius Sede vacante non multis ab hinc annis hanc dispensationem concessit cuidam pauperi cum onere elargiendi Julios circiter quinque, hoc est tateos Siculos sex, in subsidium Cruciatæ, & potuisset minus, si dispensandus pauperior fuisset.

Idem propter easdem rationes puto, dicendum de dispensatione ad petendum debitum conjugale in casu, quem paulò d post d *Infra c. 6. nu. 3.* dicemus.

In foro Conscientiæ dumtaxat.

16. Non ergo hæc dispensatio à Commissario expedienda est publicè. Hinc praxis est, ut petatur dispensatio pro quodam determinato Matrimonio invalido ex dicta Affinitate copulæ illicitæ, non nominatis personis, explicato tamen distinctè gradu primò, (vide mox cap. 9. §. 7. num. 2.) vel secundò rectæ lineæ, vel transversalis (nam ultra non extendi hoc impedimentum ex copulæ fornicariæ, dictum est supra satis) quibus, vel dispensatoretenus Commissarius, facta compositione, de qua modo dictum est, vel dando literas, in quibus nullus nominatur ex dispensatis: quæ tamen literæ statim erunt lacerandæ, ut dicitur in Bulla.

Dummodo, &c.

17. Hic ponuntur Conditiones quinque, sub quibus solis, potest Commissarius prædictam dispensationem concedere: iis autem politis,

It 3.

positis, potest, etiam si facilis esset aditus ad Pontificem, quia hæc restrictio non ponitur in Bulla.

18. Prima conditio est, ut Matrimonium reperitur contractum juxta formam Concilii Tridentini, id est coram Parocho, & Testibus, & insuper cum debitis Denunciationibus, nam sine illis non dicitur servata forma Tridentini. Quod si Episcopus, unam, vel omnes has Denunciationes dispensavit, jam servata fuit Tridentini forma, ut latè habes apud Bardi, *a* qui notat, si una tantum omitatur, quamvis cum culpa, Matrimonium adhuc dici contractum sub debita forma, quia levis est ommissio, quando tamen Parochus est certus non apparere pro illo Matrimonio ul- lum impedimentum.

a Rard. in Bulla Cruc. p. 3. tract. 3. c. 3. sec. 1. nu. 2.

19. Secunda, ut idem Matrimonium fuerit contractum bona fide, saltem ex parte unius ex conjugibus, qui ignoraverit intercessisse ejusmodi impedimentum Affinitatis ex copula illicita. Quando ergo uterque conjux impedimentum novit, nihil illis concedere potest Commissarius. Olim quædam scivit suum impedimentum, sed deinde ex aliorum dictis sibi persuasit, illud non adesse: apparuit tamen clarè post contractum Matrimonium: fuitne Matrimonium illud bona fide contractum? Respondi affirmativè, quia jam sine dolo, sine fraude contractum fuit.

20. Tertia, ut impedimentum sit occultum. Quando autem hujusmodi esse, existimandum sit, mox dicam num. 25. & sequentibus.

21. Quarta, ut alter impedimenti ignarus certificetur de nullitate prioris consensus, tacita, si videbitur, causa nullitatis. Quare, si hæc certificatio facta non fuerit, non valere dispensationem, merito docet Trullench. *b*

b Trull. in Bulla Cruc. l. 2. §. 4. dub. 1.

22. Quinta, ut adsit necessitas, ea scilicet, quæ, si illud Matrimonium dirimeretur, periculum esset alienjus scandali. Quoniam verò ex dissolutione Matrimonii, existente impedimento occulto, facile Mulieris fama jacturam pateretur, innuptaque facile remaneret, ideò regulariter semper adest ejusmodi quarta conditio; si nihilominus in aliquo raro casu, scandalum nullum timetur, non poterit tunc Commissarius dispensare.

23. Si autem postquam dispensatum fuit, divulgetur publicè fortè impedimentum, tunc a Pontifice petenda est obtenta dispensationis ratificatio, & interim pro foro externo erunt conjuges separandi, quia pro externo foro non valet Commissarius dispensare. Quod idem observandum est, quoties in foro Conscientiæ dispensatur in quocunque alio impedimento occulto.

24. Hi tamen occultè dispensati, sed deinde cognito publicè impedimento, si copulam habeant, non peccant peccato fornicationis, quia verè conjuges sunt, sed solum, si ea copula sciatur, peccant, vel contra reverentiam debitam Ecclesiæ, vel ratione scandali, &c.

25. Sed quandonam impedimentum hoc dicitur occultum?

Respondeo, Ad hunc effectum, ut possit dispensare Commissarius (idemque dic de aliis impedimentis, & delictis: quando dispensari, vel absolvi conceduntur, ut occulta) cum non intendatur, nisi obviari scandalo publico, illud dicitur occultum, quod non est publicum, nec famosum, nec manifestum, nec notorium. Quare etiam si probari per duos Testes planè possit, & adhuc dicitur occultum. Ut ergo publicum sit, & non occultum, debet esse cognitum à majore parte Collegii, vel Viciniæ, vel Communitatis, ubi inveniuntur, saltem personæ decem. Sed certè (ut nos alibi *a* advertimus) prudentis arbitrio id maxime relinquendum; nam aliquando in magna Civitate, etiam si decem rem aliquam sciant, non dicitur publica in ea Civitate, nisi fortè in iis circumstantiis, in quibus facile res ad alios divulgabitur.

26. Quando impedimentum est deductum ad forum contentiosum, sanè dicitur publicum, deducitur autem ad dictum forum per citationem partis. Quare antè illam, etiam si delatum sit ad Judicem, non dicitur ad forum contentiosum esse deductum, neque ex hoc capite publicum, esto sit ex alio ex prædictis.

27. Addit Sanchez *f* duo. Primum, esse hoc eodem capite occultum, si, quamvis fuerit deductum ad forum contentiosum; tamen per sententiam, si vè interlocutoriam, si vè definitivam, causa fuerit expedita in favorem Rei, etiam si Testes in favorem, fuerint falsi, quia tunc remanet, ut erat prius, id est non publicum.

27. *Suar. de* *Censur. d.* *43. sect. 3.* *negat de interlocutoria. Nam infamia delicti etiam auferetur per sententiam interlocutoriam, quæ pronunciat exposita indicia nihil probare; esto igitur possit iterum dictum delictum, seu impedimentum deduci in Iudicio, si nova indicia appareret, sed jam nunc non apparent; ergo nunc remanet ex hoc capite occultum.*

28. *Secundò*, esse adhuc occultum impedimentum, si sciatur v.g. copula illicita, sed in eo loco nesciatur, esse impedimentum, quia jam sic cessat scandalum, quoad Matrimonii contractionem.

29. *Addam ego alia quatuor ex Doctoribus & aliis, nam Primò*, placet permixtè mihi ea doctrina, quæ docet; non posse à Delegato dispensari ei impedimento, vel absolvi illud delictum, si quando in potestate, quam delegat Superior, dicat: *Dummodo impedimentum, seu delictum sit omnino occultum*, quod solet dici, quando delictum, undè oritur impedimentum, est enorme; quia illud (*omnino*) explicatur (*totaliter, & indistinctè*) tunc ergo, nec publicum esse debet, nec probabile lege Verricelli l. c. n. 8.

29. *Secundò*. Si res sit occulta in eo loco, ubi expedienda est dispensatio, & alibi sit publica, eritne in re nostra adhuc occulta?

Respondeo. Erit, quando abest periculum, ut postea, etiam ibi manifesta fiat. Quia esse impedimentum occultum, ibi verificari solum oportet, ubi Dispensationis favor impenditur.

30. *Tertiò*. Si delictum, seu impedimentum deductum fuit in Iudicio, & in eo fuit punitum, notoriumne erit?

Respondeo, in re nostra notorium erit, non occultum; publica enim pœna publicum notat delictum. Idem dic, si adhuc causa examinatur, saltem, quia est in proximo periculo manifestationis.

31. *Quartò*. Quid, si delictum in Iudicio, nec fuit punitum, nec absolutum, quia non potuit probari. Unde veluti negativè cessavit Iudicium?

Respondeo, tunc ex Glossa post annum elapsum dicitur, & erit, quantum est ex hoc capite, occultum, quia, quod probari nequit, præsumendum est, non adesse.

Matrimonium secretè contrahere possunt.

32. Magna est controversia. An Matrimonio, quando revalidandum est, debeat adesse præsentia Parochi, & Testium, de qua re ego d'infra pluribus, sed hic ejusmodi quæstio locum non habet, quia, quamvis in aliis casibus illa requireretur, hic nequaquam requiritur; siquidem expressè Pontifex concedit, ut secretè possit ejusmodi Matrimonium revalidari, & meritiò, tum quia scandala sic vitantur, tum, quia jam supponitur Matrimonium illud in facie Ecclesiæ, hoc est cum dicta Parochi, & Testium assistentia, fuisse celebratum.

33. Quòd si eveniat, ut deinde fiat impedimentum publicum, & debebit peti pro foro externo dispensatio juxta dicta num. 23. & debebit advocari Parochus cum Testibus, ut nos loc. cit. dicemus, notatque rectè Trullenchi. e

Prolem susceptam, suscipiendamque exinde legitimam decernendo.

34. Hanc legitimationem valere solum pro foro Conscientiæ certum sit, quia tota potestas Commissarii est pro interno foro dumtaxat. Quare, in foro tantum Conscientiæ poterit sic legitimatus promoveri ad Ordines Sacros, Beneficiaque Ecclesiastica recipere.

35. An possit ex vi hujus legitimationis succedere in bonis temporalibus, perinde, ac legitimus, quæstio est inter Doctores, quos g. Doct. ad, si placet: Illud recole, ex alio capite, nimirum ex vi bonæ fidei, qua saltem alter ex tandi, conjugibus Matrimonium contraxit, prolem, de qua agimus, legitimam esse, tum per leges civiles, tum per Canonicas. Unde jam ex hoc capite poterit succedere in bonis temporalibus. Lege h. Sancez, aliosque à me infra citandos.

cTrullent. l. 2. §. 4. d. 1. nu. 7.

f Sanc. lib. 8. matr. d.

6. nu. 25.

g quos g Doct. ad, si placet: Illud recole, ex alio capite, nimirum ex vi bonæ fidei, qua saltem alter ex tandi, conjugibus Matrimonium contraxit, prolem, de qua agimus, legitimam esse, tum per leges civiles, tum per Canonicas. Unde jam ex hoc capite poterit succedere in bonis temporalibus. Lege h. Sancez, aliosque à me infra citandos.

h Sanc. l. 3. matr. d.

34. n. 46.]

i Infra. l.

de irreg. c.

17. §. 2.

nu. 2.

CAPUT VI.

Quis possit dispensare ad petendum debitum, si quando conjugibus superveniat dicta Affinitas ex copula illicita?

1. **Q**uomodo oriatur hoc impedimentum diximus supra, a hic, quisnam illud dispensare potest, erit breviter dicendum.

Potest Primò, Episcopus respectu suarum ovium, etiam si aditus facilis sit ad Summum Pontificem, nulla que urgeat peculiaris necessitas, idque saltem ex consuetudine jam legitime introducta, ut habet Pontius, b alii que, b Font. l. 8. c. 12. n. 9. quidquid neget Hurtadus. c Ejus Vicarius nõ potest, nisi ipsi specialiter ab Episcopo ejusmodi potestas concedatur, quia est regula generalis apud Merollam, d aliosque ab ipso citatos, Vicarium ex generali commissione Vicariatus, non posse ea, quæ sunt voluntariæ Jurisdictionis, sed solum, quæ sunt Jurisdictionis necessariæ; at dispensare, est actus c G. Hurt. Jurisdictionis voluntariæ, ut omnes apud d. 2. 6. diff. eundem docent.

2. Potest, Secundò, Commissarius Bullæ Cruc. sic enim habet Bulla:

Item Commissario datur facultas dispensandi in simili Affinitatis impedimento super debiti exactione in eodem foro conscientie tantum.

3. An pro hac dispensatione, danda sit eleemosyna, dictum est C. præcedente num. 15.

4. Rodriguez, e & Villalobos extendunt hanc facultatem Commissarii, ut possit dispensare ad petendum debitum cum conjugē, cui id interdicitur ratione cognationis spiritualis contractæ, cum altero conjugē. Sed merito eos refellit Sanchez, f alii que, quia Commissario solum conceditur dispensatio ad petendum debitum, quando impedimentum supervenit ex Affinitate orta ex copula illicita: at cognatio spiritualis nullo modo dicitur Affinitas. Quare à diversis non potest fieri illatio. Neque dicas, concessio majori, intelligitur concessum minus, id enim verum habet, quando minus continetur in majori, non verò, quando est diversum.

5. Religiosi privilegiati, quales sunt, qui communicant cum nostris Privilegiis possunt in prædicto casu Affinitatis supervenientis dispensare ad petendum; etiam post ablata vivæ vocis oracula, quia hoc Privilegium habetur per Bullam, ut fusc probat Thomas & Hurtadus, idem dicens de dispensatione ad petendum debitum ab eo, qui cum Voto simplici Castitatis Matrimonium celebravit.

6. Duo adverte. Primò, pro nostris requiri, ut communicationem hujus Privilegii concedat Pater Generalis, vel Provincialis, ita enim id restrinxit nobis idem P. Generalis.

7. Secundò. Dispensationem hanc posteriorem ad petendum debitum ab eo, qui cum dicto Voto iavit Matrimonium non posse dispensari à Commissario Cruciatæ, quia hoc ipsi nullibi conceditur.

8. Quæres. Potestne Episcopus? Respondeo, negat Gaspar h Hurtadus, quia id esset h G. Font. (inquit) dispensare in Voto Castitatis, quoad aliquem actum, ad quem non se extendit Episcopi potestas, quia Votum Castitatis est Summo Pontifici reservatum. Sed profecto affirmandum, puto, idque saltem ex consuetudine, ut i alibi dixi, (quem locum recolere, i L. 3. non erit inutile, quia ad rem multa) idem que docet merito Castropalaus. k

CAPUT VII.

De causis dispensandi in impedimentis Matrimonii.

§. I.

Præmittuntur aliqua de his causis in universum.

1. **A**D Dispensationem quamcumque requiri causam rationabilem, & que proportionatam, sæpè diximus in Castropalaus cum Sanchez, l alii que, qua deficiente, dispensatio ab Inferiore in lege Superioris facta, illicita est & nulla; sed in valida, licet illicita, si fiat (ut etiam si à te petatur) a Superiore, vel ab Inferiore in propria lege.

2. Et quidem Cajetanus n peccare mortaliter ait Superiorem, si sine causa dispenses in sua, vel Prædecessoris lege, nisi parvitas materiae

tenet

§. II.

De causis in particulari dispensandi in impedimentis Matrimonii.

1. **A**D sex reduci hujusmodi causæ solent: *g* ad angustiam loci, ad Paupertatem, *g* Ap. Pyr- vel Incompetentiam dotis, ad grave pericu- *rum* lum litis, vel Inimicitia, ad artem exceden- *Conrad. in* tem foeminae, ad conservationem familiae *praxi l. 7.* *Barb. in* Iulstris, quo reducuntur merita in Ecclesiam *Trid. ses.* personæ petentis dispensationem, ad infa- *24. c. 5.* miæ foeminae periculum, vel gravis scandali *Sanc. l. 8.* timorem; ad largam eleemosynam. Nonni- *d. 19. Dia-* hil explicationis addamus singulis. *nam p. 8.* *tr. 3. ref. 93*

Angustia loci.

2. Si mulier in loco, in quo habitat, ob e- jus angustiam virum sibi non consanguine- um, vel affinem paris conditionis, cui possit nubere, non inveniatur, est sufficiens causa, ob quam Pontifex dispense, ut dicta mulier nubat cum consanguineo, vel Affine.

3. Notanda autem hic sunt quinque. Primò, Ad verificandam hanc causam, satis est, si consideretur proprium oppidum, ubi mulier degit, quia molestum est mulieri, relinquendo suos, nuptias extra suum oppidum, etiam in loco vicino, conquirere. Suburbia tamen, nisi fortè per unum circiter milliare distent, non essent extra propriam Civitatem, ut notavit Conradus. *h*

4. Secundò, In numerosa Civitate, difficile est, non invenire parem, qui non sit conjunctus cum muliere, facile in minus frequenti oppido, nam propterea additur aliquando in Brevi dispensationis modo *ejusmodi oppidum non excedat numerum trecentorum seculariorum*) licet fateatur, non semper addi, quia non potest negari, aliquando, etiam in loco frequenti parem mulieris, qui conjunctus non sit, nequaquam inveniri.

5. Tertiò, Ut expendantur, an in aliquo loco inveniatur vir non conjunctus paris conditionis cum foemina, expendenda prudenter sunt qualitates, & conditiones personarum. Nam Primò, debent semper excludi conjugati, Religiosi, ordinati in Sacris, hi enim utpotè impediti, non possunt cadere in

V v con-

terix excuset; sed tamen regulariter solum venialiter peccare, tum Superiorem, tum subditum sine causa eam petentem, tenent alii, *a Sanc. l. 8.* sentiturque a Sanc. Valent. Suarez, aliiq; apud *d. 18. n. 7.* Dianam, qui addit, ea jam obtenta uti, ne *et ap. Dia.* peccatum quidem veniale esse; (excipe, nisi *p. 1. tr. 10.* ad sit scandalum, & grave damnum aliorum, *de legib. res.* quale esse, ait *b* Sanchez, alios nimis gravari *31. et ref.* ex eo, quod alii absque causa, lege solvendi *35. et la-* tributa liberarentur.

3. Nota tria. Primò, nisi expressè dispensans dicat, se sine causa dispensare, semper intelligitur dispensare cum causa, quia non potest *b Sanc. l. c.* sumus præsumere, nisi clarè constet, peccatum alterius.

4. Secundò, Qui potens dispensare in lege Superioris, dispensat prudenter, puta cum morali præcognitione causæ, & circumstantiarum, putans bona fide, se habere causam dispensandi, cum tamen causa non adsit, validè concedit dispensationem ex Sanc. *c* aliisque; tunc enim credendum est, ad tollendos scrupulos, ratam fieri à Superiore dispensationem, sed invalidam hanc dispensationem docet esse Castrop. *d* aliique, quia bona fides excusat à peccato, sed non dat actui valorem. Utraque sententia mihi probabilis apparet.

5. Tertiò, Si Pontifex committat Episcopo *d* Castrop. *l.* v. g. ut dispense, præcognita veritate causæ; *c. 8. 2. n. 5.* Episcopus verò sine ejusdem causæ præcognitione, atq; adeò imprudenter dispense, cum tamen in rei veritate adsit causa sufficiens, invalidam eam dispensationem esse, contendit *c* Pont. *l. 8.* Pontius, *e* quia, si causa cognita non est, movere dispensationem non potest; & sic dispensatio esset facta ab inferiore sine causa, atque adeò nulliter. At *f* Sanc. distinguit; si enim (ait) commissio sic habeat: *Dispenses, si preces veritate nitantur*; valida erit valde probabiliter in foro Conscientiæ dispensatio, quia jam adest re vera causa, ut supponimus, quamvis in foro externo, si causa notoria non esset, judicaretur nulla. Si verò commissio sic, vel simili modo se habeat: *si per diligentem examinationem inveneris preces veritate niti, invalida erit dispensatio*, quia tunc illa præcognitio causæ requiritur, ut forma necessaria ad dispensationis valorem. Sanè, nec Pontium, nec Sanchez improbabilitatis damnare audeo. His præmissis accedamus propius ad nostra. *9. 5. n. 12.*

Tamburinus de Sacramentis.

considerationem Nuptiarum. Secundò, excludendi item sunt moraliter inepti, ut sunt aliqui contractibilis ingenii, perditorum morum, &c. Tertio, non est item habenda ratio illorum, qui valde impares sunt foeminae, ut qui sunt valde pauperes respectu facultatum Mulieris, vel qui sunt valde exiguae, vel protractae aetatis respectu ejusdem. Nota illud (valde.)

6. Quarto, Si, omnibus his expensis, solum inveniatur unus, aut alter paris conditionis, adhuc persistet causa hæc, nam non est restringenda mulier ad unum, vel alterum, respectu cujus fortè foemina antipathiam habet naturalem, & rectè Sanchez ^a notat hanc causam non esse strictè, sed morali modo verificandam, satisque esse, si communiter in eo loco non inveniatur vir paris conditionis, &c.

7. Quintò. Si petatur dispensatio in gradibus propinquiioribus, puta in secundo, vel tertio gradu ab eodem stipite, non solet aliquando, esse sufficiens hæc sola causa ducta ab Angustia loci; nam propterea requiritur solet alia causa, qualis esset illa, ut, si extra dictum locum nubere cogeretur, Dos, quam mulier habet, insufficientes esset, ad nubendum patri. Et quidem universale ^b est, d. 26. *mat.* ut, quando una causa non sufficit, plures ^c dif. 3. n. 13. unitæ sufficiant.

^d *ap. Dia.* Dixi (Non solet aliquando) nam cæterum ^e p. 8. *Tr.* 3. quilibet Pontifex stylum observat, quem ^f ref. 93. *V.* mavult. ^g *Adverte etiam.*

Paupertas, vel Incompetentia Dotis.

8. Si mulier dote careat, vel careat congruente cum qua juxta ipsius conditionem possit virum non conjunctum paris conditionis invenire, est causa ad dispensandum sufficiens.

9. Notanda autem sunt tria. Primò, si foemina habeat parentes divites, qui cogi possunt ad eam dotandam, ea non dicitur careere dote. At, si solum habeat alios etiam ^a *Sanc. l. 3.* fratres, qui ad ipsam dotandam cogi non ^b *mat. d. 19.* possunt, vel, si habeat solum spem, immò, & ^c n. 27. *Ar.* jus ad aliqua bona sibi ab intestato fortè ^d q. 19. *mat.* proventura, careere dicitur dote, quia de ^e *sec. 4.* presenti verè pauper est, & ut suppono, certa ^f *d. Sanc. loc.* non est de vicina successione. Et rectè Sanchez ^g *cit. n. 28.* dicit, si Parentes puellæ nunc non valent do-

tare filiam, ne dotando ipsi secundum eorum statum indigeant, filiam esse pauperem, quamvis post eorum mortem, sit successura in hereditatem sufficientem.

10. Quid, si deinde, mortuo v. g. consanguineo, ipsa ab intestato succedat ejus bonis, vel ab amico donationem, vel legatum acquirat, vel thesaurum inveniat, &c. persistetne causa hæc Incompetentiæ Dotis?

11. Respondeo, Si hæc eveniant post contractum matrimonium cum consanguineo, vel Affini, dispensatione præcedente, persistet dispensatio, & Matrimonium, quia jam semel validum matrimonium ex dispensatione dicta legitime data, à nullo eventu infirmari potest. Idem dicam ^e infra, si hæc eveniant post concessam, & expeditam legitime ^f dispensationem, idque saltem probabiliter, quem locum lege.

12. At verò, si hæc eveniant ante dispensationem expeditam à Delegato, vel ante dispensationem à Pontifice concessam, major est difficultas. Distingunt Doctores sic: Si Mulier tempore, quo verificanda est hæc causa paupertatis, id est, vel ante expeditionem Delegati, vel ante concessionem Pontificis, ea bona, vel per modicissimum tempus accepit, quamvis statim alteri donaverit, non potest dici pauper: unde nulla esset sequens dispensatio concessa ex causa paupertatis, vel incompetentiæ dotis, quia, si accepit ea bona, etiam per unicum momentum, dives dicitur; secus quælibet dirissima potest prætere dispensationem ob paupertatem per similem renunciationem suarum divitiarum, quod nimis alienum est à mente Pontificis dispensantis ob causam paupertatis.

13. Hoc intelligit Aversa, ^f quando foemina, consultò renunciat, ut deinde jam pauper effecta, dispensationem petat. Putat enim, si qua mulier bona fide renunciet sua bona alicui ob alios fines, & deinde per novum consilium, velit nubere, careatque dote, tunc posse petere dispensationem ob causam inopiam, quia sine fraude, sine dolo, verè pauper de presenti est. Hoc dictum modo allato vestitum satis probabile esse, puto.

14. Verùm, si eadem mulier non accepit illam successionem, vel illud legatum, donationemve aut nihilominus idem Aversa, & Sanchez ll. cc. eam esse pauperem, quia in nullo momento sibi ea bona acquisivit, quæ po-

re poterit proferre Pontifici pro causa dispensationis suam paupertatem, & valida erit concessio dispensationis, & ejus executio, quia verè pauper est, nec in ullo momento fuit dives, etiamsi non acceptaverit ob finem obtinendi dispensationem.

15. Mihi non placet hæc sententia, quia licet physicè hæc sit pauper, humano, & morali modo reputanda est dives: qui enim facillè divitias acquirere potest, pauper in civilibus eommerciis non dicitur.

1. Ocogau. ap. Dian. p. 8. r. 3. r. fol. 44. Addit Ocogauia n hanc Sanchez doctrinam rejiciens, sic facillè aperiri viam ad sæpius contrahenda matrimonia cum conjunctis, quod vitare intendit Ecclesia. Ego denique, nunquam credidero, Pontificis mentem esse, ut huic nolenti (ut nubat conjuncto) acceptare divitias, quæ faciunt in promptu, concedatur dispensatio ob paupertatem, quam per acceptationem poterat.

16. Secundò. Si puella competente quidem dote, juxta suum statum, gaudet, sed quia est v. g. deformis, vel provectoris ætatis, vel aliquo crimine infamata, illa dos non existimatur sufficiens ad inveniendum virum suæ conditionis parem, dicitur ex *b. Sanc. l. 8. matr. d. 19. num. 29.* Pontifici exponatur ea esse sine dote, & sic concedatur dispensatio, validè (ait Sanc.) concedetur. Mihi occurrente nudiùs tertius hoc casu, visa fuit invalida dispensatio, tum ex aliis rationibus (quas afferemus *c. infra in proprio loco*) tum ex eo, quia (ut *infra d. item dicemus*) Princeps, ut validè concedat, gratiam, debet scire diversitatem, & quantitatem ejusdem gratiæ, quam concedit: at longè diversa est gratia dispensationis concessæ competentem dotem habenti, quam habenti nullam.

c. infra c. 10. §. 3. d. num. 3. d. infra c. 9. §. 2. n. 2.

17. Tertio. Si Mulieri competentem dotem habenti velit consanguineus valde dictam dotem augere, si ex à Pontifice illius mulieris Nuptiæ concedantur, terrè non propterea hæc esset causa sufficiens, quia Pontifex pro causa non vult lucrum, acquirendum à muliere, sed solum paupertatem.

18. Quarto. Pro gradibus propinrioribus requiritur major causa, nec solet esse satis sola mulieris paupertas; Nam propterea tunc solet addi illa causa, nempe consanguineum, seu affinem promittere puellæ ipsius dotis

augmentum. Quali autem modo hæc promissio expedienda sit, explicant Sanc. *e. & Conradus. f.*

19. Quintò denique adverte, has esse diversas causas, *Mulierem esse indotatam*, hoc est verè pauperem, quia est sine omni dote, quo pacto datur dispensatio in forma pauperum, & non imponitur solutio expensarum; & *Mulierem carere dote competente*, quo pacto, saltem aliqua imponitur, ut rectè notat Conradus. *g.* Quare, si proposuisti Pontifici priorem causam ex his, dispensatio est invalida, si solum verificetur posterior; & tunc, ut sit valida, erit impetranda ab eodem Pontifice alia gratia, quam vocamus, *Perinde valere*, ut notat ibidem Conradus.

c. Sanc. l. 8. matr. d. 35. num. 6. f. Contr. l. 7. Praxis c. 2. a nu. 38.

g. Conra. l. 7. c. 2. n. 21.

Litis, vel Inimicitia sedatio.

20. Si sit periculum litis circa dotem fœminæ, cum rationabili timore, ne ea indotata, vel sine competente dote remaneat: vel, si sit periculum litis circa successionem plurium bonorum, ad quæ jus habet mulier, est sufficiens causa, ut nubat cum conjuncto, si hic lites sibi assumat, vel, si eo Matrimonio dictæ lites componantur. Neque enim hoc posterius est solum acquisitio lucri, quod modò numero 6. exclusimus à causis moventibus Pontificem, sed est amissio bonorum, ad quæ jus mulier habet, & cessatio molestiarum litigandi, quam ferre muliebris fragilitas nequit.

21. Similis item causa sufficiens esset, si per ejusmodi Matrimonium graves inimicitia sedarentur.

Ætas Excedens.

22. Si fœmina excedat vigesimum quartum ætatis annum, nec invenire potuit, ob quamcunque rationem, virum, cum tamen interim ipsa nubere voluisset, est sufficiens causa: Cum enim periculum sit, ne hæc innupta remaneat, Pia Mater Ecclesia hanc, ut causam sufficientem consuevit admittere, quo possit nubere conjuncto, præsertim in gradibus remotioribus.

*Illustris Familia conservatio, & merita
Excellentia erga Eccle-
siam.*

23. Hæc, sufficientes etiam causæ sunt; bonum enim, & utile est Ecclesiæ, ut in ipsa conferentur Familiæ Illustris, & item ii, qui singularia obsequia ei præstant; remuneratio- ne non careant.

Infamia periculum, & scandala.

24. Si, per dispensationem contrahendi Matrimonium cum conjuncto, cesset periculum, quod fortè patitur foemina, ne remaneat diffamata, vel cessent gravia scandala, sufficiens erit causa. Diffamata remaneret, si illa fuisset cognita à consanguineo, vel affini, vel ex frequenti conversatione orta fuisset copula suspicio. Licet hæc posterior minor sit causa, & cum aliqua alia regulariter conjungenda. Scandala sequerentur, si probabiliter peccatorum periculum adesset, ut, si separari vir, & mulier non possent, unde esset incontinentiæ periculum, vel timor esset, ne perseverarent in concubinam, &c. Vide Sanchez.

*a Sanc. l. 8
d. 19. n. 10*

Larga Eleemosyna.

25. Summus Pontifex aliquando dispensat in impedimentis, de quibus loquimur, solum ex eo, quod erogetur larga eleemosyna, quam ipse Pontifex applicat operibus piis, & tunc dicitur dispensatio concedi ex nulla causa. Intellige ex nulla causa intrinsecè pertinente ad Matrimonium, nam ceterum jam adest causa extrinseca, nempe ipsa eleemosyna.

26. Quoniam verò id solet concedi divitiis, vel nobilitate præditis; nota Tridentinum *b* velle, ne concedatur dispensatio in secundo gradu consanguinitatis, vel Affinitatis ex copula licita, nisi magnis Principibus. Nomine autem Principis Sanchez apud *d. 33. n. 44* tat comprehendi omnes Titulos; Henricus *d. 19. n. 2.* Sanchez comprehendi omnes personas opulentas, vel præcipuas, ita praxi interpretante rigorem *e* Henricus illum Tridentini.

27. Nota item per hanc occasionem, esse nobilem, verificari, si nobilitas sit ex par-

te Patris, *f* non verò ex parte Matris solius. Sanchez. Esse ex principalioribus verificari, si sit valde *g* potens, & dives. Esse denique ex Magistratibus, qua ratione verificetur vide Sanchez, *h* & Conradum. *i* Præterea idem Sanchez. ibidem explicat: quantum differat, si in Brevi Dispensationis dicatur: *Qui uti asseris, nobilis existis*: ab illo: *Qui, ut asseritur, nobilis existis*: Vide etiam infra c. 12. c. 2. *k* §. 5. num. 3. Nota denique, esse ex honestis familiis, verificari, si familia nullo turpitudinis vitio laboret, & sic in praxi videtur Conrado, *k* posse servari.

CAPUT VIII.

Quandonam Dispensatio est subreptitia, atque adeò invalida?

1. **S**I in libello, quo Oratores, id est, Dispensandi rogant Pontificem, ut dispenset in aliquo impedimento (idem dic in petitione cujuscunque gratiæ à quocunque Principe, &c.) sive data opera, sive per errorem taceatur aliquid, quod erat exprimeandum, vel proponatur aliquid, quod non ita se habet, sicuti proponitur; gratia, seu dispensatio sic concessa dicitur subreptitia, seu, quod pro nobis idem *l* est, obreptitia. Illa dicitur taciturnitas veri, hæc fallitatis expressio, utraque nullam reddens, ipso facto, juxta mox dicenda, dispensationem, seu gratiam. Gratiam, inquam, nam, ut Rescripta Justitiæ, vitio subreptionis infecta nulla sint, debet præcedere exceptio partis Cujus diversitatis rationem asserit, explicatque rectè Sanchez.

2. Urautem explicetur, quandonam hoc vitium subreptionis adsit; præmitte, causam, ob quam movetur Pontifex, seu Princeps ad aliquam gratiam concedendam, vel esse *m*alem, vel esse impulsivam.

3. Finalis, quæ etiam dicitur motiva in casu nostro est illa, qua non existente, non concederetur gratia, vel concederetur cum aliqua moderatione e quando enim gratia cum aliqua moderatione conceditur, jam absolute non e conceditur ea, quæ

4. Impulsiva est illa, qua non existente,

con-

a Sanchez. l. 1. c. 2. nu. 8. Sum. de Voto. l. 6. d. 27. n. 11.
 concederetur & quidem gratia, & quidem sine limitatione, sed non tam facile, tam promptè, tam citò.

His ita explicatis Regula Generalis est, ut, si subreptio sit circa causam finalem, hoc est, si Princeps motus fuit ad concedendam talem, vel tantam gratiam ex ea causa, quæ verè non existit, gratia sit nulla: Si verò sit circa causam impulsivam, hoc est, si Princeps ex ea causa, quæ verè non existit, motus solum fuit ad facile, vel citò dandam, valida sit gratia.

5. Adverte tria. Primò, hic locutionem esse de veritate, & falsitate pertinentibus ad gratiam; si enim ad gratiam per se non pertineant, nec connexionem cum gratia, quæ petitur, habeant, illam non vitiant. Exempla duo solent afferri.

Aliquis Clericus malis imbutus moribus petit Beneficium Ecclesiasticum ab Episcopo, tacens ejusmodi suos improbos mores, & fortè Concubinatum, quæ si scivisset Episcopus, Beneficium ipsi non contulisset; contulit tamen, & profectò validè. Rursus Quidam verè pauper postulat à te stipem, cum sit homo improbus, & fortè hæreticus; hæc tamen ipse nequaquam patrefacit, Eleemosynamq; à te recipit, validè recipit, quamvis, si tu no visses eum, esse hæreticum, omnino retulisses. Ratio autem horum est, quia, tum illius Clerici, tum hujus pauperis delicta, & mores, per se non pertinent ad Beneficium, vel eleemosynæ concessionem; collatio enim Beneficii solum per se respicit habilitatem; eleemosyna indigentiam personæ. Simile quid igitur in casu nostro.

6. Secundò. Quando jus requirit, ut in concessione alicujus gratiæ exprimatür aliqua rei circumstantia, vel qualitas, hæc profectò, si non exprimatür, etiam si levis momenti sit, subreptitiam facit, atque ad cò nullam gratiam. Ita colligunt Doctores b' ex sacro *Castrop. T. 1. c. 1. n. 13. c. Textu, in quo pronunciatür subreptitia concessio Beneficii, quia impetrans tacuit, se habere Beneficium exiguum, quamvis, si Pontifex id scivisset, cum eadem ferè facilitate illud aliud concessisset. Sed, quia id erat explicandum ex Jure, nunquam re ipsa Pontifex concedere, sine illa expressione præsumitur.*

7. Tertiò. Si silentium alicujus veritatis sit solum causa impulsiva concedendi gratiam,

non obstat validitati, quando bona fide illa veritas tacetur, ut omnes docemus. At nec obstat, quando mala fide, hoc est, quando eadem solum impulsiva tacetur consuleò, ad evitandam difficultatem concessionis à Principe impetrandæ, docet Sanc. d

Hæc breviter de his universaliter dicta sufficiant; Nam, quæ in particulari jamjam dicetur in nostra materia Dispensationum matrimonialium, sive de Taciturnitate veri, sive de Expressione falsi, rem totam, clarius explicabunt.

d Sanchez l. c. nu. 74.

CAPUT IX.

Taciturnitas veri, quando nam in particulari vitiat Dispensationem?

1. **N**ullo expeditioni modo huic titulo fieri satis potest, quàm ea percurrendo, de quibus in nostra re solet esse dubitatio; quod jam aggredior sigillatim.

§. I.

Quando tacetur repulsa, aliàs data.

2. **T**itius rogavit Pontificem, ut dignaretur, concedere Dispensationem, qua possit ducere v. gr. consanguineam. Pontifex abnuvit, repulitque Oratorem. Jam, si rursus velit Titius rogare Pontificem, opusne habet hujusmodi repulsam exponere, immò, & repulsas, si pluries oravit, & repulsus pluries fuit, ne Dispensatio fortè concedenda, sit subreptitia?

Respondeo, nequaquam e id opus esse, e *Sua. de leg. l. 2. c. jus ullum facit, neque contra stylum Curie, 22. Sanc. l. & ex alia parte jam tota, integraque causa 8. marr. d. Pontifici aperitur, ut suppono, quam solam 22. nu. 14. respicit Pontifex, nihil laborando de data Castrop. T. repulsa. Idem dic de aliis Principibus, ad 1. ar. 3. d. 6. quos pertinet gratias concedere, idque etiam, p. 16. §. 4. si nova causa non superaddatur, quicquid n. 1. Dian. dicat Menochius. f Neque enim verum est, p. 8. tr. 3. quod ipse assumit, nempe Pontificem, seu Principem, si recordaretur repulsiæ, gratiam non concessurum, non, inquam, verum est, f Menoch. quin immò præsumendum est, concessurum apud Säch. facilius ex multiplicatione precum, quibus l. c. majus Oratoris desiderium, & fortè major necessitas indicatur.*

Vv 3 3. Quid

3. Quid, si Superior, v. g. Pontifex negavit gratiam? Possumne tacendo repullam Superioris, exposcere eandem ab Inferiore v. g. ab Episcopo in iis casibus, quibus potest, & Inferior?

a Suar. Respondeo. Potes, a quia militat eadem ratio numero præced. dicta. Scio id negari à Sanchez, b quia (inquit) Superior per illam repullam tollit potestatem ab Inferiore, quod d. 24. n. 5. ad eandem gratiam: Scio, inquam, hoc, sed certè id gratis videtur dictum.

4. Multò magis Inferior poterit dispensare (sanè ex causa) in iis, quæ ipse potest, licet sciat Superiorem non solere, nec velle in illis dispensare: id, quod idem Sanchez negare non potuit, quia multò minus præsumitur Superior in iis ab Inferiore potestatem tollere.

5. Quod dictum est, extende (ut id hac occasione scias) ad ceteros Superiores Regulares: neque enim ex eo, quod licentiam mihi Religioso alter Superior, sive æqualis, sive major denegavit, obligor eam repullam exprimere alteri æquali, vel Inferiori, ut licentiam eandem mihi concedat. Quod, si in Regulis Societatis Nostræ dicatur, ut subditus passus repullam, eam, & ejus causam explicet alteri Superiori, si ab eo eandem postulat, consilium, id est, & directiva instructio, non autem forma ad invalidandam licentiam, ut signatè pro nostra Societate docet Bardi, c in selectis.

e Bard. in selec. l. 6. q. 12.

§. II.

Quando tacetur Dispensatio, aliàs concessa.

1. Hic sermo est, quando secunda Dispensatio, quæ ponitur, est in eadem materia. Si enim in diversa, omnes d convelegib. l. 6. niunt, opus non esse, meminisse prioris. Fac c. 23. Sanc. v. g. te impetrasse dispensationem illegitimi l. 8. matr. Natalis ad Beneficium acquirendum, deinde d. 22. n. 5. verò velis obtinere dispensationem Voti Religionis assumendæ, quod tu fortè emiseras, Castrop. lo. non obligaris meminisse illegitimi Natalis dispensationem, cum hæc sit ab illa diversa, cit. n. 3. nec in ullo huic officere possit, illam tacuisse.

2. Rursus sermo non est, quando prior dispensatio fuit propter aliquem defectum nulla; hujus enim mentionem facere, quan-

do eandem impetrare validam velis, necesse non est; siquidem, si nulla fuit, nullum nunc effectum parere potest, juxta regulam Juris; f nec enim præstat impedimentum, quod de Jure non sortitur effectum. His habitis.

3. Statue Regulam hanc. Quoties cognitio concessæ in eadem materia dispensationis rationabiliter impediret dispensantè ad concedendam secundam dispensationem, toties ejus mentio fieri debet, quando hæc secunda petitur, ne gratia sit subreptitia: Quoties verò non impediret, non debet. Ratio Regulæ est, quia secus involuntariè concedetur gratia, atque ad eò nulliter. Tunc autem rationabiliter impedire censebitur, quando major est gratia, concedere posteriorem, posita concessione prioris, quam, hac non posita. Cujus ulterior ratio est, quia concedens, ut voluntariè concedat ipsam gratiæ substantiam, debet cognoscere g quantitatem gratiæ, quam concedit; in id enim, quod non cognoscitur, voluntas nostra ferri non potest.

4. Sed explicemus Regulam per exempla sequentia in re nostra, hoc est, in Dispensationibus matrimonialibus.

Exemplum primum. Antonius obtinuit à Pontifice dispensationem ducendi Bertam consanguineam, deinde vult ducere aliam consanguineam, nempe Catharinam, obligaturne priorem dispensationem exponere Pontifici, ut valida sit hæc posterior?

5. Respondeo, Si prior dispensatio, quoad Bertam, adhuc viget, quia v. g. Antonius mutato consilio vult aliam consanguineam v. g. Catharinam ducere, obligatur prioris mentionem facere, quia, ex Regula data, ejus concessio, dum adhuc viget, maxime impedit Pontificem, ne secundam concedat: nunquam enim ipse tam exorbitantem, & magnam gratiam concedere intendit, ut quis habeat potestatem, seu libertatem ducendi hanc, vel illam consanguineam.

6. Si verò prior dispensatio effectum habuit, & jam cessavit, (ut, si Antonius duxit jam Bertam, sed nunc est mortua, vel etiam, non quidem illam duxit, sed nunc pari modo est mortua, vel Professionem solemnem emisit, unde inepta est ad Matrimonium) non opus habet Antonius, petendo secundam dispensationem cum Catharina, prioris dispensationem

penfa-

penfationis meminiffe, quia cum illa jam ceffaverit, impedit non preunitur Pontificem, ne ex nova rationabili caufa novam difpenfationem, quafi requifitam ab illa nova caufa, concedat; id enim non eft concedere plures difpenfationes fimul, fed pluries, difpenfationem, id eft, unam poft aliam, quod certe valde minus eft.

7. Inquires. In cafu, quo non ceffavit, & tamen fine ejus mentione impetretur fecunda, quandoquidem alterutra debet eſſe invalida, quænam illa erit, prior, an pofterior?

8. Refpondeo. Sanc. a putat invalidam fore priorem, quia Pontifex non intendit concedere pofteriorem, niſi priore excluſa, quam item jam renunciat Antonius, dum pofteriorem petit.

9. Verum ego non video, qua ratione Pontifex excluſat priorem, dum illius non recordatur, cum ex alia parte gratis diceret Pontificem habere univerſalem voluntatem non concedendi pofteriorem, niſi intelligatur eſſe ab ipſo excluſa prior. Nec item video, qua ratione illam renunciat Antonius, quia nullum actum renunciationis facit, immo

etiam ſi faceret, nulla eſſet renunciatio, donec à Pontifice acceptaretur, ut de omni ſimili renunciatio docet idem Sanc. b

10. Melius ergo Caſtopalao e cum aliis ſuſtinet, invalidam fore pofteriorem, quia nunquam Pontifex intendit pofteriorem concedere, quando perſiſtit prior, ne tantam concedat libertatem, &c. ut dictum num. quinto.

11. Exemplum ſecundum. Titius impetravit difpenſationem de impedimento criminis ob uxoricidium. Deinde, commiſſo iterum eodem crimine, petit ſimilem difpenſationem de ſecundo uxoricidio, obligatum nẽ mentionem facere prioris difpenſationis?

12. Refpondeo. Obligatur ad ſub pœna nullitatis poſterioris difpenſationis. Ratio eſt, quia prior impedit Pontificem, ne ſecundo delicto gratiam concedere, quam primo. Unde, ut videatur, an Pontifex verè velit concedere iterum, debet internoſcere, an antea, quid ſimile conceſſerit. Nam rectè monet Textus e Remiſſionem venie crimina, niſi ſemel commiſſa, non habeant. Intellige in ordine ad forum externum, & ad has extrin-

secas gratias à Principe concedi ſolitas: aliud enim eſt coram Deo pro verè pœnitente.

13. Filiucius, ſ postquam data doctrina meminit, qua ſcilicet difpenſatio prioris delicti explicari debeat in petitione poſterioris, addit hæc verba: (ſed hoc non puto receptum.) Certè voluiſſem, ut non tam jejune id dixiſſet, ſed confirmari validius, ut ego poſſem à mea reſolutione, aliqua tandem motu ratione, diſcedere.

14. Exemplum tertium. Sejus ligatus Voto Caſtitatis obtinuit difpenſationem, ut poſſet Matrimonium contrahere ſemel tantum. Contraxit: ſed mortua uxore, vult iterum uxorem ducere, & quia Votum rediit, debet petere novam difpenſationem. Inquiro, ut hæc nova difpenſatio non ſit ſubreptitia, debetne mentionem facere prioris?

15. Refpondeo cum Caſtopalao, g eſſe g Caſtop. valde probabile, nequaquam debere. Ratio ducitur ex dictis m. 6.

16. Exemplum quartum. Cajus obtinuit difpenſationem ducendi quandam ſuam conſanguineam, ſed nunc dubium, ſeu ſcrupulus illi ſuboritur, an ea difpenſatio ſit, omnibus expenſis legitima, quare ſupplicat denuo, ut ſibi diſpenſetur à Pontifice pro eadem conſanguinea, debetne prioris difpenſationis meminiffe?

17. Refpondeo. Non debet, h quia, ſi prior eſt valida, poſterior non eſt neceſſaria; ſi autem eadem prior eſt nulla, cum nulla nullum effectum habeat, perinde eſt, ac ſi impetrata non fuiſſet. Addit Sanc. i præſertim, quando poſterior impetranda non eſt amplior, quam prior.

§. III

Quando tacetur, plura ſubſiſſe impedimenta.

1. Pluribus impedimentis laborat Cajus, ne poſſit ducere Cajam: Eſt enim illius conſanguineus, eſt illius affinis, Voto item Caſtitatis aſtrictus, vel etiam habet impedimentum Criminis, vel eſt ex duplici ſtipite conſanguineus, vel ex duplici capite affinis, &c. Et interrogat, an ſimul hæc impedimenta proponere debeat Pontifici, an ſatis ſit de illis ſigillatim cum Pontifice agere, & diſtinctas obtinere de ſingulis difpenſationes?

Reſpon-

Respondeo. Probabilior em sententiam vocat Sanc. *a* quæ sustinet, satis esse si-
a *Sanch. l. 1.* gillatim, quia nullibi impositum est hoc onus
8. matr. d. exponendi simul omnia, cum satis sit, afferre
23. nu. 1. causam, quæ persuadeat circa unam dispensationem, & hanc obtinere, & sic de aliis separatim, sicuti potest obtineri, & haberi Absolutio unius Excommunicationis, relicta alia, quam quis fortè etiam habet.

b *Sanc. l. c.* 2. Communior tamen, & probabilior *b*
n. 2. Ca- sententia, & ab ipsa praxi ut habet Castropala-
strop. l. c. n. laus, firmata docet, opus esse, ut exponantur
11. Suar. omnia; nempe, ut Pontifex cognoscat qualitatem, & quantitatem gratiæ, quam concedit, ut nuper in simili dictum est. Non est
6. c. 24. igitur ratio, quasi non possit concedi una
Pont. l. 8. dispensatio sine alia; potest enim, sicuti de
c. 17. §. 4. G. Hurt. d. Absolutione excommunicationis dictum est,
29. diff. 6. sed propter rationem jam dictam, cum certum sit, longè majorem gratiam fieri uni tibi, si Pontifex duo, vel tria impedimenta auferat, quàm si unum. Quare, si ex ignorantia non omnia exponantur, siue impedimenta solum impedimenta sint vel dirimentia, debent simul Pontifici proponi.

3. Prædicta communis sententia temperatur tribus modis; Nam Primò, si unum impedimentum v. g. consanguinitatis, debet quidem à Pontifice dispensari, sed aliud potest alia via tolli, quam per dispensationem Pontificiam, quale est Votum Castitatis simplex, quod si non fuit post pubertatem ratificatum, potest per iritationem à parte tolli, vel quale est impedimentum à sponsalibus, quod potest mutuo consensu sponzorum auferri) tunc non erit tibi necesse hoc impedimentum alia via amovibile manifestare Pontifici; poteris enim consanguinitatem solum exponere, de quæ illa dispensationem obtinere, deinde verò, (poteras, & antea) Votum, vel sponsalia illis aliis viis à te tollere.

4. Quod, si velis, ut utrumque impedimentum tibi Pontifex dispenset, utrumque simul aperire debes juxta nostram sententiam probabilior em nu. 2. explicatam. Et vides rationem? Ut utrumque dispenset Pontifex (quæ est Major gratia) debet cognoscere simul utrumque, quo scilicet videat, an tantam gratiam velit concedere. At, quando ipse unum tantum impedimentum dispensat (aliud enim alia via atius à te tollit) satis est, si

unum ipse cognoscat, quia ipse unam gratiam facit.

5. Scio, eundem Sanc. *c* docere; quando unum impedimentum est Votum, & aliud est alterius generis v. g. consanguinitatis, te posse separatim à Pontifice obtinere dispensationem Voti, non facta mentione consanguinitatis, & deinde obtinere dispensationem consanguinitatis, non facta mentione Voti, sed non contra, prius dispensationem consanguinitatis, & postea, Voti.

6. Scio Castropalaum *d* distinguere, & docere, quando dispensatio unius impedimenti habet alium effectum, quàm habilem personam reddere ad Matrimonium, (qualis est dispensatio Voti Castitatis, quæ habet alios effectus v. g. non peccare contra Religionem fornicando, &c.) posse, tacito altero, separatim prius Voti dispensationem obtinere, & deinde dispensationem consanguinitatis, at non contra, prius consanguinitatis, & deinde Voti, quia dispensatio consanguinitatis tendit ad faciendam habilem personam ad Matrimonium, & ad nihil aliud, seu nullum alium effectum habet, nisi personam habilem ad Matrimonium facere.

7. Scio Coninck *e* alio modo distinguere, ac dicere, quando duo, vel plura impedimenta sunt, quodammodo ejusdem rationis facientia Majorem indecentiam in Matrimonio, ut sunt duæ consanguinitates, vel duæ affinitates, vel altera consanguinitas, altera affinitas, &c. Debere simul exponi Pontifici: At verò, quando sunt diversæ omnino rationis, qualia sunt cognatio, & Votum, non esse necesse simul exponere, nam, vel unius, vel alterius dispensatio (ait) obtineri, tacito altero ex his, poterit.

8. Scio, inquam hæc, quæ distinctius apud eosdem legi possunt, sed ego tibi, Lector, proposui viam tutam, & minus scrupulis obnoxiam, nempe, quando impedimentum, quod potest alia via tolli, illa alia via tollere intendis, non obligatis illius mentionem facere, at quando intendis, ut eadem via, id est, ut idem Superior utrumque tollat ad finem contrahendi Matrimonium, certè obligatis. Et ratio est jam dicta, quia tunc Superior majorem, & ampliorem gratiam concedit.

9. Temperatur Secundò, prædicta communis sententia. Nam, si fortè unum impedimentum includitur in alio, sufficet, si solum

Solum hoc aliud explicetur: sed adverte, id in uno tantum casu posse contingere, ut cum Sanc. rectè notat *Aversa n.* nempe, si ualobores impedimento publicæ honestatis cum Berta v. g. ex eo, quod habuisti Matrimonium ratum, vel sponsalia cum ejus olim vivente Sorore, & deinde exponas Pontifici aliud impedimentum affinitatis, quod cum eadem Berta contraxisti ex eo, quod Matrimonium consummasti cum eadem ejus Sorore. In hoc ergo unico casu satis erit, exponere Pontifici hoc impedimentum affinitatis ex consummato Matrimonio surgens, quia in hoc includitur dictum impedimentum ex Matrimonio rato, & ex sponsalibus, quæ certè supponuntur, præcessisse ad Matrimonium legitime consummatum. Quare, dum Pater illi dispensat, dispensat, & huic, & quando committit alicui, ut dispense in illo, committit, ut, & dispense in hoc. Alium casum similem non inveniri idem docent, nisi velis huc reducere, quando unus gradus conjunctionis includitur in alio. De qua re *infra c. 9. §. 2.*

10. Temperatur Tertio. Nam, si occurrat adesse in aliquo duo impedimenta, alterum occultum v. g. affinitatis ex copula fornicaria, vel crimen, alterum publicum v. g. consanguinitatis, tunc ex benigna Pontificis mente nolentis hominem sua occulta crimina publicè manifestare, satis erit, petere *h* publicè (quod solet fieri per viam Datarie) dispensationem impedimenti publici v. g. dictæ consanguinitatis, tacito occulto, & deinde, secretè, (quod fit per viam Pœnitentiariæ) petere dispensationem occulti, v. g. dictæ Affinitatis, vel Criminis: Sed adverte, Pœnitentiario narrari debere publicum impedimentum, addendo, vel de illo impetratam, vel impetrandam esse ab eodem Summo Pontifice dispensationem.

§. IV.

Quando tacetur, Matrimonium fuisse contractum cum impedimento.

Petrus contraxit Matrimonium per verba de præsentibus cum Maria ejus consanguinea, quare nulliter contraxit. Nunc, si ante consummationem, si postea, (quo pacto commisit incestum) pollicitus Pontifici *Tamburinus de Sacramentis.*

dispensationem hujus impedimenti, obligaturne exponere, se cum dicto impedimento contraxisse, vel consummasse?

2. Respondeo. Si cum scientia impedimenti contraxit (idem dic, si contraxit cum quocunque alio impedimento, ut putat *Aversa c.* cum Sanc. *d.* quicquid contrarium *c. Aversa* sentiat *Henricus e.*) debet exponere, sic se *l. c. sec. 6.* contraxisse, vel consummasse, secus nullam dispensationem recipiet. Ratio est, quia Tridentinum *f* monet Pontificem, ne in hoc casu *25. n. 24.* si dispense, (hoc est, ut difficulter dispense) *et alibi.* ad puniendam malam fidem ejus, qui sic *c. Henricus II.* contrahere præsumpsit. Propter eandem rationem, si quis Matrimonium contraxisset *f* Trident. *sess.* cum impedimento cognito, (quale etiam est *24. c. 5. de* impedimentum absentie Parochi, & Testium) *Ref.* sub spe facilioris dispensationis, debet etiam hanc spem declarare, quia multò magis Tridentinum vult, ut in eo casu non dispense. Et nota, explicandam Pontifici esse rem, sicuti se habuit, hoc est, malam fidem fuisse ex parte utriusque conjugis, vel fuisse ex parte unius tantum. Lege *Aversam*, *g* quicquid in *g. Aversa* nuatur in oppositum apud Dianam *h* ubi *l. c. Ver. Ac* multa ad rem hanc. *si ex duob.*

3. At verò, si quis dictum Matrimonium in facie Ecclesiæ contraxit bona fide cum ignorantia impedimenti, poterit ejusmodi contractionem tacere, quia ejusmodi Matrimonium bona fide contractum dispensationi non nocet, nec difficiliorem eam reddit; immò, quia reddit faciliorem, consilium tibi do, ut illud exponas, nam sic facilius gratiam impetrabis. Verum adverte; Primò, quando ignorantia fuit crassa, quamvis sine temeritate, non posse te exponere positivè Matrimonium bona fide contraxisse; id enim tunc falsum esset, sed solum tibi nunc concederetur, posse negativè te habere, hoc est, te posse tacere, quia verè tunc non fuit contractum cum scientia, & præsumptione, quam præsumptionem, ac temeritatem vult punire Tridentinum.

Adverte Secundò, idem Tridentinum *i* *Trid. sess.* velle, ut, qui Matrimonium contraxit cum impedimento dirimente, non præmissis denunciationibus, etiam si impedimentum is ignorasset, isdem subiciatur pœnis. Quare is explicare debet nullitatem sui Matrimonii; quia, neglexisse denunciations, difficiliorem tunc reddit dispensationem. *de Ref. matr. Aversa l. c. inini.*

Xx

§. V.

§. V.

Quando tacentur Qualitates extrinsecas.

I. **A**Ntonius, & Antonia, sive divites, sive inopes, sive nobiles, sive ignobiles, sive vidui, sive non vidui, similesque qualitates Matrimonii extrinsecas habentes, necessitatemne habent eas explicandi, quando aliquam dispensationem à Pontifice expolcunt?

2. Respondeo, quamvis interdum consulum sit, eas explicare ad facilitandam dispensationem, tamen non ex obligatione, quia illarum noticia, vel ignorantia non nocent dispensationi.

3. Excipit viduitatem ex parte fœminæ a Pont. l. Pontius; ã notat enim, fœminam viduam, præsertim habentem filios, debere manifestare, se esse talem, si petat dispensationem nubendi v. g. cum consanguineo, vel affini, quia Pontifex dispensando maximè intendit favere fœminæ, ne inupta remaneat, quam miserationem non habet respectu viduæ, de cujus secundis nuptiis jura nihil laborant.

4. Adverte tamen, quamvis ex te non oblikeris, explicare tuos titulos, tuas divitias, inopiam, nobilitatem, ignobilitatem, &c. tamen, si de his interrogeris, sive tu, sive tuus Procurator, debebis omnino veritatem aperire, ut nempe Datarius arbitretur quantitatem Compositionis. Qui sint nobiles, & similia, satis indicavi supra c. 7. nu. 26.

§. VI.

Quando tacentur ipsi individuales gradus, vel similia pertinentia ad consanguinitatem, vel Affinitatem.

1. **I**ndicavimus non multo antea, debere explicari, non solum impedimenta diversa specie, v. g. an sit impedimentum ex consanguinitate, an ex Affinitate, an ex crimine, an ex Voto, &c. sed etiam, an sint diversa veluti numero, an scilicet sit consanguinitas in secundo gradu, an in tertio, &c. Adde nunc, debere etiam explicari, an sit unica conjunctio, an multiplex ex diversis stirpibus, id est, tum ex parte patris, tum

matris, vel avi, vel aviæ, &c. An sit publica honestas ex Matrimonio rato, an ex sponsalibus. An conjunctio sit per lineam rectam, an per transversalem, & an sit spiritualis, & quænam, Paternitas scilicet, an Compaternitas, quas b supra explicuimus. Quod autem hæc conjunctio sit ex Baptismo, vel ex Confirmatione: non est obligatio explicandi, quia ex utroque Sacramento paritur eadem conjunctio.

2. In sola Affinitate ex copula fornicaria fortè non esse necesse explicare, an sit per lineam rectam v. g. per copulam habitam cum matre ejus, quam ducere vis, an cum Sorore, indicare videtur Sanchez, sed quia, ob majorem peccati enormitatem, difficilior tunc est dispensatio, explicari debere, colligi potest ex dictis §. 2. numero tertio.

3. Præterea, si velis ducere Bertam v. g. cujus Sororem, v. g. Mariam cognovisti, una est Affinitas, etiam si Mariam centies cognoveris: At, si cognovisti duas v. g. Bertæ Sorores, v. g. Mariam, & Agatham, quamvis semel tantummodò singulas, sanè contraxisti duas Affinitates speciatim d explicandas, licet sint in eodem gradu.

4. Atque ex priorè parte hujus dicti sit, ut si tu supplicasti Pontificem pro hoc impedimento exortè ex copula fornicaria habita cum unica Sorore Bertæ, quam intendis ducere, Pontifex autem, ut consuevit, committat Delegato, ut expediat dispensationem, tu verò ante Dispensationis expeditionem iterum, iterumque cognoscas eandem Sororem, sit, inquam, ut adhuc possit Delegatus dispensationem validè expedire, quia per iteratas copulas nova non insurgit Affinitas. At, si Delegatus jam dispensavit, postea verò tu eandem Mariam, ante Matrimonium sitè ininitum, cognoscas, sit, ut contrahas omnino novam Affinitatem à Pontifice necessario de novo d dispensandam, nam prior ablata jam fuit per dispensationem, quare nunc de novo alia consurgat necesse est.

§. VII.

§. VII.

Quando taceatur gradus proximior.

1. **A**loysius, & Aloysia sunt consanguinei, (idem dic, si sint Affines) cum gradu secundo in tertio, vel tertio in quarto, &c. obligaturne, non solum explicare gradum remotiorem (propter quem solum requiritur dispensatio; quia ille est, qui constituit gradum conjunctionis, ut supra vidimus (qui locus omnino est recolendus) verum etiam gradum proximiorum, si forte petant dispensationem ad Matrimonium inter ipsos contrahendum?

2. Respondeo. Quod obligentur in consanguinitate, & Affinitate ex copula licita non est dubium, quia sic statuerunt Gregorius XI. Clemens VII. Pius IV. & Pius V. Dixi (ex copula licita) nam, quando petitur dispensatio in solo foro Conscientiæ Affinitatis ex occulta copula fornicaria, valere illam, quamvis gradus propinquois mentio non fiat, dummodo non sit primus, nec esse necessarias literas declaratorias, monet rectè Sanc. *a* sed quaritur Primò, An obligentur sub pœna invaliditatis; Secundò, an saltem sub pœna peccati.

3. Quoad primum, quando sive per ignorantiam, sive per malitiam, sive bona, sive mala fide tacitus fuit proximior gradus, qui sit primus, esset invalida dispensatio, & invalidè à Delegato etiam ignoranter procedente, ea concederetur: At in casu, in quo taciti fuerint proximiores gradus, qui sint alii à primo, esset valida, sive proximior sit vir, sive femina, ut contra Sanc. & Molinam rectè probat Pontius. *b* Ratio horum satis illa efficax est, quia expressè ita decrevit Pius *c* V. revocans Decretum Pii IV. quo sub clausula irritante volebat, semper quæcunque gradum proximiorum esse Pontifici proponendum.

In hoc Pii *v*. motu duo notant rectè idem Pontius, *d* aliique. Primò, Pontificem loqui tantum in consanguinitate, & Affinitate, unde, & in affinitate orta, sive ex copula licita, sive illicita, quando, pro illicita fortè publica, petitur dispensatio in foro externo; non tamen loqui in publica honestate ex Matrimonio rato, in qua sufficit explicare gradum remotiorem.

Secundò, eundem motum non habere locum, cum gradus remotior est extra quartum; quia tunc non est necessaria dispensatio, ut declaravit Sacra Congregatio, &c.

4. Jam verò, praxis hodie est, ut si impetres à Pontifice dispensationem ducendi v. g. Aloysiam tibi conjunctam secundo in tertio gradu, ipse Pontifex non committat Delegato, ut dispense in dicto secundo gradu, sed, ut dispense in tertio gradu, & declaret, ejusmodi Matrimonio non obesse illum secundum: cujus declarationis commissio potest per literas Pontificias separatas dari, sed hodie communiter video, dari in ipso Brevis dispensationis.

5. Instas: Si alii gradus proximiores, præter primum, non obstant matrimonio, cur addenda est ejusmodi declaratio?

Respondeo. Ut obviam eat scandalo; cum enim nonnulli censuerint, ejusmodi alios proximiores gradus indigere dispensatione, voluerunt Pontifices, ne quis putaret, dispensatos in remotiori gradu nulliter Matrimonium inivisse, voluerunt, inquam, ut ejusmodi declaratio expressè fieret.

6. Quoad secundam difficultatem, quod peccatum committatur, si dicti gradus proximiores; Præter primum, taceatur, Dico duo, alterum de Delegato, alterum de ipsis Oratoribus dispensandis.

Nam, si Delegatus, seu executor, cui commissa est expeditio dispensationis, adverteret, seu sciret; Oratores exposuisse, sive bona, sive mala fide, solum gradum remotiorem, tacuisse autem proximiorum, peccaret *e* mortaliter, exequendo eam dispensationem, quia *de Dispens.* ipse, qui operatur in foro externo, debet se conformare voluntati Pontificum, qui saltem pro foro externo statuerunt, ne concederetur dispensatio gradus remotioris sine declaratione prædicta, quoad gradum proximiorum.

7. At verò, si ipsi Oratores, petendo dispensationem remotioris gradus, taceant, etiam scienter, gradum proximiorum præter primum, puto probabile esse, non peccare mortaliter, si omni scandalo obvietur; tota enim illa declaratio, non nisi ad scandalum amovendum ordinata est, atque adè pro foro externo, non autem pro interno, quando dictus gradus proximior esset fortè occultus, vel alia viâ posset obviari scandalo, dando

notitiam Decreti Pii V. declarantis, illos proximiores à primo nihil officere Matrimonio.

a Sanchez 8. Hanc doctrinam habent Sanc. *a Pontius*, *b Averla*, *c* quia obligatio hæc tota quantà, quanta est, fundatur, ut diximus, adæquate in scandalo: quare hoc remoto, non apparet, unde peccatum mortale defumi possit. Addit insuper Pontius *d* contra Sanchez, id, quod dictum est, intelligi eodem modo, tum de mari, tum de fœmina.

19. *sec. 5.* 9. Inquirer Curiosus Sacrorum Textuum, *Verf. Sep- timo*, *Chc.* si valida est dispensatio tacito gradu proximioris, præter primum, Cur Urbanus VIII. *d Pont. l. c.* per literas in forma Brevis, quas affert Barbo- *n. 27.* *e Barb. in* sa, *e* declarat, nullum fuisse Matrimonium duorum, qui solam perierant, & obtinuerant dispensationem pro tertio gradu consanguinitatis, cum tamen ipsi essent conjuncti in secundo cum tertio?

Respondeo. Hujus difficultatis Barbofa loc. cit. fatetur ingenuè, se nescire solutionem. Ita etiam mihi respondit quidam Doctus Theologus à me de hac re quid sentiret, interrogatus, addens, & quidem merito, standum nihilominus nobis esse datæ hæctenus Doctrinæ, pro qua stat Decretum Generale, & publicatum Pii V. Profectò, cum non sit credibile, Urbanum VIII. per literas privatas voluisse abrogare dictum Generale Decretum, mihi videtur, esse putandum, in memoratis privatis literis aliquem irrepsisse errorem, à Ministris commissum.

§. VIII.

Quando taceret copula incestuosa inter dispensandos habita.

1. Sensus questionis est, an incestus, quem forte commiserunt inter se Oratores petentes dispensationem (quod antea erat impedimentum solum impediens, hodiè verò, ut supra vidimus, nullum impedimentum est) an, inquam, ejusmodi incestus, si non tanquam illi dispensandum sit, sed propter alias causas, sit Pontifici proponendus, ut valida imperetur dispensatio ab ipsis, qui sunt consanguinei, vel affines, ad finem inveniendi Matrimonium?

Dico (ad finem inveniendi Matrimonium) nam, si Matrimonium contraxerunt, multo

magis, si consummarunt, non præmissa Consanguinitatis, vel Affinitatis Dispensatione, tunc incestum hunc esse exponendum, certum est, & nos diximus supra §. 4. Põmò Celebris est præsens quaestio, & duplex circa illam sententia est.

2. Prima, Quam sequitur Pontius, *f Pont. l. c.* aliiq;e, dicit prædictos non obligari ad copulam, vel copulas manifestandas, etiam sub spe facilioris dispensationis, inter se habitas, nec ob tale silentium invalidam reddi dispensationem. Fundamentum est duplex.

Primum, quia nullo jure requiritur ejusmodi incestus expressio.

Secundum, quia argumenta secundæ sententiæ eam expressionem requirentis facile solvuntur, ut videre poteris apud eundem Pontium, & apud Esgundez, *g* qui, loquens de copula incestuosa occulta, sic primam hanc sententiam explicat. In hac opinione prima dicendum est, si copula occulta fuerit habita ante dispensationis petitionem, si ve post petitionem ipsius, si ve ante expeditionem Ordinarii, si ve post illam, non esse necessariò explicandam, nec vitare dispensationem, etiam si malitiosè, vel per ignorantiam fuerit suppressa. Hactenus ille.

3. Secunda, quam sequitur Sanchez, *h* aliiq;e docet prædictos, si habuerunt copulam (& quidem consummatam) debere omnino eam explicare, ut etiam spem facilioris dispensationis, si hæc adfuit, secus nullam fore dispensationem, si ve ex malitia, si ve ex errore, si ve ex ignorantia non explicetur. Fundamentum est item duplex.

Primum, quia ita est stylus Curia. Secundum, quia Pontifex aliquando interrogat, an intercesserit ejusmodi copula incestuosa, injungitq;e convenientem pœnitentiam, quod est signum, incestum, quamvis hodiè non sit amplius impedimentum, conjunctum tamen impedimento consanguinitatis, vel Affinitatis, difficiliorem reddere dispensationem, unde, & propterea debeat exponi.

4. Explicat autem Sanchez, aliiq;e hanc secundam sententiam. Primò, ut, si sit copula occulta, manifestetur solum Pœnitentiariæ, tacitis nominibus supplicantium. Secundo, ut hæc obligatio imponatur dumtaxat, quando copula est incestuosa ex parte utriusq;e, hoc est, quando uterq;e scit, se esse

esse consanguineos, vel affines. Tertio, ut item solum sit obligatio eam explicandi, quando copula præcessit supplicationem Pontifici factam, & quando præcessit executionem à Delegato, non verò, quando habita est post executam dispensationem, licet antequam Matrimonium de præsentì contraheretur, quia tunc cum præcesserit dispensatio, illa copula non est in rigore incestuosa. Quarto, non esse necesse explicare numerum copularum cum eadem fortè habitatum, quia hæc multiplicitas cum eadem non avertit novum impedimentum, juxta ea, quæ nos paulò ante a doctumus. Quintò, non esse necesse, explicare copulam habitam inter con-

At, quando Executor dispensat pro foro interno, ut solet esse Confessarius per Pœnitentiarum Delegatus; debet interrogare de copula occulta, & supplicantes fateri debent, eaque supposita, non poterit Confessarius dispensationem exequi, quod, si exqueretur, exqueretur nulliter, ut item nulliter daretur, si falso illam negarent supplicantes. Vide hæc latius apud Sanchez, & Castropalaum, aliosque citatos. Idem proportionaliter dic, quando adest clausula, dummodo non adfuerit spes facilioris dispensationis, de qua plura vide apud Dianam loco citato.

CAPUT X.

Expressio falsi, quando nota vitiat Dispensationem.

NUPER, s. post explicationem causæ finalis, & causæ impulsivæ, Regulam Generalem cognoscendi, quando nam vitatur gratia à Principe concessa, attulimus. Illam ergo præsentì argumento sic breviter applica. Nulla redditur dispensatio Matrimonialis ex falsitate, quam proponis, quando illam à Pontifice postulas, si falsitas est in causa finali, si vero in causa impulsiva, valida est. Recole omnino cætera ibidem dicta, quibus in memoriam redactis, discurremus per aliquos speciales casus pertinentes ad dictam expressionem falsi, ad quam etiam spectant ea, quæ fortè per errorem Pontifici proponuntur.

§. PRIMUS.

Quando falso proponitur Impedimentum unum pro altero.

ANTONIUS proposuit, se esse Bertæ affinem in tertio gradu v. g. cum esset in tertio gradu consanguineus, obtinuit ne validè dispensationem Matrimonii cum eadem Bertæ. Respondeo nequaquam: & g. univ. saliter scito, invalidam esse dispensationem, si unum impedimentum exponatur pro alio, quia cum hæc sint impedimenta diversa, nul-

Xx 3 la ap-

Supra §. 6. n. 3. b. Cast. lo. conjunctio legalis, vel spiritualis, vel conjunctio publicæ honestatis, quia hæc non est proprie incestus: ita illi. Sed debere explicari in hac sententia, putat Castropalaus, quia putat, esse proprie in specie incestus. Ex his sententiis priorum sequuntur Decretissimi & viri, & ipse Sanchez, quamvis sequatur posteriorem, fatetur tamen, esse hanc probabilem, saltem de copula occulta, & in foro interno. Posteriorem verò, quæ est communior, multò à plures amplectuntur ita, ut ego, sic concludam, sicuti concludit his verbis Fagundez loc. cit. Si meum iudicium expeditur circa has opiniones, dico, primam, quæ loquitur de occulta, & in foro interno, esse validè tractat. Probabilem, secundam probabiliorem, & ordinariè in praxi tenendam. Porro illud in omni sententia monendum; Si fortè Pontifex in literis, quibus ipse, & à Delegato committit dispensationem exequendam, explicite hanc clausulam inserat Dummodo copula non intercesserit, vel Dummodo non intercesserit sub spe facilioris Dispensationis, Executorem Dispensationis, debere omnino supplicantes interrogare, ipsosque teneri, verum respondere, alioqui nulla esset dispensatio, ut item esset nulla, si intercessisset copula, &c. Et ipse dispensaret. Addit tamen rectè Sanchez, e necessariam distinctionem. Nam, quando executor pro foro externo dispensat, non potest interrogare de copula occulta, de qua non adit infamia æquivalens semiplenæ probationi: quod si interroget, poterunt supplicantes negare sub apta æquivocatione, quamvis fortè adest aliqua suspicio de illa, nec per dictam negationem vitabitur dispensatio:

la apparet Pontificis voluntas in rescripto, per quam possimus colligere, ipsum dispensasse in impedimento, quod non fuit ipsi propositum: Excipi tamen hic potest, quod supra diximus in unico illo casu, quando illud unum impedimentum involvebatur a in alio.

*x Sup. c. 9.
§. 3. n. 9.*

2. Neque dicas, Pontificem, si scivisset, dispensasset, ne id dicas, inquam, quia conditio nihil ponit in esse, nisi purificetur. Cum ergo ea in hoc casu purificata non sit, quia Pontifex impedimentum verum nunquam cognovit, ideo remanet, impedimento verò non fuisse dispensatum.

*b Dian. p. p.
t. 10. de le.
gib. ref. 36
V. Nota et
p. 8. tr.
3. ref. 64.
fine.*

*c Conr. l. c.
d Portell.
in Resp.
mor. T. 2.
casu 49.
num. 2.*

3. Diana b putat, executores posse validè expedire dispensationem consanguinitatis, licet in Brevi dicatur, Affinitatis, sed lege Conradum, e qui rectè illum impugnat. Portella d item est ex parte Dianæ, citatque pro se Bonacinam, sed sui dicti rationem non affert.

§. II.

Quando falso proponitur gradus conjunctionis, hoc est, unus pro alio.

I. Sed quid, si error, seu falsitas contingeret circa gradus ejusdem conjunctionis?

Respondeo cum necessaria distinctione; Si enim pro gradu proximior expressisti remotiorem, ut, si eras in secundo consanguinitatis, expressisti Tertium, invalida erit dispensatio; sic enim manifestè Pontifex non cognosceret quantitatem gratiæ, quam concederet. At, si contra, pro remotiore expressisti proximior, etiam advertenter, ut, si, cum esses in tertio, exposuisti, esse in secundo, probabile est, valere dispensationem, quia cum Pontifex intendat, tollere impedimentum, satis videtur tollere, dum illud tollit in eo strictiori gradu, in quo sine dubio imbibitur, qui minus strictus est. Quare in hoc non sequimur Conradum, g sententiam oppositam, licet, ut fatear, probabiliter.

*g Conrad.
l. c. n. 94.*

§. III.

Quando proponitur unica causa falsa.

I. Si unica causa dispensandi proponatur Pontifici, atque hæc sit usquequaque falsa, corrumpit omnino dispensatio; cum enim dispensatio semper detur ex causa, si hæc falsa sit, cum tunc nulla sit, dispensatio non datur.

2. Dixi (usquequaque falsa) nam posset esse ipsa falsa, sed motivum, quod apparet in illa posset esse verum ex alia causa non proposita. Proponis v. g. ut Pontifex dispenseret ad Matrimonium inter Antonium, & Antoniam, quia secus hæc ob carentiam dotis remaneret innupta; falsum autem est, eam carere dote; verum tamen est, eam remansuram innuptam, sed ex alia causa, quæ non fuit proposita, nempe v. g. ex deformitate, ex gradæva ætate, ex infamia contra ipsam exorta, vel ex simili alio defectu. Tunc ergo validanè est dispensatio.

3. Respondeo. Communis, & in praxi excipienda b opinio est, esse invalidam, etiam si 47. n. 11. per inculpatum errorem falsitas hæc contingeret. Ratio est, quia Pontifex movetur solum ex causa proposita, & ex illo motivo, quod relationem habet ad dictam propositam causam; non ergo ab illo motivo relato ad causam non propositam.

4. Confirmo Primò, à posteriori satis effaciter. Nam, cur tanta Doctorum, & Pontificum diligentia in proponendis, examinandis, & approbandis causis? Sanè sufficeret in supplicationibus sic semper ponere: *Supplicatur Sanctissimus Pontifex, ut dispenseret cum Antonia, ne innupta remaneat*, ut certè, ex aliqua tandem causa, remaneret. Confirmo Secundò, ex dictis in hanc eandem rem. i supra.

Quicquid igitur dicat Leander, k & Martinus Sancti Joseph apud Dianam valdè, ut §. 2. n. 11. videtur, ad hanc sententiam propendentem, l. Leander, qui citant etiam Sanc. l. alio in loco ab eo, Mart. quem modo ipse idem, & modo nos citavimus pro nostra sententia. Sed certè, vel hic tr. 11. locus est bene explicandus, ne sibi Sanchez 42. contradicat, vel ipse à nobis hac in re, ejus l. Sanc. pace, non est approbandus.

§. I V. n. 29.

§. IV.

Quando ex pluribus causis propositis aliquis est falsa.

1. Distingendum hic est. Nam, quando præsumitur ex circumstantiis, à prudenti expendendis, Pontificè motum fuisse ex utraq; indivisibiliter lumpa, nulla est dispensatio, quia tunc corrumpitur veritas causæ Pontificem moventis. At verò, quando saltem una est vera, eaque ejus est generis, ut spectata ordinaria consuetudine, & praxi dispensandi, judicatur sufficiens causa motiva (nec solum impulsiva) ad dispensationem obtinendam, non vitabitur a fortè dispensatio quavis alia sit falsa, quia tunc jam adest sufficiens causa.

Exemplum. Proposuit Curialis duas causas, alteram, quia cum prædicta Antonia copulam habuit Antonius consanguineus; alteram, quia eadem diffamata est in Civitate ob suspicionem copulæ. Certè existente veritate dictæ suspensionis, & diffamationis, quamvis falsum fuerit, intercessisse copulam, valida fortè erit dispensatio; quia prædicta diffamatio solet esse sufficiens causa ad dispensationem. Dixi bis (fortè) propter dicenda mox n. 3

2. Adverte diligenter duo. Primò, invalidam fore dispensationem, si aliud ex circumstantiis colligatur. Exemplum sit illud, quod affert Corduba apud Dianam. b Semel negavit cuidam Pontifex dispensationem ob illam causam suspensionis copulæ: Curialis autem, ut dispensationem obtineret, addidit falso, adfuisse copulam: undè concessa fuit dispensatio. Ajo, illam invalidè fuisse concessam, quia clarè colligi debuit, Pontificem ad solam copulam attendisse, cum repulisset jam illam aliam, nempe copulæ suspensionem.

3. Adverte Secundò, cum Castropalao, o semper scrupulosum esse, velle sustinere vaio-rem dispensationis in casu veritatis unius, & falsitatis alterius causæ. Ratio est clara, quia quisnam potest, etiam probabiliter, scire, Pontificem, cui proponuntur duæ causæ, altera vera, altera falsa (præsertim, quando gravior est falsa, quamvis alias sufficiens) quis, inquam, sciet, Pontificem absolutè motum fuisse à vera, non autem à falsa? Solum igitur tunc veram esse doctrinam num. 1. datam ego, & Castropal. & fortasse etiam Auctores

modo pro ipsa citati, judicabimus, quando illa causa falsa proposita, est de re extrinsecè pertinente ad materiam dispensationis, & quæ Pontificem ad illam dispensationem concedendam, movere non soleat, quod est dicere, quando prudenter judicatur, falsam esse solam causam merè impulsivam.

§. V.

Quando dua simul dispensationes petuntur, altera cum causa vera, altera cum falsa.

1. Tertius duo à Summo Pontifice postulavit, alterum, ut Votum suæ Castitatis dispensaretur, alterum, ut posset consanguineam ducere, pro Voto autem allegavit causam mendacem, veram pro consanguinitate; Quoniam vero utramq; dispensationem obtinuit, nunc querit, an utraque sit invalida, an solum prior? Et idem querit potest, quando pro una dispensatione tacuit, quod erat necessarium ad substantiam dispensationis, pro alia explicuit?

2. Respondeo, Si dolosè se non gessit, sed per solum errorem, seu ignorantiam non valdè crassam, Titius falsam rationem pro Voto assignavit, d erit valida dispensatio pro d Cast. l. consanguinitate, quia non est ratio cur ipsa c. num. 5. valida tunc non sit; At, si per dolum, & e Idem ib. malam fidem, vitabitur e utraque dispensatio in casu nostro; quia cum utraque ordinetur ad eundem finem Matrimonii, Pontifex non præsumitur alteram concedere ei, qui circa alteram, in ordine ad eundem effectum, dolosè se egit.

Dico, in casu nostro, in quo dispensatio ordinatur ad eundem Matrimonii finem: Nam, si petiisset, atque impetrasset dispensationem Voti v. g. & irregularitatis, causamque etiam mala fide falsam allegaverit pro Voto, veram pro irregularitate, quia hæc dispensationes sunt ad valdè diversos fines, & in rescripto dispensationis, ut supponimus, una non concedatur dependentè ab alia, erit valida, f quoad irregularitatem, at invalida, pro Voto.

Cast. l. c. n. 7.

§. VI.

Quando erratum est in nomine supplicantium.

1. Dupplici modo solet poni nomen, & cognomen supplicantium in petitione dispensationis, vel scilicet sub propriis vocibus v. gr. *Supplicatur, Beat. Vestra ex parte Petri de Marinis, & Berta de Martellis*: Vel, sub nomine parentum (quod faciunt sæpe Curiales, quia non bene legunt cognomen supplicantium, cum tamen habeant arborem consanguinitatis, ad ipsos à partibus transmissam) ut, *Supplicatur Beat. Vestra ex parte Petri Francisci, & Berta marie*, cum F. & M. Majusculis, significantes Petrum esse filium Francisci, & Bertam esse filiam Mariæ. Nam, ne quis putes unam, eandemque personam habere illa duo nomina, sic solent scribere majusculè; cum scribant literis minoribus, quando illa duo nomina sunt ejusdem personæ, sic; *Ex parte Petri Francisci, & Berta Maria*, ut rectè notat Conradus. ^a

^a *Conr. de disp. l. 7. c. 5. n. 18.*

^b *Sanc. l. 8. mat. d. 21. n. 37. & comm. ap. Dian. p. 8. rr. 3. ref. 68.*

^c *In Instit. re c. Civili habetur hæc dispositio: Si quis, delegatis l. in Nomine, Cognomine, Prænomine, Ag-Si quis in fundo ff. de de persona constat, nihilominus legatum va-legatis pri- mo.*

2. Porro, si videretur in nomine, siue in cognomine, quocumque ex prædictis duobus modis indicata fuerint, si constet de corpore, hoc est de personis postulantibus dispensationem, ut, si loco Petri dicatur Titius, loco Bertæ dicatur Agatha, valida erit pro utroque foro dispensatio (si constet, inquam, nam secus indeterminata fuisset dispensatio, atque adeo nulla.) Ratio est, quia jam ad illam personam direxit intentionem Pontifex. Confirmatur, quia in Pœnitentiaria pro dispensationibus in occultis impedimentis, ne nominantur quidem supplicantes, sed solum significatur persona, ut de ipsa constet: sic: *Quidam talis Diœcesis cognovit occulte Sororem sua Sponsa, &c.*

Confirmatur Secundo, à simili, nam in *Ju- c. in Instit. re c. Civili* habetur hæc dispositio: Si quis, delegatis l. in Nomine, Cognomine, Prænomine, Ag-Si quis in fundo ff. de de persona constat, nihilominus legatum va-legatis pri- mo.

aus Textus.

3. Quod, si Conradus loc. cit. dicat, dispensationem cenferi invalidam in Romana Curia, si erratum sit in nomine, vel Cognomine, intelligo, id esse pro foro externo, quando in illo, & pro illo, de persona constare fortè non potest.

§. VII.

Quando erratum est in nomine Diœcesis.

1. Hoc enim vero diligentiore examine pensandum est. Nam licet primo aspectu videatur esse ejusmodi error valde accidentaliter, & ejusmodi sanè est, si ex se spectetur; trahit tamen errorem alium pertinentem ad substantiam dispensationis. Solet enim communiter Pontifex committere dispensationis executionem Ordinario Diœcesis ejus, in qua natus est supplicans, non autem in qua quis Domicilium fortè habet, sic disponente Tridentino ad pro foro externo (pro foro interno enim in occultis committitur, ut dicemus, & Confessario, &c.) Nam ideo semper in petitione explicari debet supplicantium propria Diœcesis. Si ergo loco tuæ Diœcesis, alteram, etiam sine tua culpa, exponas, cum Pontifex intendat concedere Jurisdictionem, seu potestatem exequendi dispensationem Episcopo Diœcesis tuæ Nativitatis, certè invalidè alter Episcopus dispensationem exequeretur, utpote, qui à Pontifice non fuerit ad illam Delegatus.

2. Dico igitur cum Sanch. f. aliisque *l. Sanc. l. 1. in hoc errore, hoc est, si tu cum sis v. g. mat. d. 1. Diœcesis Agrigentinae, erret (etiam incul- n. 19. Con- patè) Curialis, exponatque te esse v. gr. rad. in Catanensis Diœcesis, undè committatur præci di- executio Ordinario Catanensi, nec Ordina- l. 7. c. 5. d. rium hunc Catanensem, nec Ordinarium n. 28. Pe- Agrigentinum, nec separatim, nec conjun- rez. d. 46. ctum validè tibi dispensationem executu- sicut. 8. n. 11. rum. Ratio est, quia Pontifex, nisi aliud Sal. de leg. expressè dicat, se conformare intendit Tri- d. 20. sicut. dentino; ergo in casu posito non vult com- 2. 6. Merit. mittere dispensationem Catanensi. Quo T. 1. d. 4. modo ergo hic illam exequi poterit? Ex c. 6. n. 377. alia parte de facto non committit Agrigen- tino, ergo similiter qua ratione hic poterit illam exequi? Nam, quod committeret, si sci-*

si sciret, nihil juvat; conditionalis enim voluntas nihil operatur.

3. Hinc nullo modo assentior Pontio, aliisque putantibus Agrigentinum posse equi prædictam dispensationem. Et ad paritatem, quam ipsi inducunt, ductam ex errore nominis personæ; quâdo constat de ejus corpore, undè idem dicere contendunt de errore nominis Diœcesis, quando de ea constat, Respondeo, adesse disparitatem, quia, in errore nominis personæ, una est persona, quam in mente habet Pontifex, cui concedit dispensationem: At in errore Diœcesis duo sunt Ordinarii, nempe in exemplo nostro, Agrigentinus, in qua natus est supplicans, atque huic non dat commissionem Pontifex, & Catanensis; Et, neque huic, utpote non proprio Episcopo supplicantis, dictam commissionem ex Tridentino dare Pontifex intendit. Quamvis ergo hanc Pontii doctrinam aliqui probabilem appellant apud citatum Dianam; illis tamen ego acquiescere nequaquam possum.

4. Inquires. Quando Sponsus est unius Diœcesis, Sponsa vero alterius, explicanda ne est utriusque Diœcesis in petitione dispensationis?

Respondeo. Ita, ut nimirum Pontifex eligat Ordinarium, cui vult committere executionem dispensationis. Eligere tamen ipse solet Ordinarium Diœcesis Oratricis. Quando ergo Sanch. b dicit, sufficere expressionem Diœcesis alterutrius, intelligit (puto) secundum præxim antiquam, quam jam in desuetudinem abiisse, colligo ex præxi hodierna, qua semper exprimit, ut notat Conradus, e utramque.

5. Inquires, iterum. Ad quam pertinebit dispensationem exequi, si vacante Ecclesia v. gr. Mazzariensi, proponatur à supplicante Pontifici, ut committat causam Episcopo viciniore, addatque idem supplicans, viciniorem esse Episcopum Cephaludensem, cum tamen vera sit Agrigentinus. Pontifex autem annuat postulatis, dirigatque commissionem Episcopo Cephaludensi.

Respondeo. Bardi duo hic dicit. Primò, hunc casum esse similem, immo eundem, ac præcedentem hætenus à nobis explicatum. Secundò, pertinere ad Episcopum Agrigentinum; quare ipsum posse eam dispensationem exequi, quia est attendenda mens Pontificis, Tamburinus de Sacramentis.

qui verè vult committere talem delegationem Viciniori, idque esse probabilius.

6. Profectò, quoad hoc posterius dictum, ipsi adhæreo; e apta enim est ejus ratio. At quoad prius, nequaquam. Puto enim casum esse diversum, nam in casu præsentis Patris Bardi, constat de corpore, ut ita loquat, Diœcesis, siquidem mens Pontificis est Viciniori potestatem conferre. Vicinior autem est solus Agrigentinus. Cum ergo viciniorem designat Agrigentinum designat. Sed in casu præcedenti a nobis allato, non constat de Diœcesis corpore, nam Diœcesis, ubi natus est O-rator, non est nec esse potest in mente Pontificis, cum ex una parte illam nesciat, & ex alia, possit ea esse, vel Messanensis, vel Catanensis, vel alia nec unquam solet Pontifex committere indeterminatè sic: Vicario ejus Diœcesis, in quo quis natus est.

Monitio ad sanandos prædictos errores.

7. Pro his, & similibus casibus præcedentibus ex errore, vel quando dubia existit impetratio dispensationis, adverte, eam sanari, id est, validam fieri per novas literas, seu nova relecta à Pontifice obtinenda, narrato tamen fideliter errore. Quæ novæ literæ vocantur Perinde Valere. Per illas enim vult Pontifex, ut literæ priores valeant, ac si error non inrepperit. Et quidem hæ literæ facilius impetrantur, & sine nova compositione, nec cum multis expensis.

CAPUT XI.

Quid statuendum, siquid dabiliter intercurrat circa dispensationem Matrimonialem.

f Lib. 1. in Decal. c.

DE hac re latè egit in libris Decal. l. 13. §. 7. V. l. ud te, hac occasione, ne prætereas, Dispensatio non esse dubiam, sed certo in validitate. Dispensatio est dispensationem, si supplicans narret, se matrimonio ambigere v. gr. an copulam consummaverit cum sorore eius, quam ducere intendit, an g. Vorum castitatis emiserit, an consanguinitate sit cum Sponsa conjunctus, & c.iple autem certo Castitatem voverit, copulam, consummaverit, consanguinitate sit affectus, & c. Ratio est manifesta, quia ejusmodi deceptio

Yy facit

facit gratiam incognitam danti, atque adeo
idem involuntariam.

C A P U T XII.

Explicantur clausulæ Rescripti dispensationis pro foro externo.

1. **C**ommittere solet Pontifex, ut sæpius supra indicavimus, Ordinario supplicantium, hoc est Episcopo, vel ejus Vicario executionem dispensationis pro foro externo, idque per viam Darariæ: nam pro foro interno de occultis, committit, per viam Pœnitentiariæ, dictam executionem Confessario ejusdem supplicantis: Quoniam ergo in his commissionibus multa sunt, quæ declarationem exposcunt, earum singulas clausulas breviter explicabimus in hoc capite pro foro externo, in sequenti pro inter-

a Sanch. l. no quas latius habes apud Sanch. a & Con-

8. matr. d. radum. b

34. Et d.

35.

b Conrad.

in praxi

disp. toto

sere l. 7. c.

8.

§. I.

*In prima clausula agitur de persona
executoris.*

1. **I**N prima hac clausula Benedictionem suam impertiens Pontifex Episcopo, vel ejus Vicario Generali, ipsis committit expeditionem causæ: id est, ut exequantur, & actu concedant dispensationem. Oritur autem statim prima dubitatio, cuiusnam ex ipsis.

*An solus Episcopus, vel Vicarius solus, an
uterque dispensationem exequi,
valeat?*

2. Quando ad utrumque diriguntur literæ, mandatumq; in illis contentum sub disjunctione, hoc est, ad alterutrum illorum, com-

a Conrad. mittitur (quod tamen non esse in usu advertit Conrad. c) poterit dispensationem exequi disp. l. 7. c. alteruter ex nominatis, ad electionem supplicantis. Quando autem diriguntur ad Vicarium absolute, vel absolute ad Episcopum, Sanch. l. solus ille, ad quem diriguntur potestatem habet exequendi. Quamvis enim idem sit Tribunal Episcopi, & Vicarii, id tamen est in

illis, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non in iis, quæ delegantur à Pontifice. Cum ergo nunc supponamus, dirigi mandatum ad Vicarium, non potest se ingerere Episcopus, nec contra.

Vicarius, relicto officio.

3. Secunda dubitatio. Si Vicarius Episcopi prædictus, dum Informationes instruit pro dispensationis executione, desinat esse Vicarius, vel, quia ipse idem creetur Episcopus ejusdem loci, vel, quia amoveatur ab officio, poteritne deinde perficere probationes, ac dispensationem concedere?

Respondeo. Quando commissio est realis, ut esse communiter solet, non poterit, potest, quando est personalis.

4. Sed quid est, & qua ratione cognoscetur realis sit, an personalis commissio?

Respondeo. Realis est, quando commissio fit alicui, non habito respectu ad personam, ejusque qualitatem, sed ad officium, quod gerit. Personalis, quando alicui fit, habito respectu ad personam. Quare, si aliunde colligi non potest intentio committentis, utere hac regula. Quoties in literis mandati nominatur solum dignitas, sic v. g. *Tibi Vicario committitur, &c.* commissio est realis. Quoties vero nominatur persona v. g. sic *Tibi Petro committitur, &c.* est personalis.

5. Rectè igitur diximus, quando commissio est realis, nihil amplius posse Delegatum, deposito officio, quia is non habet amplius illud munus, cui connexa fuit commissio, posse autem, quando commissio est personalis, quia jam remanet eadem persona, cui commissio facta est.

Si commissio fiat personæ, & officio sic: *Tibi Petro Vicario, vel Tibi Vicario Petro* probabilius censet Sanch. f. commissio esse personalem. Sed hæc, & similia multa ad ejusmodi realem, vel personalem commissioem faciunt, vide latè apud eundem, aliosque.

Vicarius succedens.

7. Dubitatio tertia, Remoto, vel defuncto Vicario, cui commissio est à Pontifice executio, poteritne Vicarius in eodem officio succedens?

Respondeo. Si commissio sit realis, ut certè com-

communiter esse solet, poterit executioni mandari à Vicario, qui de novo creabitur ab Episcopo: ab Episcopo, inquam, non à Capitulo Sede Vacante: de hoc enim mox. Ratio Responsionis est jam dicta n. 5.

7. Quod, si commissio sit personalis, non poterit ob rationem ibidem dictam. Hæc est probabilissima sententia, quam etiam firmiter Decisiones Rotæ Romanæ allatæ à

a Conrad. Conrado. n.

in praxi Hic daretur occasio explicandi, an facultas, quam fortè mihi Rectori concessit, ad apud Spe-
4. n. 36. & probandos Confessarios mei Collegii, Episcopus, me amoto ab officio, transeat ad meum
vill. T. 1. successorem. Verum, ne tam sæpè divertam
decis. 31. ad alias materias, videatur id apud Sanchez, b
b Sanc. l. c. Delugo, c aliosque.

de d. 28. c.

44.

c Delugo

in respons. 8. Dubitatio quarta. Quando committit
moral. lib. Pontifex exequendam dispensationem Episcopo viciniori (quis iste sit? & qua ratione
1. d. 19. mensuranda distantia? vide apud Conradum
à Conradus d) id, quod consuevit fieri in eventibus, quibus sedes propria Diocesis vacat: si hæc de
mox ci- inde fiat, per novum Episcopum, plena, potestne ille vicinior exequi amplius dispensationem illam:

9. Respondeo. Non potest, saltem re integra, & hunc esse styllum certissimum, notat
c Conrad. Conradus. e Ratio est, quia semper supponitur Pontifex, velle servare dispositionem f
in praxi. l. Tridentini jubentis dispensationes esse exequendas à proprio Episcopo, unde, nisi huic
7. c. 4. n. 25. dispositioni expressè deroget, semper intelligitur conditionatè sic committere Episcopo
Trid. sess. viciniori: Exequere dispensationem hanc, si vacat
22. c. 5. de Ref. sedes propria.

10. Quæres. Poteritne tunc Episcopus proprius seu novus, quando jam plena sit Sedes?

Respondeo, nequaquam, quia huic novo hujus Diocesis Episcopo nihil commisit Pontifex. In hoc ergo casu, quo fiat plena sedes, cum non possit Episcopus vicinior, ut dictum est numero præcedenti, nec possit Episcopus hic novus, ut nunc dicimus, erit necesse confugere ad Pontificem pro mutatione Iudicis, seu Delegati, ut idem Conradus indicat loc. cit. loquens de casu, in quo literæ Pontificis illi viciniori nondum fuerint præsentatæ.

Scio-Taacredi p. 2. q. mor. Tr. 5. q. 31. docere, utrumque Vicarium posse prædictam dispensationem exequi: id, quod Docti legant, & diligenter examinent.

Capitulum, seu Vicarius Capituli, Sede Vacante.

11. Dubitatio quinta. Concessiones dispensandi, commissas Vicario Episcopi, potest ne exequi Capitulum Sede Vacante, vel ejus Vicarius.

Respondeo. Quòd non possit ipsum Capitulum, certum est; illud enim succedit quidè in omni jurisdictione Ordinaria Episcopi, non verò in Delegata, qualis est præsens.

12. At, quoad ejus Capituli Vicarium celebris est quaestio, nam concedit Sanchez g cum h
12. Ar. quoad ejus Capituli Vicarium celebris est quaestio, nam concedit Sanchez g cum h
paucis, quia Vicarius Capituli vocatur interdum Vicarius Episcopi ex eo, quia est Vicarius Capituli, in quo residet tota Jurisdictio Episcopi.

13. Negat Conradus h cum multis, quia certi lumus de mente pontificis, nolentis Vicario Capituli (etiam si idem, qui fuerat Vicarius Episcopi, nunc sit electus Vicarius Capituli) has dispensationes committere. Quando enim Pontifex scit Sedem Episcopalem vacare, etiam si literæ expeditæ essent ante cantia cognitionem; statim scribit alias literas continentes, ut loquimur, mutationem Iudicis, ac Viciniori Episcopo dispensationem committit, nunquam vero, etiam enixe exoratus, committit Vicario Capituli, ut idem Conradus testatur. Et merito quidem non vult Pontifex in hac re gravissima fidere Vicario Capituli, qui tumultuarie, & ab amicis creatus sæpè supponitur.

14. Nonnulli pro sententia Sanchez affectatos Pontium, magnique faciunt unanimem consensum horum duorum, alias frequentissimè dissidentium, sed nihil conficiunt, nam Pontius, & id obiter tractat, & remittit se ad doctrinam Salas. At Salas i (ut, & Sacra Congregatio, si rectè intelligatur, quam adducit Gavantus, k & ex Gavanto Diana l) Episcopo loquitur, quando commissio data est Vicario Episcopi de qua est nostra quaestio; sed de alia commissione extraordinaria, quando data esset Vicario talis Diocesis, v. gr. Vicario Panormitano: qui est valde diversus à nostro, cum committitur

Y y e

ho in

ho in hoc casu non detur Vicario Episcopi, sed Vicario, Cuicumque, qui sit Paenitentiarum Diocesis & tamen hæc doctrina cum sit rara praxis, aliis discutiendum relinquo.

An Vicarius hanc potestatem sibi delegatam possit alteri committere?

16. Dubitatio sexta. An Vicarius, & quicumque Delegatus ad has dispensationes expediendas possit vices suas alteri committere: quod est, quærere, an possit eas alteri subdelegare?

16. Antequam respondeam, scito, duo hic considerari posse. Alterum est examen, & verificatio causæ, ob quam erit dispensatio concedenda, qualis est receptio v. gr. Testium. Alterum est ipsa actualis dispensatio: & hoc dicitur importare nudum ministerium, id est ipsius Executoris operationem, illud dicitur importare usum Jurisdictionis.

17. Hoc posito, Respondeo, Examen, & verificationem causæ posse alteri committi, sed nullo modo nudum ministerium. Ita

a Sanch. l. 8. matr. d. 27. n. 43. Sanc. *a* cum aliis. Ratio est, quia Pontifex committit Delegato, ut ipse dispense, & non aliter: quod est nudum exercere ministerium: At examen, & verificationem causæ non præsumitur idem Pontifex committere ipsi uni Delegato, sed committere juxta consuetudinem Tribunalium, qua per alios instruantur informationes, recipiuntur Testes, &c. Ex quibus deinde soleat Delegatus eandem causam instructam bene recognoscere, & suum dispensandi ministerium tandem exhibere.

Ep paulo ante an. 17. 18. Hinc, si Testes recipiendi sint extra propriam Diocesium, poterit, & debet Executor litteras rogatorias scribere, quibus Ordinarium illius alienæ Diocesis roget, ut Testes recipiat, informationesque transmittat ad ipsum Executorem. Et quia hos Testes, in hac causa, non auctoritate sua ordinaria recipit, ideo debet servare formam sibi præscriptam ab Executore prædicto, ad quod certe in aliis causis non tenetur, cum possit secundum proprias consuetudines procedere, Lege id latius apud

Barbosam. *b*

b Barb. in Foto decisivo 17. n. 184.

Quid faciat Vicarius, seu Executor, si erravit in exequendo.

19. Dubitatio septima. Post negatam, vel concessam dispensationem, si clare appareat ab Executore erratum fuisse, quid faciendum?

20. Respondeo. Quia commune est omnibus Delegatis, ut postquam Delegatus functus est munere suo, nihil amplius possit, ideo ejusmodi Executor sanare non potest errorem: quare tanquam Delegatus nihil poterit.

21. Verum, quia is Executor solet esse, ut diximus, Vicarius, atque adeo Ordinarius, ipsi tanquam Ordinario incumbet, providere, in quantum potest, ne delicta committantur. Quare, si erratum fuit in concedenda dispensatione, ipse, ut Ordinarius, debet Sponsos inhibere, ne procedant ad Matrimonium, vel, si jam ad illud processum fuerit, debet eos separare, ne sint in peccato, donec iterum legitime à Pontifice concedatur dispensatio. At vero, si negavit: tunc enim vero nihil potest, quia, ut Delegatus functus est, sicuti diximus, munere suo: ut Ordinarius autem non habet auctoritatem exequendi dispensationem per errorem Sponsis negatam, quia hæc auctoritas illi, ut Ordinario à Pontifice tradita nunquam fuit. In hoc ergo casu, iterum Romam ad Pontificem, narrato errore, confugiendum erit, ut notant Sanchez, & alii. Si dispensatio fuit concessa per Pœnitentiarum pro foro conscientie, poterit aliquando à Confessario sanari error eo modo, quo paulo è post dicam.

Quid autem faciendum, si de ejusmodi errore non constet, sed solum dubitetur, alibi satis explicui.

§. II.

In secunda clausula refertur supplicantium narratio.

Hic Pontifex narrat id, quod sibi à supplicibus propositum fuit. Quoniam ergo ea, quæ cum veritate exponere debent, superius sunt indicata, immorandum in hac clausula nobis non est.

§. III.

§. III.

In tertia clausula datur Executori mandatum inquirendi veritatem, & dispensandi.

Hic Delegatus Pontifex committit, ut de veritate causæ propositæ quærat, eaque inventa, dispense.

Qualis debeat esse hæc Inquisitio.

Dubitabis ergo Primo. An ejusmodi Informatio, seu Inquisitio fieri à Delegato debeat judicialiter, recipiendo Testes coram Notario, & c. an extrajudicialiter? Supponimus enim, quando res non est notoria, fieri omnino debere hujusmodi externam inquisitionem, quia hic agitur de dispensatione in foro externo.

2. Respondeo, posse fieri judicialiter, sed satis etiam esse, si fiat extrajudicialiter, si quidem Pontifex solum præcipit ejusmodi veritatem indagare, ut Delegatus suæ conscientie satisfaciat, & ut ex veritate cognita procedat, nam propterea, si notoria est veritas, vel aliunde ea Judici constet, id satis, superque erit. *b*

3. Hinc, si hujusmodi Informationes fiant extrajudicialiter, possunt fieri extra propriam Diocesim; at vero, si judicialiter (ut certe semper fieri, video) non possunt in aliena Diocesi, sine licentia ejus Ordinarii, utpotè exercitium Jurisdictionis contentiosæ. Nota tamen, factis etiam judicialiter cum licentia illius Episcopi probationibus, & posse Executorem concedere dispensationem, etiam in aliena Diocesi, quia ipsa concessio dispensationis non est actus Jurisdictionis contentiosæ, sed voluntaria, quæ in alieno territorio exerceri sine dubitatione potest.

Tempus, quo causa verificanda est.

4. Dubitatur Secundo. Quando nam causa dispensationis verificari debet? Et, quia quatuor tempora distingui possunt. Primo, quando mittitur Romam, seu supplicatur Pontifex, Secundo, quando audita supplicatione, Pontifex annuit, dicens: *Fiat ut petitur*. Tertio, quando executor dispensationem

concedit. Quarto, post concessam dispensationem, & dum Sponsi actu matrimonium per verba de præsentibus contrahunt, ideo quitur, si pro causa v. gr. dispensandi, ut Antonius, & Antonia consanguinei matrimonium incant, assignetur Antonie paupertas, vel diffamatio, quando nam ex his quatuor temporibus verificari debeat, eam esse pauperem, vel diffamatam? Respondeo quatuor Dictis.

5. Dico primo, non esse opus, ut verificetur a Primo tempore, quia id, nec à Jure præscribitur, & res est admodum remota ad dispensationem.

6. Dico Secundo, probabilius esse, oportere verificari secundo tempore, sed probabile est etiam esse, non oportere. Ratio prioris probabilitatis est, quia Pontifex annuit postulatis, si res veritate nitatur, ergo causam, à qua movetur ad annuendum oportebit verificari, quando ipse annuit. Ratio probabilitatis posterioris est, quia Pontifex non dispensat immediate, ut olim fiebat (si enim ipse immediate dispensaret, sine dubio causa vera tunc esse deberet) sed dispensat mediate per Executorem. Cum igitur veritas causæ, ex natura dispensationis, tunc adesse requiratur, quando dispensatio fit, non quando committitur fieri, non erit necesse, eam esse veram, quando Pontifex annuit; satis erit, quando executor actu dispensat, ut mox dicemus. Sensus ergo verborum Pontificis hic est: *Dispensa, si veræ sit hæc causa, quando dispensandum à te erit.*

7. Neque dicas, ex posteriori probabilitate sequi, si Pontifex concessisset dispensationem ab Executore expediendam pro matrimonio duorum consanguineorum, vel affinium, si concessisset, inquam ex causa, quod inter illos interveniret copula, posse Executorem illam expedire, si copula habeatur ante ejus expeditionem, sed post impetratam gratiam à Pontifice. Ne, inquam, id dicas, nam respondet Garzias g loc. cit. non posse præsumi, Pontificem velle concedere commissionem dispensandi, dando occasionem, qua post ipsius commissionem committendum sit à supplicantibus peccatum, qualis esset prædicta copula: præsumitur vero, quando similis occasio non datur, ut est in casu prædictæ paupertatis, vel diffamationis, vel similis.

8. Dico Tertio, certum esse, causam dispensandi

d Sanch. l. 8. matr. d. 30. nu. 2. Bona. de disp. d. 1. q. 2. p. 10. §. 1. nu. 2. Per. de matr. d. 45. sec. 6. n. 2. c Sanch. l. 8. matr. d. 30. nu. 4. Pont. l. 8. c. 20. nu. 2. Castrop. T. 1. tr. 3. d. 4. p. 15. nu. 2. Perez. de matr. d. 41. sec. 6. nu. 2. f Conrad. in praxi disp. l. 7. c. 2. nu. 32. Garzias p. 6. de Benef. c. 2. n. 287. & seq.

g Garz. l. c. & apud Conradum. l. c. nu. 33.

penfandi omnino debere verificari tectio tempore, hoc est, quando executor dispensationem concedit. In hoc omnes a consentiunt, quia executori non datur potestas, nisi preces supplicantium veritate nitantur, & quia natura dispensationis, ut modo dixi, requirit, ut adsit causa, quando ea conceditur. Unde, si mulier prædicta erat inops, vel diffamata tempore dictæ commissionis à Patre, sed deinde tempore executionis faciendæ à Delegato dives evasisset, vel diffamatio cessasset, nulliter concederetur dispensatio.

9. Dico Quarto. Quamvis Sanchez b cum aliis putet, debere causam, verbi gratia dictam paupertatem persistere, quando initur matrimonium, quod sanè probabilissimum est, tamen est etiam probabile cum Suar. c aliisque (facente hanc probabilitatem eodem Sanchez l.c.) id necesse non esse. Nam dispensatio non fuit concessa, neque explicite, neque implicite sub conditione perseverantiæ, semel autem legitime ea existente, libera est mulier ab impedimento, ergo, & matrimonium inibit legitime.

10. Quando datur dispensatio comedendi carnes, v. gr. diebus vetitis ob dubiam infirmitatem, non est mirum, debere causam, id est, infirmitatem dubiam perseverare, quando successivè comedendæ sunt carnes, quia in his dispensationibus circa res habentes tractum successivum sic præsumitur à rationabilis mens illas concedentis: id, quod non videtur præsumi in casu nostro.

Causa vera, sed verificata falsis Testibus.

11. Certum est, si falsa sit causa dispensationis data, v. gr. incompetencia dous, & falsis Testibus probata: nullam esse dispensationem, & quia nulla causa nullam parit concessionem. At, si sit vera, licet falsitas Testibus probata, subsistet dispensatio quia verificatur conditio à Pontifice requisita.

12. Quid, si falsitatem causæ allegavit sollicitator, me ignorante, possumne judicare, Pontificem ratam pro me habere dispensationem? Respondeo, non potes quicquid aliqui asserant, quia intercurrente cujusunque ignorantia, si requisita causa deest, deest, & illi causæ innixa concessio.

§. IV.

In quarta clausula inungitur poenitentia salutaris.

DE hac poenitentia dicam commodius infra C. sequenti §. 3.

§. V.

In quinta clausula aliqua causa in genere ponuntur.

1. NON raro Pontifex refert, supplicantes petiisse dispensationem ex hac, vel illa causa determinata, tum addit in hunc modum: *Exceptis aliis seu præter alias causas rationabiliter earum animum moventes*, & addit item sic: *De præmissis te informes, &c.*

2. Dubitatur ergo, an debeat de his causis in genere positis se informare delegatus? Nam de determinatis omnino debet, jam vidimus supra.

Respondeo, h. Nequaquam; dum enim in particulari illas non exprimit, signum est evidens, eas solum apponi ob alium finem, puta, ut appareat, dispensationem rationabiliter, & honestè concedi.

3. Atque hinc etiam fit, ut, quando aliqua qualitas, verbi gratia nobilitas supplicantis, narratur solum à Pontifice, opus non sit, eam verificari per probationes ab executore faciendas. Quod si nobilitas, vel quælibet alia qualitas in Brevi concessionis apponatur per modum conditionis: Si es nobilis, Si es pauper, vel per modum causæ finalis: Quia es nobilis, Quia es pauper, tunc sanè verificari oportebit. Et quidem, quando dispensatio est in secundo & tertio gradu consanguinitatis, si ponatur nobilitas, poni, ut conditionem, vel, ut causam finalem, iidem Doctores notant. Quædam alia circa nobilitatem dixi supra c. 7. §. 2. nu. 26.

& 27.

§. VI.

In sexta clausula prohibetur executor aliquid muneris, vel compensationis accipere.

1. **I**D sanè non solum monet, sed præcipit: sic enim habet: *Quod si, spreta hac monitione, aliquid muneris, aut præmii recipias, excommunicationem latam incurras.* Immo interdum, quando scilicet dispensatio conceditur in forma pauperum, id est, sine illa compositione, seu eleëmofyna, quam pro divitiis soler taxare datarius, addit Pontifex, ut dispensatio tunc nulla sit.

2. Dubitatur ergo, an nihilominus executor possit excipere, saltem esculenta, & poculenta, quæ pauis diebus consumi solent?

3. Respondet Primò Sanchez, *a* non posse, quia omne genus muneris verat Pontifex, ibi (*aliquid muneris*) intelligit tamen Sanchez, si ea mittantur à partibus ante finitam Delegationem, vel cum pacto, seu conventionem dandi postea.

Addit Conradus, *b* eiusmodi executores debere omnia gratis exhibere; quare, nec pro labore studii, nec pro accessu ad Testes examinandos aliquam posse mercedem accipere.

4. Respondet Secundò Perez *c* duo afferens, Primùm, per dictam clausulam non prohiberi Officiali aliquid modicum accipere pro laboris impensa in exequenda dispensatione, si illud sit iure, vel consuetudine debitum, quam tamen consuetudinem adesse, difficile putat, quia eiusmodi labor admodum est exiguus.

Secundum, non prohiberi esculenta, & poculenta non magni momenti; eum enim non datur (ut supponendum est) ad corrumpendum Judicem, sed solum, ut majori brevitate suum munus perficiat, non videtur (ait) cadere in dictam prohibitionem. *d*

§. VII.

In septima clausula ponitur: Non obstantibus, &c.

1. **T**Ameti hæc clausula: *Non obstantibus Constitutionibus Pontificum*; addatur in

mandato de Dispensando: illa tamen non tollit impedimentum in illo mandato non expressum. Cadit igitur solum illa non obstantia super impedimentum expressum, ut rectè notat ibidem Conradus. *d*

CAPUT XIII.

Explicantur clausulæ Rescripti Dispensationis pro foro interno.

1. **I**ndicavimus aliquanto superius, quando occultum est impedimentum, ejus dispensationem peti, & impetrari per viam Pœnitentiariæ, quæ; nec ipsa immediate illam expedit, sed committit alteri per litteras sigillatas, quarum præcipuas Clausulas jam expendo.

§. I.

In prima Clausula committitur Delegato executio.

1. **I**n hac Pontifex, ubi salutationem impetravit ei, cui delegat commissionem, requirit in eodem duas qualitates, quarum alterutra deficiente, nulla concederetur à Delegato dispensatio. Hæ sunt, ipsum esse Doctorem in Theologia; vel in Jure Canonico, &, eundem esse Confessarium approbatum ab Ordinario. Verba Pontificis hæc sunt: *Discreti viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctore ex Approbato ab Ordinario.* His autem qualitatibus existentibus, est in potestate dispensandi hunc, vel illum eligere. Sed perpendamus jam utramque qualitatem.

2. *Confessario.* Olim satis erat, Delegatum hunc esse Confessarium, sed probabile saltem erat, non opus tunc fuisse, ut dispensatio expediretur ab ipso in actu Confessionis Sacramentalis, quia verba Brevis, non clarè hunc rigorem requirebant; hodie verò clarè solet poni, ut non nisi in ipso actu Confessionis Sacramentalis prædictus Confessarius dispense, ut eum multis notat Diana *p. 1. tr. 3. res. 106. e*

3. Addit idem *f* ex Marco Leone, sufficere, etiam si Confessio sit sacrilega, dummodo *307.*

modo ejusmodi sacrilegium non oriatur ex defectu integritatis circa rem, pro qua petitur dispensatio. Sed hæc doctrina mihi nimis difficilis est; nam, si requiritur Confessio Sacramentalis, quomodo sacrilega facta est, quæ Sacramentalis non est, cum in ea sacramentum non conficiatur, nec ea Confessio, si sit sacrilega, pars esse Sacramenti possit.

4. Quotiam vero absolute, nomine Ordinarii, ex communiore opinione intelligitur Ordinarius loci, quando ejusmodi Confessarius dicitur debere esse approbatus ab Ordinario, de Ordinario loci locutio erit: nam, an aliud benignius dici possit, alibi a vestigavimus. Illud certe est sub probabili opinione, an Confessarius approbatus pro Confessionibus, virorum tantum, valeat expedire dispensationes, seu literas directas ad fœminas, nam affirmativam sequitur Sanchez b negativam alii apud Dianam, c utriusque non improbabiler.

5. Magistro, &c. Aptus ergo non est Doctor in Jure Civili, neque ii, qui titulum habent Magistri in aliqua Religione, neque ii, qui tantum sunt licentiati, sed soli illi, qui, vel in Theologia, vel in Jure Canonico ad gradum Doctoratus in aliqua Universitate promoti fuerint; hi enim in Sacris Canonibus veniunt nomine Magistrorum.

6. Non nego interim, ex privilegio aliis id posse concedi, ut concessum est nostris Sacerdotibus Societatis, qui, si sint approbati ab Ordinario, & Deputati ad hoc à P. Gen. vel ad hoc idem Deputati sint ab alio Sacerdotis nostri Superiore, possunt ex d Privilegio concessio à Gregorio XIII. & modo dicto nobis communicato, vel communicando ab eodem P. Generali, vel Superiore, possunt, inquam, aperire literas Pœnitentiariæ, & illas exequi. Alios Religiosos qui in hoc Privilegio participant, debere esse approbatos ab Ordinario, & ab ipsorum Generali, vel de ejus licentia à Superioribus Deputatos pari modo ad hoc esse debere, rectè monet Sanchez e quia hæc sunt necessariæ conditiones requisitæ in corpore dicti Privilegii Gregorii XIII.

7. Inquires. Si Confessarius ritè electus à supplicante aperiat legitime literas, judicetque, non posse concedi dispensationem, quia putat v. gr. ob aliquod caput, causam non verificari, atque adeò literas esse subreptitias,

poteritne similis Confessarius si judicet causam verificari, vel ille idem Confessarius, si te maturius expensa, mutet sententiam, iterum negotium resumere, & dispensare?

8. Respondeo. Utrumque posse (esto non posse, contendat Marcus & Leo. (Opinio enim, vel error alterius non debet obstare supplicanti.

9. Neque obstat Primò, literas fuisse apertas ab alio, quia, per apertionem materialem, sive à Confessario, sive etiam fortè à Laico, factam, non amittunt literæ valorem suum, & quando Confessario injungitur, ut literas aperiat, intelligitur de formali apertione, id est, cum facultate dispensandi.

10. Neque obstat Secundò, quod Delegatus, data sententia, jam functus fuerit officio suo, unde nihil amplius possit, ut diximus supra, non obstat, inquam, quia ibi res vertitur in foro externo, pro quo Delegatus gerere se debet secundum rationem fori externi, quod in Jure non admittit reditum ad eandem causam, data semel sententia. At hic res agitur in foro interno conscientie, cujus natura est, ut, vel idem Confessarius mutando prudenter consilium, vel alius, sequendo opinionem probabilem, possit mutare per meliorem considerationem judicium, & absolvere.

11. Ex hac doctrina clarè sequitur, Confessario electo, fortè antequam tibi dispensationem expedierit, defuncto, posse à te eligi alium similem. Unde vides, commissiones hæc pro foro interno semper esse similes (nisi à Superiore restringantur) commissionibus realibus, quæ, ut supra k dixi, trāsleunt in successorum, atque adeò in casu nostro commissio transibit in successorem à te legitime electum.

§. II.

In secunda clausula committitur Veritatis indagatio.

1. Injungitur hic Confessario, ut is diligenter se informet de veritate causæ propositæ: Si ergo illi ea constet, jam sufficientem veritatem indagatam habet, ut supra diximus in simili.

2. Ejusmodi autem informatio cum nunc sit pro dispensatione in foro conscientie, e-

a Sup. lib. 5 de pœnit. c. 5. §. 4. n. 11. b Sanc. l. 8. matr. d. 34 nu. 16. c Dian. l. c. ref. 103.

d In Comp. Privil. Soc. V. Confess. §. 3. Conrad. in practi dispens. l. 7. c. 4. n. 70.

e Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 3.

f Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. g Bonac. de Disp. d. 1. §. 2. h Castrop. l. 1. tr. 3. d. 1. p. 15. i nu. 3. k Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. l Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. m Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. n Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. o Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. p Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. q Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. r Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. s Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. t Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. u Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. v Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. w Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. x Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. y Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17. z Sanc. l. 8. matr. d. 34. nu. 17.

iusdem foro conformanda erit : atque adeo non est sumenda, nisi ab ipso supplicante, sine Testibus, sine Notario, immò, & sine iuramento ipsius supplicantis ; quicquid contrarium dicat Pontius a contra quem agit Perez, b Si autem hæc informatio ; vel non sumatur, vel veritas Confessario non constet, nulla erit dispensatio, ob non servatam formam à Delegante præscriptam.

3. Sed quid, si supplicans dicat, immò, & juret, rem ita se habere, ut ipse Pontifici proposuit, sed executor aliunde sciat, eam esse falsam?

Respondet. Non e debet dispensare, quia ipsi non sub alia forma concessa est dispensandi potestas, nisi, indagata veritate, eaque comperta ; dummodo semper advertas, d ut sigillum Confessionis factum tectum custodias.

§. III.

In tertia clausula designat Pontifex pœnitentiam dispensando imponendam.

1. IN hac designatione pro foro interno, ut etiam pro foro externo, de quo diximus in Cap. præcedenti, & huc locutionem de simili pœnitentia remisimus, diligenter est distinguendum, nam in aliquibus operibus se remittit Pontifex arbitrio Delegati, in aliquibus Pontifex ipse determinat. In illis igitur aliquid potest Delegatus, in his prorsus nihil. Perpendantur ergo verba Pontificis, & secundum illa, ad amussim, se Delegatus gerat.

2. Illud notat, & latè habet Sanchez, s si culpa fuit jam per alias Confessiones absoluta, non debere necessario iterum à Delegato illum absolvi, & pro ea iterum pœnitentiam sacramentalem imponi : tunc ergo solum pœnitentiæ, quas designat Pontifex, sunt à Delegato injungendæ.

3. Delegatus ergo non potest opera specialiter à Pontifice injuncta, quale est, v. gr. servitium Ecclesiæ per tres, vel quatuor menses, quod in dispensationibus in forma Pauperum, aliquando imponit Pontifex, non potest, inquam, illa, vel mutare in alia, quamvis pia opera, nec contrahere, nec differte post matrimonium, nec mitigare : potest tamen

Tamburinus de sacramentis.

hanc, vel illam Ecclesiam, immo, & locum pium designare. Ratio est, quia servitium est à Pontifice definitum, Ecclesia non item. Vide de his fusè Pyrrhum Conradum fin quo inuenies, si secus fiat, dispensationem fore nullam, & cerrè, eam esse praxim in Curia, supponit etiam Diana. g

4. Inquires. Potestne Delegatus concedere, ut quando pœnitentia imponitur à Pontifice per aliquod menses, fiat partim antequam matrimonium inear, partim vero postea, & interim ipse dispensationem concedat, pœnitentia non integrè peracta? Hæc quæstio non est eadem, ac illa: An Delegatus possit dispensare, antequam pœnitentia ullo modo peracta sit: id, quod non posse, modo statuimus, & rectè probat Bardi loc. cit. sed an possit, antequam ex parte peracta sit.

5. Respondet. Conradus loco citato omnino esse debere pœnitentiam integrè peractam, docet. Sed quidam Theologus mihi nudius tertius retulit, se scire, hic Panormi Vicarium quemdam ad similes dispensationes Delegatum, semel, aut iterum concessisse dispensationem Matrimonii, antequam tota pœnitentia, sed solum, quoad aliquam partem, completa fuerit.

6. Confirmatur ex eo, quod in Brevi Pontificio, postquam imponitur, ut Oratores in Ecclesia publica adsint Sacro cum candelis, in manu accensis, & ut vir servitium exhibeat per tres, vel quatuor menses in aliqua Ecclesia designanda à Delegato, addi solet. *Qua pœnitentia publicè peracta, dispensat.* Hæc enim verba videntur solum cadere in priorem pœnitentiam, quæ est publicè facienda, non vero in servitio illo corporali, quod potest in aliquo pio, quamvis non publico, ad arbitrium Delegati exhiberi.

7. Sed profectò hæc firmitatem non habent. Quare, si Vicarius ille hac doctrina usus est, penes ipsum sit auctoritas. Expende enim Clausulas Rescripti, quod tria præscribere solet: Primò, ut Delegatus Oratores separet, si fortè simul habitent. Secundò, ut imponat eisdem publicam pœnitentiam assistendi in Missa cereis accensis. Tertiò, ut vir conferat servitium alicui loco pio per tres menses, quibus præscriptis, concludit: *Et peracta publica pœnitentia, &c. dispensat, &c.* Notas verba? ideo Pontifex solum meminit in hac conclusione pœnitentiæ publicæ peractæ.

sta, quia illam omnino vult jam peractam esse ante dispensationem: non meminit autem servitii illius, quod etiam integre peractum esse vult, quia jam hoc dixerat in illis verbis: *Ut vir conferat servitium per tres menses*: Si enim vir conferat solum per duos jam non servat id, quod prescriptum fuit ad dispensationem obtinendam, hanc enim vim habet illud (*conferat*) positum ante illud (*dispenses*) quasi dicatur: *postquam contulerit, dispenses*. Hic est sensus tenoris Rescripti, si sincere illud interpretari velimus, & ad intentionem Pontificis attendamus, qui prius vult satisfactionem per illam poenitentiam sibi dari, & deinde, quasi satisfactus, gratiam dispensationis concedere.

8. Adde Primò, illud (*ut*) significare conditionem, id est, *si contulerit servitium*, sicuti notat Conradus a ex Surdo.

a Conrad.
in praxi
disp. l. 8. c.
6. nu. 54.

9. Adde Secundò, in his dispensationibus in forma pauperum, in quibus imponitur hoc servitium, illud imponi loco elemosynæ, quæ imponitur Divitibus, subrogando scilicet servitium elemosynæ. Quemadmodum ergo à Divite prius solvitur elemosyna, & deinde ipsi conceditur gratia, ita à Paupere prius implendum est servitium, & c. cum commune sit jus, quod subrogatum debeat habere easdem conditiones, quas habet id, cui subrogatur.

10. Adde Tertiò, esse valde inconveniens, ut matrimonium celebretur ab Oratore, lætitiæque solitæ signa exhibeantur, traducatur Sponsa coram omnibus in domum Sponsi, fiant benedictiones Matrimonii ab Ecclesia institutæ, & c. quando eadem Ecclesia vult, ut Orator maneat in poenitentia.

11. Denique. Quid, si deinde Orator jam dispensatus omittat servitium? Respondebis. Illicite omittet, sed valide persistet dispensatio, Audio: sed hoc non satis esset ad difficiles reddendas ejusmodi dispensationes, & ad exemplum illorum, quæ est intentio Ecclesiæ, ergo dicendum est, non solum illicite agi, sed invalide.

§. IV.

In quarta clausula requiritur, impedimentum esse occultum.

DE hac re plene diximus b supra, ubi c etiam notavimus, quid præstandum, si post dispensationem res forte divulgetur.

§. V.

In quinta Clausula præscribitur revalidatio Matrimonii.

SI forte Matrimonium inter impeditos per impedimentum dirimens, contractum fuit, cum fuerit nullum, revalidari per novum consensum debet: id ergo monet in hac clausula Pontifex. Nos autem de hac revalidatione commodius tractabimus infra d pluribus.

§. VI.

In sexta Clausula advertitur, hanc dispensationem valere tantum pro foro Conscientiæ.

1. QUANDO quidem Dispensatio, de qua loquimur, expedienda est per viam Poenitentiaræ, quia est pro impedimentis occultis, ideo recte advertat Pontifex, eam dari solum pro foro interno. Judex ergo in externo foro procedere poterit in hoc casu, ac si ei Matrimonio dispensatum non fuisset.

2. Verum non est negandum, si Judex sciat, ejusmodi dispensationem fuisse datam, posse interdum illi acquiescere, immò recte Filiucius e notat, posse evenire, ut Confessarius habita licentia, ut suppono à poenitente) faciat fidem apud Judicem, se absolvisse, & dispensasse. Ex quo Testimonio disimulare Judex poterit, & Matrimonium illud non condemnare. Potest item contingere, ut Parochus, vel Episcopus, nolit assistere huic Matrimonio, quia scit, impedimentum occultum esse inter contrahentes; tunc ergo Confessarius poterit, per similem licentiam Poenitentis, certiolem facere Parochum, vel Episcopum.

copum, qui sanè ad ejusmodi Testimonium acquiescere omnino debebat.

§. VII.

In septima Clausula precipitur lacerari literas.

Executor horum impedimentorum, quæ occulta supponuntur, nullas literas, nullamque fidem debet dare iis, quibus dispensationem concedit (Excipe, quæ diximus §. præced. num. 2.) ipsumque Summi Pœnitentiarii Breve, seu Rescriptum, ex cujus vi dispensationem expedit, lacerare, vel quod idem est, comburere, obligabitur: id, quod non raro sub pœna excommunicationis precipitur, quia, ut habet a Filliucius, Pontifex non vult, ut sic dispensatus uti possit ea dispensatione in foro externo.

At, poteritne Confessarius illud Breve apud se retinere?

Respondeo, Cum certè ad alium usum, non vero ad forum externum, ut supponimus, retineat, erit materialis retentio, unde, nec ipsi b prohibita, maxime, si in illo aliqua fiat scissura, præsertim sigilli, &c. Addit Sanc. c. Si ejusmodi Breve apud ipsum dispensatum remaneat, non propterea in validam fore dispensationem: nam, quando Pontifex Delegato dicit. *Quod si restituerit, nihil illi præsentis litera suffragarentur*, sensus est, ut nihil suffragarentur in foro externo.

CAPUT XIV.

De Duratione Dispensationis, & Potestatis dispensandi.

§. I.

An cesset, seu valeat Dispensatio seu dispensandi potestas, si non acceptetur?

Hic sunt tria ferè certa, unum controversum. Certum est Primò, si tu petas a Pontifice v. g. per medium tuum Procuratorem dispensationem, vel potestatem dispensandi, & Pontifex concedit, valere d. gratiam, quia jam adest tua acceptatio in persona tui Procuratoris, cui mandatum petendi dedisti.

2. Certum est Secundò. Si, te nesciente, aliquis tibi easdem gratias impetret, valide impetrare; valide enim impetrari omnes gratias pro alio nesciente, rectè probat Sanc. c. Si motu ber lucrandi Donationes liberales, ita, & has gratias, & privilegia, quæ tandem aliquid donant, nempe exemptionem à lege. Ad complementum tamen valoris requiritur tua acceptatio, ut sic illa gratia uti possis, & ad quosdam alios effectus, qui infra indicabuntur. Si igitur res ita se habet in cæteris gratis, ita etiam se habebit in dispensationibus Matrimonialibus. Immo in his, quod impedimenta Consanguinitatis, vel Affinitatis est illud peculiare, ut, si sciantur, vel acceptentur ab uno ex conjugibus, sit ex alio capite valida dispensatio; Cum enim tunc dispensetur in impedimento afficienti utramque personam, acceptatio unius, ne careat suo effectu prodest etiam alteri.

3. Certum est etiam Tertio, si aliquo tempore nolueris acceptare prædictas gratias, posse postea, quandocunque volueris, illas valide acceptare, quia donec Pontifex, seu Princeps eas non revocaverit, semper persistent, atque adeo eas acceptare tibi integrum semper erit.

4. Hæc sunt certa, Controversum est, an si impetratam dispensationem de impedimento, quo laborant vir, & mulier, nescientes; sive bona, sive mala fide procedant ad matrimonium, matrimonium infirmetur ex aliquo alio capite? Verum de hac quæstione à me alibi dicitur satis.

§. II.

An cesset ex renuntiatione? Quid ex non usu?

Impetrasti dispensationem, seu gratiam & acceptasti, illam tamen nunc renuntias, perit ne gratia? Quod enim eam possis renuntiare certum est, quia quilibet potest renuntiare suam rem, qualis esse supponuntur hæc gratiæ, & privilegia concessa in utilitatè propriæ personæ, nam concessa alicui in favorem status, ut est privilegium Cænonis concessum Clericis, non posse à Clerico renunciari, scimus omnes.

2. Respondeo. Si Superior legitimus tuam

Zz 2

renun-

renuntiationem accepavit, expirat gratia; si nondum accepavit, non expirat. Ratio prioris partis est, quia, si tu gratiam renuntiasti, & Superior accepavit, jam amplius illa tua non est. Ratio partis posterioris est, quia, sicuti universaliter Donatio alicujus rei non acceptata, non transfert rei dominium in alterum, sed remanet res in Donante, ita, in renuntiatione gratiae non acceptata à Superiore, remanet ea gratia in ipso renuntiante.

3. Hinc sequitur Primò, ut quamvis millies renuntiaverit quis impetratae dispensationi, etiam lacerando literas concessionis, possit illa uti, quia dum Superior renuntiationem non accepavit, remanet gratia apud dispensatum.

4. Superior autem legitimus, qui, in casu nostro Dispensationum Matrimonialium, acceptare renuntiationem valeat, est solus Summus Pontifex, quia universaliter ille, vel ejus Superior potest renuntiationem gratiae acceptare, qui illam concedere potest. Unde fit, ut Ordinarius loci, & Confessarius, quibus solet committi potestas dispensandi, non possint (ut notat Castropalansus) legitime renuntiationem dispensationis acceptare, quia in Rescripto Pontificis conceditur quidem, illis dicta potestas dispensandi sed nihil de potestate renuntiationem acceptandi.

5. Sequitur Secundò, ex non uti Dispensationis, neque illam cessare: b quia si cessaret, certè non aliudè, nisi, quia tacitè per de matr. non utum v. gr. quinque, octo, decem annorum intelligeretur renuntiata; sed renuntiatione sola, ut dictum est, etiam expressa non sufficit ad gratiae cessationem; ergo multo minus tacita.

§. III.

An ex revocatione?

e Castrop.
T. 1. tr. 3.
d. 4. p. 21.
§. 1.
d. sua. de
leg. l. 8. c.
37. Sanch.
l. 8. mat.
d. 33. n. 1.
citatis multa
lura et
Doctores.

1. **V**T expeditus huic quaestioni faciam satis, praemittet tria. Primò. Privilegium, quod nihil aliud est, nisi potestas alicui concessa ad faciendum aliquid alias ex lege prohibitum (neque enim hic nos loquimur de privilegio, quod dominium alicujus rei transfert in privilegiatum, de quo lege Castrop. c.) privilegium; inquam, seu similis gratia revocari potest ex natura sua ab eo, qui illud concessit; vel ab ejus Successore,

vel ab ejus Superiore. Ratio est, quia Superior, quando privilegium concedit, nec suo, nec Successoris, nec Superioris juri praedjudicat. Quare, & ipse, & illi semper retinent potestatem requirendi à subdito legis observantiam, vel certè de novo ejusmodi observantiam praecipendi. Dixi (ex natura sua) propter ea, quae mox subdam.

2. Praemittit Secundò. Privilegium aliud est onerosum, aliud merè liberale, seu gratiosum. Onerosum est illud, quod conceditur ex causa onerosa, seu per modum contractus, puta sub onere alicujus pretii, vel operis. Ejusmodi est privilegium, quod alicui conceditur cum conditione, si tantam elemosynam erogaverit, si illam peregrinationem susceperit, si ad praeliandum contra Infideles se contulerit, &c. Atque huc etiam reducuntur alicui privilegium remuneratorium, seu concessum ob aliqua merita, ut si gratia quæpiam alicui concedatur, quia ad bellum is se contulit, quia illud, vel illud Beneficium contulit Ecclesiae, vel Principi, &c.

3. Privilegium autem merè liberale est illud; quod, praescindendo à quocunque onere, gratis conceditur.

4. Ex hac duplici Privilegiorum classe onerosum, nisi addit justa, ac proportionata causa, & nisi fiat restitutio, seu compensatio praedicti pretii, revocari non potest. Quod si revocaretur, nulla esset revocatio, utpote injusta. Ita cum aliis Castropalansus. Id, quod Doctores extendunt ad privilegium remuneratorium, notantque nonnulli, ejusmodi esse non pauca privilegia concessa Religionibus, quando, saltem habent proportionem cum meritis illis, quorum mentio in tenore Concessionis Privilegii fit.

5. Privilegium verò merè liberale datum à Superiore contra proprium jus; revocari quidem validè potest ab ipso, vel ejus Successore, vel ejus Majore Superiore, ut dictum est num. primo, tamen, si revocetur sine causa justa, peccabit revocans, sed, (praescindendo ab aliquo graviore inconveniente, quod possit occurrere) solum venialiter, cum enim ex natura sua Beneficium absolute collatum requirit esse perpetuum, si Superior sine causa illud postquam dedit, revocet, faciatque temporale, non poterit (quamvis ea mutatio fuerit sub ejus potestate) notam inconstantiae, & levitatis evitare.

6. His positis, restringendo nos ad nostrum argumentum de Dispensationibus Matrimonialibus (de gratiis enim aliis universaliter, præcitati legantur Doctores) Dico, nobis esse cum distinctione respondendum. Nam, vel sermonem habemus de Dispensationibus in foro externo concessis per viam Dataræ, vel de concessis in foro conscientiæ per viam Pœnitentiariæ. Illæ sine justa causa revocari non possunt à Pontifice, quia sunt privilegia concessa per modum contractus sub onere elemosynæ solutæ à Dispensata. Quare, si Pontifex, existentē iusta causa, revocare validè eas velit, debet pretium, ut modo num. 4. dictum est, reddere. Hæ vero pro foro conscientiæ datæ, neque sine justa causa debent revocari, quia, ut diximus, adesset culpa levitatis, & inconstantiæ, tamen hæ validè revocabuntur, ut jam num. 5. indicavimus, si vè immediatè ipse Pontifex illas Dispensationes expedierit, si vè mediis suis Delegatis. Illud signate docet Sanc. *n* Pœnitentiarium non posse, sine causa, validè revocare eas concessiones Dispensationum, quas expedire consuevit, eas enim concedit ex auctoritate sibi tradita à Pontifice: at non constat, ipsum habere potestatem concessas revocandi, ut *b* Pont. l. 8. libet. Lege Suar. allatum à Pontio *b* majori rem potestatem circa prædictas revocationes §. 2. n. 13. concedentem.

§. IV.

An Dispensatio, vel Potestas delegata ad dispensandum cesset morte Pontificis Delegantis?

1. **D**E Dispensatione difficultas non est. Si enim illa semel jam legitimè concessa fuit, non cessat morte concedentis, quia non potest infirmari ex superveniente facto, quod firmum semel absolute fuit, ut ex multis Doctoribus notavit Sanc. *e* & ex Doctrina afferenda colligari nùm. 10.

2. De Potestate autem Delegata ad dispensandum est difficultas. Pro qua præmitte. Primo sic. Negotium aliquod alicui Delegato commissum, vel ab eodem Delegato fuit cœptum, & tunc res dicitur non integra: vel nondum cœptum fuit, & res dicitur tunc integra.

3. Sed, quæ actio Delegati facit rem cœp-

tam, vel non cœptam, adeoque non integram, vel integram?

Respondeo cum Sanc. *d* In literis Justitiæ: *d* Sanc. l. 6. id est in iis, in quibus constituitur quis Judex n. 94. in aliqua causa, tunc res non est integra, quando Judex primum actum Juridicum exercet. Et per Sanc. quidem loc. cit. hic primus actus est citatio partis, per Castropal. *e* vero est *e* Castrop. quilibet alius actus, quo Judex incipit uti Jurisdictione, ut indicere locum Iudicii, præcipere, ut citetur pars, &c. Et nota, per primum hunc actum dici Jurisdictionem delegatam radicari, & veluti firmari in Delegato. In literis vero gratiæ, id est, quando non adest pars contraria, quæ citari possit, ut est in Rescriptis Dispensationum, & gratiarum (de quibus aoster dumtaxat est sermo) tunc res non est integra, quando Delegatus auctoritative fecit primum actum, ut, si cepit vocare partem, vel, si mandavit cognosci de veritate precum, &c. Quo pacto etiam in ipso dicitur Jurisdictio radicari.

4. In literis ergo, in quibus nulla actio cœpta à Delegato est, res integra erit, sicuti, in quibus prædicta aliqua actio cœpta fuit, rem non esse integram, dictum est.

Solam præsentationem literarum Delegato factam nunquam facere negotium cœptum, notat ibidem Castrop. *f*

5. Præmitte Secundo sic: Gratia, quæ in his literis (de quibus nos agimus) continetur, interdum est facta, interdum facienda. Gravia facta est illa, quæ conceditur alicui, ut illa gratia is fruatur, ut, sua. Talis esset v. g. potestas, quam Pontifex alicui v. g. Petro daret, ut dispenseret cum iis, quibus ipse Petrus veller. Gratia autem facienda est illa, quæ conceditur ita alicui certæ personæ v. g. Cæsari, ut ipsi immediatè non concedatur, sed datur alteri, hoc est Cæsari illam Titio v. g. conferat. Quandoquidem enim tunc non dicitur Titio concessa est gratia, merito dicitur gratia ipsi facienda.

6. Hoc autem peculiare habet gratia facta, ut non expiret per mortem ejus, qui illam h. C. *Gratiam* dedit, vel per ejus amotionem ab officio, si *in* C. *Requidem* præter claros Textus, *h* gratia Principis debet esse ex se, nisi expresse limitetur, *off. Delegati*. At gratia facienda expirat in prædicta morte, vel amotione ab officio: nam tunc ejusmodi collata potestas non habet, nisi rationem mandati, seu commissionis, qua *Principis* datur.

ceps mandat suo Delegato, ut concedat. v. g. Dispensationem. Deratione autem mandati est, sicuti habet jura vulgata, ut expiret morte mandantis, vel amotione ab officio, quia mortui, neque extat mandatum, neque non mandatum, & amoti ab officio mandatum extat illegitimum, hoc est procedens ab eo, qui jam ex officio mandare amplius non potest. Noli autem hujus rei ulteriorem rationem quaerere; quia totum id ad dispositionem Juris tandem revocandum est.

His non ignoratis. Alterum in re nostra est certum, alterum non nihil controversum.

7. Certum est, gratiam, seu concessionem, seu indultum alicui datum, ut possit absolute dispensare cum aliis, seu cum personis indeterminatis, non expirare a morte concedentis, vel amotione ab officio, etiam re integra, id est, etiam si cum hoc, vel cum aliquo dispensare is nondum coeperit, idque in utroque foro, quia ex modo dictis haec est gratia facta ipsi Delegato, sive sit Vicarius pro foro externo, sive Confessarius pro interno.

8. Hinc Primo, facultas, quam Pontifex concedit Commiss. Gen. Cruciatæ, ut possit dispensare in quodam impedimento matrimonii, ut supra vidimus, quia nullas personas exprimit, non expirat morte Pontificis pro tempore, quo conceditur.

9. Hinc Secundo, licentia, quam concedit Episcopus Sacerdoti, ut possit audire Confessiones Fidelium, quia est gratia facta Sacerdoti (cum personæ absolvendæ non exprimaatur) non expirat morte Episcopi, vel ejus translatione, ut praxis quotidiana demonstrat, donec revocetur.

10. Hinc Tertio. Potestas concessa alicui, qua eligere valeat, sive determinate hunc, sive indeterminate aliquem in suum Confessarium, sicuti per Rescriptum Pœnitentiariæ, vel per Bullam Cruciatæ, vel per Jubileum fieri consuevit, & facultas tibi concessa eligendi aliquem, qui dispense super tuo aliquo voto, vel impedimento, sicuti fit communiter, committendo id viro Theologo, &c. & facultas alicui concessa ad comedendas carnes v. g. vel celebrandi in privato Oratorio, vel ad Ordines suscipiendos. Hinc, inquam, ejusmodi, & similes facultates concessæ absolute, & nō limitate ad aliquem fortè terminum, non expirant morte concedentis, vel

amotione ab officio, donec legitime revocetur; quia eo ipso, quod acceptatæ fuerint ab eo, cui conceduntur, immo ex Castrop. b. eo b. Cef. gratia facta ipsi, non vero illis, qui eligendi sunt ad tale munus implendum, seu ad tales gratias exequendas. Alia similia vide apud Dianam p. 11. Tr. 7. Ref. 7.

11. Iam vero controversum est, an gratia, seu indultum alicui datum, ut dispense cum hac determinata persona, expiret morte, vel amotione concedentis; atque adeo quid dicendum in re nostra quando Pontifex concedit Vicario pro foro externo, vel huic determinato Confessario pro interno, ut dispense in impedimento cum illa, vel illa persona determinata.

12. Ut hæc difficultas dissolvatur, aliam viam inquit Sanc. aliam Pont. qui licet in doctrina universalis discrepent, tamen in materia nostra dispensationum tandem, ut videbis, conveniunt, docentes, eas esse gratias factas, nec expirare, &c.

13. Sanc. ergo, quem alii communiter sequuntur, distinctione utitur, docet enim quando gratia exequenda per alium ita conceditur, ut hic alius, qui, ut Executor delegatur, inventa veritate causæ, obligatur eam gratiam exequi, docet, inquam, ejusmodi gratiam esse gratiam factam, atque adeo non expirare morte concedentis. Ratio est, inquit, quia per illam obligationem, qua Delegans præceptive imposuit sic Delegato. *Dispensa concede gratiam, &c.* Illa persona dispensanda acquirit jus ad gratiam, quare facta jam esse censenda est. Quando autem ejusmodi gratia exequenda per alium ita conceditur, ut hic alius, qui, ut Executor delegatur, non obligatur eam gratiam exequi, sed suæ libertati, seu voluntati relinquitur, tunc nullum jus acquirit ad eam gratiam persona, quæ eam gratiam expectat.

14. Porro ex prioris parte hujus doctrinæ sequitur; ut, quia in dispensationibus impedimentorum, de quibus nostra est locutio, Pontifex semper obligat Delegatum, ut, inventa veritate dispense, sequitur, inquam, esse gratiam factam, ac propterea modo dicto non expirare morte Pontificis concedentis: esto in aliis Delegationibus, seu Concessionibus, ubi Delegato talis obligatio non imponitur, sit gratia faciendæ, & consequenter

a Sanc. l. c.
n. 72. Pöt.
l. 8. matr.
c. 19. §. 1.
116. 1.

quenter morte Pontificis expirat, in hac sententia.

a Pont. l. 3. 15. Hæc in via Sanchez. Pontius a vero cum aliis prædictam Sanc. distinctionem admittere respuit, sed sequentem universalem regulam cum unica exceptione statuit: Omnis licentia, seu facultas, seu indultum, vel gratia commissa alicui in ordine ad cauendum effectum in alio, est gratia facta, atque adeo non expirabit morte concedentis, vel amotione ab officio. Ratio regulæ est, inquit, quia cum concedens gratiam velit per illam commissionem huic personæ determinatæ favere, censendus est, efficaciter huic favere, velle, atque adeo per gratiam firmam, ac stabilem.

16. Exceptio autem dictæ regulæ est, Nisi contrarium disponat Jus Canonicum, quia tunc non censetur concedens alicui datæ facultatem, nisi eo modo, quo jus disponit. Ne autem scrupulosa sit hæc exceptio, cum ferat incertitudinem circa casus aliter à jure dispositos, addit Pontius, in duobus tantum esse aliter dispositum. Primò, in materia ambitiosa seu Beneficiali, da hac enim solum agit Textus, b in quo disponitur, facultatem alicui concessam de providendâ certa persona de Beneficio vacaturo, expirare, expirante concedente. Secundò, in materia fori contentiosæ, adeoque in rescriptis Justitiæ, ut habetur in aliis Juribus, e ad quam reducuntur leges, quæ statuunt Mandatum expirare morte Mandantis.

17. Ex hac ergo doctrina Pontius probat, ideo, Pontifice mortuo, (idem dic de aliis Superioribus concedentibus similes gratiosas potestates) non expirare in Delegato potestatem dispensandi in impedimentis, de quibus nos loquimur, quamvis res integra sit, quia est gratia facta ob regulam iam datam, & non excluditur ab exceptione, cum hæc dispensationes, nec sint in materia Beneficiali, nec in materia Justitiæ.

18. Vtraque ex his viis probabilis est. Vnde item vides, in re nostra hos Doctores tandem convenire, ut te visarum promissi n. 12.

19. Dices ex via Sanchez sequitur, potestatem pontificis, vel Episcopi v. g. datam Confessario, ut valeat absolvere à reservatis talem determinatum poenitentem, expirare morte concedentis, quia non est gratia facta, cum in voluntate Confessarii sit, si velit, vel nolit

illius poenitentis Confessionem excipere, & absolvere, quod videatur durum.

20. Respondeo. Durum videtur Pontius, d d Pont. l. 6. mihi, & aliis: quod tamen durum non fuit visum Sancio & Castropalao ll. cc. qui concedunt sequelam, infertur enim, inquit, ex doctrina probabiliter ab ipsis allata.

21. Verum nobis id amplius inquirendum non est: Dummodo sciamus, saltem in alia via Pontii nos posse tuto sequi probabiliorum opinionem multorum e decentium non e Delugo) expirare. Nec fortè omnino præter mentem alios citas Sanchez, quia, ut habet idem Pontius, f non de poen. d. potest negari hanc potestatem esse regulariter in favorem tum Confessarii, tum etiam f Pont. l. 6. poenitentis, cui tandem concedenda est gratia Dispensationis, vel Absolutionis; Cur ergo non dicendum sit, eam, ut pote gratiam poenitenti factam, non expirare?

22. Defuncto nuper Archiepiscopo dubitatum fuit, an facultas, quam concesserat cuidâ Rectori ex nostris, ut approbaret quæcumque aptum judicaret, eidemque concederet licentiam administrandi Sacramentum Poenitentis, perjerit, defuncto Episcopo.

23. Certè ex dictis sequitur, nequaquam pernisse, etiam re integra, quia hæc fuit gratia facta ipsi Rectori, & quidem circa personas indeterminatas. Ita sustinet signatè Fragosus g his verbis: Undè, quamvis possint g Fragos. ejusmodi facultates pro libito revocari, certum est, non expirare morte concedentis, dum rareque donec, viduatis Ecclesiis, provisum n. 50. folio fuerit de Pastore, à quo possunt revocari. An dicta facultas transierit ad Successorem dicti Rectoris pertinet ad §. 6. paulo post asserere dum.

§. V.

An expiret Dispensatio, vel Potestas dispensandi, h Molin. vel alia gratia, si, qui concessit, moriatur, T. 1. d. 599 vel amoveatur ab officio, antequam literas Concessionis dederit? Ioa. Prap. qu. 8. de disp. matr. d. 7. à nu.

A Ssero Primo, in foro Conscientiæ valere prædictas gratias, de quibus nostra est locutio, etiam si scriptura nulla super illis confecta sit, valere, b inquam, statim, ac aliique ap- simplici verbo conceditur. Poteris ergo ea Dia. p. 8. in foro Conscientiæ uti, etiam si concedens tr. 3. resol. moriatur, antequam literæ concessionis 84e

expe-

expedita fuerint. Excipe semper, nisi aliud cautum sit in concessione, vel in lege aliqua municipalis. Ratio est, quia, neque ex natura Donationis gratiae, neque ex Iuris communis dispositione apparet, cur ejusmodi gratia non valeat, cum per simplicem concessionem voluntarie datam, concedens transferat gratiam in alium, ut est communis doctrina apud

a Sanc. l. 8. Sanc. a

matrim. d. 2. Asserto Secundo, praedictas gratias non prodesse, nec vim habere in foro externo, li-
Mnrcchin. teris non expeditis. Si tamen expendantur et-
de Or. tr. jam post mortem concedentis, retrorahi, hoc
1. p. 7. c. 6. est vim habere a puncto concessionis. Ratio
nu. 15. A- est, quia prior hujus assertionis pars clarè ha-
xor. p. 2. l. betur in Regula 53. & Reg. 50. Cancellariae,
7. c. 1. posterior vero colligitur ex iisdem Regulis,
ut latè habes apud Molinam l. c.

b Qua ha- 3. Dices. Regula Cancellariae non solum
betur ap. loquitur in casu hujus secundae assertionis,
Sanc. l. 8. sed etiam in casu assertionis primae jam di-
matr. d. ctæ nu. 1. hæc enim sunt ejus verba. Nulla di-
29. n. 11. spositio cuiquam in Iudicio, vel extra suffrage-
tur, antequam super ea litera Apostolica sint con-
fectæ. Ergo perperam dictum est oppositum
dicto nu. 1.

4. Respondeo. Hæc verba intelligenda sunt, non suffragari in Iudicio, vel extra Judi-
cium; in foro externo, neque enim (ut rectè ait Præpositus loc. cit.) credendum est, Pontificem voluisse adverteri sententiæ receptæ à tot doctoribus, qui docent pro foro conscientiae non esse necessariam, ex se, & ex vi Juris communis, illam literarum expeditionem.

5. Atque hinc collige, eum, cui à fide digno significatum certo est, Pontificem dispensasse in impedimento, posse in foro conscientiae Matrimonium contrahere, vel nulliter antea contractum nunc revalidare, etiam si ante li-

terarum expeditionem moriatur Pontifex, & idem dic de aliis Superioribus, quo ad alias gratias. Idemque item dic, si pari modo certo scias à fide digno, Pontificem dispensationem, vel aliam gratiam tibi per literas, seu per scripturam concessisse; cum tamen dictæ literæ ad te non dum transmissæ sint, quia est eadem, immo major ratio.

6. Dixi (certo scias) sanè certitudine morali, quam (quænam illa sit) explicui supra in simili. Mihi enim, & Amico apud Dianam non videtur sufficere probabilitas concessionis: nunquam enim præsumendum est, Pontificem, vel Principem concedere gratiam illam voluisse, de qua solum mera probabilitas habetur, quod illi concesserint: id enim multis fraudibus, & erroribus esse obnoxium.

§. VI.

An cesset Dispensatio, vel Potestas ad dispensandum morte Delegati? Remissive.

Diximus an, & quæ ratione cessent gratiæ morte Pontificis, vel alterius Principis, hoc est morte Delegantis: Quid, si moriatur Delegatus, cui gratiam exequi commissum fuerat? Sed, quia de hoc Argumento, quantum ad nostras dispensationes Matrimoniales pertinent, egimus supra, & absolvamus nunc Tractationem hanc
Secundam, & tantisper
quiescamus.

* *

FINIS TRACTATUS SECUNDI

TRACTA-

TRACTATUS TERTIVS DE CONSENSU PER VERBA DE FUTURO,

Id est,

DE SPONSALIBVS.

CAPITVL

De Natura Sponsalium.

§. I.

Qua sint Sponsalia, & quam promissionem continere debeant, ut obligent?

1. **S**ponsalia, quamvis non raro sumantur pro matrimonio rato non consummato, id est pro matrimonio contracto per verba de praesenti, sed nondum habita Corporum commixtione, tamen proprie in tota hac tractatione significant mutuam sponsonem, seu promissionem futuri matrimonii, nam propterea Sponsus, & Sponsa proprie vocantur, & sunt ii, inter quos ejusmodi mutua sponso intercessit, licet improprie, ut dixi, aliquando sic appellentur illi, qui matrimonium tantummodo ratum contraxerunt.

2. Promissio autem quadruplici modo exhiberi, seu considerari potest. Primo, ut est interna, nec dum alteri insinuata. Secundo, ut est insinuata alteri, qui tamen nondum illam accepit. Tertio, ut est alteri insinuata, & ab illo acceptata quidem, sed non sub mutua repromissione. Puella v. g. accepit, promissionem matrimonii à te ipsi factam, sed non repromisit matrimonium ex parte sua. Atque his tribus modis promissio matrimonii dicitur esse facta gratis, quia obligatio est ex una tantum parte, ejus nimirum, qui sponte promisit. Quarto, promissio considerari potest, ut est alteri in-

Tamburinus de Sacramentis.

sinuata, ab eodemque acceptata, & per ejus repromissionem confirmata, qua ratione promissio dicitur facta per modum contractus, qui certè mutuum utriusque consensum continet.

3. Dico igitur Primo, ut sponsalia obligationem in spondentibus pariant, non satis esse primam, nec secundam, nec tertiam promissionem ex dictis, sed addendam esse, & quartam. Sanc. Pont. Coninck, & innumeri apud Leandrum. *a Leandr. de matr. d. 1. à q. 4.* Ratio, quod non sufficiat prima, & secunda, evidens est ex iis, quae dicemus in tractatione de contractu promissionis, ubi cum communi docuimus, promissionem mente retentam, vel etiam verbis expressam, si non sit acceptata non obligare, & signatè in materia sponsalium, firmat Sanc. *b Sanc. lib. 1. de matr. d. 3. 6. c. 7.*

4. Ratio autem, quod, nec tertia sit factis, est, quia promissio facta ex una tantum parte, & ab altero acceptata, qualis est hæc tertia, licet posset aliquando esse valida, & obligans, quo pacto diceretur claudicare contractus ex una parte, quæ se non obligavit, ut si quis, se prorsus obligando, promitteret tibi aliquid vendere, quando tu emere velles, & ut se posset Sponsus obligare ad ducendam Sponsam (sive sub mortali, sive sub veniali juxta Jus, quod Sponsa tradere vellet) quando ipsa libere vellet ei nubere, licet inquam, valida, & obligans esset hæc promissio, quia tamen regulariter nunquam Sponsi sic promittunt matrimonium; ideo hæc sola tertia saltem in praxi non sufficit. Quod autem nunquam sic promittant Sponsa, patet, quia nunquam regulariter aliquis

promittit alteri gratis futurum matrimonium, scilicet sine spe, seu sine conditione, qua alter certè etiam & ipse se obliget ad idem matrimonium, atque adeo semper requirit, quod alter repromittat; fieri enim ab utroque Sponso semper intenditur contractus innominatus do, ut des. *Promitto, si tu promittas.* Vide hæc pluribus apud Sanc. a

a Sanc. l. c. d. 5.

5. Ratio denique, quod quarta promissio ex supra memoratis ponat obligationem in conscientia, & consequenter contineat vera sponsalia, patet, quia cum contineat mutuam obligationem, quæ certè est ex iustitia; nihil ei deest de contractu, cuius definitio b est. Ultro, citroque obligatio; & quia est in re gravi, nihil deerit à mortali. Quod si addatur juramentum, enascetur alius titulus obligationis, scilicet ex virtute Religionis, ut ex tractatu de juramento supponimus.

b L. Habeo, ff. de Rubr. significat.

c Vasq. d. 4. de matr.

tr.

d Pont. lib.

12. matr.

c. 4. n. 10.

e G. Hurt.

d. 1. matr.

diff. 4.

Dices. At Vasq. c & Pontius d docent, in omni contractu, atque adeo in contractu matrimonii ipsam acceptationem, quam nos modo posuimus in tertio loco, esse re-
12. matr. promissionem, ergo promissio acceptata satis, c. 4. n. 10. superque constituent vera sponsalia.

Respondeo. At Gaspar e Hurtadus hanc doctrinam meritò refellit; quia potest quis acceptare, seu admittere tuam promissionem v. g. sed, nec implicitè, nec explicitè repromittere fidem suam.

Quoad forum externum.

6. His positis. Inquires. Primò, posita tanta obligatione sub mortali, quantam inducunt sponsalia in foro conscientiæ, quid erit in foro externo? Poterit ne Judex cogere Sponsum, tempore debito recusantem inire Matrimonium?

7. Respondeo, quatuor esse sententias. Primò enim, Negat Sanctus f Thomas cum Angelo, & Armilla, etiam si sponsalia fuerint juramento vallata, à Judice posse cogi prædictum Sponsum recusantem. Ratio hujus sententiæ, propter aliquos Sacros Textus, ducitur ex libertate Matrimonii, & ex periculo mali ejus eventus, si fortè ab invito contrahatur.

Apud A-
veriam
mox ci-
randum.

Ap. eun-
em mox
itand.

8. Secundò. Affirmat Sanctus g Bonaventura cum Sanc. Pontius, aliisque, etiam si juramentum non præcesserit, quia præter aliquos Textus, quos etiam ipsi inducunt,

Judex potest, immò & debet compellere subditos ad complendum id, ad quod ipsi ex iustitia in conscientia tenentur.

9. Tertiò. Distinguit Sotus b afferens, & h Sotus ipse quemdam Textum, concedit enim posse compellere, si præcesserit juramentum, non verò, si non præcesserit, quia Judicis est juramenti observationem, non verò, cuiuscunque generis obligationes exigere.

10. Quartò. Alio modo distinguit Aversa i dictos Textus afferens, & concilians. Ait i Aversa enim, si Judex ex circumstantiis prævideat de malo exitum Matrimonii, discordias, rixas, quæ, non occisionem uxoris, viri fugam à domo, &c. 8. à P. ne cogat, etiam eum, qui juravit, sed prius serio admoneat, tum utatur remedio carcerationis, immò, & censurarum, quando videbitur opportunum, sed nunquam deveniat ad hoc, ut Sponsi contrahant invidi matrimonium. Ratio hujus doctrinæ est, quia sic vitantur omnia incommoda, & quantum prudenter à Judice potest, redditur unicuique.

11. Hanc quartam sententiam, quam etiam lego apud k Hurtadum, & quam, si ar- tentè expendatur, approbat prædictus Sanchez, l. ego, si Judex essem cum moderatione mox dicenda, amplecterer, atque in praxi tutò deducerem. Meritò enim hæc verba addunt Aversa & Sanchez. Nunquam tamen (ajunt) debet pertinaciter Judex insistere, ut finaliter compellat, quando videt alterum nimis renitentem, immò debet ipsum fortè excommunicatum absolvere, quamvis non petentem Absolutionem, ne scilicet Judex ipsi scandalo sit. Aversa quidem, quoad forum externum, de quo hic agimus, loqui videtur, etiam si intercesserit violatio Virginis, seu copula cum honesta persona; pari enim modo (inquit) se habeat Judex in foro externo cum dicto violatore, si denique persuaderi non potest, ducere violatam.

Immo moneo Judicem, ne procedat ad excommunicationem, quando prævidet per illam nihil profuturum; quid enim prodest vulnus infligere, nulla existente spe recuperandæ sanitatis?

Dixi (in foro externo) nam in foro conscientiæ aliud omnino est, ut de eodem violatore suo loco diximus. m

12. De hoc delicto nolendi servare sponsalia, etiam Judicem Laicum posse cognosce-

1 Sanc. ib. n. 9. re, notat Sanc. a dummodo non sit controversia de validitate sponsalium, aut de sufficientia causæ ad illa dissolvenda; tunc enim spectaret ad solum Judicem Ecclesiasticum.

Quo tempore implenda sunt Sponsalia?

13. Inquires Secundò. Quando est tempus debitum, post quod peccabit mortaliter, & modo dicto cogendus est à Judice Sponsus, ad contrahendum actu Matrimonium?

Respondeo, quando advenit terminus præfixus in sponsalibus (intellige nulla rationabili causa excusante, quæ fortè superveniat, de quibus causis infra) ut, si dictum fuit *ducam te post annum*, erit terminus, transacto morali anno, nam trium, vel quatuor dierum dilatio, abstrahendo ab alio incommodo, non videtur, saltem gravis in hac re.

b Sanc. lib. 1. matr. d. 13. c. Diana p. 3. tr. 4. r. 145. d. Pont. li. 12. matr. i. 6. nu. 1. c. Av. qu. 8. de spons. sec. 8. Verf. Quarto dubitat. l. in omnib. oblig. ff. de regul. iuris, l. Eum, qui ff. de verb. oblig. g. l. Sapè De Sponsalib. h. Sanc. l. e. i. d. 9. n. 6. Vasqu. d. 6. de matr. c. 3. cui assignatur Pont. li. 2. matr. c. 12. nu. 12.

14. Quid si nullus sit præfixus terminus, ut si dictum fuit, *te ducam*? Sanc. b quem c. Diana p. Diana e defendit, ait, tempus obligans sub mortali, præcindendo ab excusatione fortè superveniente, esse quando alter ex Sponsis requirit Matrimonium. Pontius d. autem, quem defendit Averfa, e esse statim, atque opportunè, & commode Matrimonium celebrari potest. Sed profectò facile has sententias conciliabimus, si asseramus, obligari quidem statim, quia natura promissionis ea est, ut servetur, quam primum morali, & humano modo fieri potest. At excusari ejusmodi Sponsos, quoties alter non requirit, cum possit; quia tunc judicatur remittere, & non curare, de dilatione, ut haberetur in Textu. g

§. II.

An sponsalia ex voluntate spondentium, vel venialem obligationem parere possint, vel nullam?

h Sanc. l. e. i. d. 9. n. 6. Vasqu. d. 6. de matr. c. 3. cui assignatur Pont. li. 2. matr. c. 12. nu. 12.

1. Si promittentes sponsalia nolint expressè sub mortali se ab illa obligare, sed à Vasqu. d. sub veniali dumtaxat, Sanc. h concedit, non fore obligationem, nisi sub veniali; Nec, cui assignatur Vasqu. i ait enim, semper fore sub mortali. Ratio Sanch. est, quia tota hæc obligatio dependet à voluntate se obligantis; sicuti enim, etiam in voto de re gravi, potest, ex probabilissima sententia, se quis

obligare sub levi culpa, sic in casu nostro. Ratio Vasquez est, quia ipse putat, obligationem hanc non dependere immediatè à voluntate se obligantis, sed ex ipsa promissione, quamvis solum eterna; ea enim posita, jure naturæ sequitur in materia gravi gravis obligatio.

2. Ego, qui cum Sanc. & aliis probabilius judico, totam obligationem in quacunque promissione oriri ex voluntate se obligantis, consequenter cum eodem censeo, posse sub dicta obligatione levi contrahi hæc sponsalia.

3. Sed erit maximè advertendum cum Averfa, k tunc illa non esse in rigore sponsalia, k Aver. l. hæc enim rigorosam, & certam obligationem futuri Matrimonii continere debent, concedunt enim Sponsis, ex sententia probabilis, amplexus, & oscula, eademque inducunt impedimentum publicæ honestatis, qui certè effectus supponunt Sponsos habere jus rigorosum ad futurum Matrimonium, atque ad eò obligationem gravem ad Nuptias, nisi quid rationabile oberit, contrahendas.

4. Ex eodem principio, quod tota obligatio mensuretur à voluntate promittentis, sequitur, posse sub nulla obligatione, id est, ne sub veniali quidem, sponsalia contrahi; quæ etiam sic velle possunt promittentes. Verùm, quæro te, quænam sponsalia hæc erunt nulli obligationi subjecta?

§. III.

An sponsalia ex voluntate spondentium contrahi possint sub obligatione pœnæ?

ibi.

DE ARRHS, ET PIGNORE.

1. Contrahi ne possunt sponsalia sub obligatione, ut, qui promissis non stat, solvat pœnam aliquam, v. g. aureos centum, vas argenteum, torquem aureum?

2. Respondeo, non posse. Unde, nec de l. C. Gemberi in utroque foro ejusmodi pœnam sive magnam, sive exiguam; &, valde probabiliter, etiam si additum fuisset juramentum. Ratio est, quia, licet de jure naturæ id illicitum non sit, tamen per sacros Canones, prohibetur, & si fiat, irrita pronuntiatur pœna, unde (ut deducit Averfa m irrita, ac nulla redduntur

A a a 2 sponsalia

sponsalia sic contracta. Congruentia autem, cur id prohiberetur, fuit, ne ob timorem solvendæ pœnæ, minus liberè Nuptiæ contraherentur; nam propterea, si pœnam apponant ipsi Sponsi, siue eorum parentes, siue eorundem consanguinei, vel valde amici (quia sic, æquale est periculum impediendi libertatem Matrimonii) pari modo de ea procedit prohibitio. Et Sanc. *a* quidem eandem doctrinam extendit, ut non valeat pœna, sub qua, quis promittit, se non ducturum uxorẽ, & paulo *b* post; ut, nec valeat eadem pœna apposta dissolventi Matrimonium modo licito, v. g. in primo bimestri per ingressum Religionis, vel aliàs per justum divortium: Simili enim ratione læderetur Matrimonii libertas; Atque hæc satis sit innuisse, nam cætera vide apud Sanch. & Aversam, nec omitas legere, quæ dicam infra c. 4.

3. Ne tamen intermiscuas pœnam cum Arrha, vel cum Sponsalitia largitate; Arrha enim est, quæ actu traditur inter promittentes ad securitatem matrimonii in hunc ferè modum: *Ego promitto, Nuptias me tecum contracturum, & in Arrham, id est in securitatem mea promissionis, consigno tibi centum, ut, si ego à promissione resiliam, tua sint, si vero tu resilias, reddas mihi illa. Et insuper, in pœnam, addas alteram tantum, id est alia centum, quod iura vocant Duplum.* Hæc est Arrha, quam certè eadem iura concedunt in sponsalibus, quando Arrham recipiens est maior 25. annis, posse iterum procedi ad pœnam reddendi triplum, vel quadruplum, id est, ducenta alia, vel trecenta, sed non ultra, id quæ ab iisdem maioribus viginti

quinque annis, signatè monet Textus. *c* Intellige autem, si resiliatur injustè, nam si justè rescindatur promissio, & Matrimonium non contrahatur ex justa causa, Arrha nequaquam amittitur, sed restituenda est suo domino, sicuti etiam restituenda est ei, qui illam dedit, si Matrimonium celebretur; sunt enim Arrhæ quasi pignora, quæ, promissione completa, redire ad suum dominum debent. Arrham autem posse dari in quacunque quantitate,

etiam in re immobili, & etiam ab utroque contrahente, rectè contra Bartholum, & alios, docent Sanc. *d* & Hurtadus alios citantes.

G. Hurt. 4. At verò pœna non traditur actu, sed in hunc ferè modum: *Ego tibi promitto futurum Matrimonium, tu mihi: sub pœna, ut qui promissionem suo debito tempore non implebit,*

solvitur sit aureos centum. Vides pœnam non solvi statim, Arrham verò statim tradi? Arrham igitur, ut dixi, in sponsalibus iura permittunt, pœnam verò nequaquam. Cur autem illam permittant, non verò hanc, difficile est indagare, & nobis id prolixius inquirendi orium non est. Videatur de hoc, e de quæ aliis minutionibus quaestionibus pertinentibus ad Arrham, Sanc. *f* Aversa, *g* Hurtadus, *h* alii quæ.

5. Pignus autem, ut etiam fidejussor, si detur in securitatem Arrhæ, poterit, (inquit Sanc. *i* cit.) interponi in sponsalibus, non verò, si detur in securitatem solvendi pœnam. Ratio est (inquit) quia accessorium sequitur naturam principalis; quare, sicuti prohibetur pœna, & non Arrha, sic prohibetur pignus, quod sit accessorium ad securitatem pœnæ, non verò, quod sit accessorium ad securitatem Arrhæ. Hæc Sanch. Verum, quia semper pignus (si rectè expendas, ut expendit Aversa) succedit loco pœnæ, non verò fidejussor; ideo absolute tenendū est, non posse in sponsalibus interponi pignus, posse fidejussorem.

6. Denique sponsalitia largitas est donatio, quam intuitu futuri Matrimonii solent Sponsi invicem facere liberaliter, de qua propria erit suo loco tractatio.

7. In his pœnis, & arrhis, ne iterum ad eam cum molestia reverti cogar, advertè duo. Alterum, etiam si pœna possit validè apponi in sponsalibus; tamen non esset ea ante Judicis sententiam solvenda; quia pœnæ ejusmodi temporales non obligant, ex probabilissima opinione, antequam Judex sententiam de illis ferat. At verò ipsa Arrha, etiam ante ipsam sententiã, est in conscientia foro reddenda à resiliante injustè, quia ejus non est. Sed duplex, triplum, quadruplum, non esse in conscientia solvendum, nisi post sententiam, docet Sanc.

l quia horum solutio habet rationem pœnæ. Quamvis esse solvendum in conscientia ante sententiam, doceat Pontius *m* (hunc sequuntur alii plures cum Aversa *n* eos citante) maxime petente parte, saltem, quando intentio promittentiū fuit, ut statim ejusmodi duplum solveretur, quia tunc id requirit expressa conventio sponsoꝝ. Video, utramque sententiam esse probabilem, sed mihi probabilior est illa prior, quia se obligantes ad pœnam, cujus rationem habet hæc dupli solutio, ut notat Sanc. ibidè, saltem regulariter, præsumunt,

a Sanc. lib.

2. de matr. d. 30. nu. 8.

b Num. 9.

c L. fin. C. de Sponsalibus.

d Sanc. lib.

1. matr. d. 35. nu. 9.

G. Hurt.

diff. 19.

se obligare ad eam juxta naturam ipsius pœ-næ, quæ est, illam non deberi nisi post sententiam.

Alterum. Si apposita fuisset pœna in sponsalibus (utique contra leges, quod tamen per se non puto, esse, nisi culpam venialem, ut tenet Sanc. a quicquid dicat Bonac. b qui putat, esse mortalem) & Sponsus, vel Sponsa illam pœnam exegisset à frangente fidem, obli-garetur ne huic fidem frangenti illam restituere?

Respondeo, Sanc. c quem sequuntur Les-sius, & Coninek. apud Hurtadum d docet, non obligari, sed posse in conscientia illam si-bi retinere, donec juridicè ad restituendum condemnatur, quia jura irritantia hanc pœnam, solum videntur denegare actionem pe-rendi, & obligationem solvendi, non autem impedire translationem domini in eum, qui illam se ipsa exegit: Sicuti contingit in solu-tione facta legatario, cui aliquid relictum est per Testamentum minus solemne, & sicuti evenit lucranti in ludo pecunia credita, lo-quendo de jure communi. At vero Hurtad.

(cum quo profusus sentio) docet, obligari reddere, nec posse in conscientia illam sibi re-tinere. Ratio mihi efficax est, quia nullus ad-est titulus, quo transferri possit dominium il-lius rei in recipientem, is enim recipit ob pœ-nam; at hæc jam manifestè irritata est per leges, quæ irritatio non habetur in dicto le-gato, ludoque; Aptius ergo pro nostra sen-tentia est exemplum de usurario, & latrone; sicuti enim hi retinere non possunt pecu-niam sibi extortam, quamvis cum juramento, promissam, & deinde traditam, quia ejusmo-di promissio non affert titulum justum, ita in casu nostro.

§. IV.

Quid sint sponsalia ficta, & quam obli-gationem inducunt?

Promittit Primo, quis ore tenus, se du-cturum Bertam, sed sine animo pro-mittendi, vel sine animo se obligandi. Secun-do, promittit alius ore, & animo promittendi, seque obligandi, sed sine animo exequendi. Tertio, promittit denique alius nihil con-siderans; præscindit enim ab animo promit-tendi, vel se obligandi, vel exequendi. In his

ergo nos quærimus, ad quid nam hic oblige-tur? id enim est, quærere de sponsalibus fi-ctis.

Promissio sine animo promittendi, vel se obligandi.

2. Quoad primum. Dico Primo, si ve strineas cum Sanc. ut vidimus §. 2. n. 2. pro-missionem externam solitarie sumptam sine voluntate se obligandi non esse veram pro-missionem, si ve multo magis cum Pontio, ff Pont. l. 2. esse promissionem veram, immo & verum contractum, quem tamen ego, alibi rejicio.

Dico, inquam, te semper peccare mortali-ter, si sic fictè spondeas, obligationemq; con-trahis restituendi damna, si quæ ex ejusmodi ficta sponsione consequantur. Quod pecces mortaliter, ratio est, quia decipis proximum in re gravi. Nam ideo alter se putat obliga-tum ad Matrimonium, & ut talem se gerit, quia supponit obligationem tuam. Hinc re-ctè colligit Sanc. g non peccare mortaliter eum, qui solum ex parte sua fictè promitteret abiq; promissione mutua alterius partis, & abiq; alio damno hujus alterius partis: quia tunc non adest dicta repromissio, qua se alteri obligatum sentit, quicquid dicat Aversa h h Aver. q. putans, semper peccare mortaliter. Quod obligeris ad damna ratio est, quia eorum tu causa es deceptione tua, ut supponimus.

3. Dico Secundo. Per ejusmodi promissio-nem sine animo promittendi, vel sine animo se obligandi non haberi vera sponsalia: Patet ex dictis, quia ad sponsalia, ut nuper docui-mus, requiritur promissio, & obligatio dans promissario jus Justitiæ ad futuras Nuptias: at ea promissio, quæ excludit animum pro-mittendi, vel se obligandi dare jus Justitiæ nequaquam potest. Ita Sanc. i aliique.

4. Dico Tertio, etiam si addatur ejusmodi fictæ promissioni juramentum, nec verum esse contractum, nec vera sponsalia: Ratio est, quia (ut notat Sanct. Tho. apud Sanc. k) T. 2. de Ro-juramentum ex sui ratione non obligat, nisi juxta Jurantis intentionem. Cum ergo is, de quo loquimur, intentionem non habeat se obli-gandi, obligare se per ejusmodi juramen-tum non poterit.

5. Dices. Si ficta promissio etiam jurata jus Justitiæ non tribuit, nec vera sponsalia constituit, undè ergo fictè promittens obli-gatur?

gatur ex iustitia ad refarcienda damna ex-
ejusmodi promissionereredundantia?

Respondeo. Concedo, ex hac ficta promif-
sione non oriri jus iustitiæ, nec obligatio-
nem ex ipsa promissione; seu contractu; ficta
enim promissio, nec vera promissio est, nec
verus contractus, sed ajo, oriri ex fictione ip-
sa; Cum enim fictio prædicta sit causa, ut sup-
ponimus, damni, debet omnino damnum ex
radice damnificationis refarciri.

6. Instas. Ergo hinc sequitur, ut si nul-
lum damnum sequatur alteri, ad nihil tenea-
tur fecte promittens, esto peccaverit; ut di-
ctum est.

a Sanc. l. 1 Respondeo. Ita docet Sanc. *a* quando
mat. d. 10. promissio facta est gratis, id est sine repro-
num. 1. missione alterius, & non interveniat fractio iu-
ramenti. At, si facta est mutua promissio,
id est, te fecte promittente, alter vero animo
repromisit, urget magis instantia facta, &
potest esse duplex difficultas. Prima, an
quando nullum damnum subsequitur est,
& nihil aliud additur, subnascatur obligatio
adimplendi promissionem fictam? Secunda,
an si præter fictam promissionem accedat a-
liud v. g. Desforatio Puellæ, cui Desforator
fecte promiserit conjugium, aliqua subnasca-
tur obligatio?

Respondeo, circa hanc posteriorem diffi-
cultatem de Desforatore, quoad obligatio-
nem ad conjugium pluribus alibi *b* dixi, &
3. a. n. 2. 6. potest item videri Sanc. *c* alii que.

c Sanc. l. c. 8. Circa priorem vero, quæ est hujus loci.
à num. 2. assero cum eodem Sanc. *d* esse probabile, te-
Hurt. disp. neri fecte promittentem ad contrahendum ma-
1. de mat. trimonium cum Sponsa v. g. decepta, sed ad-
diff. 12. do cum eodem Sanchez, esse probabilius, non
Ave. de teneri. Ratio hujus additi est, quia, quam vis
mat. q. 8. peccaverit Deceptor contra iustitiam; ra-
sec. 2. Ver. men deceptio, dum nullius damni causa fuit,
Nec obstat. mansit in intentione, nec habuit effectum,
d Sanc. l. c. undè non apparet aliquid, quod sit restituend-
15. & 16. dum, & sanè cum promissio ficta verè non sit
promissio, sequitur, nec promissionem dece-
ptæ fuisse veram promissionem (hæc enim
supponit veram promissionem alterius) qua-
rè remaneret, quod, nec decepta sit obligata
ad matrimonium. Si ergo decepta libera re-
manet, liber etiam remanebit deceptor à ne-
cessaria obligatione illam ducendi. Sicuti, si
fecte tibi promitterem Romam adire, quando

mihî dederis centum aureos: Si ego nolim
adire, undè tu mihî nihil des, esto, te fefelle-
rim fecte promittendo, tamen, nec tu mihî,
nec ego tibi aliquid debeo, præscindendo ab
alio damno, v. l. injuria, ut certè præscindi-
mus in casu nostro.

9. Quæres. Quid Primo, si, omnibus ex-
pensis, dubium esset, an fuerint contracta ve-
ra sponsalia? Quid Secundo, si dubium esset,
an quando ea quis contraxit, animum verum
habuerit se obligandi, teneatur ne ad illam?

10. Respondeo. In priori casu in foro
conscientiæ non e teneatur: quia melior est e *Leand.*
conditio certæ libertatis ipsius, quæ, ut alibi *d. 1. de ma.*
sæpè dictum est, à dubia promissione vincit *q. 47. 2. un.*
non potest. In posteriore casu Sanc. *f* docet, *Sanc. Hirs.*
obligari ad servandam promissionem, quia *Boo. Pent.*
jam possidet promissio, quam certo quis ad- *alij que.*
hibuit. Verum in eodem conscientiæ foro *f Sanc. l. c.*
(præscindendo à damno, quod fortè nascatur *mat. d. 9. n.*
alteri Sponso ex tali promissione, hoc enim *12. & con-*
certum est esse restituendum) cur non possit *muniter*
dici; etiam in hoc posteriore casu non possi- *ap. emul.*
dere promissionem, quia de ipsa, an vera, & *Leand.*
obligans fuerit, dubitatur, undè de ejus sub-
stantia non constat? Id in simili, ne contra
communem doctrinam ire videremur, aliis
discutiendum reliquimus alibi. *g Idem ergo* *Lib. 1. in*
nunc faciamus. *Doc. c. 3. 3.*

Promissio sine animo exequendi.

11. Quoad secundum de eo scilicet, qui
ore promittit, & insuper animo promittendi,
seque obligandi, sed animo non exequendi.
Dico primo, cum peccare mortaliter, quia
habet animum non adimplendi id, ad quod
se graviter obligat. Dico Secundo, eundem
obligari ad futurum matrimonium. Ratio
est, quia hæc sunt vera sponsalia, cum in his
clare intercedat mutua promissio. Ita Sanc. *h* *Sanc. l. c.*
& aliquid simile esse in Voto, nos contra Va- *mat. d. 9.*
sentiam diximus, cum de *i* Voto. *nu. 1.*

Promissio præscindens ab animo se obli-
gandi, &c. *i Lib. 3. in*
Dec. c. 12.
§. 1. nu. 4.

12. Quoad tertium, de eo, qui promittit
præscindendo ab obligatione, est diligenter
distinguendum. Si enim is novit, quid sit
promittere Nuptias, vel promittit juxta mo-
rem

rem communem, quo solent sponsalia promitti, sicuti non peccat, sic obligatur stare promissis, utraque contrahit sponsalia. Ratio est, quia sic se implicite obligavit; dum enim sic promissit, nec contrarium expressit, implicite voluit totum illud, quod in tali promissione involuitur, involuitur autem obligatio contrahendi matrimonium.

13. Verum, si ex una parte præcise se habuit, & ex alia non novit, eam promissionem asserere dictam obligationem, nec voluit facere, quod alii solent, cum nec implicite, nec explicite se obligaverit, vera sponsalia non contraxit, & consequenter ad illa servanda non obligatur. Ita ibidem insinuat Sanchez, & nos latius explicuimus dicto §. 1. præsertim à nu. 5. Supponimus autem hic, bona fide hunc processisse: nam, si mala fide, ut alterum deciperet, sic se fecit, recurrit doctrina de fide promittente paulo superius allata.

CAPUT II.

De quibusdam conditionibus requisitis in Sponsalibus.

Præter ea, quæ hæcenus dicta sunt, debent sponsalia esse. Primo, Voluntaria. Secundo, Non extorta Metu. Tertio, Signo certo expressa. Quarto, Non necessario aliis, sed solum Sponsis, manifesta. Quinto, absoluta, non conditionata.

§. I.

Sponsalia Voluntaria esse debent.

Ubi

DE ERRORE, DECEPTIONE,
Ignorantia forte intercurentibus in illis.

1. Quod ad Sponsalia requiratur libertas, & plena deliberatio, nec sufficiat semiplena, potius est, tanquam res clara, supponendum, quam probandum. Cum enim sponsalia obligent ad mortale, eam petere debent advertentiam, quæ ad mortale requiritur, quæ non est, nisi plena, & perfecta. Sed quæ tandem est hæc?

Respondeo, esse eam, qua intellectus sine ullo errore, aut ignorantia apprehendit rem, & sufficienter advertit, sit ne bona, vel mala, seu advertit, quænam in sua natura illa sit.

Sanc. a Pont. b

a Sanc. l. 1.

2. Hinc neque ab eo, qui usu rationis careat, etiam si sit septemnio major, neque à furioso, neque ab ebrio, immo, neque ab iracundo, vel valde cupiente, quando ira, & cupiditas, ita privat hominem usu rationis, ut

matr. d. 8. n. 2. & 5. Pont. l. 4. matr. c. 1.

impediat advertentiam requisitam ad mortale (quod certe rarissimum est) valida sponsalia, sicuti, nec validum Matrimonium, inveniuntur. Sanc. Hurtad. Pontius, Becanus, alii que apud Leandr. c

c Leandr. d.

3. Quoniam vero ignorantia, deceptio, error minuunt voluntarium, quibus aliquando tollunt, idèd, pro re nostra, de illis aliqua hic sunt adnotanda.

1. de matr. qu. 18.

4. Primò. Si error sit ejusmodi, ut sufficeret ad reddendum irritum Matrimonium, qualis est error personæ, & conditionis servilis, sine dubio reddit irrita, etiam sponsalia. Si vero error sit circa alias qualitates Sponsi, vel Sponsæ, quæ sint tales, quæ sufficerent ad rescindenda sponsalia, quando post illa supervenirent (de qua die mox) saltem dat Jus ad rescindenda sponsalia facta per dictum errorem, quo illa qualitates tunc non advertentur, rescindenda, inquam, modo mox dicendo num. 8.

d Infra c. 5. §. 7. & 8.

5. Secundò. Si altera pars v. g. Sponsus dolo, & fraude Sponsam decept in prædictis qualitatibus, & hic dolus dedit causam contractui, scilicet, hoc dolo inducta Sponsa consensit, nulla sunt sponsalia ex Averfa loco, mox citando, sed contrarium tenet cum Lessio, & aliis Coninck. e An autem remaneat decipiens ex parte sua, saltem in vim promissionis obligatus, ad standum sponsalibus, si decepta id requirit, idem dic, quod de intercurentiente metum ad eadem sponsalia ex torquenda, infra f dicemus. Quod si circa eadem qualitates, nec Sponsus, nec Sponsa decept, sed iis nescientibus, decept alius, non sunt irrita sponsalia: ex hac tamen causa possunt justè rescindi modo mox dicendo nu. 8. ita Averfa. g

e Conin. d.

23. de spõ-

sal. dissol. dub. 9. n.

73. Infra §. 2. num. 13.

num. 13.

6. Tertio. Si ex ignorantia, vel imprudentia seipsum Sponsus decept in prædictis qualitatibus, pari modo valida erunt spon-

g Aver. de matr. q. 8. sec. 4.

sponsalia, sed parimodo ex hac etiam causa rescindi possunt. Idem ibidem.

7. Quarto. Quando error, vel dolus in iisdem qualitatibus intercessit, sed non inde inductus est Sponsus, vel Sponsa ad contrahendum (qui error apud Theologos, & Juristas dicitur comitans) valida sunt sponsalia; quia non sunt contracta ex vi illius erroris, vel doli.

8. Quid si dubitat, An verè contraxerit ob qualitates, circa quas fuit error, vel dolus?

Respondeo, si ex qualitates erant tam graves, ut sufficeret ad sponsalia dissolvenda, de quibus quidem qualitatibus hic loquimur, non debet se tenere obligatum ad sponsalia, quia nisi ipsi clarè constet, se verè, etiam cum illa cognitione, sponsalia inire voluisse, potest, se tenere, tanquam inductum ad illa ex eo errore, vel dolo.

9. Quæres. Si in aliquibus ex dictis casibus sponsalia valida sic contracta, possunt facillè rescindi (id quod, ut Doctores notant, non solum ministerio Judicis, verum etiam ab ipsa parte errante, vel decepta, fieri per meram suam voluntatem potest, quæ scilicet jure suo resistit à sponsalibus sic initis) si, inquam, tam facillè rescindi possunt, quid interest, quoad praxim scire, an sponsalia sint valida, nec ne?

10. Respondeo, multum sanè interesse, nam, si ipso jure sunt valida, quamvis statim rescindenda, pariant impedimentum publicæ honestatis, id est, una pars non potest contrahere Matrimonium cum consanguineis in primo gradu conjunctis cum alia parte, juxta Decretum Tridentini, quod impedimentum non pariunt; si sint invalida. Idem dic de jure ad amplexus, & oscula, donec rescindantur, quæ duo in simili innui etiam supra.

^a Supra
c. 1. §. 2.
n. 3.

§. II.

Non extorta metu.

1. **M**etus potest esse Primò, vel injustè incussus ad extorquenda sponsalia, vel justè. Secundò, vel gravis, quæ dicitur cadens in constantem virum, vel levis. Tertiò, potest incui, vel ad extorquenda, ut dictum est, sponsalia, vel ad aliquid aliud ut

si inimicus mortem alicui minaretur, & is ex se, & liberè eligeret inire sponsalia cum inimici sorore, ut mortem sic effugeret. Quarto, vel incussus ab extrinseca causa libera v. g. à Parente, à Judice, ab Inimico, Vel ab extrinseca causa necessaria v. g. ab infirmitate, tempestate apprehensione infirmi, undè quis moveatur ad sponsandam v. g. suam concubinam. Nota autem metum illum, qui causatur à prædicta causa extrinseca necessaria, vere esse, & dici metum ab intrinseco, vere enim is, qui movet te ad Matrimonium promittendum, est tuus timor conceptus ex infirmitate, naufragio, gehenna.

Has metuum Classes distinctè explicui, Lib. 1. in Decal. c. 2. §. 5.

Metus gravis injustè incussus, quomodo sponsalia irrijet?

2. Hic, sive à parte, sive ab aliis incussus ad extorquenda sponsalia, reddunt ipsa, non solum Jure b Ecclesiastico, sed etiam Jure naturæ nulla; Ita sustinui loco cit. & rationem satis efficacem (ut mihi videretur) attuli, loquendo ibi de omni contractu afferente obligationem Justitiæ, & loquendo de Matrimonio: at certè eadem est ratio, nunc de sponsalibus. Videatur locus, e ne actum agere hic cogamur.

3. Quod autem saltem ex Jure Ecclesiastico sint nulla prædicta meticulosa sponsalia, est communior opinio apud d Sanchez, idemque, etiam si essent juramento firmata, ita, ut non sit opus relaxatione juramenti, ad ea non servanda, ut idem docet, e quem sequitur Diana, f & Averfa g alios citans.

Metus gravis justè incussus.

4. Hic incussus ad extorquenda sponsalia, ut si v. g. Judex tibi dicat, qui homicidium commisisti, Nisi respondeas Bertam, te justè ad triv. mos, vel ad mortem, propter homicidium commissum condemnabo, non reddi sponsalia nulla. Sicuti, nec per similem metum, nullum reddi Matrimonium, nos loco citato diximus, & dicemus infra k suo loco, militat enim eadem ratio ibidem dicta; Et quamvis Bonacina ibidem à me citatus doceat, metu hoc justo, invalidum reddi matrimonium, §. 2.

monium, ob perfectam libertatem, quam Matrimonium, quod est ex se indissolubile, requirit, tamen idem dicere nequaquam poterit de sponsalibus, quæ ex se indissolubilia non sunt, sed rescindi, ex supervenientibus causis possunt.

Metus levis, sive justè, sive injustè incussus.

5. Hic non reddit irrita sponsalia: Ita qui apud Averlam; a & nos item loco citato §. 6. Idem iustinimus de Matrimonio, eadem autem est ratio de sponsalibus. Monui tamen ibidem, saltem propter auctoritatem extrinsecam, esse probabilè, quod sponsalia metu levi iusto extorta sint valida, sed irritanda, etiam propria auctoritate; cum enim (ut Sanchez b) altera pars in conscientia teneatur relaxare fidem hoc metu extortam, poterit ipsa et vim patiens pari modo in conscientia resumere fidem à se datam; idque, etiam si sponsalia juramento firmata fuerint, modo tamen Absolutionem juramenti obtinuerit, ut idem notat. c In foro externo non dari actionem huic patienti metum levem, sive justum, sive injustum, ibidem monui.

Metus injustus non incussus ad extorquenda sponsalia, sed ad aliud.

6. Hic non irritat sponsalia, neque ex solo hoc capite, nisi alia rationabilis superveniat causa, irritari possunt. Ita colligitur d Sanc. l. 4 ex iis, quæ habet Sanchez. d & ex iis, quæ nos loco cit. §. 5. n. 12. diximus, dum docuimus matrimonium hoc modo celebratum esse validum, quia non ex vi metu; sed ex propria voluntate in illa occasione metus, eligitur Matrimonium, quare sponsalia inita ex metu illo mortis ab inimico incusso ob alium finem, quem num. 1. tertio loco explicui, valida sunt.

Metus quicumque, sive gravis, sive levis incussus à causa extrinseca non libera.

7. Hic pari modo non irritat sponsalia; unde sponsalia, quæ num. 1. exempli causa attulimus contra cta ex metu naufragii, &c. valida sunt. Ratio est, quia tunc homo à se-

ipso, non ab alio impulsus, eligit, tanquam medium sui boni, illa sponsalia. Lege Sanc. e e Sanc. l. 4 & nos idem dicemus de Matrimonio infra c. mat. d. 11. §. 2. num. 3.

Obligatio incusantis metum.

8. Inquires. Cum certum sit, illam partem, quæ metum gravem injustum passa est, posse licetè resilire à sponsalibus, quid dicendum de ea parte v. g. de Sponso; qui metum injustè incussit, seu, quo sciente, incussus est ab alio metus, ultra peccatum mortale, quia est injuria in re gravi, obligatur ne stare sponsalibus, si forte Sponsa, quæ metum passa est, velit Matrimonium contrahere?

9. Respondeo. Certum est Primo, non obligari ad Nuptias contrahendas ex vi justitiæ sponsalium, quia, jam dictum est, hæc sponsalia irrita esse.

10. Certum est Secundo, obligari ad reparandum omnia damna fortè inde consequuta sponsæ, multo magis, si adfuit violatio, de qua redistinctè f alibi locutus sum.

11. Superest ergo quæstio, An obligetur ad Nuptias, saltem ex vi fidelitatis, seu ex vi promissionis

12. Respondeo. Obligari, nisi aliquid superveniat, quod ab obligatione excuset, docet Averla, g sicuti idem Averla h docue- g Av. q. 3. rat, in Matrimonio meticulousè inito, eum, de ma. sec. qui metum injustè incussit, obligari ad ite- 4. V. Dum rum contrahendum valide Matrimonium, si vero, altera pars Matrimonium ratificari expo- h Idem c. let. 4. sec. 2. §.

13. Sed non obligari, colligitur ex Ca- Est que. st. apalao, i & ex Sanc. k quatenus hi pro- i Cast. d. 2. babilius reputant, incusantem metum ad ip- de spons. sum Matrimonium extorquendum, non o- pu. 12. n. 2. bligari in foro conscientia, donec per Judi- k Sanc. l. 4. cem condemnetur, ad illud ratificandum, mat. d. 15. etiam si altera pars metum passa ratificatum num. 5. velit: Nam ex hoc colligitur, quod multo probabilius idem reputabunt in sponsalibus, propter paritatem, immo majoritatem rationis. Ratio præcipua hujus doctrinae est; quia in contractu oneroso, cum ex sua natura ipse sit ex utraque parte obligatorius, certè, ut servetur æqualitas, aut utraque pars obligata remanere debet, aut neutra. Cum igitur certum sit, in casibus positis, partem, quæ metum passa est non

Bbb rema-

f Lib. 7. in Decal. c. 5. §. 3. à nu. præfert. 45

g Av. q. 3. de ma. sec. 4. V. Dum h Idem c. 4. sec. 2. §.

i Cast. d. 2. de spons. pu. 12. n. 2. k Sanc. l. 4. mat. d. 15. num. 5.

remanere obligatam, nec remanebit alia. Monoco tamen præ oculis semper habendum, quod diximus num. 10. & in Decalogo loco ibidem citato.

14. Quod diximus de incutiente metum, *Sanc. l. 1. dic. a* de decipiente, idemque dic de fictè con-

sentiente cum eadem monitione nu. 10. Ad-

de tamen, neutrum obligari ad aliquid, si mu-

tua fuit, & æqualis deceptio, vel fictio; quia

in injuriis datur compensatio, & deceptio

b Sanc. l. 1. deceptio eliditur. Lege Sanc. b Layman. c

matr. d. 10 & Boffium. d

præsertim

num. 11. Adnimadversio pro metu justè incusso

c Laym. li. a legæ.

§. 11. 10. p.

1. c. 1. n. 11.

d Boff. de

mat. c. 2.

n. 62.

15. Denique adverte sponsalia inita ex metu justè incusso per legem, ut si Index sic dicat, *Si non respondeas Berram (quam quia violasti, debes ex lege, & ex obligatione uxorem ducere) te in trimesis nudam;* adverte, inquam, sponsalia hæc, & valida esse, & rescindi non posse, quia ex nulla parte injuriam continent, ut ex dictis, & ex primo libro in Decal. lococit. colligitur.

§. III.

Signo certo expressa.

1. Quæcumque verba, signa, scriptura, nuntus, quibus Sponsus, & Sponsa determinatæ personæ significant promissionem reciprocam de futuris Nuptiis, sufficiunt ad constituenda sponsalia, si vè ea signa ejusmodi sint ex propria significatione, si vè ex consuetudine, si vè ex propria voluntate spondentium, si vè quocunque alio modo, dummodo, ut dixi, Sponsus, & Sponsa inter se significant, intelligantque promissionem; Cum enim sponsalia sint meras contractus civilis, factis sunt ea verba, vel signa, quæ internum consentum, seque obligandi intentionem sufficienter exprimant. Merito igitur Sanchez e ait, apud Indos illa verba: *Ego te ducam;* respondente alio. *Forse ego te ducam,* & illa verba apud Indos, *Sepeliam te, quando morieris.* Merito, inquam, ait, parere vera sponsalia; nam quamvis ex se hæc non sint determinata promissio, tamen ex usu illius regionis, animus spondendi Matrimonium expræatur.

c Sanc. l. 1. matr. d. 18. num. 2.

2. Idem dic, si post tractatum de sponsalibus addant Sponsi. *Placet:* vel quid simile, nam tunc ex circumstantiis, satis prædictus animus exprimitur.

3. Pari modo, si Sponsus v. g. dixit verba certo significantia promissionem, & Sponsa respondeat. *Consentio. Volo,* vel quid simile; quia verba sequentia intelliguntur ad sensum præcedentium; nisi clarè contrarium explicetur.

4. Dixi autem nu. 1. (determinatæ personæ.) Nam sponsalia non constituentur, si personæ sint indeterminatæ, ut si quis ita dicat. *Accipio in Sponsam meam unam ex his tribus filiabus tuis:* quia; sic, incerta est promissio, cum nesciatur, in quam ex filiis terminetur.

5. Ex dictis ergo, si constat affuisse intentionem spondendi, & Sponsus, ac Sponsa per illa signa, vel verba, quamvis ex se non sufficienter explicativa, satis promissionem mutuam cognoverint, vera enascuntur sponsalia, veramque in foro conscientiæ obligationem inducent.

6. In foro autem externo Index, cui intentio spondentium interna constare non potest, debet pronuciare juxta verba, vel signa externa. Quare, si ea mutuam promissionem significant, vel ex se, vel ex circumstantiis, vel ex consuetudine loci, pronuciabit valida sponsalia: si non significant, pronuciabit invalida; Si vero dubia est significatio, putò, debere à Judice ferri sententiam pro validitate sponsalium; quia in causâ Matrimonii judicandum semper à Judice est in ejus favorem, ut docet cum communi Sanchez, g qui tamen excipit, quando dubium oritur ex impedimento impotentiae. At causa sponsalium causa Matrimonii est. Quid in foro conscientiæ, sit in dubio dati consensus in matrimonium, sentiendum, meam sententiam h alibi proposui.

7. Jam vero his in univèrsum dictis, ipsa verba, vel signa certò, vel dubiè significantia, hic claritatis gratia in suas Clauses distributas subscribamus.

Verba,

Verba, qua certo constituunt Sponsalia.

8. Accipiam, vel ducam te, vel, v. g. Mariam, in meam, vel in Sponsam meam.
 9. Promitto, me ducturum te, vel, Mariam in crastinum.
 10. Accipiam, ducam te, vel, Mariam: Nam ex communi usu, subintelligitur, in uxorem.
 12. Non aliam, sed te ducam.
 13. Promitto, vel, me obligo, vel, do tibi fidem meam, quod te ducam.
 14. Sub fide mea te ducam.
 15. Habeas me infidum, nisi te ducam.
 16. Ego te accipio in uxorem. Et altera respondeat, Ego te accipiam in virum, constituunt sponsalia. Nam licet illud Sponsi, Accipio, significet de presenti; unde videatur per hæc verba constitui Matrimonium: tamen illa expressio Sponsæ respondentis per futurum, ostendit, consensum esse de futuro; atque aded constituuntur sponsalia, non verò Matrimonium.

Verba, qua certo non constituunt Sponsalia, sed potius Matrimonium.

17. Accipio te in meam.
 18. Habeo te in uxorem.
 19. Providebo tibi, sicuti uxori. Sed vide num. 28.
 20. Ex nunc reputo te uxorem, seu, in uxorem meam.
 21. Ex nunc, vel, semper, vel, omnibus diebus vita mea, vel, posthac, vel, ab hoc tempore habeo te, tenebo te pro uxore, tractabo te, providebo tibi, ut uxori. Posthac, vel, ex nunc eris mea.
 Prædictæ formulæ, exprimente uxore simili modo suam consensum, non constituunt sponsalia, nam constituunt Matrimonium, quia sic explicatur consensus de presenti. Cum autem in ultima ex prædictis non additur illud ex nunc, posthac, vel, semper, dubia res est, de qua mox numero 28.
 22. Volo te in uxorem: Volo te in virum. Non constituunt sponsalia, sed Matrimonium, quia consensus est de presenti; Si autem dicatur Volo te ducere in uxorem, dubia res est, de qua num. 29.

23. Verba illa negativa: Nunquam aliam à te ducam, non inducunt sponsalia, nec Matrimonium; sed ad summum sic dicentes tenebuntur solum sub conditione, illam ducere, si aliquam ducere velint. Vide Sanch. a Sanc. l. 1. & Averfam. b Si dicatur. Nullam aliam ducam, nisi te, mox num. 31. explicabo. 19. nu. 5.
 24. Non aliam, nisi te ducam, Matrimonium constituit non sponsalia, quia sic exprimitur consensus de presenti. b Aver. q. 8. sec. 3. V. debet.

Verba, qua sub dubio constituunt sponsalia, nisi major expressio addatur.

25. Promitto, me desponsaturum te, vel Mariam.
 26. Te desponsabo.
 27. Tecum sponsalia contraham. Hæc tria afferunt incerta sponsalia, est tamen probabilius ex Sanc. c sponsalia non afferre, sunt enim solum promissio de sponsalibus contrahendis. d. 18. n. 13.
 28. Habebo, tenebo te, ut uxorem, providebo tibi, ut uxori, dubiæ sunt formulæ, an scilicet Matrimonium, an solum sponsalia constituant, quando non additur aliqua ex illis particulis dictis numero 21. ex nunc, semper, &c. Nihilominus Sanchez, d & Hurtadus, d Sanc. l. c. e citans Coninck, ajunt, probabilius esse, quod sine illis particulis constituant sponsalia, quia ex se hæc verba respiciunt futurum. d. 1. de ma. Rectè, ex se (ajunt) nam constituent Matrimonium, si consuetudo loci, vel tractatus antecedens de Matrimonio, vel quid simile efficiat, ut ea verba significant consensum de presenti, quæ consideratio semper in hac materia adhibenda est, ut universim innui numero primo, secundo, & tertio. Ex quo conciliatur, quod diximus numero 19. de illa formula (providebo tibi, ut uxori) & quod hic dicimus, de eadem; hic enim, ut probabilius asserimus per eam ex se constitui sponsalia, ibi autem diximus constitui Matrimonium, sed intelligendum est non ex se, sed vel ex circumstantiis, vel ex usu regionis ad similitudinem ejus, quod numero primo attulimus de ea Indorum formula, quamvis per verbum futurum, Sepeliam te, &c. Illa item formula; mea eris, dubia est; Siquidem sensus potest esse, mea eris uxor, vel, mea eris sponsa. Sed mihi quidem longè probabilius

est, per eam constitui sponsalia, quia id notat illud futurum, (*eris*) quod tamen contrahi ad præsens, undè, & tunc constitui Matrimonium, si addatur *ex nunc, posthac, &c.* diximus eodem nu. 21. & idem, si similia addantur, ibidem diximus, de illis aliis formulis. *habebo te, tenebo te pro uxore, &c.*

29. *Volo, vel placet* infinito adjunctum, sic, *volo, vel placet contrahere tecum, ducere, accipere te in uxorem:* pari modo *volo te habere, te tenere in uxorem,* dubia sunt verba. Constitu-

a *Sanc. l. c.* unt sponsalia ex Sanc. a quia ex se hæc verba satis verificantur, si ea proferens nolit nunc, illam esse suam, sed tempore futuro; verùm ab Hurtad. b hæc putantur verba, satis æquivoca, quia possunt significare merum dumtaxat desiderium promittendi; & atque aded Judex, qui intentionem, sic loquentium, non noscit; debet pronuciare (ait Hurtadus) per hæc verba, nec Matrimonium, nec sponsalia fuisse constituta. Lege etiam

c *Delug. l. Delugo. c.*

3. *Resp.*

30. *Accipio te in meam ex crastino, seu in crastinum,* non sponsalia, sed matrimonium constituere, docet Hurt. loc. cit. quia sensus est, *nunc volo, seu consentio, ut cras sis mea:* consensus ergo est, inquit; de præsentis, licet ex-

d *Sanc. l. c.* quiritio debeat esse eras. At d Sanc. ait, constituere sponsalia, quia ratione illius additi (*ex crastino, &c.*) promissio est de futuro. In certa igitur res hæc apparet mihi.

31. *Nullam aliam ducam, vel duco, nisi te, vel præter te, vel quam te,* nec sponsalia consti-

e *Sanc. ib.* tuere, nec Matrimonium, putant Sanc. s & Pontius. f Rem esse dubiam dicit Averfa. g Distinguit autem Hurt. b Si enim dicatur f *Pont. l. 2. duco: constituitur (ait) Matrimonium, si dicitur mat. c. 10. cam,* constituuntur sponsalia. Huic postreg *Av. q. 8. præsens exprimitur; per illud, ducam,* exprimitur futurus; nam propterea nu. 11. hanc posteriorem numerari inter formas constituentes sponsalia, & illam priorem num. 14. recensui inter constituentes Matrimonium.

Signa, qua Sponsalia constituunt.

32. Porrigere, & tangere sibi manus in signum fidei, & promissionis, quam sibi dant Sponsi de futuris Nuptiis,

33. Inmissio annuli in digitum, ad idem significandum.

34. Missio, & acceptatio munerum juxta morem Sponsorum, præcedente tractatu de Matrimonio.

Ex his vides non solum prædicta signa sola, sed nec ipsam copulam solam, constituere sponsalia, nisi supponatur tractatio de Nuptiis, vel quid simile; secus enim prædicta præstari possent animo fornicario.

35. Taciturnitas filii præsentis, quando Parentes, Tutores, vel curam illius loco Parentum gerentes Matrimonium ipsius promittunt, patit sponsalia. Parentes, inquam, Tutores, &c. non vero extranei; nam non assentior Pontio i assententi, & Dianæ k ju. i *Pont. l. 1. dicanti esse probabile, constitui sponsalia, c. 14. n. 7. etiam si extranei sint, qui promittunt; non as-* b *Dian. p. sentior, inquam, quia extranei carent aucto-* 3 *17. A. 16. ritate exprimenti aliorum consensum, & Ta-* 270. *citurnitas tunc dicti filii non præsumitur rationabiliter esse consensus, facile enim potest procedere ex eo, quod non curat, ea quæ dicti extranei ex se promittunt, cum non teneatur ipsis respondere.*

36. Si filius absens, vel infans, postea fiat præsens, vel septennis, quando ab iisdem Parentibus edissent promissionem pro ipso factam de ipsius Matrimonio, & ipse taceat, sponsalia item inicit. Ita Coninck; multo magis, si ratificet per verba, vel per cohabitationem, vel per oscula, & amplexus, vel per visitationem, vel per appellationem Sponsæ, vel per similia, sic enim est clara sponsalium approbatio, quod etiam definitur in Jure. m

S. I V.

Non necessario aliis manifesta.

x. **I**N hoc, inter alia multa Matrimonium differt à sponsalibus, quod post Tridentinum, Matrimonium invalide inicitur, nisi iniatur publicè, hoc est, coram Parocho, & Testibus, id, quod dicitur iniri Matrimonium in facie Ecclesiæ; At non, sic sponsalia; ad horum enim valorem satis est, si soli Sponsi inter se mutuam promissionem exhibeant. Quare sponsalia clandestina, & valida sunt, & nisi aliud mali immisceatur, licita, ut declaravit Sacra Congregatio apud Rebell. & Hurt. n *Decretum Tridentini* (ait Sacra Congregatio) *quod statuit, ut matrimonium fiat coram Parocho, & Testibus, non habet locum in nu. 65. Sponsalibus.* 2. Por-

2. Porro dubitabis : An Matrimonium ipsum clandestinum, quod est invalidum, ut Matrimonium, inducat tamen valida sponsalia, & sic, qui, absente Parocho, & Testibus, Matrimonium contraxit, obligetur iterum legitime contrahere, quasi tunc sponsalia contraxisset?

3. Respondeo. Vel agimus de Matrimonio clandestino contracto ab Impuberibus, vel à Puberibus: Pubertas acquiritur à viro, decimo quarto anno completo; à femina, duodecimo item completo.

4. De priore non est controversia. Sicut enim omnes docemus, Matrimonium clandestinum, ut etiam publicum, si contrahatur inter dictos Impuberes nullum esse, tum ratione impubertatis, quia tunc non sunt apti ad Matrimonium: tum ratione clandestinitatis, quia per Tridentinum, a Matrimonium clandestinum irritum est, & nullum: eodem modo cum Sanc. b docemus omnes, ejusmodi Matrimonium esse, in ratione sponsalium, validum, ita ut impuberes, qui clandestine

invalidum Matrimonium contraxerunt, tamen contraxerint vera sponsalia, & item resultaverit impedimentum publicæ honestatis. Ratio est, quia ejusmodi Matrimonium obligare, ut sponsalia, definitur *Caput c. finale, & C. unicum; d* & ratio definitionis fuit, quia quando actus includitur in eo, quod fit, si non valet eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo potest. At sponsalia satis manifestè includuntur in eo contractu clandestino.

Cum igitur ex alia parte Tridentinum solum annullaverit Matrimonium clandestinum, non verò clandestina sponsalia, sequitur, ea esse valida. Excipe, nisi prædicti expressè exclusiverint sponsalia, ut si dixissent: *Contrahimus Matrimonium, quod si Matrimonium non valet, nolumus obligare ad sponsalia*, nam tunc sponsalia inclusa nequaquam fuissent in illo clandestino Matrimonio.

5. De posteriori celebris est, & vulgata questio. An Matrimonium clandestinum inter puberes, cum non valeat post Tridentinum; ut Matrimonium, valeat, obligetque, ut sponsalia, sicuti modo diximus de clandestino inter impuberes.

6. Negat Sanch. e eumque sequitur Bona. Diana, f Becanus, Nava. alitque apud Aver. Innotuit in illis Tridentini verbis: *Ad sic, id est, clandestine contrahendum eos Sancta*

Synodus omnino inhabiles reddidit. Si enim essent habiles (ait Sanch.) ad sponsalia, non essent omnino inhabiles. Consumat, nam tunc solum, actus, si non valet, ut agitur, valet meliori modo, quo potest, quando est defectus ex parte causæ ethice, ut est in Matrimonio impuberum; at quando est defectus ex parte efficientis, & formæ, ut est in casu nostro, in quo Tridentinum inhabiles reddidit illas personas, & requirit publicitatem illam tanquam formam, corrumpit omnino totum actus; unde, quia ejusmodi actui resistit Jus Tridentini, non potest ex illo oriri obligatio sponsalium.

7. Præter citatos, hanc etiam sententiam sequitur Bossius, h citans pro eo 35. Doctores, addens non posse hoc Matrimonium, etiam si juratum fuerit, & etiam si accesserit postea copula, parere valida sponsalia, quia illud totum, quantum quantum est, est actus nullus ex Tridentino: ex actu autem nullo, nullus procedere potest effectus.

8. Nihilominus Aversa i citans pro se i Avera. q. Navarr. & præterea Cordubam, Cominck, 8. sec. 3. V. Layman, Rebellium; (quibus adde alios videtur apud Bossium k afferentes declarationem k Bossius Sacrae Congregationis) ait, valere saltem, ut sponsalia; æque profus, ac valet in impuberibus. Ratio potissima est; quia fundamentum, quo innixus est Sanchez, non videtur solidum, nam Tridentinum inhabiles omnino reddidit Fideles ad contrahendum Matrimonium clandestine, non verò sponsalia: scilicet, non abstulit vim obligationis per modum sponsalium imbibitam in Matrimonio clandestino, sed valorem dumtaxat Matrimonii de præsentis, Jus ergo Tridentini resistit contractui clandestino, ut Matrimonium est, non verò, ut est promissio sponsalium: Quare negandum est illud, quod asserunt San. in Confirmatione, nimirum, quod ea personæ, tunc sint inhabiles ad sponsalia, & quod tunc desit forma data à Tridentino; Tridentinum enim solum eas personas reddidit inhabiles, & eam formam dedit, pro Matrimonio tantum, non pro sponsalibus in eo contractu imbibitis.

9. Prior ex dictis sententiis videtur probabilior; quia, dum absolute loquitur Tridentinum, absolute nullum totum actum quoad omnes partes quomodoocunque imbibitas refellit, nihilominus posteriori probabilitatem suam ne denegemus.

Pen. l. 14. n. 7. Dian. 17. q. 10. 270.

Trid. sess. 24. c. 2. de matr. b Sanc. lib. 1. matr. d. 23. num. 5. e Caput fin. de De spons. Impuberum. d C. un. 8. Idem quoque eodem 2. 6.

Caput fin. de De spons. Impuberum. d C. un. 8. Idem quoque eodem 2. 6.

Sanc. l. c. 10. Diana p. 4. 3. r. 4. r. 58. Aver. l. c. mox citando. V. g. Innotuit in illis Tridentini verbis: Ad sic, id est, clandestine contrahendum eos Sancta

10. Quòd si clandestinè contrahentes habeant intentionem faciendi sponsalia, si non possint validum facere Matrimonium, etiam Sanchez, a concedit, tunc fieri valida sponsalia, sed magis consequenter negat Bossius, b quia sic contrahentes non promittunt sponsalia externis verbis, seu signis externis, sed solum internè, quod ex supradictis ad validitatem non sufficit; verba enim illa clandestini Matrimonii, cum actum omninò nullum, ex sententia Sanchez, & ipsius Bossii, contineant, videntur non posse intentionem promissionis sponsalium legitimè significare.

a Sanchez l. c. n. 6.
b Bossius l. c.

§. V.

Absoluta sponsalia, & non conditionata. Remissivè.

DE his agetur commodius cum de consensu ipsius Contractus Matrimonii, Deo favente, infra disputabimus.

Infra Tr. 4. de Consensu c. 5.

CAPUT III.

Quis possit Sponsalia contrahere?

He solum duo difficultatem habent. Primò, an possit quis in quacunque ætate. Secundò, an possit quis impedimento aliquo laborans, validè inire sponsalia.

§. I.

Ætas, quando nam, irritat Sponsalia.

1. Quæstio potest esse Primò, de eo, qui septennium complevit, sed nondum est pubes. Secundò, de eo, qui illud non complevit.

De eo, qui septennium complevit.

Dico Primò. Qui septennium complevit, quamvis nondum pubes, validè, & licitè sponsalia contrahit, si usu rationis est compositus (nam impos rationis etiam septennio major, non est aptus ad sponsalia, ut supra vidimus.) Ita Sanctus Thomas, & omnesque fere Theologi, quidquid dicant Sylvester, & alii que perpauci, requirentes ad sponsalia eandem ætatem, quæ requiritur ad Matrimonium.

Ratio nostræ doctrinæ est; quia licet sit determinata ætas pro Matrimonio, pro quo jura requirunt pubertatem, scilicet duodecimum annum completum in fœminis; decimumquartum item completum in viro; tamen pro sponsalibus expressè conceditur sufficere, tum pro fœminis, tum pro viro septennium completum. Hujus autem rei congruentia est; quia ad matrimonium, quod ex se est indissolubile, maturiore opus est iudicio, quàm ad sponsalia, quæ rescindi ex multis causis possunt.

De eo, qui septennium non complevit.

2. Dico Secundò. Minor septennio carens usu rationis invalidè inire sponsalia. Patet id ex dictis, supra, g & habetur in jure. h

3. Dico tamen Tertio. Idem minor septennio, si usu rationis poleat; etiam si cum usu per miraculum recepisset, validè, & licitè contrahit sponsalia. Hoc dictum magis est controversum, quàm præcedens; nam aliqui cum Averfa, i requirunt, præter usum rationis, ætatem septennii completi; Aliqui apud Dianam, k & apud eandem Averfam, l præter dictum usum, requirunt ætatem, saltem proximam septennio. Sed nos cum Sanchez, m Pontio, n & Leandro, o requirimus usum solum rationis, fatemur tamen propter aliquos Textus, quos prædicti Doctores inducunt, ipsorum sententiam esse probabilem. Ratio nostra potissima est; quia quando Jus, sive concedit, sive præscribit pro sponsalibus septennium; Ideò præscribit quia tunc præsumit in Sponsis usum rationis necessariam ad illa contrahenda: prorsus sicuti, ideò præscribit ætatem pubertatis pro Matrimonio; quia tunc præsumit potentiam ad generandum; Si ergo jam habetur sufficiens usus rationis ante septennium, sufficienter Jura servabuntur, sicuti proportionaliter jura, quæ requirunt pubertatem pro Matrimonio, sufficienter servantur etiam ante pubertatem, quando ante illam constat, quòd malitia suppleat ætatem, ut cum communi docet idem Sanchez. p

4. Illud est notandum cum eodem, q ante septennium non esse sponsalia, nisi appareat, & in foro externo, nisi probetur Sponsos esse compotes usus rationis, sed, post septem-

septennium completum, esse sponsalia; nisi appareat, seu probetur, eos rationis non esse capaces. Ratio est; quia post septennium præsumitur usus rationis; antea verò præsumitur carentia usus rationis.

§. Dixi, validè, & licitè, Et quidem, quod validè, jam probatum est, quod verò etiam licitè, probatur: quia, si ex una parte ea sunt valida, ut vidimus, cum ex alia parte nullum jus sit in contrarium, non est, unde oriri debeat culpa, sive venialis, sive mortalis: & certe licet à Pontio a putetur, inire Matrimonium ante pubertatem esse mortale, quod negat Sanch. b (intellige, quando initur excedendum post pubertatem) tamen utriusque conveniunt, non esse peccatum sponsalia contrahere, ante septennium. Consonat in utroque dicto Leander. c

6. Dices. Qui pollens ratione sponsalia celebrat ante septennium, immò etiam post, sed ante pubertatem, potest deinde statim, ac pubertatem attigerit ex sua mera voluntate illa dissolvere, ut mox dicemus, & docet Sanc. d ergo videtur illicitum esse, ea tunc contrahere. Probatur consequentia, quia Sponsis conceduntur ex probabili sententia oscula, & amplexus; at illicitum videtur; ipsis hæc concedi propter sponsalia, & deinde eisdem liberè eadem sponsalia posse dissolvere.

7. Respondeo, cum Aversa, e etiam ex voluntate utriusque possunt rescindi sponsalia inita inter puberes, ut infra videbimus, & tamen his eadem oscula, & amplexus conceduntur. Ergo argumentum hoc ab omnibus est dissolvendum. Dissolvi autem facile potest, quia inconveniens non est, jus osculandi tam diu durare, quam diu durant sponsalia, quibus rescissis, deperdatur & Jus: Sicuti durante contractu v. g. census, adest Jus in Creditore exigendi pensionem, quo tamen rescisso, & Jus exigendi rescinditur.

§. II.

Impedimenta, quibus contrahentes, fortè laborant, an irritent Sponsalia?

I. AN Titius, & Berta consanguinei, antequam obtineant dispensationem, sint habiles ad contrahenda validè sponsalia? Quod est querere, an impedimentis dirimen-

tibus affecti à validitate sponsalium repellantur, sicuti repelluntur à validitate Matrimonii? Rursus, an Antonius Voto simplici Castitatis affectus, sit aptus ad eadem contrahenda: quod est querere, an impedimentis non dirimentibus laborantes validè celebrent sponsalia?

2. Dico Primò, cum Aversa f esse probabilius, Titium prædictum cum Berta esse secundum præsentem statum inhabilem ad validè sponsalium. Probatur, quia non potest validè se quis obligare ad illud, quod ponere ex se non potest; ergo, qui non valet propter impedimentum dirimens (quod certè ipse non potest ex se tollere) Matrimonium contrahere, nec promittere illud per sponsalia valebit.

Dixi (secundum præsentem statum) propter ea, quæ mox addam n. 5.

3. Dico Secundò, cum eodem, prædictum Antonium non posse validè sponsalia, nec Matrimonium promittere. Ratio est, quia promissio etiam jurata faciendi rem malam non obligat; unde non est vera promissio, atque adeò, nec sponsalia. At Antonius Voto dicto ligatus, promitteret, per sponsalia violare Votum Castitatis: ergo, &c.

4. Hinc colligis, respectu sponsalium omnia impedimenta esse dirimentia, quia ex diversa via, altera explicata nu. 2. altera nu. 3. sponsalium promissio irrita redditur. Non sic quoad Matrimonium ipsum: nam dirimentia reddunt omnino nullum Matrimonium, at, solum impedientia non irritant matrimonium, sed inducunt dumtaxat peccatum in contrahentibus. Et quidem hujus secundi generis est dictum Votum simplex Castitatis, ut suo loco explicatum est, cum de impedimentis Matrimonii est disputatum.

5. Dico Tertiò, cum G. Hurr. h quæ hactenus diximus, hoc est, non fieri ab his impeditis vera sponsalia, & peccari ea attemptando, intelligi, si promissio referatur ad quodcunq; tempus, quo durat impedimentum, vel etiam, ut colligo ex Sanc. i si promissio ab impedito fiat, absolute, nam tunc promissio videtur referri ad quodeunque tempus. At dicto, valida fieri, & (ut idem Sanchez k notat) etiam licita, si referantur ad tempus, quo cessabit impedimentum, ut si quis consanguineus sic pronittat consanguinea: Nunc spon-

deo tibi futurae Nuptias, celebranda; post obtentam dispensationem: quo pacto certe sensus est conditionatus, hoc modo: *Spondeo, si Pontifex dispensaverit.* Ratio hujus doctrinae est, quia pro illo priori tempore viger inhabilitas, & impedimentum personae, unde, & peccati radix, si pro illo tempore promittas, non verò pro posteriore.

6. Hæc autem vera sponsalia, non sunt vera, pro tempore antè obtentam dispensationem, pro eo enim tempore, cum adhuc non sit posita conditio, deficit perfectus, & absolutus consensus, qui est omnino necessarius ad quemcumque contractum; sed sunt vera post conditionem adimpletam, pura post dispensationem impetratam; quia tunc, si nihil aliud obstat, purificata jam conditione, absolutus, (saltem ex probabili sententia mox num. 9. dicenda) redditur consensus.

7. Hinc fit, ut antea, nec inducatur impedimentum publicæ honestatis (ut habetur in *a* Textu, de qua re vide Sanchez, *b* *Cap. I. de spons. in 6.* & apud Dianam *c*) nec concedantur oscula, & amplexus Sponsis, ut ibid. n. 38. notat *ei. nu. 22.* Sanchez, quia pro illo tempore verè Sponsi non sunt.

8. Dices. At cur hæc oscula concessimus *c* Dianam *p.* *II. trac. 2. §. preced. n. 5.* Sponsis impuberibus, seu certe suppositivis, ut etiam cur diximus, in *ipsis* oriri impedimentum publicæ honestatis, cum tamen pro eo tempore sint inhabiles ad Matrimonium?

9. Respondeo. Quia illi non sunt inhabiles ad sponsalia, etiam pro illo tempore, eos enim ad sponsalia admittunt Sacri Canones, ut ibi vidimus, & habet pluribus. Sanchez *d* at impeditos, de quibus nunc loquimur, Ecclesia, nec ad Matrimonium admittit, nec ad sponsalia.

Sponsalia invalida ob impedimentum, an indigeant novo consensu post Dispensationem?

10. Inquires. Obtenta dispensatione, seu ablato impedimento, statimne sine alio novo consensu, seu sine nova ratificatione, valida sunt dicta sponsalia, an requiritur novus consensus, vel ratificatio?

11. Respondeo. Celebris est de hac re, & utriusque sæpius disputata quæstio. Alii cum

Sanchez *e* & cum Pasqualigo *f* innumeros *e* Sanchez *lib. 5. matr. disp. 5. nu. 24.* citantes, non requirunt novum consensum, seu ratificationem; Unde ajunt, Sponsos, post impetratam dispensationem, non posse resistere, quia, ea habita, statim consolidantur, seu absoluta evadunt sponsalia, atque adeo obligant. Alii verò cum Sacra Rota multos citante apud Dianam *g* requirunt novum consensum, vel ratificationem. Quare, si Sponsi nolent ratificare, possent resistere, quia antea, per hos Auctores, erat invalida ejusmodi sponsalia, cum fuerint inter inhabiles; ergo post dispensationem debent iterum celebrari, ut fiant valida: secus in sua invaliditate remanebunt.

Utramque sententiam probabilem iudico, ut iterum fufius, cum de simili quæstione circa ipsum Matrimonium agemus, *h* *ex h. Infra Tr. 4. de consensu. §. 3. 4. nu. 11.* explicabitur.

CAPUT IV.

De quibusdam pactis, quæ solent apponi in Sponsalibus?

1. **P**rimum pactum esse potest hujusmodi: *Si quis ex Sponsis recedat à Matrimonio, solvat interese lucri cessantis, vel damni emergentis, quod alter forte patietur ex recessu?*

Respondeo, hoc pactum esse legitimum: hæc enim non est pœna appositæ sponsalibus; quam nuper rejecimus, sed debitum justitiae, & etiam, præciso pacto, relatiendum; quare, tamen si videatur aliquantulum sic violari libertas Matrimonii, tamen cum id imbibatur in natura cujuslibet contractus, atque adeo in contractu sponsalium, nihil contra allatam responsionem.

2. Secundum pactum. *Promitto, te ducere cum pacto, ut parentes, vel consanguinei tui, sub pœna solvendi centum aureos, eurent, ut tu Matrimonium rē ipsa mecum contrahas.*

Respondeo, pactum esse legitimum, quia sic parentes, & consanguinei solum obligantur, curare, ut fiat Matrimonium; quod (si aliud non addatur, id est, sine minis, & violentia fiat) curare possunt sine læsione libertatis, ad quod dumtaxat curandum, obligantur ex illa promissione, ut notat Sanchez *k*

3. Tertium pactum. *Si mecum contrahas Matrimonium.*

CAPUT V.

De Dissolutione Sponsalium.

AD octo capita reduco causas, ex quibus quæri solet; an dissolvere sponsalia sine culpa quis possit, quas jam suis parographis explicandas aggredior.

§. I.

PRIMA CAUSA.

Mutuus Consensus.

Inter Puberes.

1. Sponsalia à puberibus contracta, etiã jurata, licetè dissoluntur mutuo, sed certè libero, & non coacto consensu, quo uterque velit à sponsalibus discedere, idque etiã si in honorem Dei per vorum illa fuerint inita, ut si quis, voto addito, pauperem desponsaverit. Ratio est, quia semper intelligitur factum ejusmodi vorum sub conditione, si altera pars velit, ita S. Thom. & communiter.

2. Quare, si quis ex Sponsis, quamvis cum peccato, recedat à sponsalibus, poterit licetè alter si velit, & ipse ex se, sine officio Iudicis, rescilire. Ratio est, quia jam sic sponsalium dissolutio erit ex mutuo consensu, licetè autem hic alter recedat, quia in / Textu mentio dicitur, *Frangenti fidem servanda fides non est.* proponens

3. Dicitur autem recessus à sponsalibus duplici modo exhiberi potest. Primum, explicitè, quando scilicet quis expressis verbis negat, velle ad matrimonium procedere, & de hoc dictum est hæcenus. Potest Secundo implicitè, & interpretativè, quando scilicet, ita se gerit sponsus, ut facto ipso, sponsalia recusare censeatur, & certè etiã tunc poterit relictus abnuere, & sic sponsalia dissolvere.

4. Hoc implicito modo recedit quis, vel ob nimiam dilationem, vel ob protectionem in regionem aliam, de quibus sigillarim est disserendum.

Quoad dilationem, qui differt inire matrimonium ultra terminum, qui fortè præfixus fuit (nam si præfixus non fuerit, dicam mox num. 6.) censetur à sponsalibus rescilire.

Ccc

Id,

trimonium, donabo tibi centum, secus nequam donabo.

Respondeo cum necessariã distinctione. Si ejusmodi pactum apponitur causa libidinis, idque confiter, illegitimum est, & rejicitur à

lege. Si verò (ut solet communiter fieri) ad sit causa justa, ut si fiat dotis nomine, vel ad compensandam nobilitatem, vel juventutem, vel pulchritudinem, &c. legitimum est, & approbatur Cap. c. de illis. Lege Sanch. e ubi multa habes de hoc pacto, quæ etiã claud. C. de illis, & expendit Castrop. d.

4. Quartum pactum. Tecum contraham, si appositum in cohabitare mecum in meo r. g. oppido, nec alio c. Sanch. l. c. commigrare, promittas. Quid si addatur, sub dif. 33. C. pœna solvendi centum? Respondeo, legitimum esse pactum, etiã de habitatione perpetua, d. Castro d. illoque teneri conjuges, sequito Matrimonio, nam voluntariè acceptari potest, & ex p. 10. C. 11. alio capite nullam continet injusitiam. Ita e. Sanch. lib. Sanchez. e. alique. Quare, si vir v. g. nollet de. 1. mar. d. in dè pactum observare, non teneretur eum 40. Pont. sequi uxorem, & contra. Pœna autem illa sol. 11. r. 20. vendat, quia non est pœna appositã pro sponsalibus adimplendis, quam supra rejecimus, sed pro prædictæ habitationis securitate. Ita Averla. f. Intellige autem semper, modo nõ adit rationabilis causa recedendi: puta Ly. m. l. 5. sanitas, capitales inimicitie, & similes, nam 17. 10. p. 3. tunc cum non adit culpa, nec pœnam subire c. nu. 5. debet conjux recedens, & obligabitur alter Castrop. l. eum sequi.

5. Hic enascitur sequens difficultas. Petrus, & Berta sponsalia sine ullo ejusmodi pacto contraxerunt, mox Petrus rogat, vel cogit sponsam, ut secum abeat in aliam regionem: obligaturne Sponsa illum sequi?

Respondeo, non obligari, & si Petrus discedat, solvi justè, & licetè sponsalia, etiã jurata à Sponsa posse; quia quamvis uxor, modo g. infra explicando, obligetur sequi virum, non tamen Sponsa Sponsum. Ita Averla. b. Petrus vero peccabit, vel non peccabit, pro ut vera, & sufficiens causa illum excusabit, vel non excusabit ab ejusmodi discessu.

6. Sed quid Juris, si nullo ejusmodi præcedente pacto, inearit Matrimonium, semperne conjuges mutuo se debent sequi alio commigrantes? Respondeo, de hac re infra dicam.

Tamburinus de Sacramentis.

Id, quod, ut explicatius habeas fac, sic contracta fuisse sponsalia; *Spondemus intra annum inire matrimonium*, elabatur autem annus, nec alter è Sponsis compareat ad matrimonium celebrandum, inquiri, an statim primo die, immo primâ horâ post annum: iudicâdus hic sit, plus justo differere; atque ad eod licitum sit alteri, recedete, & sponsalia dissolvere.

5. Affirmativè responder cum S. Thoma loco citato communis opinio, & colligitur ex Sacro *a* Textu: ubi cum jubeatur quidam puniri, qui, relictis prioribus spōsalibus, evolavit ad aliud matrimonium, additur, nisi forsitan terminum præfixit, nec per eum stetit, quin ad præfixum terminum matrimonium consummavit. Quam decisionem adeo strictè excipit Coninck. *b* ut etiam si justam causam alter habuerit differendi, adhuc doceat, alterum posse licitè resiliere, & dissolvere sponsalia. Verum nec illam communis opinionis doctrinam indistinctè recipere, nec huic strictæ acceptioni acquiescere; putarè enim Primò, duos, vel tres, (seu certè paucos dies) ubi aliud incommodum non apparet) non afferre dilationem plus justo, quia communiter (nisi aliud expressum ex pacto fuerit, præfixio ejusmodi termini in re nostra, ut in similibus commerciis humanis, non intelligitur cum tanto rigore, ut pauci dies contumacem hominem reddant. Putarem Secundò, contra Coninck. Id multo magis esse, si addatur causa rationabilis differendi; tunc enim æquitas vult, ut relictus non sit adeo rigorosus, ut modicam dilationem habeat pro contumacia. Expenfis ergo, damno, vel molestia, vel periculo incontinentiæ alterius, ac necessitate, qua urgetur, qui differt, & similibus, judicet prudens, an sit notabilis dilatio, & quidem in utroque foro. In dubio autem recurratur ad Judicem modo mox dicendo num. 10.

6. Quod si terminus nullus præfixus est (in quo casu, ut supra diximus, celebrandum est matrimonium, quam primum sine magno incommodo potest, præsertim altero requirente) difficilius est, dignoscere; quantum temporis spatium sit expectandum, ut plus justo longior existimeretur dilatio.

7. Dico nihilominus pari modo, ac dictum est nu. 5. sine, id esse omnibus expensis *d* C. Sicut. dijudicandum; quare licet biennium non censetur nimium à lege, & immo, nec à

quinguentium, quia tunc fortasè ex circumstantiis eo tempore præsentibus ita judicari potuit, tamen multo minus spatium regulariter sufficiens erit, quod ut dixi, à viro prudenti singula considerante decernatur. Lege Sanc. Layman, Rebellium, Gutteres, aliosque cit. à Castrop. *e*

8. Quoad profectioem in regionem aliam. Qui ex Sponsis alio commigrat, diuque abest à loco, ubi matrimonium erat contrahendum, renunciare præsumitur, immo factò ipso renunciat sponsalibus; nam propterea alterum à promissione, etiam rata, liberat: qui sic liberatus potest ex se sine Judicis officio, liberè, ad alias Nuptias se convertere.

9. Sed quænam temporis diurnitas ad hoc sufficiet, ut nimirum profectio prædicta ita longa existimeretur, ut contumaciam importer? Respondeo. Lex *f* Civilis significat, non sufficere minus triennio, & alibi *g* non sufficere minus biennio: sed standum est Legi *h* Canonice, & quidem in utroque foro, quæ absolutè concedit Sponsæ, posse dissolvere sponsalia, quando alter Sponsus alio se confert, his verbis: *De illis, qui promittunt se mulieres ducturus, & postea dimittunt terram, se in partes alias transferentes, &c. Liberos erit mulieribus ad altera se Vota transferre.*

10. Verum adhuc urgeo, & inquiri, quod nam tempus requiritur, ut terram quis dimisisse censetur? Respondeo, id, non alio modo, cognosci posse, quam ex iisdem, vel similibus circumstantiis, quas modo diximus nu. 5. In dubio autem recurratur ad Judicem, cujus auctoritate causa dissolvendi sponsalia desinatur; & certè prudenter muneri Iudex satisfaciet suo, si absentem Sponsam, vel Sponsam (in hoc enim sunt pares, licet Canones communiter loquantur de maribus, qui facilius alio proficisci solent) per intermuncium, quando potest, moneat, terminumque competentem præferbat, quo elapso, libera pronuncietur Sponsa, vel Sponsus.

Inter Impuberes.

11. Atque hæc de sponsalibus contractis à puberibus. At, si qui impuberes, modo supra explicato, sponsalia iniverint, non possunt, etiam mutuo consensu, ea dissolvere, dum sunt impuberes. Ita desinuit Sacer

Textus.

a Exc. Si-
cui do
sponsal.

b Coninck.
disp. 23.
du. 6. nu.
47.

e L. Si is.
C. de Spōs.
d C. Sicut.
de Spōs.

c Castrop.
d de Spōs.
p. 23.

f L. 1. C. de
Except.
g L. 1. de
Sponsal.
h Cap. de
illis de
Spons.

a C. de il- Textus. a Ratio autem definitionis fuit, ne in
lis, c. d. eo infirmæ ætatis debili iudicio imprudens
mob. de De- esset mutatio. Quando tamen, quilibet ex ip-
ponsim- sis attingit pubertatem, potest validè, & licitè
sub. Sanc. statim dissentire, & sic dissolvere sponsalia,
si se lib. 1. ita ut, quamvis alter, sive pervenerit, sive non
mat. d. 51. pervenerit ad pubertatem velit in sponsalibus
 persistere, tamen jam dissoluta ea omnino in
 utroque foro sint. Ita deciditur in Textibus
 citatis. Ratio autem Decisionis fuit, quia
 sponsalia impuberum, cum sint irrita in ea de-
 bili ætate, non debent esse adeo firma, ut ad
 eorum dissolutionem, non sufficiat alteru-
 trius dissensus maguro, id est, pubertatis tem-
 pore habitus.

12. Dixi (*statim*) nam secus approbare vi-
 debuntur sponsalia; nisi ducatur excusatio,
 ab inadvertentia, vel ignorantia, vel bona fi-
 de, qua quis credat, se posse ex intervallo dis-
 sentire. Ita Averla b

13. Dixi iterum (*statim*) quod est morali
 modo sumendum; ita ut ejusmodi dissensus
 valide, & licitè exhiberi possit intra tres dies
 ante, vel post pubertatis ætatem, ut idem ibi-
 dem notat: & meritò, id enim dicitur in jure
 fieri statim, quod intra triduum fit, (nisi ta-
 men, ut ego interpretor, aliqua urgeat cir-
 cumstantia, vel negotii qualitas contrarium
 perluadeas) ita in jure, illud (*incontinenter*)

e L. Fin. de explicatur e triduo, & illud (*illico*) explicatur
Errore infra triduum, ut docent Canonistæ *e in C.*
Advocati. de illis, modo citato, notatque Mandosius, f. di-
d. L. Fin. cens statim aliquod probari, quod infra tres
Cod. de lu- dies probatur.

14. Quid si pubes contraxerit cum impu-
 bere, & Sponsus impubes perveniens ad pu-
 bertatem approbaverit sponsalia, poteritne
 pubes, se solo, dissolvere sponsalia? Respon-
 deo, non posse, quia hæc facultas valendi, se
 solo, ea dissolvere concessa est, dumtaxat impu-
 beri non approbanti sponsalia, quando at-
 tingit pubertatem, ut jam dictum est satis,
 non vero puberi.

15. Quod si sponsalia contracta fuerint
 ante septennium, idque ante usum rationis,
 cum irrita sint ipso jure; nec ullam obliga-
 tionem inducant, nullius consensu indigent,
 ut dissolvantur.

16. Denique, quando dicimus, impu-
 berem, cum pervenerit ad pubertatem, lici-
 tè resiliire posse à sponsalibus, queri potest,
 an comprehendamus casum, quo impuberes

dicti interpolaverunt suis sponsalibus jura-
 mentum?

17. Respondeo. Sanchez g aliiquæ citati à h g Sanchez. li.
 Castropalao ajunt, non comprehendi, quare i. matr. d.
 tunc non posse eos licitè sine mutuo consen- 51. nu. 22.
 su à promisso matrimonio recedere. Pontius h Cast. d.
 1. de spons.
 1. autem, quem sequitur cum aliis idem Ca-
 stropalaus k allert. comprehenditque aded pu. 17. n. 8
 licitè posse resiliire, ac si juramentum non ad- 1 Pont. li.
 fuisset, id, quod probabile esse, idem Sanchez 12. c. 9. n.
 ingenue faterur. 7.

18. Hanc posteriorem sententiam proba- k Castrop.
 biliorem pronuncio; quia jus, l in quo funda- n. 9.
 tur sententia prior id clarè non decernit, & ex l C. Ex lit.
 alia parte, alibi dictum est, & omnes ex aliis de Spons.
 juribus m docent, juramentum sequi natu- m C. Quæ-
 ram actus, cui adhæret, nisi a jure contrarium admedium
 dispositum fuerit. Cum ergo sponsalia impu- de jure su-
 berum sint irritabilia, etiam per unum ex rando L.
 sponsis, qui pubertatem attingit, ejusmodi fin. C. de
 etiam erit juramentum illis adhærens. non nu-
 merat pec.

§. II.

SECUNDA CAUSA.

Religionis ingressus.

Ubi

DE EIUSDEM VOTO.

1. **H**ic, alterum est certum, sub controver-
 sia alterum. Certum est n dissolvi rite, n Defini-
 & licitè sponsalia per solemnem professio- tur c. 2. de
 nem Religiosam, sicuti, ut infra dicemus, ma- Convers.
 trimonium ratum. Et ratio valde congrua est, conjugat.
 quia debuit cuique relicta qui facultas assumē- o G. Hur.
 di statum Religiosum, qui singularem conti- dis. 2. de
 ner status Excellentiam. Idem ergo erit, ut matr. diff.
 notat G. Hur. o per vota biennii Societatis 6. in itto.
 Iesu, quæ verum Religiosum efficiant, & p Bull.
 post Bullam p Gregorii XIII. irritant Matri- Greg. xiii.
 monium, quod forte post illa contraheretur. Ascenden-
 non autem per ea biennii vota dirimi matri- te Domie.
 monium ratum, quamvis hoc dirimatur à so- no.
 lemnii Professione, infra explicabimus Tract.
 7. c. 6. §. 2.

2. Quid si præ dictis sponsalibus additum
 fuit juramentum? Respondeo. Idem fore
 dicendum, quia, ut modo diximus, juramen-
 tum sequitur naturam actus, cui adhæret, &
 Ccc 2 ita te-

a *Castro*.
disp. 1. de
sponsal. p.
16. n. 5.
quibus
vide G.
Hur. d. 2.
d. matr.
diff. 5. nu.
17.
b Ave q. 7
de Spons.
sec. 12. V.
Secundo.

ita tenet Sanch. Coninck, Pontius cum Castropalao. *n.*
 Non igitur assentior Rebellio, aliisque citatis ab Aversa *b* dicentibus, esse obligationem, immo, nec Scoto apud eosdem dicenti, esse consilium, si prædictus, qui sponsalia juravit, procedat ad matrimonium, ut sic servet juramentum; nam deinde, inquit, antequam illud consummet, Religionem ingredi poterit, non, inquam, assentior, quia sic delusoriū actum ageret, animum habens matrimonium deferendi. Præterquam quod Sponsam deciperet, quæ nunquam matrimonium contraheret cum viro, hunc animum habenti.

3. Quando Religionis electionem concedimus dictis Sponsis, semper excipimus, modo alteri ex Sponsis non interfit matrimonium celebrari: puta, si necessarium sit matrimonium ad honorem sponsæ à te fortè cognita, & ad legitimandam prolem fortè natam, &c. sed hoc non est vi sponsalium, est enim ex vi damnorum illatorum, &c.

Ingressus in Novitiatum.

4. Alterum, quod controversatur est, an id non solum concedatur solemnī professioni, sed etiam ipsi ingressui in Novitiatum? Respondeo, Plures eaque concedunt. Plures *d.* tamen concedere, omnino renunt.

5. Sed verius, & probabilius sic distingue, e vel loquimur de eo, qui manet in sæculo; & de hoc dicito, liberum manere à sponsalibus, ac posse, si velit ad aliud Matrimonium se convertere. Ratio est, quia alter, dum Novitiatum ingreditur, recedit à sponsalibus; ergo, si alter etiam & ipse recedat, jam mutuo consensu erunt sponsalia dissoluta. Quod si ille fictè, id est, non cum animo proficendi ad Novitiatum se contulit; adhuc is, qui remanet in sæculo, poterit licitè recedere, quia in sponsalibus semper imbibitur, ut mox dicemus, conditio, nisi res sine notabiliter mutata. At per dictū fictum ingressum mutata sunt nimis manifestè res. Primum, quia Sponsa v. g. quæ remanet in sæculo, deberet expectare finem Novitiatum alterius. Secundò, deberet, nubere ei, qui Monachus fuit. Tertiò, deberet, nubere ei, qui illam despexit, dum per fictum ingressum eam deserere voluit.

6. Vel loquimur de eo, qui Novitiatum assumpsit, & de hoc dicito, quamvis licitè in-

grediatur, tamen ipsum non esse liberum absolute à sponsalibus, sed si fortè egrediatur ante professionem, debere observare promissionem datam alteri, si alter velit. Ratio potissima, præter cæteras est, quia ingressus in Novitiatum non solum sponsalia ex sui natura, cum Novitius possit egredi, & sponsalia adimplere. Neque ex jure positivo: illud enim, quod modo dixi, concedi à jure professionis, non potest extendi ad Novitiatum; tum quia, quæ pendet à jure positivo non possunt extendi de castro in casum; tum quia disparitas est manifesta, nam professio constituit statum perpetuum, quod non constituit Novitiatum.

Votum assumendi Religionem.

7. Inquires. Si professio Religiosa dissolvit sponsalia, dissolvitne etiam Votum simplex eandem assumendi?

Respondeo, cum distinctione, quæ consequitur ex dictis. Vel enim est sermo, An licitè ejusmodi Votum emittatur à Sponsis, & Ajo, licitè emitti; quia sicuti licitum est Sponso, profiteri in Religione, ita, & illam vovere, præcindendo ab aliquibus circumstantiis, quæ illud inficerent, qualis esset, fuisse à Sponso Sponsam violatam, de quibus alibi *f. d. i. Decal. l. 1. §. 3. a. nu.* dictum est id, quod ego iterum, iterumque monere *g. solco.*

Vel sermo est, An eo ipso dissolvantur sponsalia: & Ajo, licet alter, qui non vovit, possit, si velit, recedere à sponsalibus, quia, ut modo in simili diximus, alter per prædictum Votum jam renunciat Matrimonio, atque ad eò nunc pro dissolutione jam mutuo consensus adesse; Tamen, non eo ipso consurgeret dissolutio; Nam si is, qui Religionem vovit, in nulla fortè ex Religionibus admittatur, seu, quoquo modo à Religione liber egrediatur, debet stare initis sponsalibus, si alter, qui remanet in sæculo, sic velit. Ratio est eadem, quam modo dixi de Novitiatu, quia Votum prædictum, nec ex natura sua habet sponsalia dissolvere, neque ex jure Ecclesiastico, cum nullibi in jure hoc privilegium ejusmodi voto concedatur. Ità *Castrop. b.*

8. Quæres. Si quis vovisset Religionem assumere, ut etiam si quis vovisset ordinari in Sacris, & deinde contraheret sponsalia, validane essent hæc sponsalia, & ad illa revertere, is, qui vovit?

Respon-

o *Sanc. l. 1.*
matr. dif.
42. alisq.
apud Ca-
strop. d. 1.
de Spon. p.
18. n. 1.
d. Apud
Castrop. l.
c. n. 2.
e Cum
Castro. l. c.
n. 4.

Respondeo. Nec valida erunt, nec ad illa tenebitur, etiamsi illa jurasset, quia tunc, sponsalia subsequentera Votum, sunt de re illicita. Si tamen præter dicta sponsalia intercessisset defloratio: vel quid simile, alia profusus esset ratio, de qua ego a alibi plenè disserui.

§. III.

TERTIA CAUSA.

Ordo Sacer.

1. Posito, quod Ordinem Sacrum susceperis, non est dubium sponsalia remanere dissoluta, quia jam assumptus est status Matrimonio infociabilis. Ordinem Sacrum dixi, per Minores enim ea non dissolvi, cum illi statum Nuptiis incompatibilem non constituunt, certum est. At controversa esse potest, an eundem Ordinem Sacrum Sponsus licitè possit, in vita Sponsa, suscipere?

Respondeo licitè, ex Pontio Layman, aliisque citatis à Castropalao, b & ex Diana, a, aliisque, quos citat, sequiturque Averfa. c Ratio est, ajunt, quia etiam status, quem affert Ordo Sacer est admodum perfectus, & statui Religioso æquipollens. Sed illicitè ex Sanchez. Coninck Rebello, Castropalao eos ibidem citante, quibus adde Gaspar d Hurtadum. Ratio est, inquit, quia Ordini Sacro, tametsi perfectum certè statum vivendi is contineat, non conceditur à jure, sponsalia dirimere, cum è contra statui Religioso, propter ejus peculiaritatem, singularemque perfectionem, id concedatur in supradicto Textu. e

Utraque sententia sua probabilitate non caret.

Votum assumendi Ordines Sacros.

2. Quid de Voto assumendi Ordines Sacros? Respondeo. Si Votum fuerit emissum ante sponsalia jam modo dixi, si vero postea, allati Doctores non præced. cum Pontio, & Layman consequenter dicent, & quidem probabiliter, ejusmodi Votum licitè emitti à Sponsis, & debere ab iisdem observari, & per illud eodem modo dissolvi sponsalia, quo ibidem num. 7. diximus de Voto ingrediendi in Religionem. At verò Doctores eodem numero præced. allati cum Sanchez. & Castrop. g

consequenter, & item probabiliter, docebunt, illicitè emitti: unde illud non acceptari à Deo, nec per illud dissolvi sponsalia. Ratio utriusque sententiæ est, quia cum prior concedat licitè dissolvi sponsalia per ipsum Ordinem Sacrum, licitè etiam concedet per ejus Votum; cum verò posterior neget id Ordini Sacro, negabit etiam ejus Voto.

3. Gaspar h Hurtadus ait, etiam in hac h G. Hurf. sententia posteriori, mortua uxore, debere loc. cit. Sponsum suscipere Ordines ad observandum Votum, quod non potuit tempore vitæ uxoris adimplere; Sed est distinguendum. Si enim vovit suscipere Ordines pro tempore, quo fortè superviveret uxori, obligatur, ut in simili dicam non è multò post; quia sic promissum i Infra §. 5. Votum est de re bona; At si promittit absolute nu. 2. pro omni tempore, cum Votum sit de re mala, Votum non substat, quia in hac sententia fit contra Jus Sponsæ; atque adeò nunquam obligare poterit.

§. IV.

QUARTA CAUSA.

Votum simplex Castitatis, seu Cœlibatus.

1. Assero Primò, probabile esse per Votum simplex Castitatis, seu Cœlibatus post sponsalia emissum dissolvi ex utraque parte sponsalia, & illud licitè emitti ab altero ex Sponsis, etiam altero renuente. Ita docent plerique cum Averfa. k Ratio est, inquit, quia per ejusmodi Votum assumit quis statum, valde perfectum, & Deo gratum quo eidem Deo se illi offert: sicuti (quamvis perfectiore modo) facit is, qui se dedicat Deo per professionem Religiosam.

2. Moneo autem, hanc sententiam habere locum in foro conscientiæ tantum, nam in foro externo quis Judex credat, te vere ob Votum simplex Castitatis sponsalia deserere.

3. Moneo item, habere locum in voto facto ob cultum Dei, seu animæ salutem, secus, si ob odium Sponsæ, vel quid simile; tunc enim non esset Votum, ut alibi explicatur, cum disputatur de Voto.

4. Atque has duas monitiones habere debere etiam locum in præcedentibus Votis assumendi Religionem, vel Ordinem Sacrum, jam vides.

Cœ 3;

5. Affe-

2 Lib. 7. in
Desal. c. 5.
§. 3. à nu.
34.

b Castrop.
l. c. p. 19.
c Aver.
qn. 7. de
Sponsal.
l. c. 12. V.
Dici ta
men.
d Hurt. d.
2. de matr.
diff. 4.
e C. 2. de
curatorat.
conjugato-
rum.

f Movo §. 2.
nu. 8.
g Castrop.
l. c. n. 3.

k S. Tom.
Vasq.
Suar. Bo-
nacin.
Pontius
quos citat,
sequiturq.
Avo. l. c.
V. sed di-
cendum.

5. Alio Secundo, probabile item esse, illicitè, & invalidè emitti, ejusmodi Votum Castitatis, seu Cœlibatus post sponsalia, undè per illud ea nequaquam dissolvi.

Ratio hujus probabilitatis est, quia non sufficit quæcunque perfectio operis ad tollendam obligationem Justitiæ, qualis invenitur in sponsalibus, sed id debet in jure concedi, seu declarari ab Ecclesia. Cum igitur videamus, id certò Ecclesiam concessisse professioni Religiosæ, & consequenter ejus Voto, Voto autem simplici Castitatis, id clarè concessisse non videamus, consequenter dicimus, hoc Votum ejusmodi prærogativa carere. Dixi, clarè, nam Textus *In c. veniens. Qui Clerici, vel voventes*, quem inducunt Doctores a allati num. 2. profectò aperte non loquitur, ut Castrop. b expendit.

6. Ex priore sententia sequitur, Sponsum emittentem post sponsalia hoc Votum, remanere, liberum ab illis, ipsaque sponsalia esse prorsus dissoluta, atque adeò alterum Sponsum, qui Votum non emisit, posse licitè, & validè aliàs Nuptias sibi procurare.

7. Ex posteriore verò sequitur, ejusmodi Sponsum non remanere liberum à sponsalibus, debere procedere ad Matrimonium, si alter velit, sponsaliaque ipsa non fuisse dissoluta Lege Castrop. qui advenit, hunc post Matrimonium reddere posse debitum, sed non petere, & obligari ad petendam dispensationem, ne permaneat in periculo continuo incontinentiæ.

8. Ex iis sententiis, elige quam mavis, modo advertas hæc dicta esse, præscindendo ab alio damno. Nam, si copulam quis v. gr. à Sponsa habuit, immò à quacunque cum promissione Matrimonii, sanè is, nec per simile Votum Castitatis antecedens, nec per consequens promissionem Matrimonii poterit à Nuptiis liberari, Sponsa nolente, sed de hac re dixi latè alibi. c

9. Denique Cajetanus indicat, etiam per merum propositum servandi Castitatem, seu vitam cœlibem, dissolvi licitè posse sponsalia, ita, ut, solo amore castè vivendi, possit Sponsus, vel Sponsa recusare Nuptias promissas. Sed non est à nobis audiendus, sicuti non auditur ab Averla, d Nam ejusmodi propositum, non inducit statim impossibilem cum Matrimonio, & tanta concessio à nullo jure illi facta esse probatur, & denique obli-

gatio orta ex Justitia, quæ invenitur in sponsalibus, vincit non potest à proposito exercenda cujuslibet virtutis, ad quam quis non obligatur.

§. V.

QUINTA CAUSA.

Matrimonium, vel Sponsalia cum alio contracta.

1. Certum est Primo, quando alter ex Sponsis Matrimonium de præsentibus cum alio contrahit (sanè cum peccato, quia, ut supponimus fidem sine causa sufficienti alteri datam frangit) valere Matrimonium, dissolutaque esse illa priora sponsalia, quamvis jurata, licitèque alterum posse sibi de alio conjugè providere. Ratio est clara, quia sponsalia priora non sunt impedimentum dirimens, cum tamen Matrimonium jam actu consistens (nam mortuo conjugè, an obligetur hic redire ad prima sponsalia dicam à numero 4.) dirimat aliud Matrimonium, cum illud reddat impossibile.

Quod si dictum Matrimonium, post prædicta sponsalia inritum, fuisset nullum, quia v. gr. contractum fuisset cum consanguinea; tunc certè illa non dissolverentur. Quare qui dictum Matrimonium attentavit, redire cogitur ad Sponsam, licet hæc non obligetur illum admittere, quia potest uti jure suo non servandi fidem illi, qui prius fidem frangere voluit.

2. Certum est Secundo, sponsalia posteriora inrita etiam cum juramento post sponsalia priora, esse ex se nulla. Ratio est, quia posteriora sunt illicita; ergo non obligantia, atque adeò nulla. Adde, in pari casu debere prævalere priorem promissionem, utpotè, tempore, præcedentem, juxta vulgatum jus. *Qui prior est tempore, prior est jure.* Non ita in Matrimonio; illud enim, quamvis post sponsalia cum alio inrita, contrahatur, est validum, atque adeò, cum Matrimonium sit vinculum indissolubile, semper tale remanebit, & sic semper excludit quæcunque sponsalia cum aliis.

Hæc sunt facilia, & quibuscunque obvia, supersunt tamen difficultates sequentes.

PRIMA

a Less.

Laym.

Sanch. a-

liquo ap.

Ave. l. c.

Alii apud

Castrop. l.

c. p. 20. n. 6

b Castrop.

loc. cit. n. 5,

c Lib. 7.

Decal. c. 5.

§. 3. à nu.

34.

d Ave. l. c.

V. Septimo

demum.

PRIMA DIFFICULTAS.

An Sponsalia reviviscant?

3. Titius Sponsus Bertæ, Bertam deserens contraxit Matrimonium de præsentibus cum Antonia. Post duos annos Antonia excessit à vita (idem esset, si legitime professionem emisisset) Bertæ autem Titium compellit ad Matrimonium sibi ante duos annos promissum, obligabiturne, saltem in foro conscientiæ Titium illam ducere?

a. Sanch. d. 1. matr. d. 48. no. 3. alique ap. Castrop. l. 1. mox citatur d. b. Castrop. de spons. d. 1. p. 21.

Respondet. Non obligari, docet Sanch. a. obligari, docet Castropalaus. b. Ratio Sanchez potissima est, quia, ut habent jura, obligatio semel extincta non reviviscit: At jam illa sponsalia per Matrimonium cum alia contractum extincta fuere; ergo, &c. Adde, adesse aliquos Sacros Textus pro hac sententia.

Ratio Castropal. est, quia gratis dicitur, extinctam esse obligationem priorum sponsalium; fuit enim solum suspensa, donec duraturum erat impedimentum illud, id est, Matrimonium subsecutum cum alia conjugis; At, eo jam ablato, per mortem conjugis, suum effectum habere debet.

4. Confirmat Castropalaus sic. Si equum Petro promittas, vel vendas, qua promissione, vel venditione non obstante, Francisco eundem equum venderes, & traderes, Francisco equus erit, ut deciditur in d. jure; At si Franciscus equum tibi reddiderit, cui dubium erit, te obligatum esse Petro equum reddere, & priorem promissionem, & venditionem exequi, siquidem id facere potes; ergo ita in casu nostro.

5. Confirmari item potest alio exemplo, cui Sanch. l. c. pace tanti viri, valde frigide respondet. Sic enim argumentor: Is, qui vovit Castitatem, & deinde ducit uxorem, hac mortua, debet redire ad Votum promissum, ut omnes docent. Ergo pari modo, mortuo conjugē debet redire ad sponsalia antea rite promissa. Huic argumento, respondet Sanchez a. serendo disparitatem, quia nimirum votum Castitatis est diversæ rationis à Matrimonio; at sponsalia, & Matrimonium non sunt rationis diversæ, unde non est mirum (ait) si hic extinguantur per Matrimonium sponsalia, ibi verò votum suspendatur dumtaxat. Ve-

rum, ut dixi, satis frigida est responsio. Quid enim ad rem hanc operari plus potest diversitas, vel identitas illa, si utrobique urget antea facta promissio?

6. Hæc sententia Castropalai, mihi magis animo sedet, illam Sanchez propter ejus, & plurium aliorum auctoritatem, non possum non vocare probabilem. Ad Textus, qui contra Castropalaum afferuntur numero 3. dic, per eos solum definiti, contrahentem cum aliqua Matrimonium de præsentibus non posse ab illa separari, ut priori Sponsæ nubat, quod certum esse jam dixi numero 1. At verò, an per dictum Matrimonium solvantur sponsalia antea celebrata, an potius suspendantur, nihil jura definiunt.

SECUNDA DIFFICULTAS.

Quæ Sponsalia præferuntur, priora sine copula, an posteriora cum copula?

7. Cajus Catharinam desponsavit, mox per secunda sponsalia, utique cum peccato, promisit Nuptias Bertæ penitus insciæ priorum sponsalium, eamque sub hac promissione cognovit; & quia res occulta nequaquam fuit, ad Judicem confugiens utraque mulier, sibi exposcebat pro viro Cajum: quam ergo in utroque foro Cajus ducere obligabitur, præsertim nunc post Tridentinum?

8. Dixi (Bertæ penitus insciæ) nam, si scivisset, cum sic fuisset in culpa, non esset in utroque foro Bertæ ulla tenus audienda. Dixi item (post Tridentinum) nam antea (immo, & nunc ubi Tridentinum non est promulgatum) sponsalia per copulam transibant in Matrimonium de præsentibus. Quare tunc hic casus coincidisset cum præcedente affato numero 1.

9. Sed jam respondeo ad casum propositum. Pontius, & alique, quos citat, & excipit Castropal. fluctinant, solvi priora sponsalia, idque propter damnum illatum posteriori Sponsæ, ob habitam cum Sponsò copulam, quod damnum reparari non potest, nisi per subsequens Matrimonium. Quare in hac sententia Cajus est Bertæ concedendus, nisi forte idem Cajus Catharinam cognovisset; tunc enim prævalere non est dubium priora sponsalia.

10. San

e Pont. l. 12. matr. c. 14. Coninck. d. 23. dub. 4. concl. 4. Castrop. de spons. d. 1. p. 22. no. 6.

a Sanoh. li. 1. matr. d. 49.
b Aversa l. c. V. Sex. 10.
 10. Sanchez a verò, & Aversa b alios citantes docent non dissolvi, adeoque Cajum in quocunque foro esse Catharinæ reddendum. Ratio est, quia jus prioris sponsaliti, ne unquam quidem, diminui potuit per secunda sponsalia injustè inita, & profus nulla, unde impedimentum publicæ honestatis non parientia. Cajus ergo alio modo, augendo dotem, consulat Bertæ.

11. Illud faterur hæc sententia posterior, si fortè magnum periculum imminet Bertæ, Catharinæ vero nullum, vel leve damnum ex privatione conjugii cum Cajo, tunc per accidens prævalituram conditionem Bertæ, quatenus, ob charitatem, Catharina debeat priora sponsalia remittere, ut à damno tam gravi Bertæ liberetur. Atque hanc solam doctrinam fortasse admittit Diana, e si attentè legatur, quamvis, multis citatis, videatur esse in priori sententia.

c Dian. p. 11. tr. 2. ref. 70.

12. Objicies contra hanc posteriorem sententiam Sanch. Diximus a alibi cum communitate sententia, si quis post Vorum simplex Castitatis Deo promissum violavit honestam puellam sub promissione Matrimonii, debere postponere Vorum, & puellam ducere. Ergo multò magis idem debet quis in simili violatione facere post sponsalia homini promissa.

13. Respondeo, disparitatem ibidem à me insinuatam fuisse, nam Vorum cum obliget ex virtute Religionis, circa Deum, qui non est tam rigidus exactor, ut homo, quique benigne judicatur suum jus remittere in concurrentia juris justitiæ, quod est homini servandum, non adeò urget, ut promissio facta homini, qui non facit suum jus remittere presumitur, quare hæc semper urget fortius. Alias Responiones lege apud Aversam citatum.

14. Objicies iterum cum Castropalao loco cit. contra hanc eandem sententiam Sanchez. Si equum Petro liberaliter promissum vendas Joanni, pretio accepto, & consumpto, equum Joanni tradere obligaris, *Argum. l. Quoties c. de re vindic.* Ubi res solum vendita uni, sed alteri, & vendita, & tradita, huic debetur. At per priora sponsalia te in Matrimonium promissisti, per secunda vero te quasi vendidisti recepto pretio copulæ; quin immò, & tradidisti te, seu corpus tuum, si non, quoad dominium, saltem quoad usum. Ergo

hæc secunda sponsalia exequi debes, non priora.

15. Respondeo, falsum est; priora sponsalia comparari posse promissioni liberali dando v. gr. equo; quamvis enim ea habuerint initium à libera voluntate; tamen cum sint onerosa, sanè obligantia sunt, & merè liberalia non sunt, posita repromissione alterius. Falsum item nihil pretii recepisse Sponsum in prioribus Sponsalibus, ut videtur supponere Castropalaus; recepit enim repromissionem, quasi pretium suæ promissionis. Falsum denique, se Sponsum quasi vendidisse, recepta copula, quasi recepto pretio; non enim potuit seipsum, quasi vendere huic, si antè, se, quasi vendiderat, seu, ut ita loquar, se inceperat vendere alteri. Neque faveret præsentia huic venditioni, Sponsum tradidisse usum sui corporis; cum enim id fuerit contra jus prioris Sponsæ, nihil absolute suum tradidit, at verè tuum equum tu Joanni tradidisti in exemplo adducto. Traditio igitur illius usus corporis nullam legitimam possessionem peperit, atque, ac non confluit possessio legitima, quando quis rem furto oblatam, etiam accepto pretio, alteri vendit, & tradit.

16. Ex dictis posterior, hoc est, Sanchez sententia est absolute præferenda. Verum, si posterior Sponsa copulam passã pateretur grave damnum, prior verò nullum, vel satis leve, rediret doctrina modo data num. 11.

TERTIA DIFFICULTAS.

An aliquando valeant secunda Sponsalia?

17. Franciscus sponsalia legitime inivit cum Antonia, deinde alia nova inivit cum Bertæ, sanè cum peccato. Sed quid deinde consecutum est? obiit Antonia, seu Religionem professã est, seu libere, & volens recessit a sponsalibus, & Franciscus interrogavit Theologos, an obligaretur ex vi prædictorum Sponsalium posteriorum, quamvis cum peccato initorum, Bertam ducere?

18. Responder. Rebellius, e Franciscum obligari Bertam ducere, quia nova illa sponsalia, licet non valuerint eo modo, quo facta sunt, valuerunt tamen eo modo, quo valere potuerunt, juxta illud juris vulgatum: *Actus, qui non valet eo modo, quo fit, valet eo modo, quo potest*, ut supra f. diximus. At jam mortua priorè

priore Sponsa, potest valere, & effectum suum consequi posterior facta promissio; ergo debeat.

19. Verum respondent alii cum Castropalao, non obligari, etiam si iuramentum adhibitum fuerit, quia illa nova sponsalia nullo modo valuerunt. Quare non possunt deinde fieri valida solum ob mortem, vel mutationem prioris Sponsæ, juxta illud non minus vulgatum juris. *Quod ab initio fuit invalidum, tractatu temporis non convalescit.*

20. Ad jus allatum à Rebello respondet hæc Castropalai sententia, illud esse verum, quando actus, dum fit, partim potest valere, partim non ita: nam tunc valebit secundum id, quod valere potest. At in casu nostro nullo modo, ne in parte quidem valida sunt illa sponsalia absolute facta.

21. Posterior sententia ex dictis, cum in illa convenient, Sanchez, & Pontius, alias oppositi, magnum signum habet, quod vera sit, & à nobis omnino excipienda.

22. Adverte tamen illud (absolute) quod modo dixi, nam, si nova Sponsalia addita conditione, sic Franciscus iniisset: *Ego promitto tibi Berta conjugium, si foris Catharina mea Sponsa moriatur, seu remittat promissionem illi à me factam, seu Promitto tibi Berta conjugium pro tempore, quo legitime ero solutus à sponsalibus à me cum alia factis.* Si, inquam, sic sponsalia hæc nova iniisset, valida fuisset promissio, & tunc, mortua, vel animo mutata Catharina, obligaretur Franciscus ad ducendam Bertam, quia, si tunc ejusmodi intentionem habuit Franciscus, valide contraxit pro tempore illo futuro.

23. Quid, si esset, omnibus expensis, dubium, an Franciscus habuerit intentionem hanc?

Respondeo. Aversa loco citato ait, Franciscum debere præsumi, illam habuisse, atque adeo obligari ad ducendam Bertam; si enim præsumeretur non habuisse, præsumeretur delictum injustitiæ contra priorem Sponsam commississe: at in jure delictum nunquam præsumitur, nisi certo constet.

24. Verum, esto, nolim, nec possim præsumere Francisci delictum, & esto, sic debeat in judicio pronuntiare Judex, qui animum internum non videt, adhuc tamen *Tamburinus de Sacramentis.*

dubium remanet, an re vera Franciscus se obligaverit Bertæ, necne, & sic dubitatur de ipsa substantia obligationis, seu promissionis obligantis. Quare recurrit quaestio, an pro foro conscientia debeat prævalere certa libertas Francisci contra dubiam promissionem? Sed id in simili dictum à nobis est paulò ante.

b Sup. c. 1.
§. 4. n. 10.

QUARTA DIFFICULTAS.

Sponsalia inter impeditos sub conditione, si Papa dispensaverit, An prævalent posterioribus inita inter non impeditos?

25. Cæsar sciens Lucretiam sibi esse consanguineam, eam, nullo designato tempore, desponsavit sub conditione, *si Summus Pontifex dispensaverit.* Interim, antequam dispensatio expedita fuerit, nova sponsalia cum Berta nullo affecta impedimento contraxit. Obtena jam dispensatione, poteritne Cæsar Bertam potius (ut optat) ducere, quam Lucretiam?

26. Respondeo, mihi certum esse cum Diana, e posse, supponendo non adfuisse novum consensum in Cæsare post dispensationem impetratam. Ratio est, quia illa priora sponsalia nulla profus fuere, atque adeo posteriora fuerunt valida, & hujus ulterior ratio est, quia jus omnino prohibet sponsalia inter ejusmodi impeditos; sed ante impletam conditionem sunt impediti, ergo, &c. Adde, in re, quæ per leges eximitur à commercio humano, & ex facto, quod à jure improbat, nullam oriri posse obligationem, Ergo ex d. *Inter stipulantē §. Sacrum ff. de Verb. signif. l. cū lex ff. de Fidejuss.*

27. Quid si posteriora sponsalia cum Berta contracta fuissent post dispensationem jam expeditam?

Respondeo, esse distinguendum juxta superius dicta; Si enim sultineas, statim, ob-
e *Supra c. 3. §. 2. à nu. 10.*

D d d tione

ratione Dispensationis, Sponsalia Cæsaris, & Lucretiæ erunt, (habita dispensatione) statim valida, & observanda. Si verò sustineas, ob- tenta dispensatione, non statim convalescere Sponsalia, sed requiri novum consensum, seu ratificationem, quam in casu nostro supponimus, nequaquam adfuisse, remanent sponsalia priora cum Lucretia invalida, unde valida erunt posteriora cum Berta, atque hæc custodienda. Nos verò, quia utramque sententiam probabilem judicavimus loco citato, & iterum judicabimus infra, & ideo breviter dicimus, si sponsalia cum Berta fuerint, ante impetratam pro Lucretia dispensationem, contracta, Bertam fore uxorem Cæsaris, qui est casus allatus numero 25. Si verò fuerint inita post obtentam dictam dispensationem, qui est casus allatus hoc numero 27. dicimus esse probabile, quod Berta à conjugio Cæsaris sit repellenda, & quod Lucretia sit ad eju- dem conjugium advocanda, sed est item probabile contrarium, ut patet ex dictis: Adver- tendo semper, debere refarci damna, si, quæ facta sunt à Cæsare Sponsæ relicta, & præseindendo à copula, de qua jam modo dictum est.

§. VI.

SEXTA CAUSA.

Alterius, vel utriusque Fornicatio.

1. **S**I Sponsa, vel Sponsus (in hoc enim ut & in obligationibus Matrimonii, sunt pares) fornicetur cum alio, statim innocens, eti- am si Sponsalia juraverit, potest ab ipsis re- cedere, ut deciditur Cap. *b* Quemadmodum, & patet; Quæ enim est major fidei fractio, ob quam omnes concedimus, posse à sponsali- bus recedere, si hæc non est? Dixi (innocens:) Nam, qui delictum commisit, debet ex parte sua obligationem adimplere, si alter velit, ne scilicet ex sua iniquitate lucrum repor- tet.

2. Quid, si Sponsa verè per vim pateretur fornicationem, quem esse casum rarissimum dixi alibi? e
Respondeo, posse adhuc Sponsam eam de- serere, non quidem ob fractam fidem, quam in hoc casu non adfuisse, supponimus, sed quia Sponsa, etiam per vim violata, vilis no-

tabiliter efficitur, & probo veritur viro, fe- minam sic violatam ducere, idque cum peri- culo fortè alienam prolem alendi.

3. Dictum est (Sponsa) nam ex commu- niori sententia Sanchez, d Pontii, & aliorum non id concedimus, si Sponsus ex violentia cogetur aliquam cognoscere (si tamen vi- rum posse invicem ad hoc cogi, possibile sit, quod mihi, & Toletio e creditur est difficile) nam tunc, nec Sponsus fidem frangeret, cum ageret coactus, nec probrosum esset mulieri eum ducere, cum virum aliquam cognovisse, dedecus secundum hominum existimatio- nem non sit. Non ita, si idem Sponsus cogetur sodomitice pati, nam tunc, quia dedecus esset mulieri, ejusmodi virum pro suo habere, ideo judicat Castropalao, sob hanc solam ra- tionem, posse Sponsam illum talia passum ab se repellere; id, quod ego limitarem, quando res non est oeculta, ut etiam in similibus (quando caput ducitur solum à ratione dede- coris) dicendum est.

4. Quod dictum est de fornicatione, ex- tenditur Primò ad oscula, tactusque impudi- cos; per hæc enim, maximè, si sint frequentia, etiam fides frangitur, cum Sponsi promiserint Matrimonium, & omnia, quæ ad illud con- sequuntur.

5. Extenditur Secundò, ad fornicationem spiritualem, id est, ad hæresim. Alter enim po- test recedere, si novit alterum in hæresim in- cidisse: quod dictum limitat Castropalao, quando periculosum est Sponso innocenti, habitare cum hæretico, & quando sumus in loco, ubi delictum hæresis reddit hominem infamem, ut in Hispania, aliisque Catholicis Regnis. Equidem hanc limitationem, nec apud Sanchez, nec passim alios lego, & pro- fectò, etiam in Regionibus Hæreticorum non condemnarem, sed commendarem potius Sponsam, quæ nollet progredi ad Matrimo- nium ejus Sponsi, qui hæresim post Sponsalia amplectitur; nimis enim grave est cogi Ca- tholicam, ad nubendum homini diveriæ, & quidem falsæ Religionis, quem tamen ipsa Catholicum in sponsalibus elegerat.

6. Inquires. Fornicantibus utrisque, id est, Sponsa cum alio viro, Sponso autem cum muliere alia, possuntne utrique ad libitum à Sponsalibus resilire?

Respondeo. Communis opinio cum San- chez, i & cum Pontio, Coninck, Layman, d 55. n. 3. Gut-

a Inf. Tr. 4
de consen-
su c. 7. §. 3.

b Cap.
Quemad-
modum de
Iureju-
rando.

c L. 7. in
Dec. c. 6. §.
2. n. 5.
Sanch. lib.
1. matr. d.
55. n. 3.

d Pont. d.
11. c. 27.
n. 3.

e Tolet. d.
c. 10.

f Castrop.
l. 1. m. c.
c. 1. n. 6.

h Sanchez.
loc. cit.

i Sanchez.
d 55. n. 3.

§. VII.

SEPTIMA CAUSA.

Impedimentum superveniens.

I. Impedimenta non dirimentia Matrimonium, quantum facit ad præsens institutum, hodie sunt (ut supra g dixi) Votum Religionis, Votum Sacerdotii, Votum Castratis, Votum Cœlibatus; De his ergo non dirimentibus, cum jam paulò h ante dixerimus, qua ratione se habeant in sponsalibus, superest hic solum agere de impedimentis dirimentibus, quomodo scilicet, & quatenus ali- quod impedimentum dirimens superveniens sponsalibus, illa dissolvat, id quod figura- tione sequentis casus dilucidius explicabitur.

2. Antonius sponsalia promisit Mariæ, verum non multò post cognovit Agatham Mariæ Sororem, unde (ut scimus omnes) affinitatem ex copula carnali fornicaria dictus Antonius contraxit cum eadem sua Sponsa Maria, quæ affinitas, cum sit impedimentum dirimens, in causa est, ut non possit procedi ad Matrimonium de præsentis, nisi prius obtineatur à Summo Pontifice dispensatio.

3. Porrò circa hunc casum, & similes, quando culpa alterius ex Sponsis supervenit quomodocunque aliud impedimentum dirimens, tria resolvenda se offerunt, quæ jam, tribus assertionibus, resolvo.

4. Affero Priò, Mariam esse liberam à sponsalibus, posse rejicere Antonium, etiam si se offerat ad obtinendam dispensationem, immò etiam si dispensationem obtentam exhibeat. Ratio (præter fornicationem, quæ in hoc peculiari casu intervenit, quam esse causam sufficientem, ut innocens resiliat à sponsalibus, nuper diximus) est, quia apponens impedimentum dirimens, fecit, quantum est ex se, Matrimonium jure impossibile, ergo sufficienter dedit causam alteri, resiliendi, & volendi, se conformare Juri Matrimonium prohibenti.

5. Affero Secundò, Antonium non esse liberum à sponsalibus; Unde, volente, ce præter Maria, obligari ad procurandam dispensationem.

D d d 2 ratio-

*g Supra
Tr. 1. de
imped. c.
16.
h Sup. c. 5.
§. 2. nu. 7.
& §. 3. n. 2
& §. 4.*

Gutierrez apud Castropalaum, a quibus ad-
de Dianam, b & quidem satis probabiliter,
distinguit; concedit enim Sponsum posse,
non verò Sponsam, quia quod Sponsa violata
ab aliquo fuerint, maximum est dedecus, nõ
autem, quod Sponsus aliquam violaverit, ut
modo diximus numero 3. Quæ adinvicem
compensari injuriæ nequaquam possunt. Sed

Castropalaus, c & quidem ex mea sententia
probabilius, ne dicam verius, ad quod etiam
propender Aversa, d putat posse utrosque æ-
què resiliire; Sponsum, propter rationem jam
dictam, Sponsam verò, quia, etiam si ipsa for-
nicata fuerit, non propterea tollitur, quod vir
per suam fornicationem fidem fregit Spon-
sæ; Sicuti propter similem rationem, quam-
vis dedecus non sit uxori, si ejus vir aliam
cognoscat, tamen ipsa, solum, quia sic datam
fidem vir frangit, divertere potest, ut ex certa,
& communi doctrina habet ipse Sanchez, e
& nos infra suo loco dicemus. Non ergo ex
capite dedecoris, quod exclusimus dicto nu-
mero 3. sed ex capite fractionis fidei, quæ hic
adest.

7. Instas. Quando, tum uxor, tum vir a-
dulteratur nemo potest divertere, quia, ut ha-
bet Textus, sparia delicta mutua compensa-
tione abolentur. Ergo, neque Sponsi, quamvis
utrique fornicantes, poterunt à sponsalibus
divertere?

8. Respondeo. Huic paritati debent etiam
Auctores communis sententiæ respondere,
nam probat, ne à Sponso quidem fornicante
posse dimitti Sponsam similiter delinquentem;
compensarentur enim delicta. Disparitas
igitur est, quia cum Matrimonium sit ex se
indissolubile, quodlibet caput impediendi
ejus separationem, sufficere debuit; quale
nunc est compensatio adulteriorum; At pro
sponsalibus, quæ ob quamlibet mutationem
dissolvi possunt, non cogimur similem com-
pensationem injuriam inducere, sed concede-
re debemus utrique Sponso, ut fidem sibi
fiactam vindicare possit per separationem,
quæ facillè, etiam ob alias rationabiles causas
concedi solet Sponsis. Ita responder Sanchez,

Layman, Guttier. cit. quamvis nobis
contrarii, ita igitur, &
nos.

fationem, & ad Matrimonium de presenti celebrandum. Ratio est, quia, ut superius sæpè diximus, æquum non est, ut liberetur à data fide is, qui delictum commisit: Nam, sic, ex iniquitate lucrum reportaret. Aversa autem ait, dictum Antonium (præscindendo ab alio damno Mariæ) posse, velle se conformari juri prohibenti; sed ei non acquiesco, propter rationem dictam, & quia de jure naturæ est, ut, qui causa est impediendi, circa illud, quod ipse promisit, tollere ipsum debeat, quo ablatò, jam non erit difformis juri prohibenti.

6. Affero Tertio, dispensationem prædictam esse procurandam expensis Antonii, & nullo modo Mariæ: patet, quia solum ipse, & quidem injustè, fuit causa, ob quam necessariò illa dispensatio procuranda esset. Ita Doctores citati.

7. Sed ecce celebris difficultas. Si magnis expensis hæc dispensatio sit impetranda, adhucne obligabitur ad illam procurandam Antonius nocens?

Respondeo. Non obligari, putat Fillucc. Sanchez, Coninck, quos citat, sequiturque Gaspar b Hurtadus. Ratio est, inquit, quia obligatio orta ex sponsalibus solum urget Sponsum, ad ponenda media ordinaria, & non valde difficilia, quibus impleri possit Matrimonium, non verò extraordinaria, & difficilia. Excipiunt, & meritò, nisi sponsa fuerit spe Matrimonii violata, unde damnum pateretur, vel infamiam, si non sequeretur Matrimonium; nam tunc, sine dubio, nullis sumptibus parcere debet, pro dispensatione impetranda, Sponsus.

8. Obligari Antonium semper, etiam magnis sumptibus, contendit cum Petro Ledesma, & Ochagavia Castropalaus, d non quidem ex vi sponsalium, ex quibus rectè dixerunt prædicti Doctores, non obligari Sponsum, nisi ad media ordinaria (nam propterea Sponsus ex sola legè sponsalium teneretur dumtaxat procurare dispensationem mediocribus sumptibus, exemplo ducto ab eo, qui post Votum Castitatis Matrimonium contrahit; non enim obligatur ante consummationem Matrimonii ingredi Religionem, in qua possit servare castitatem; quia hoc est remedium extraordinarium, & nimis durum sufficiunt alia de quibus alibi) non inquam, ex vi sponsalium, sed ex vi, seu ratione damni-

ficationis, cujus, contra Sponsæ Jus, causa fuit per suum delictum Antonius.

9. Hanc decisionem Castropalai. Ego reverissimam judico; ita ut contrariam ne probabilem quidem vocare velim, quia non video cur, qui causa est damni contra justitiam, non sit obligatus illud quantum potest, refarcire. Inquiro enim a res si me injustè impediens à consequutione Beneficii, ad quod ego jus habeo per electionem mihi legitime factam, nonne deberes, quacunque impensa, illud impedimentum tollere, si posses?

10. Illud tamen hujus decisionis rigorem aliquantulum mitigabit, quod notat Gaspar e Hurtad. his verbis: *Is, qui fuit causa impedi-* c G. Hurt. menti, tenetur ad procurandam dispensationem, *loc. cit.* quando dans causam impediendi advertet, impedimentum contrahi, quia tunc liberè dedit causam damno exorto ex impedimento: damnificationi autem libera, & humane satisfaciendum est; At quando tunc non advertet impedimentum contrahi, non tenetur; quia tunc liberè non damnificavit, damnificationi autem, quando non liberè sit, non est necessariò satisfaciendum. Hæc ille: unde cum sæpissimè non advertatur, frequentissima erit excusatio.

11. Eundem rigorem mitigabit, etiam illud. Nam si forte tot, tantæque deberent esse expensæ, ut si ea fierent, caderet notabiliter à suo statu Antonius, excusaretur ab illis. Rursus, si comparatione damni, quod patitur Maria, nimis exorbitans deberet esse damnum expensarum, quod deberet pati Antonius, posset differri ad melius tempus procuratio dispensationis, vel conveniri cum Maria, ut remittat, quæ certè non debet esse difficilis, quia Justitia non adversatur Caritati, & rectæ rationi; hæc autem dicunt, non debere dominum velle rem suam cum tanto rigore, sibi restitui, ut damnum aliud intolerabile debitori inferatur. Id, quod ego in simili notavi libro 8. in Decal. f

f Lib. 8.
Decal. 7.
4. c. 1. 1.
num. 4.

a Aversa
l. c.

b G. Hurt.
di. 2. de
matr. diff.
12.

c Castrop.
l. c. n. 4.

d Castrop.
l. c. n. 4.

§. VIII.

OCTAVA CAUSA.

Superveniens mutatio notabilis in Sponsis.

1. **EX** Doctrina illa universali, quod promissio intelligitur semper fieri, rebus in eodem statu permanentibus; fit, ut, si contractis Sponsalibus mutatio notabilis superveniat in altero ex Sponsis, ipsa, etiam jurata, non obligent. Ea autem consuevit accidere in bonis, vel corporis, vel animæ, vel fortunarum, consuevit, inquam, nam cæterum hæc Regula generalis datur à Doctoribus apud Conin. a Ut quoties, initis jam sponsalibus, superaccidat alia quæcunque causa, quæ eorum executionem reddit notabiliter difficiliorem, quæque, si initio fuisset, condatum hominem similis conditionis prudenter ab illis avertisset, toties cessat obligatio respectu illius, cui difficilius redditum est Matrimonium. Atque hanc regulam admitti debere in sponsalibus, rectè notat Averfa, b quamvis non admittatur in cæteris contractibus, præsertim onerosis; Nam Matrimonium, & consequenter ejus promissio, requirit majorem libertatem, cum sit contractus ex se perpetuus, & indissolubilis.

2. Porò hanc regulam aliquantulum illustramus, ea tria bonorum genera sigillatim percurrentes.

Quoad bona Corporis.

3. Si quis ex Sponsis incidat in morbum incurabilem, vel contagiosum, puta, paralytim, lepram, morbum Gallicum, si amittat oculos, aures, nares, si fiat claudus, mancus, &c. Justè alter recedere à sponsalibus potest. Hæc enim, sicuti retardarent à sponsalibus contrahendis, sic excusant à contractis, quamvis juratis; quia nimis grave esset, hæc perpetuo velle in sociis pati; poterit ergo is recedere ab hoc contractu sponsalium ex se dissolubili, quod certè non posset, si Matrimonium jam contractum fuisset de præsentibus, quod ex se indissolubile est.

4. Tria hic selige, non valde communia. Primum. Morbi Gallici vehemens suscipio causam dat dictæ dissolutionis ipsi Sponso

fano, Ex Pontio. c Adderem ego, idem esse de c Ex Põsio suspitione cujuscunque infirmitatis gravis lib. 12. c. incurabilis, par enim est ratio. 17. nu. 4.

5. Secundum. Oris graviolentia, cui ars Medici subvenire nequit, adnumera inter has infirmitates valentes modo dicto dissolvere sponsalia, ex parte alterius benevolentis, ita Sanch. d approbatque ibidem Pontius, & me d Sanc. l. x. ritò, quia illam in tam arcta conjunctione d. 57. n. 2. tolerare, nimis esset onerosum.

6. Tertium. Quid, si Sponsa tempore sponsalium pulcherrima, deindè notabiliter deformis evadat?

Respondeo, etiam propter hanc mutationem posse sponsam resilire, docet Castrop. e & Gasp. f Hurt. Ratio est, quia in materia Matrimonii admodum æstimatur apud homines pulchritudo: verum nota illud (notabiliter deformis.)

Quoad bona Animi.

7. Si quis ex Sponsis gravi infamia maculetur; si Sponsus scortator, aleator, ebriosus evadat; si asper moribus, vel admodum sævus, potest alter recedere, etiam post jurata sponsalia. Rursus, si graves inimicitie ortæ fuerint inter Sponsorum parentes, dissolvi possunt sponsalia ex parte utriusque. Quod, si inter Sponsos ipsos gravis inimicitia fuerit exorta, possunt quidem utriusque recedere, sed, qui fuit causa inimicitie obligatur prius omnia moralia, atque ordinaria remedia adhibere, ad pacem inducendam. Ratio prædictorum eadem est, ac præcedens. Adde, & timorem rationabilem, ne malum exitum Nuptiæ sortiantur. Hinc sequitur, ut si Titius v. g. desponsaverit Bertam, nescientibus utriusque parentibus, immò, & scientibus, unde tamen factum sit, ut ex utraque parte parentes obstinate contradicant, timeaturque gravis discordia inter illos, vel inter Sponsos eosdem; sequitur, inquam, ut alter, etiam altero invito, se ad aliud Matrimonium convertere licite possit. Ratio est, quia ex tanta oppositione facile est, orti inimicitias, incommoda gravia; & inter ipsos Sponsos non leves rixas, & discordias. Ne tamen excidat à te monitio, quam facit Sanchez g, ut scilicet cautè in hoc procedas; nam sæpe jaçantur minæ, opponuntur pericula, amplificatur discordiarum timores, quæ tamen experien-

Ddd 3 tavi-

c. G. Hort. loc. cit.

a Coninck d. 23. de spons. dissol. d. 8.

b Aver. qu. 8. de spons. se. 14. v. Sex-

e Castrop. l. 1. de spons. pu. 27. f. G. Hurt. d. 2. de matr. diff. 13.

g Sanc. l. x. d. 14. n. 3.

F. Lib. 8. Decal. 7. 4. c. 1. 3. num. 4.

ria vidit, vana esse, & statim, inito Matrimonio, deferbuisset.

Quoad bona Fortunarum.

8. Si dotem promissam negas, vel negat ille, qui promissit, te ab altero deseri posse, luce clarius est, est enim dotis promissio conditio, sub qua fiunt sponsalia; ergo, ea deficiente, etiam sine culpa promittentis, cessat promissio, quamvis jurata.

9. Quid, si nulla promissa fuerit dos à Sponsa divite, quæ deinde post sponsalia in pauperatatem notabilem incurrat?

Respondet Sanch. Quidquid dicant plures apud Sanch. a certum mihi est cum eodem Sanc. & cum Castropalao b, & Averfa c alios citantibus, posse Sponsam licite recedere. Ratio est, quia, tametsi non fuerit explicitè promissa dos, implicitè tamen fuit. Omnes enim supponunt, fœminam transire in domum viri cum omnibus suis bonis. Adde, hanc esse mutationem admodum notabilem, quæ quemcunque vel cordatissimum hominem, à contrahendis sponsalibus, atque adeo à Matrimonio, prudenter, averteret.

10. Tria communi huic doctrinæ addi volo. Primum; si timeatur rationabiliter, alterum ex Sponsis fore exheredandum, alter resisteret licite, ut notat Pont. d quia secus, se is immitteret in periculum sustinendæ pauperatis, atque id ego merito, propter paritatem rationis, extendo ad similem rationabilem metum de futura paupertate fortè alteri ex aliis quibuscunque causis proveniendâ.

11. Secundum. Si rationabiliter timeatur, vel superveniat jam paupertas utrique, uterque licite recedet à sponsalibus, quia tanto difficilius sustineri poterunt onera Matrimonii; undè hic dari non potest compensatio pauperatis unius cù paupertate alterius. Ita Bonacina, sed Rebellius, & Pontius, neutri licere putant: Averfa e autem prædictos citans, dicit, V. Quæritur circa finem. si quis subire onus Matrimonii, licite recedere, sed si velit contrahere Matrimonium cum æquè paupere, illicitè recedere à priore. Profectò commoda restrictio, sed illam non possum admittere, ut necessariam, quia superveniens paupertas videtur dare jus recedendi absolute, &c.

12. Tertium. Quid si alter ex Sponsis ex

inopinato valde locuples fiat, poteritne justè ab altero recedere, & Matrimonio meliori se addicere?

13. Respondet Sanchez, quem sequitur Castropal. f citans Coninck, & Gutierrez, i Castropal. quibus adde Averfam, g non posse; Probat c. nu. 1. Primò, à posteriori, quia sic, quoties dote g Aver. notabiliter majore Matrimonium inveniret lo. a. alter ex Sponsis, alterum deserere posset, tunc enim jam locuples censetur esse factus. Secundò, à priori, quia, si Sponsa tua deterior non est facta, iniquum est suo jure illam privare, solum ob bonæ fortunæ mutationem in te factam.

14. Prædictam sententiam sic impugnat Gaspar h Hurtadus. Hanc Sanchez, & Coninck h G. Hurt. sententiam difficilem existimamus, quia dicta d. 2. de mutatio est ita notabilis, ut ex se efficiat impletionem notabiliter gravem, Sponso factò ditiore, & 14. nu. 1. à principio existens, etiam prudentem à sponsalibus traheret. Hæc Hurtadus, cujus argumento Castropalaus, i qui prædictam Sanchez i Castrop. sententiam amplectitur, respondere conatur, lo. cu. dicens: effici quidem impletionem sponsalium notabiliter graviolem, duriolemque, sed non per se, at solum per accidens, eo, quod Sponsus impeditur ab aliis ditioribus sponsalibus, quæ posset invenire, id, quod (ait) nihil probat, propter argumentum modo à posteriore factum, quia scilicet, sic, quilibet Sponsus posset semper Sponsam deserere, quoties notabiliter ditius Matrimonium ei offerretur.

15. Circa has sententias interponat judicium me sapientior; quod si Leandrum k se- k Leand. qui te juvat, invenies apud ipsum, utramque tr. 9. de sententiam esse probabilem. mar. d. 9. 47.

§. IX.

Prædictæ causæ existentes ante sponsalia, sed postea cognitæ.

1. Regula Universalis. Hæc pari modo sponsalia, etiam jurata, infirmant, ac si de nova advenirent. Ita Sanch. Pont. Bonac. & alii innumerè apud Averfam. l Ratio est, l Aver. quia pro eo, qui antea illas ignoraverat, vi- 8. de spons. dentur dictæ causæ tunc supervenire, quando sciuntur. Dicitur 15.

2. Id autem intellige. Primò, de prædictis tamen causis, quæ sint qualitates, si enim fuissent de substanti-

in Sanch. disp. 59. n. 3. b Castrop. d. 1. de spons. pu. 28. n. 3. c Aver. qu. 8. de spõs. sec. 14. V. Quæritur.

d Pont. loc. cit. c. 17. n. 8.

e Aver. lo. ci. V. Quæritur circa finem.

substantia, seu de individuatione personæ; ut, si tu volens contrahere sponsalia cum Berta, cognoscas deinde illam non esse Bertam, sed Mariam, sponsalia non solum infirmari possunt, sed ab initio sunt in valida, sicuti in validum esset Matrimonium.

3. Intellige Secundò, quando ignorantia ejusmodi causæ, seu defectus tibi dedit causam contrahendi; si enim expressè fuisses eo animo, ut etiam cum illo defectu contracturus fuisses sponsalia, nihil illis officiet ignorantia. Ita Castropal. *a* Quid si dubius nunc sis, an contracturus fuisses? Respondet Leand. *b* citans Sanch. Bonac. Navarr. si defectus de novo cognitus sit gravis, ut si inveniatur, non esse Virgo, vel Dives ea, quam talem putabas, posse præsumi, te non habuisse animum contrahendi, secus, si defectus sit levis, &c.

4. Intellige Tertiò, nisi post cognitionem, dicta sponsalia, quæ fuerant initio valida ratificaveris, quæ ratificatio fieri potuit, vel expressis verbis, vel implicite ipso facto, ut, si post dictam notitiam. Sponsam, ut tuâ, cognovisti. *e* Valida, dixi, si enim propter aliquam rationem fuerant initio in valida, ut, si fuissent cum errore personæ, vel cum nullo consensu, tui Laym. non validantur per solam copulam, quia hæc non est sufficiens signum veri consensus, potest enim fieri animo fornicario, ut supra *d* dicitur *c. 2. §. 3.* etum est, & tener Hurtadus. *e*

Quid si Sponsus ad Sponsam cognoscendam accederet (sanè cum peccato) animo non ratificandi? Respondeo, Sanchez *f* ait, adhuc ipso facto ratificare, sed Hurtad. merito loco cit. censet, in foro conscientie non ratificare, *h. 66. n. 3.* nec cedere Juri suo, & sic dissolvere posse sponsalia, nisi, aliàs, ratione damni allati, ad illa ratificanda teneretur.

5. Dictum est autem (pro eo, qui antea ignoraverat) nam, si antea eas causas, seu defectus cognovisti, & tamen adhibuisti consensum, rata erunt sponsalia, Excipit Aversa. *g* nisi forte promissio valde fuerit imprudens, & indiscreta, qualis v. g. esset promissio juvenis nobilis, & divitis facta vilissimæ puellæ; tunc enim ex alio capite non teneretur quis, servare promissum: nempe ex eo, quod faceret res illicitam, & indiscretam, ita Aversa. *h* Adverte, id dicit ex vi promissionis sponsalium, non ex vi damni illati; illud enim esse omnino rescipiendum, certum est.

6. Ex dicta regula num. 1. allata sit, ut non solum, quando Sponsam existimabas virginem, & post sponsalia rescivisti, esse defloratam, sed etiam, quando rescivisti esse viduam, quia certè regulariter vilior existimatur ea, quæ virgo non est, sit, inquam, ut possis resiliere à sponsalibus. Non ita in Sponsa respectu Sponsi, qui forte inveniatur, non fuisse virgo? nam id vile non est Sponsæ, nisi tamen inveniatur, valde deditus alienis mulieribus fuisse, sine solida, & continuata emendatione, vel inveniatur, habere filios, nam tunc cum molestum id sit notabiliter Sponsæ, poterit à sponsalibus recedere.

7. An ipso facto in hoc casu ignorantie defectuum, quoad qualitates (nam, si adfuerit deceptio ex parte alterius, vel metus, diximus supra) irrita sint sponsalia, an irritanda? Respondeo Castropal. *k* & Hurtad. *l* merito dicunt, quando res est clara, esse irritanda per *k* Castropal. voluntatem ejus, qui potest resiliere, nec necessarium esse Judicis sententiam. *l* *G. Hurt.*

8. Quid si res sit dubia? Respondeo, Tunc, *h. c. diff. 16.* vel etiam, quando recessio à sponsalibus afferret scandalum, recurrendum esse ad Judicem, monemus omnes. Legatur Castropal. *m* *m* Castrop. qui alios citans, docet, qualis nam probatio sufficiat in foro externo, ad ejusmodi rescissionem; cui adde *G. n* Hurtadam. *n* *G. Hurt.*

9. Donec autem is, qui ignoravit, non resiliat, manent valida sponsalia. Id, quod inde constat; quia secus, cum in casibus, de quibus loquimur, ignorantia adfuisse ipso initio, tunc etiam fuissent in valida, quod tamen non potest sustineri, nam ipso initio fuerunt legitima, cum fuerint rite promissa, & ignorantia, ut nunc supponimus non fuerit circa substantiam personæ, sed solum circa qualitates; undè ex illis sponsalibus ortum est impedimentum publicæ honestatis ex Sanch. *o*

10. Denique; Si quæras Primò, an qui justè à sponsalibus resiliat, quando scilicet resiliat sine ulla culpa, ut esset v. g. ad ingrediendum in Religionem, teneatur restituere ea, quæ forte alter expendit in parandis Nuptiis? Respondeo, esse probabile, obligari, sed esse probabilius, non obligari. Lege Castropal. *p* Si quæras Secundò, quando omnibus consideraris, dubium est, sintne valida, an invalida sponsalia, quid sentiendum? Respondeo, me de hoc dixisse superius. *q*

§. X. An

Castropal.
nu. 1.
Aver.
c. 2.

G. Hurt.
c. 2. de
matr. dif.
4. nu. 1.

Castrop.
c. 2.

Leand.
c. 9. de
matr. dif.
47.

Aver.
nu. 1. de
matr. dif.
15. p.
dicendum.

Aver.
qu. 8. de
sponsal.
15. p. Pro
altera.

o Sanc.
1. matr. d.
63.

Castrop.
lo. cit. p. 33
q. Sup. c. 1.
§. 4. nu. 9.
c. 10.

§. X.

An laborans aliquo occulto defectu possit, eo tacito. ad Matrimonium procedere?

Et item, An tunc possit ad Sponsalium impletionem alterum compellere? Remissivè.

Hæc denique ad complementum hujus Tractationis de sponsalibus est

sent inquirenda, sed, quia de priore à me factis tractatum est lib. 7. a in Decal. ideo, a Lib. 7. in vel illa lege, quæ ibi breviter perstrixi, vel Decal. 1. §. 2. ma. 6. pluribus agitata pete eadem à Sanchez, §. 6. b aliisque, à quibus etiam distinctè habebis de posteriore.

* * *

Finis Tractatus Tertii.

TRACTATUS QVARTVS DE CONSENSV PER VERBA DE PRÆSENTI:

ID EST

DE MATRIMONIO, UT EST CONTRACTUS.

CAPUT I.

De Natura Matrimonii.

§. I.

Quid proprie veniat nomine Matrimonii?

IN toto negotio Matrimonii, quatuor intercedunt, quæ ad rem nostram in præsentia faciunt. Primò, Contractus inter personas habiles, quo scilicet hæc consentiunt, atque ad eò se obligant ad mutuam corporum traditionem, in ordine ad sobolem generandam. Secundò, Ratio Sacramenti, quæ ex Divina institutione adest in prædicto consensu, hunc enim Christus Dominus elevavit ita, ut significaret, & conferret gratiam Fidelibus: quæ quidem ratio Sacramenti, brevi tempore durans, eo scilicet, quo ejusmodi consensus exhibetur, causa dictæ gratiæ eo modo est, quo pluribus explicant Theologi; nam Matrimonium non esse

Sacramentum in facto esse, judicio cum Castropal. a & cum aliis, probabilius. Tertio, Interventit vinculum perpetuum, quod remanet post ejusmodi consensum, & Sacramentum. Quarto denique, Interveniunt, seu consequuntur aliæ obligationes ex dicto consensu, scilicet servandi fidem conjugii, cohabitandi cum eodem, filios educandi, &c. hæc quidem duo postrema scilicet, vinculum, seu indissolubilitas, & dictæ obligationes, quæ subsequuntur, sunt effectus prædicti consensu, & prædicti Sacramenti.

2. Porro proprie loquendo, tum contractus ipse, seu mutuus consensus vocatur Matrimonium, tum vinculum prædictum. Hinc, quando Tridentinum b dicit, Matrimonium esse Sacramentum, intelligitur de dicto consensu, quando autem Eugenius IV. in c Decreto fidei dicit, consensum esse causam efficientem Matrimonii, & pari modo, quando Doctores dicunt, Matrimonium esse ex se indissolubile, esse perpetuum, esse effectum mutui consensu, intelligitur de vinculo: non est

est igitur à nobis querendum, ut cum super-
fluo labore querit Perez, a quid proprie sit
Matrimonium, consensus ne, an vinculum,
nam utrumque proprie dici solere Matrimo-
nium, jam vidimus.

3. Siquis ergo à te scisciteretur, in quonam
consistat Matrimonium, ne sine distinctione
respondeas, sed ita distingue. Matrimonium,
pro ut dicit consensus, est *Viri, & Foemina
habiliū ad prolem generandam consensu mu-
tuus, quo scilicet id dant invicem, acceptant-
que jus, & dominium corporum ad finem pradi-
ctis prolis generanda, quique ad rationem Sacra-
menti est à Christo Domino elevatus.* Matrimo-
nium verò, ut dicit vinculum, rectè à Theo-
logis *b* cum Magistro sic describitur, est
*Conjunctio maris, & femina inter legitimas per-
sonas individuam vitam consuetudinem retinens:
vel, ut habent Jurisperiti, c* *Conjunctio ma-
ris, & femina, consortium omnis vite, divini,
& humani communicatio Juris.* Explicant Ma-
trimonii descriptionem pluribus Pontius, *d*
aliique, quorum aliqui rectè colligunt, hoc
vinculum, seu conjunctionem, seu obliga-
tionem esse denominationem ortam ex præ-
dicta mutua traditione corporum, &c. quæ
omnia satis sit, innuisse breviter.

§. II.

Quotuplex sit Matrimonium.

1. **T**Riplex est Legitimum, Ratum, Con-
summatum. Legitimum (quod sic
appellatur, siue, quia secundum leges sit, siue,
quia legitimo inicitur consensu) est ipse con-
tractus naturalis, qui certè communis est
omni Matrimonio, tum in lege naturæ, tum
gratiæ. Ratum, est prædictus contractus in-
ter Fideles, qui habet rationem Sacramenti,
ut §. præced. diximus, sed antequam habeat
copula maritalis. Consummatum est il-
lud ipsum, quod ratum, sed postquam acces-
sit prædicta copula, ita dictum, quia perficitur,
seu consummatur, sicuti venditio rei
traditione perficitur. Vide, quæ dicam p. 4.
c. 7.

2. Et quidem Ratum, etiam propriissimè,
Matrimonium est, quia (etiam præscinden-
do ab actuali copula) in solo consensu, quo
se conjuges obligant, per mutua corporo-
rum traditionem utrinque acceptatam, tota
essentia Matrimonii habetur, quale fuisse
Matrimonium SS. Virginis cum S. Joseph opti-
time, brevibus, explicat Castropal. e & legi
potest S. Th. f. Suar. g. aliique.

3. D.fferunt autem permaximè, ut habet
idem Castropal. b prædicta Matrimonia in
eo, quod legitimum, favore fidei, solvi po-
test, cum alter ad fidem convertitur, alio
quamvis tenuente. Ratum verò solvitur pro-
fessione solemnī Religionis. Consummatum
vero nunquam ut ex dicendis latius, & cla-
rius habebitur, atque hinc, & ex Cap. i. De-
bitum, atque ex Decreto k Ultimo Conc.
Florent. aprè colligitur triplex significatio in
Matrimonio: Nam, quatenus est legitimum
contractus, significat conjunctionem Dei
cum Anima Fidei, per gratiam. Quatenus
Sacramentum, præscindendo à copula, signi-
ficat conjunctionem Christi cum tota Eccle-
sia per Baptismum. Quatenus Sacramentum
consummatum, denotat conjunctionem Hy-
postaticam Verbi Divini cum natura huma-
na, quæ omni ex parte insolubilis est, perinde,
ac Matrimonium consummatum.

4. Nos autem in hac secunda parte agemus
de Matrimonio legitimo quatenus scilicet
dicit merum consensum naturalem; nam pos-
tea de Matrimonio, ut Sacramentum est, sua
erit distincta tractatio.

CAPUT II.

De consensu requisito ad Matrimo-
nium.

§. PRIMVS.

Qualis Consensus.

1. **N**imis est certum, proprium con-
sensus requiri ad Matrimonium,
quia tradi suum alteri non potest
sine consensu tradentis, multo magis propri-
um corpus, idque indissolubiler.

2. Id, quod aded verum est, ut, neque
Principem sæcularem, neque Ecclesiasti-
cum posse dare jus utendi corpore ad prolem,
suscipiendam, sine proprio utentium consen-
su, tradant communiter Doctores apud Sanc.
I & Gasp. m. Hurt.

Ecc

3. Deum num

3. Deum autem, qui est omnium corporum Dominus, posse dare Viro potestatem in corpus mulieris, & contra, sine ipsorum consensu, docet Sanchez, *n* cum aliis, rectè ad-
Sanc. di- dens, probabilius esse, illam traditionem
sta disp. tunc non esse Matrimonium: hujus enim ef-
 26. *Lean.* fectia requirit mutuum conjugum consen-
disp. 6. de sum, ut hæcenus dictum est.
mat. q. 3.

Hurt. lo. c. 4. Quod autem requiratur conjugum
contrafill. consensus & non alterius, v. g. parentum ad
Ochag. Matrimonii validitatem, habes læculenter a
Bellar. l. 1. bellarmino. *b* An verò licitè filius,
l. de ma. c. in vitis parentibus, consensum Matrimonio
 19. & 20. præbeat, diximus nos *e* alibi pluribus. Lege
Li. 5. dec. item Barbofam *d* in Voto decisivo, an valeat
 e. 2. §. 3. statutum afficiens prænis filios sine consensu
d Barb. in parentum contrahentes; ubi affirmantes a
Voto decis. lios, alios melius negantes refert.

Érc. 6. Denique, cum certum sit, nullum con-
e Sup. Tr. 3 surgere Matrimonium ex consensu ficto,
de sponsal. quanti posset an sic fictè contrahens obligetur
 e. 1. §. 4. verè consentire; sed id colligitur ex dictis
 e supra.

§. II.

[*An sufficiat Consensus, quando à contra-*
hente non cognoscitur impedi-
mentum dirimens.

1. **T**ertius, & Berta, dum, sive uterque,
 sive alteruter dubitarent, an inter ipsos
 esset impedimentum consanguinitatis (idem
 die de quocunque impedimento dirimente)
 contraxerunt Matrimonium, sed non multò
 post cognoverunt, nullum fuisse ejus-
 modi impedimentum: fuitne validum Ma-

f Sanc. l. 2. trimonium? Quid Secundo, si certò putaf-
mat. disp. sent, adesse impedimentum, quod verè non
 33. erat?

g Cast. disp. 2. Respondeo ad primum, Matrimonium
 2. *de spons.* esse validum. Ita Sanchez, *f* Castropal. *g*
 pu. 5. n. 9. Hurtadus, *h* & communiter. Ratio est,
h Hur. disp. quia sic contraxerunt, quasi sub conditione
 3. *de mat.* de præsentì, si habiles sumus; At jam habiles
diffic. 7. erant, ergo jam absolurus de factò, atque
 nu. 21. adedè efficax fuit consensus.

i Sanc. cit. 3. Respondeo ad secundum, Matrimo-
 k *Cov.* nium esse invalidum. Contra hanc respon-
 Gutt. alla. sionem habemus Sanchez, *i* Covarr. *k* &
 à *Cast. l. c.* Gutierrez adductos à Castropal. loc. citato.
 nu. 8.

Ratio nostræ responsionis est, quia, qui fir-
 miter credit laborare impedimento dirimen-
 ti, nec absolutè nec sub conditione potest ef-
 ficaciter consentire Matrimonio; Non abso-
 lutè, ut certum est, & ipsi adversarii fateantur;
 quia id, quod ut impossibile apprehenditur,
 non potest quis efficaciter velle. Non sub
 conditione, sic, *Si fortè possim, si fortè sum ha-*
bilis, si fortè impedimentum non adsit, nam, si
 quis se sic haberet, jam non firmiter putaret,
 sed subdubitaret, se posse, se habilem esse, se
 impedimentum habere, atque adedè essemus
 in casu præcedentis numeri.

4. Neque obstat primum argumentum,
 quo utitur Sanchez *l*, quod scilicet excom-
 municantur, qui sic contrahunt, unde sup-
 ponuntur, posse habere verum consensum:
 non obstat, inquam, nam excommunicantur,
 non quia validum fecerint Matrimonium,
 sed quia contrahere attentaverint.

5. Neque obstat secundum argumentum,
 quo idem utitur, quia in jure ex Sponsalibus
 nullis ratione impedimenti oritur publica
 honestas, modo adsit consensus, unde supponit
 Textus, posse adesse consensum cum im-
 pedimento dirimenti: non obstat, inquam,
 quia dictum jus disposuit, ut talis consensus
 attentatus pareret publicam dictam honesta-
 tem, quamvis verus non esset.

6. Neque denique tertio obstat paritas ab
 eodem allata de hæretico, qui, quamvis cer-
 tò putet, Baptismum non esse Sacramen-
 tum, tamen validè baptizat; non obstat, in-
 quam, quia in hæretico supponitur, esse
 intentio faciendi, quod facit Ecclesia, quæ
 intentio prævalet. Id, quod non invenitur
 in casu nostro, ut supponimus. Lege Hur-
 tadum. *m*

7. Quid si contraxerunt cum impedimen-
 to v. g. cum consanguinitate, sed deinde
 post dispensationem obtentam v. g. à Con-
 fessario, illi iterum consenserunt, quam ta-
 men dispensationem ipsis Confessarius non
 aperuit, validumne tunc esset Matrimo-
 nium?

Respondeo, adhuc invalidum, *n* saltem non
 ex eo capite; quia, si aliud non addatur, *nu. 21.*
 consensus hic novus solum fuit ratificatio *82. covarr.*
 consensus prioris, qui, cum fuerit nullus, con-
 sequenter, & ipsa ratificatio nulla erit. Dixi *83. Covarr.*
 (saltem ex eo capite) nam, an ex illo alio, *84. Covarr.*
 quod esse videtur

quod nondum ipsi dispensationem concessam acceptaverint, colligi potest ex a alibi à me dictis.

2. Sep. li. 5.
de pen. in
Tr. De cas.
17. c. 9. §. 1.
d. nu. 18.

§. III.

Circa quod versari debet consensus contrahentium.

1. **C**ontroversum, & sanè dignum, quod explicetur, est, de quanam re debeat, seu circa quod objectum debeat versari consensus, tum ut validum sit, tum ut licitum Matrimonium? In Matrimonio enim tria veluti collecta inveniuntur, Bonum Sacramenti, Bonum prolis, Bonum fidei, hoc est, Matrimonium ex natura sua Primò, affert indissolubilitatem, quia est Sacramentum juxta illud Sancti b. Pauli *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, ut scilicet, sicuti Christus Dominus indissolubilitate est conjunctus cum Ecclesia, ita vir cum uxore modo superius explicato. Secundò, affert intentionem generandi prolem, illamque educandi. Tertio, necessitatem servandi fidem inter ipsos conjuges, atque ad horum aliquod reducuntur alia in Matrimonio inclusa, qualis est cohabitatio conjugum, obligatio reddendi debitum, & similia.

b. S. Paul.

2. Querimus ergo, An si quis Matrimonium contrahat, non intendendo prædicta omnia bona inclusa in Matrimonio, validè, & licitè contrahat? Quid, si intendat alios fines extrinsecos Matrimonio? intendat v. g. divitias ex dote acquirere, honorem ex familia, conjugii voluptatem, & similia.

An validè?

3. Si quis mente intendat, sive explicitè, sive implicitè (quod implicitum hic evenit, quando non intenditur contrarium) se obligare ad illa tria, scilicet ad perpetuitatem, ad prolem, ad servandam fidem, validè Matrimonium contrahit; invalidè verò, si positivè habeat animum non se obligandi ad hæc. Ita Sanch. & aliique. Ratio, quæ dictum hoc simul probat, & explicat, est, quia, ut modo diximus, de essentia Matrimonii est consensus tradendi corpus, quo

consensu conjux se obliget, ad prolem generandam, fidemque servandam. At verò ipsa exequutio generationis, vel ipsa actualis custodia fidei de essentia non est: possum enim ego, me obligare, v. g. ad servandam castitatem; licet animum habeam ejusmodi obligationem (sanè cum peccato) non observandi. Cum igitur prædictus contrahens, de quo loquimur, intendat sive explicitè sive implicitè, ut dixi, hanc obligationem subire, substantiam Matrimonii ponit, atque adeò contrahit validè; immo id etiam erit, si intendat, se obligare ad status perpetuitatem, quod est Bonum Sacramenti, cætera verò bona, puta Bonum prolis, & Bonum fidei, non excludat. Nam sic, quasi in radice includit cætera dicta Bona.

4. Quod si omnem obligationem, vel etiam solum unam ex prædictis tribus, v. g. perpetuum statum excludat, tunc nullum esse Matrimonium patet ex dictis, quia non habetur sic Matrimonii essentia. Lege Hurad. d & Perez. #

An licitè?

Vbi, qualis finis debeat intendi à contrahente Matrimonium, ne is peccet.

5. Finis alius est principalis, ad quem scilicet quis principaliter intendens, aliquid agit. Alius secundarius, à quo quis non raro applicatur ad agendum. Celebras v. g. ut Sacrificium Deo offeras? Ecce causam, seu finem principalem. Sed id hodie facis, aliter non facturus, quia eleemosynam invenisti? Ecce finem secundarium, & quem vocamus etiam impulsivum; quo actu applicaris ad celebrandum: nam illum primum vocare solemus motivum.

6. Jam in Matrimonio contrahendo, potest Primò, esse finis tradendi mutuo corpora, quæ, ut modo dicebam, est obligatio, in qua tanquam in radice includitur obligatio prolis generandæ, & obligatio reddendi conjugii debitum, & cætera modo nu. 2. explicata, & in Matrimonio inclusa.

7. Secundò, potest esse finis adhibendi remedium concupiscentiæ, seu evitandi fornicationem, vel habendi conjunctionem mutuam obsequiorum, & similia, quæ includun-

Ecc 2

cludun-

d Hur. dis.
7. differ. 9
e Perez de
mat disp.
13. sec. 5.

cluduntur quidem in Matrimonio, sed tanquam quædam secundaria; nam propterea vocantur, & sunt fines secundarii institutionis Matrimonii.

8. Tertiò, possunt esse fines quilibet alii qui nec primario, nec secundo includuntur in institutione Matrimonii, nam propterea sunt, vocanturque fines extranei Matrimonii, quos scilicet conjuges ipsi non raro adhibere solent; ejusmodi est finis acquirendi divitias, voluptatem, bonum nomen, honestam familiam; &c. His positis.

9. Dico Primò. Cum quis contrahit Matrimonium more ordinario, illique consentit ob finem prædictum principalem, vel ob aliquem ex inclusis in ipso principali fine, vel ob aliquem ex finibus prædictis secundariis, non excludendo expressè principalem, licitè contrahit. Ratio est, quia sic se conformem reddit ejus institutioni, & non est, undè culpa orti possit.

10. Dixi (more ordinario) nam possit licitè contrahi Matrimonium cum sola intentione se obligandi ad mutuam corporum traditionem, præscindendo à copula, immò copulam excludendo, & sic fuisse Matrimonium Sanctiss. Virginis, & S. Joseph, supra insinuavimus, & iterum dicemus clarius infra. *a*

11. Dico Secundò. Si quis per suum consensum ordinet suum Matrimonium ad aliquem ex finibus extrinsecis dictis numero 8. non excludendo expressè fines illos Matrimonii primarium, & secundarium; peccabit quidem ex communi sententia cum Sanch. *b* & Layman, *c* aliisque, sed non mortaliter: Ratio est, quia, licet non sit magna deordinatio, cum implicite remaneant illi fines, undè non sit culpa mortalis; aliqua tamen adest deordinatio, dum tam explicitè intenditur finis extrinsecus, & alienus à finibus, ob quos institutum est Matrimonium.

12. Quod si excluderentur expressè fines primarii, nec consentiret quis obligationi tradendi suum corpus, &c. Tunc, & Matrimonium esset nullum, & consequenter id sic intendere, foret mortaliter illicitum, quia sic irritum redderetur Sacramentum.

13. Dico Quartò. Quamvis sententia di-

cta nu. 11. probabilis sit, & communiter recepta, tamen probabilis est etiam opposita, excludens etiam peccatum veniale, ut sustinent Castropal. *d* Coninck, & Pontius, *f* *d* Cast. Vel enim hi extrinseci fines ex se honestatem moralem habent, ut esset pax Republicæ, concordia consanguineorum, familiæ nobilitatis conservatio, fornicatio vitanda, &c. Et tunc ajo, te venialiter non peccaturum, si ob ejusmodi fines Matrimonium contrahas; quia dum finem illum principalem procreationis sobolis, &c. non excludis, & aliquem ex his extraneis, qui ex se honesti sunt, intendis, non est, undè culpam ullam committas; Quæ enim culpa est, honesto medio, quale est Matrimonium, velle acquirere illud, quod ex se honestum item est?

Vel hi extrinseci fines, ex quorum aliquo moveris ad Matrimonium, sunt ex se indifferentes, qualis est finis divitiarum, voluptatis non peccaminosæ, honoris, &c. Et tunc etiam ajo, te, nec peccaturum venialiter, abstrahendo ab aliquo alio inconvenienti; Ratio est ferè eadem, quia, dum non excludis finem principalem, ex se nulla est culpa, velle aliquod temporale acquirere, medio aliquo honesto actu. Sanè culpam non committit, qui celebrat Sacrum non celebraturus v. g. hodiè, nisi stipendium lucretur, modo remaneat intentio principalis sacrificandi in honorem Dei, quæ semper remanet, ut supponimus, siquidem peccaminosum non est, sic operari. Ita igitur in casu nostro. Et ad hoc fortè respexit Sanch. *g* dum denique fallus est, communiter in adhibendis his finibus, venialiter quidem peccari, quia dum remanet implicite, modo dicto, finis principalis, cæteri (ait) non tam sunt fines operis, quam motivum, & applicativum operantis.

CAPUT III.

De Consensu externo requisito ad Matrimonii valorem.

1. **I**NTERNO consensui debet accedere mutuus consensus externus, ut Matrimonium valeat, tum quia nullus contractus consistit, nisi fiat externè; debet enim cognosci

a Inf. c. 5.
§. 7. n. 5.
fine.

b Sanch. l. 2.
mat. d. 29.
nu. præ.
er. tim. 21.
c Laym. l. 1.
5. Tr. 10.
tr. 4. n. 2.
§. 3.

cognosci ab altero, cum quo contrahis, tum quia Matrimonium est Sacramentum, atque adeo ex Christi Domini institutione, necessarium signum sensibile. Id ita placet Tho. Sanchez, ut dicat esse probabilius (certum esse, ego dicerem libentius) neque sine utriusque conjugis externo consensu posse Matrimonium consistere, etiam si Deus utriusque consensum internum utriusque reveler; quod profecto nimis clarum est in hoc præsentis rerum statu, in quo Matrimonium est elevatum ad rationem Sacramenti, quod ut dixi, signum sensibile, secundum præsens ejusdem Dei Decretum, esse debet.

2. Sed internum consensum exprimi quibuscumque signis, satisne erit, an necessarium debent accedere verba in iis, qui loqui possunt? In illis enim, qui loquela carent sufficere alia signa jam scimus, definitum esse in

Cap. cum b jure.

3. Respondeo, etiam in potentibus loqui, sufficere quælibet signa ad validitatem Matrimonii. Ita Sanchez c. cum sexcentis Auctoribus ab ipso adductis, quidquid alii, qui apud eundem ibidem negent ex eo, quod putant Sacros Canones decrevisse, semper esse necessaria verba in potentibus loqui. Sed ratio nostræ Doctrinæ est, quia ex una parte hi Canones non rectè adducuntur, facileque ad eos respondet Sanch. d. ex alia verò Christus Dominus hoc Sacramentum Matrimonii instituit per modum contractus, seu, rationem contractus elevavit ad rationem Sacramenti: At quilibet contractus signo impleri potest. Confirmatur ex Concilio Florentino, in cujus Decreto de Sacramentis sic habetur: *Consensus per verba regulariter expressus facit Matrimonium.* Nota illud (*regulariter*) non ergo semper, & necessarium.

4. Inquires Primò. Qui cum possit loqui, Matrimonium contrahit solis nutibus, vel signis, peccatne?

Respondeo, certè non invenio præceptum hac de re: Quare, qui signis utatur certis, & non dubiis (nam tunc esset mortale ob incertitudinem Matrimonii, inde sequentem, & ob scandala, ac lites inde facile pro-

ventura) non video, unde peccatum committat. Et quamvis Sanchez e dicat, esse veniale, si iusta causa non interveniat, cur debeas uti signis, & non verbis, quia est, inquit, à ratione alienum, aliquam deordinationem continens, in hoc gravissimo contractu non exprimeret consensum commodiori modo, quo potest, scilicet verbis: nihilominus, quia nos in humanis actionibus, ne sub veniali quidem obligamur perfectissimo modo, & certissimo agere, sed satis abundè est, si perfecto, & certo modo agamus, idè etiam à veniali signis certis contrahens liberandus est. Ita Castr. f. qui utitur alia ratione à nostra, quia, inquit, ubi lex non est, nec prævaricatio esse potest, ut dicit S. Paulus. Verùm hæc ratio non solvit argumentum allatum à Sanch. hic enim contendit, ut modo videri, adesse legem naturæ dictantem, alienum esse à recta ratione, in hac gravissima re certissimum modum contrahendi negligere. Expeditius ergo nos negamus, adesse ejusmodi legem, recta enim ratio in moralibus non dicitur sub aliqua deformitate, nisi, ut utamur modo certo, non autem, ut certissimo.

Quinam ex conjugibus prius consentire debent per sua signa?

5. Inquires Secundò, pro praxi. Quinam prius est interrogandus, ut prædictum consensum externum præbeat, vir, an mulier?

Respondet Covarr. g. honestum esse, ut prius scæmina. At Joannes h. Andreas honestius esse putat, ut vir, qui est caput mulieris, atque hunc sequitur Sanch. i. eisdem referens. Ego censèo, sequendam consuetudinem uniuscujusque Ecclesiæ, ut insinuat à Rituali Romano, ubi de Ritu servando in Matrimonii Sacramento agitur; ab eodem tamen Romano Rituali prius interrogatur vir, postea mulier, id, quod in nostra Diocæci Panormitana servamus.

Quæ verba, vel signa sunt ad Matrimonium necessaria?

6. Inquires Tertiò. Quæ verba, vel signa requiruntur, vel sufficiunt ad ejusmodi consensum exprimentum?

Respondeo, Regula generalis hæc esto.

Ecc 3 Illud

Illud verbum, seu signum requiritur; & sufficit, quod certò in circumstantiis, in quibus efformatur, exprimit internum consensum. Quæ autem in particulari ejusmodi sint, satis colligi potest ex iis, quæ dixi paulò a superius, & latè habet Sanchez, b bre- viter autem Castropalaus. c

a Tr. 3. de spons. c. 2.

§. 3. præfertim à n. 17.

b Sanc. lib.

1. matr. à

disp. 18.

c Castrop.

l. c. p. 8.

d Aver.

qu. 3. de

mat. sec. 6.

e Sanc. cii

aliis lib. 2.

mat. dif.

32.

f Conc.

Trid. sess.

24. c. 1. de

Ref.

g G. Hurt.

dis. 3. de

matr. dif.

8.

h Sanc. lo.

cii. nu. 4.

Quam simultatem verba contrahentium habere debeant?

7. Inquires Quartò. Necessè ne est, ut simul proferant suum consensum vir, & mulier?

Respondeo, Nequaquam; nam satis est, si unus post alterum proferat, dummodò consensus alterius non fuerit revocatus, isque moraliter perseverare censetur; siquidem, nec ratio contractus, nec ratio Sacramenti majorem simultatem requirit. Ita Averfa d contra aliquos contrarium sentientes, ita etiam Sanch. e cum aliis multis.

Nec obstat Concilium f Tridentinum, ipsi enim, requirit quidem præsentiam Patrochi, & Testium, sed nihil innovat, quoad simultatem, de qua loquimur, & certè etiam in humanis aliquibus contractibus requiritur præsentia Notarii, & Testium; sed non inde inferitur necessitas simultanei consensus contrahentium.

8. Consensus autem alterius non perseverare, sed revocari censetur, vel explicitè, ut si positivè incipiat dissentire, vel implicite, ut si v. g. consentiat per verba de præsentem alia, vel si transeat tempus, pro quo fortè consensit, vel, quando tempus nullum fuit præsumtum, si transeat tantum temporis, ad quantum in talibus circumstantiis prudenter censetur (secundum varias sententias, quas mox referam) non se extendi intentio contrahentis. Legè Gaspar Hurtad. g

9. Addit Sanch. h Si, altero volente non statim consentire, prior, qui consenserat, affirmet, se consensum nunc revocasse, ipsi esse credendum, quia, nisi contrarium constet, præsumitur quis consensisse sub conditione, si alter statim assensum præbeat, præfertim, quando est præsens, nec per Procuratorem, vel Epistolam initur Matrimonium. Adde æquum non esse, ut prius con-

sentiens debeat expectare ad quodcumque libitum alterius, &c.

10. Si urgeas: Ecquodnam temporis intervallum potest intercedere inter consensum unius, & alterius, ut Matrimonium validum contrahatur?

Respondeo, quodcumque tempus concedit Navarus; quem citat Gasp. i Hurtadus, dum alter non revocat. Si septennium non transeat, dixit Sotus. Si biennium, Henriquez, apud Sanchez, k Si annus, Ledesma apud Hurtadum cit. Denique ipse Sanch. id prudentis arbitrio relinquat, attentis particularibus circumstantiis: Nam Matrimonium (ait) est Sacramentum fundatum in contractu civili; quare illud tempus intercedere potest inter consensum unius, & consensum alterius, quod non destruit rationem contractus civilis. Cum ergo à multis circumstantiis pendeat, an civilis contractus judicetur persistere, necne ex tanto, vel tanto temporis intervallo, rectè ex circumstantiis semper erunt expendendæ. Quis enim neget, majus tempus posse intercedere, quando per Procuratorem contrahitur Matrimonium, quam, quando per principalem, & majus, quando per Epistolas missas v. g. ad Indias, si ibi inveniantur unus ex Sponsis, quam, si per verba inter præsentem? Hæc sententia esset excipienda, nisi scrupulis daret aditum, dum frequentissimè timoratus dubitaret, an expensæ omnes circumstantiæ fuerint.

11. Excipiatur igitur à nobis prima sententia Navari, concedentis quodcumque tempus. Quam sententiam sequitur Bossius l citans Majorem, Lessium, Bonacia. Co- ninck, Covarr. alioque; & ratio est eadem, ac modo dicta, sed sine limitatione, quia Matrimonium ex iis contractibus, qui subsistunt, non revocato consensu ab altero, si alter, quocumque tempore, consentit: Id quod non potuit negare ipse idem Sanch. m in eo casu, quo, post longissimum tempus, ratificatur Matrimonium ab altero, qui si à initio consenserat, de qua re suo loco in-

ferius.

CAPUT IV.

De Consensu dato ableni.

§. I.

Per Procuratorem.

1. **S**upponimus tanquam certum, & ab aliis passim probatum, posse per Procuratorem contrahi Matrimonium, illudque esse Sacramentum, ejusque Ministros, & suscipientes esse ipsos principales, non verò Procuratorem.

2. Supponimus item ex Sacro a Textu, Procuratorem institutum ad Matrimonium, immo, & ad sponsalia, ex Sanchez mox citando, ut legitimus sit, debere habere speciale mandatum ad Matrimonium circa determinatam personam non posse limites mandati excedere, & nec posse, alteram sibi substituere, nisi hoc expressè contineatur

in mandato. Lege Coninck, b aliosque. Et Sanch. quidem rectè notat, non esse necessariam sexuum diversitatem in ejusmodi Procuratoribus, sed posse esse duos viros, vel duas mulieres, quia non contrahunt nomine proprio, sed alieno. Rectè etiam notat

Coninck, quem sequitur Aversa mox citanda, sufficere generale mandatum, quo ali-

quis expressè consensisset in eam, quam Procurator electurus est, & mandasset, ut suo

nomine, cum ea sine ullo responso contraheret. Cujus rationem ego puto, esse illam, quia sic, est ad certam personam. Denique rectè

notat Aversa, c Procuratorem ad Matrimonium posse esse cujuslibet ætatis, dummodo sit compos rationis, & cujuscunque qualitatatis. Quamvis ergo ex jure in d Procuratore

requiratur ætas decem & septem annorum, tamen hoc non requiritur, nisi secundum

qualitatem negotiorum, ubi est necessaria industria personæ. Quare in Procuratore, ubi non requiritur, nisi expressio consensus, & de quo nulla est juris dispositio in contractu, dicta ætas necessaria non erit. Ita

Perez, Reginald. aliique

apud Diam. p. 11. r. 3. ref. 33.

An constitui Procurator debeat in præsentia Parochi?

3. His suppositis. Prima difficultas est, an quando is, qui futurus est conjux, constituit Procuratorem ad Matrimonium, debeat ejusmodi mandatum dare in præsentia sui Parochi, & Testium?

4. Respondeo. Ita requirunt aliqui apud Castropalaum. f. Ve. um cum communi sententia, & cum Sanch. Coninck, & eodem Castropalao g eos citante, certum sit, id non requiri. Ratio efficax est, quia Tridentinum requirit præsentiam Parochi, & Testium, quando contrahitur Matrimonium, ut illi testari possint de jam contracto; nihil verò disponit de mandato ad contrahendum; ac Matrimonium contrahitur, quando Procurator nomine alterius præbet consensum, suscipitque consensum alterius, non verò, quando constituitur Procurator ad illud. Advertendum tamen est, ita dari ejusmodi mandatum debere, ut possit probari, & constare Ecclesiæ, ipsum datum fuisse. Quare, quamvis omnes concedamus, ut habet Sanch. b procuratorem hanc, seu mandatum, posse dari oretenus, sine scriptura, sicuti potest, quodecunque aliud mandatum, omnes tamen advertimus, pari modo constare debere, idem mandatum oretenus fuisse datum.

Hinc cum eodem Sanch. & Bossio i dicitur, i Boss. de mus, Parochum, & Testes non obligari matrimonium ad videndum literas mandati; ipsi enim solum Testes esse debent de ipso consensu facti à Procuratore, qui sit de facto legitimus, non verò, ut legitimus cognitus ab ipsis.

Revocatio consensus conjugis, antequam Procurator ejus contrahat, quid operetur?

5. Secunda difficultas. Constituit Titius ejusmodi Procuratorem, juravitque se perseveraturum in consensu ad Matrimonium cum Berta v. gr. sed deinde (esto cum peccato) antequam Procurator officium impleat, revocat Titius consensum, sive expressè, sive tacitè per nova v. gr. sponsalia cum alia, vel per novum mandatum contrahendi cum alia, &c. Validum ne est Matrimonium?

Matrimonium, si Procurator hujus revocationis in seius contrahit nomine Tippi cum Berta?

6. Respondeo, non fore validum, etiam si solum mente consensum revocaverit, quia essentialia est contractui Matrimonii, adesse consensum utriusque conjugis, nunc autem jam unus consensus deficit.

7. Dices. Alii contractus politici valide fiunt per Procuratorem revocatum, quando revocatio, nec parti, nec Procuratori nota est, ut habetur a L. si mandatum, & alibi: ergo, & in consensu Matrimonii. Respondeo, negatur consequentia; nam Respublica, vel Ecclesia supplere possunt consensum contrahentium circa res temporales, & politicas, unde pro quiete, & bono publico supplet in casu dicto; at circa Matrimonium supplere nequeunt, cum sit de hujus essentia proprius conjugis consensus, sine quo per nullam auctoritatem consistere matrimonium potest.

8. Nota, si post consensum datum Procuratori, dissentias quidem, sed deinde iterum eo tempore assentias, quo Procurator nomine suo contrahit, validum fore Matrimonium: quia tunc jam adest consensus.

Ita b Castropalaus.

Procurator ad Matrimonium sicte constitutus.

9. Tertia difficultas. Quando constituiti Procuratorem sicte, & non vero animo, sed postea eo tempore, quo Procurator nomine tuo contraxit, verum consensum habuisti, validum ne ejusmodi tuum matrimonium fuit?

10. Respondeo. Validum pronunciat Sanch. e quia jam adest consensus requisitus. Verum Coninck. d longè melius negat. Ratio est, quia, cum prima constitutio Procuratoris fuerit nulla ex defectu tui consensus, is, non potuit, quando contraxit, Matrimonium contrahere, ut verus Procurator tuus; ergo nulliter contraxit. Ergo parum juvat, te longè distantem consensisse; oportebat enim de novo Procuratorem legitime constituere ad tuum consensum exprimendum.

In amentiam incidens post Procuratorem constitutum.

11. Quarta difficultas. Quid, si impediatur tuus consensus ex eo capite, quod antequam tuus Procurator contrahat, fias amentis; valebit ne Matrimonium contractum à tuo Procuratore, te persistente in amentia post mandatum incurta?

12. Respondeo. Valere asserit Castropalaus. e cum aliis, quia Matrimonium per Procuratorem non fiet ex vi consensus, quem habetas tunc, quando tuus Procurator contrahit, postquam enim evenire, ut tunc esses ebrius, vel dormires, & tamen nemo negat, in hoc casu ebrietatis, vel somni, validum esse illud Matrimonium, sed fit ex vi consensus, quem dedisti, quando Procuratorem constituisti, at mente tunc firmus eras, & sanus.

13. Verum Pont. f quem sequuntur alii, f Pont. asserit, nequaquam valere. Ratio, præter cæteras, est, quia (inquit Averlag) amentia ponit hominem extra statum humani commercii, immo, & humanæ rationis; Unde videretur extinguere omnem consensum antea ab hujusmodi homine datum. Confirmitur efficacius, quia hic non adest sufficiens consensus alterius conjugis mente sani; nam, quando hic consentit acceptando, & se invicem alteri tradendo, semper intelligit, se consentire ad Matrimonium cum persona, quæ, secundum communem hominum, vel mul erum statum, humana sit: At amentis est extra hunc statum, unde hic videretur adeste error in persona, qui Matrimonium nullum sine controversia parit. Hæc sententia posterior mihi arridet: Noto tamen, locutionem esse de vera amentia, non autem de Phrænesi ad aliquod tempus, hæc enim æquiparatur ebrietati, & non amovet hominem à statu humano.

14. Dices. At alia Sacramenta valida sunt, etiam si conferantur amentis, si is ante amentiam ritè petiit? Cur ergo non idem dicamus in Matrimonio? Respondeo, quia suscipiens alia Sacramenta, v. g. qui baptizatur, solum debet esse subiectum Baptismi, ad quod satis est, illud petiisse, nec petitionem fuisse revocatum; at suscipientes Matrimonium, sunt etiam Ministri, & legitimum

a L. si mand. ff. mandati. et alibi.

b Castrop. l. c. n. 2.

c Sanch. d. d. 11. n. 13. d Coninc. d. 24. dub. 9. n. 72.

e Castrop. l. c. n. 2. c. rans Sanch. Coninck. Gutter. adde Bo. nac. q. 2. p. 5. n. 2. de matr. f Pont. d. 2. c. 13. n. 14. quom sequitur. Av. q. 3. sec. 6. v. Hæc tamen. Et Dicit. q. 3. n. 4. ref. 243. g. Avorp.

consensum debent elicere, dum administrant. Cum ergo in casu nostro, saltem alter conjux, qui est sanus, non consentit, ut dictum est, in personam amentis, fieri Matrimonium non poterit.

Verba Procuratoris ad Matrimonium.

15. Quinta difficultas. Quibus verbis debet Procurator uti, quando, nomine principalium, Matrimonium contrahit? Respondeo: His, vel similibus verbis: *Talis consenti in te, vel accipit te in virum, vel uxorem, me mediante, vel Recipio te in virum, & uxorem nomine talis persona.* Ita Sanch. a Sed, quia Parochus debeat assistere huic Matrimonio per Procuratorem celebrato? Respondeo, de hoc agam infra. b

§. II.

Per Epistolam.

16. CUM certum sit, etiam per Epistolam, ut ceteri civiles contractus, posse Sacramentum Matrimonii celebrari, solum hic ejus praxim apponere debemus, quam his verbis affert Castropal. c *Debet traditio, & acceptatio utriusque contrahentis coram eodem Parocho, & Testibus fieri, aliis non possent testari de Matrimonio: Id verò fiet, si scribas Maria, te ipsum in maritum ei tradere, eamque in uxorem, ex tunc acciperes ipsaque legens litteras cum Parocho, & Testibus, affirmet, se etiam tibi tradere, & traditionem à te factam acceptare. En tibi, quomodo traditis, & acceptatio utriusque contrahentis sit coram Parocho, & Testibus. Existimo tamen, necessarium esse, quòd Parochus, & Testes agnoscant tuas litteras, ut sic sciant, cujus traditionem mulier accipiat, ut notavit Coninck. Hæc Castropalaus.*

17. Dices. Is, qui per Epistolam (idem qui, per Procuratorem) contrahit Matrimonium, ignorat, an alter sit bene dispositus ad Sacramentum, ejusque effectum suscipiendum? Ergo subit periculum cooperandi cum peccato alterius, si fortè ille sit in statu peccati.

18. Respondeo. Cum quilibet, sit existi-

Tamburinus de Sacramentis.

mandus bonus, nisi contrarium constet, poterit alius morali certitudine præsumere, alium esse bene dispositum.

19. Illud certè advertendum est, ipsos principales contrahentes debere esse in statu gratiæ, non quidem necessariò eo tempore, quo Procuratorem constituunt, vel Epistolam scribunt, sed eo, quo verisimile est, fore, ut Procurator nomine ipsorum contrahat, vel quo Epistola legatur, quia, ut diximus, & fusè dicemus inferius, ipsi principales sunt Ministri, & susceptores hujus Sacramenti. d Procurator autem ipse d *Legè Sæc. non peccat, si, dum contrahit Matrimonium, est in statu letalis peccati: quia, nec n. 29. & recipit in se Sacramentum, nec nomine suo 30. ministrat.*

Dua Monitiones ad contrahentes per Procuratorem, vel Epistolam.

20. Prima. Sanc. e hic appositè monet, e *Sanc. l. c. optimè facturos contrahentes per Procura- n. 31. torem, vel Epistolam, si deinde per se ipsos iterum contrahant, ut certius sit Matrimonium, si fortè illegitimum quid intercurrerit. Nec timeas (inquit) de iteratione, qua licet in aliis Sacramentis, manente eadem materia, prohibeatur, non tamen prohibetur in Sacramento matrimonii, quia hoc fundatur in ratione contractus civilis, qui iterari ex se potest, & soler. Adde tamen (ut patebit ex iis, quæ dicentur inferius f) non semper fieri Sacramentum, quociens renovatur consensus, sed *matrim. solum, quando primo, perficitur contra- ut Sacra. ctus, si antea propter aliquem defectum, ca. 3. nu. 3. legitime perfectus non fuit.**

21. Secunda, prudenter monet Coninck. g in hunc modum: *Sed hæc (contrahere g Coninck. scilicet per litteras) extra necessitatem non d. 24. nu. sunt practicanda, quia alia via commodiores 80. sine. possunt facile reperiri. Hæc ille, & certè, etiam, quando est necessitas, lecurior via est per Procuratorem, quàm per litteras.*

CAPUT V.

De consensu conditionato.

§. I.

Quid, & quosplex sit conditio.

I. Matrimonium (sicuti, & ceteri contractus) potest, quantum ad præsens institutum facit, duplici modo contrahi. Primo, absolute, ut, *Te in uxorem duco*. Secundo, sub conditione, ut, *Te uxorem duco, si tuus Pater approbaverit*. Qui duo modi contrahendi, valde differunt; Consensus enim absolutus vult, & de facto parit eodem ipso momento, quo exhibetur translationem dominii in corpus: At conditionatus vult quidem eandem dominii translationem, sed vult, eam non haberi, si apposita conditio deficiat, lege Gasp. Hurtad. a.

* G. Hurtad. d. 7. diff. 1.

2. Hinc, fit, ut Matrimonium absolute consensu celebratum, nihil expectare debeat, ad suos effectus producendos. Debeat, vero celebratum consensu conditionato; suspenditur enim perfectio contractus, usque ad adventum conditionis: Nam propterea nihil interim innovandum, nec conjuges se, ut tales tractare queunt.

3. Jam vero ejusmodi conditionum divisiones varix sunt, Prima divisio; Alia est de præsentem: ut, *Te duco, si virgo es*. Alia de præterito: ut, *Te duco, si Sacro interfuisti*; Alia de futuro: ut, *Te duco, si Paucorum te transferes, si tantum dotem dabis, &c.*

4. Secunda divisio. Quæcunque ex dictis conditionibus potest esse de re impossibili Physicè, ut, *si volabis, si volasti, &c.* vel, de re admodum difficili, quæ æquiparatur impossibili, immo, & impossibile vocatur, ut, *si montem aureum mihi dotaveris*, vel, de re impossibili moraliter, id est, de re turpi, seu contra leges, ut, *si mendacium dixeris, &c.*

Rursus potest esse de re possibili, sive necessaria, ut, *si cras orientur Sol*, sive contingente, ut, *si Navis ex Asia venerit, &c.*

5. Tertia divisio. Hæc contingens potest esse, vel solum dependens à tua potestate; nam ideo dicitur potestativa, ut, *si venatum*

ibis; Vel casualis, ut, si cras fulgurabit, si Navis ex Asia venerit, &c. hæc enim in tua potestate non sunt, Vel mixta, id est partim dependens à tua potestate, partim à potestate alterius, ut, *si officium à Rege impetraveris*, id enim dependet à me acceptantia, & à Rege officium conferente.

6. Hic te moneo, has contingentes conditiones non raro apponi, tanquam terminos, vel tanquam diem præfixum, non tanquam conditiones, ut, *Duco te, si morietur meus pater*, id est, *quando morietur*.

7. Quarta Divisio admodum notanda, Conditionum alia est, quæ inest contractui, & à contractu exposcitur, sine qua scilicet contractus esse non potest, ut, *Te duco, si tu consenseris*. Alia, quam contractus ipse non exigit, nec tamen est contractui contraria, ut, *Si pater consenserit, si mendacium dixeris, si furtum feceris, &c.* Alia, quæ ipsi contractui contraria est, ut, *Te ducam, si non transtuleris dominium tui corporis ad prolem generandam*.

8. Quinta denique. Alia est positiva, ut sunt præcedentes, præsertim, quando dependent ab altero ex conjugibus, ut; *Te duco, si Romam adiveris*. Alia est negativa, ut, *Te duco, si Romam non adiveris*.

9. Adverto Primo, aliquos nihil distinguere inter Matrimonium conditionatum, & consensum conditionatum; Sed certe Sanch. b. bene docet, consensum posse esse conditionatum, Matrimonium vero nequam, quia nimirum, quando consensus est conditionatus, nullum adhuc est verè Matrimonium; at, quando deinde purificata est conditio, fit verum Matrimonium, quod jam nullo modo conditionatum est, sed absolutum, quia per adventum conditionis transit in absolutum. Vides ergo, quomodo Matrimonium nunquam est, nisi absolutum; Moneo nihilominus, nos, & Doctores passim uti hac voce Matrimonii conditionati, per illam solum significantes, tunc Matrimonium nondum esse perfectum.

10. Adverte Secundo, quando inferius sæpè dicemus, per aliquas conditiones ex dictis vitari contractum Matrimonii, sensum esse; tunc Matrimonii contractum esse nullum. Quando autem dicemus, aliquam ex iisdem conditionibus rejici, seu haberi pro non adjecta, sensum esse contractum esse vali-

validum, de conditione autem illa nihil esse validum, de conditione autem illa nihil esse laborandum, cum habenda sit perinde, ac apposta nequaquam fuisset. Sed per singulas conditiones discurremus.

§. II.

Matrimonium sub conditione presentis, vel praterita.

11. **C**ONditio de presentis, vel de praterito non suspendit Matrimonium, seu non reddit illud conditionatum, sed, vel est certo Matrimonium, vel certo non est. Ratio ducitur ex natura contractus conditionari cuiuscunque. Si enim conditio existit, vel extitit, iam purificata est conditio, & consequenter certo contractus obligat: si vero non existit, vel non extitit, iam non adest conditio, & consequenter contractus vitatur, & certo non obligat, quia solum sub illa voluit, se obligare contrahens. Ita Sanchez. a. aliique.

12. Extenditur hæc doctrina ad conditiones turpes, quamvis enim mox dicturi sumus, conditionem turpem de futuro vitare contractum, & illum reddere nullum, tamen eadem conditio turpis de presentis, vel praterito, sicuti non suspendit contractum, quia, ut dictum est, conditio de praterito, vel presentis certo existit, vel certo non extitit, ita non vitat. Ratio autem differentie est, quia, ex turpi de futuro, allicerentur homines ad turpia patranda, si contractus sustinendus esset, media illa turpi conditio futura: at hoc inconveniens non adest in turpi de presentis, vel de praterito, cum tunc supponatur, delictum iam fuisse patratum, ergo non est, unde non sustineatur.

13. Extendatur etiam eadem doctrina data n. 11. ad conditiones de presentis, vel de praterito, physice impossibiles; id, quod colligetur ex dicendis mox §. 5. & videri possunt Pontius, b & Castropalaus c extendentes; Thomam vero d Sanchez non extendentem.

14. Inquires. Ad valorem Matrimonii requiritur ne cognitio existentia talis conditionis, v. g. si sic tecum contrahat puella, si es nobilis, vel, si habes, vel, si habuisti officium à Rege, tecum contraho: necesse ne est, ut ipsa

sciat tuam nobilitatem, vel tuum officium? Quod, si non novit, dicendum ne est, non statim, sed solum, quando noscet, fore validum Matrimonium?

15. Respondeo. Ita putat Coninck. e Ra- e Coninck. rio est, inquit, quia ad Matrimonium opus d. 29. dub. est, ut uterque contrahens sciat consensum l. 1. m. 6. alterius. At in casu hoc, dum puella nescit tuam nobilitatem, non potest tibi notus esse ejus consensus, quia, si sub conditione sibi ignota consentit, non minus ejus dissensus conjici potest, quam assensus.

Confirmatur, quia id esset, ac si diceret puella; *Accipio te in virum, vel non accipio, quo pacto certum est, esse invalidum Matrimonium.*

16. Verum Sanc. & G. Hurt. f quos se- f G. Hurt. quitur Castrop. g merito putant, fore statim ead. d. 7. validum Matrimonium, si vera est conditio. diff. 2. Ratio est, quia puella non consentit sub conditione nobilitatis; vel officii sibi noti, sed g Castrop. sub conditione nobilitatis, vel officii, si hæc pal. d. 2. existant, hunc autem consensum jam tu p. 11. §. 1. cognoscis, licet non cognoscas illum, ut procedentem a cognitione nobilitatis, vel officii.

Ad consumationem dic, esse disparitatem maximam, quia formula illa, nec assensum, nec dissensum determinatè significat, cum in casu nostro clarè significetur, ut dictum est, consensus determinatus sub existentia conditionis, licet non sub notitia illius.

17. Ex dictis igitur, erit quidem necesse, ut puella cognoscat, an tu sis nobilis, vel officium obtinueris, ut videat, an Matrimonium fuerit validum, nec ne, non vero, ut illud validum fiat.

§. III.

Sub Conditione de futuro necessario.

1. **A** Conditione de futuro necessario, ut, *Duco in uxorem Bertam, si cras Sol orientur*, non suspenditur contractus Matrimonii, sicuti, nec ceteri contractus. Ratio est, quia prædicta conditio, tam ad suspendendum consensum, quam ad demonstrandam consensum certitudinem, apposta esse censetur: ut sensus sit demonstrativus, non conditionatus sic: *Sicuti certum est, cras oriri Solem, sic certum est me Bertam ducere.*

Fff 2

2. Quod

1. Quod si facias sensum sic: *Duco Bernam, cum cras orietur Sol*, non est mirum, te debere expectare crastinum, quia tunc illud *Cras* est tempus præfixum. An verò, in hoc posteriori sensu, hæc verba constituent Matrimonium, an sponsalia, dixi superius. ^a

^a Tract. 3. riu. a

de sponsal.

c. 2. §. 3.

nu. 30.

3. Addo, evenire posse, ut contrahentes, sive ex ignorantia, sive consulto, verè voluerint expectare prædictæ conditionis necessariæ impletionem (id, quod est ex conjecturis colligendum) & tunc suspendetur sine dubio consensus, quia tunc, ut supponimus, verè, sub illa consensum præbuerunt, & voluerunt facere sensum num. præced. explicatum.

4. Atque ex hoc Addito vide, an concitare possis Pontium, & Sanchez. Hic enim *b* habet doctrinam à nobis hætenus allatam, Pontius *c* verò, dum eam ex parte negat, videtur considerasse id, quod nos in prædicto Addito monitum volumus.

^b Sanc. lib.

5. matr. d.

2. nu. 5.

^c Pont. l. 3.

c. 1. nu. 12.

^d Sanc. l. c.

nu. 13.

^e Pont. l. o.

ci. nu. 7.

5. Notat ibidem meritò Sanchez, *d* si conditio in se sit contingens, sed certò futura, ut, *Si Antichristus nascetur*, non suspendere consensum; cum enim id sit de futuro certo, æquivaleret necessario. Non ergo assentior Pontio *e* dicenti, consensum tuac suspendi, usque ad conditionis eventum; cum enim sit incertum, inquit, quando Antichristus *v. g.* nascetur, debet expectari ejus temporis adventus. Non, inquam, assentior, siquidem tu non contraxisti sub conditione, *Si Antichristus tali tempore nascetur*, sed, *si Antichristus nascetur*, quod certum est, & tibi satis cognitum.

Ne tamen excidat hic debere etiam addi illud, quod modo addidi *nu. 2. & 3.*

§. IV.

Sub conditione de quocunque futuro contingente, sed non turpi.

Ubi.

AN, ADVENIENTE CONDITIONE, necessarius sit novus consensus?

1. **I**N consensu sic *v. g.* habito: *Te duco, si Pater tuus consenserit*, vel, *si Avus tuus te duxerit*, &c. Certum est, Matrimonium

suspendi, quia sub illa conditione contrahis: accedente autem dicto consensu, vel dote, certum item est, Matrimonii obligationem subsequi debere, cum jam parificata, id est posita sit conditio, &c. Idem dic de quacunque alia conditione etiam vana, dummodo non sit turpis, Ut *Tecum contraheo, si veris venatum*, *sin terram expues*, &c. quia contrahentes non prohibentur ponere ex sua libertate (esto imprudenter) condiciones, quas velint, modò non sint turpes, nec à lege reprobatæ. Ita Aversa *f* contra *Soc.*

2. Sed difficultas est gravissima hic, & in similibus consensibus conditionatis, vel consensibus respicientibus tempus futurum, ut, *Te duco, si tantam dotem mihi assignaveris*, *Te duco pro die crastino*, in quibus certum est, non esse Matrimonium ante adventum præfixi temporis, Difficultas (inquam) est, An purificata jam conditione dotis, seu adveniente tempore designato, debeas iterum actum consensu exhibere ad valorem Matrimonii, an satis sit prior ille consensus exhibitus ante conditionis, vel temporis adventum, ita, ut, conditione, vel tempore positis, statim, sine novo tuo actu, validum sit Matrimonium?

3. Respondeo. Duas de more esse sententias. Prima sustinet, non requiri novum consensum, sed statim validum esse, posita conditioe, Matrimonium, Ita Sanchez, & aliique, quorum potissima ratio est, quia consensus ille conditionatus verus consensus est, licet (quia sub illa conditione) imperfectus. Si ergo non est revocatus, ut supponi semper debet, idem manet, adveniente conditioe: & quia non amplius pendet à conditioe, jam perfectus erit, & absolutus: Ut quid igitur necessaria est alterius novi consensu accessio?

4. Quòd si ab his Auctoribus requiras, quandonam ex vi Tridentini Parochus, & Testes debent assistere dicto Matrimonio, quando sit consensus conditionatus, an parochus, quando impletur conditio?

Responder Sanchez loc. cit. quando sit consensus conditionatus; quia tunc verè exhibetur consensus ad Matrimonium. Si curi iidem assistere debent Matrimonio, quod fit per Procuratorem, non verò institutioni Procuratoris, At verò Coninck,

f. Avar.

g. s. mar.

h. s. v.

i. s. v.

j. s. v.

k. s. v.

l. s. v.

m. s. v.

n. s. v.

o. s. v.

p. s. v.

q. s. v.

r. s. v.

s. s. v.

t. s. v.

u. s. v.

v. s. v.

w. s. v.

x. s. v.

y. s. v.

z. s. v.

aa. s. v.

bb. s. v.

cc. s. v.

dd. s. v.

ee. s. v.

ff. s. v.

gg. s. v.

hh. s. v.

ii. s. v.

jj. s. v.

kk. s. v.

ll. s. v.

mm. s. v.

nn. s. v.

oo. s. v.

pp. s. v.

qq. s. v.

rr. s. v.

ss. s. v.

tt. s. v.

uu. s. v.

vv. s. v.

ww. s. v.

xx. s. v.

yy. s. v.

zz. s. v.

aaa. s. v.

bbb. s. v.

ccc. s. v.

ddd. s. v.

eee. s. v.

fff. s. v.

ggg. s. v.

hhh. s. v.

iii. s. v.

kkk. s. v.

lll. s. v.

mmm. s. v.

nnn. s. v.

ooo. s. v.

ppp. s. v.

qqq. s. v.

rrr. s. v.

sss. s. v.

ttt. s. v.

uuu. s. v.

vvv. s. v.

www. s. v.

xxx. s. v.

yyy. s. v.

zzz. s. v.

& Huiusmodi locis citatis respondent, debere assistere etiam, quando impletur conditio, quia illi debent esse Testes Matrimonii, at Testes esse non possent Matrimonii jam contracti, si solum assisterent conditionato consensui, non vero impletioni conditionis.

5. Verum secunda sententia iustinet, requirit novum consensum, sine quo ille prior conditionatus consensus, etiam adveniente conditione, constitueret solum sponsalia absoluta, non vero constituerent Matrimonium. Ita Pontius, & aliique, quorum ratio precipua esse debet, quia licet ille consensus conditionatus sit certe consensus, tamen est imperfectus, ut ipsi Adversari fatentur: ergo, etiam adveniente conditione, imperfectus existere manebit. Probatur consequentia, quia in 9.20. Late sermanet ille idem, qui erat antea, nec adveniens conditionis aliquid influit in illum. Quare, si tunc non habebat efficaciam ad perfecte obligandum, nec habebit ex se post conditionem.

6. Quod autem consensus conditionatus non habeat tantam efficaciam, patet, quia secus non posset valide revocari ante completam conditionem, sicuti non potest consensus absolutus. Et secus, huic consensui conditionato non prevaleret consensus absolutus, quo quis inuit cum aliqua Matrimonium absolute, relicta ea, cum qua ante completam conditionem sub conditione contraxerat, ut prevaleat, docemus omnes.

7. Quare licet (ut videri potest apud Auctores citatos) concedatur, eiusmodi conditionatum consensum, modo dicto imperfectum, obligare contrahentem in ceteris materiis, in quibus, adveniente conditione, regulariter, non debet, ad inducendam obligationem, accedere novus consensus, quia contrahens voluit, se obligare pro illo tempore, quo accedet conditio; id tamen in Matrimonio concedere non possumus; non solum, quia cum gravissimus sit, & indissolubilis contractus, requirit perfectissimum consensum, sed quia in Matrimonio obligatio non oritur ex promissione, qua se quis velit obligare, sed ex ipso actuali actu, ex vi cuius efficaciter se obligat, huic enim actui, tanquam materiae proxima, adheret ratio Sacramenti à Christo Domino instituti.

8. Ex his vides, in hac sententia Parochum, & Testes huic novo consensui assistere omnino debere, quia solum per hunc consensum contrahitur Matrimonium, cum in conditionato, adveniente conditione, adsit solum ratio sponsalium.

9. Dices cum Castropalao citato. Quando Matrimonium de presenti contrahitur, prius suum consensum exprimit v.g. vir, sub conditione tamen in se imbibita, quod mulier consentiat, qua consentiente, opus non est, ut vir de novo consentiat, sed eius consensus, qui in se conditionalis erat ante mulieris consensum, redditur absolutus, & perfectus, mulieris consensu adveniente. Ita ergo in casu nostro, adveniente conditione, non erit necessarius novus consensus.

10. Respondeo. Negari consequentiam posse. Nam viri consensus de presenti, moraliter, & secundum humana commercia, idem censetur esse ante, & post mulieris consensum: quod certe nimis manifestè non habet consensus sub futura conditione, qui solum perseverare iudicatur ex eo, quod nondum est revocatus: at ille de presenti idem censetur durare, quia tunc elicitur, & quidem prudenter iudicatur, ac si actu eliciatur post mulieris consensum. Quare consensus novus non est necessarius.

Confirmatur, quia viri consensus de presenti, ita praecedat consensum mulieris, ut ex circumstantiis, clare appareat, esse vir in tali dispositione, ut, si mulier, primo consensisset, sequeretur, & ipse cum suo consensu; Quare non est mirum, si novus non sit necessarius; sufficit enim consensus cum eiusmodi affectione: id quod certe non est in casu conditionis de futuro, in quo multae possent contingere mutationes, &c.

11. Ex his duabus sententiis hæc posterior mihi certior sit: ceterum priorem sententiam, cum ea tantorum virorum sit, commodaque ratione fulciatur, qua fronte improbabilem appellaveris: Quare merito utramque probabilem esse, superius b indicavimus.

b Supra Tr 3. de spons. c. 3. §. 2. n. 10.

Conditio, si Pontifex dispensaverit.

12. Jam vero, ex allata decisione consequitur decisio illius similis difficultatis. An Matrimonium initum inter impeditos sub conditione, si Pontifex dispensaverit, sit validum statim, ac impetratur dispensatio, an potius sit necesse, ut post eam impetratam, novus consensus accedat?

13. Respondeo. Sanchez, Coninck, Hurtadus, Castropal. II. cc. non requiri, Pontius aliique citati, quos ego sequor, requiri, consequenter putant. Rationes præcipuæ pro utraque parte sunt eadem, ac prædictæ; nam propterea idem de utraque sententia iudicium feratur; quod modo num. 11. tulimus de sententiis præcedentibus.

An hac conditio, si Pontifex dispensabit, sit contingens?

14. Circa hanc conditionem, si Pontifex dispensaverit, quæres hac occasione Primo, an semper sit connumeranda inter condiciones contingentes.

Respondeo. Non semper. Nam in iis rebus, in quibus solet dispensatio concedi, (licet solum ex gravi causa) inter contingentes est annumeranda, atque adeo erit obligatio expectandi, donec ea impleatur modo dicto num. 1. In iis vero, in quibus dispensari à Principe non solet, conditio dispensationis est connumeranda inter impossibiles, seu turpes, de quibus mox §. 5. Talis esset dispensatio Matrimonii inter fratrem, & sororem. Quare hi semper remanebunt inhabiles ad Matrimonium, sive apponatur conditio dispensationis, sive non. Idem igitur erit dicere. *Ego te duco meam sororem, si Papa dispensaverit*, ac dicere *Ego te meam sororem duco*.

15. Quæres Secundo. Quis nam obligabitur procurare ejusmodi dispensationem solitam concedi (idem dic de aliis conditionibus, quæ procurari deberent, ut Patris consensus, Advocati consilium, &c.) si quando Matrimonium sit sub dicta conditione dispensationis contractum.

Respondet Castropal, loc. cit. citans Coninck, nemini ex contrahentibus id per se incumbere, nisi ad id speciatim se quis obli-

gaverit. Incumbet ergo ei, inquit, qui cupit contractum perfici. Expenas autem, ait, debere esse communes, quia utriusque negotium geritur. Quod dictum est de Matrimonio, dic de sponsalibus, quando sunt contracta cum dicta conditione.

De dictis expensis multa dixi Tr. 3. c. 5. §. 7. à numero 7.

Si Pater consenserit.

26. Occasione item prædictorum, quærent hic Doctores.

I. Quantum tempus debet expectari, si nullo præfinito termino aliquis sic contrahat: *Te duco, si Pater meus, vel tuus consenserit?*

Quærent II. Quid, si Pater consentiat, sed deinde statim consensum revocet, repugnetque? Et utraque quæstio erit etiam in sponsalibus sub eadem conditione contractis.

17. Respondeo ad primum. Prudentis arbitrio (ut fieri debere diximus sæpe in similibus) erit competens tempus definitum.

18. Respondeo ad secundum, tunc non esse positam conditionem, quia illa celeriter addita repugnantia, absolutum Patris consensum moraliter non ostendit.

19. Major difficultas est, si Pater initio repugnet, sed deinde consentiat. In quo casu positam jam esse conditionem, atque adeo Matrimonium obligare, docet Coninck, & Hurtadus supra citati; Non esse positam, unde Matrimonium non obligare, docent Sanchez, a & Pontius, b quia, si Pater repugnavit, avolvit obligatio. Sed dic, amice, cur per te in casu num. 18. allato, statim, atque Pater consentit, non firmatur Matrimonium, at nunc, statim, ac Pater repugnat, evanescit obligatio? Vellem à te hujus paritatis disparitatem.

20. Id fortasse vidit Castropalaus, c nam propterea huic difficultati, ita respondet, ut utrobique consideret celerem consensum, vel dissensus Patris mutationem; nam, si rogatus Pater, inquit, ita firmiter dissentiat, ut præsumi non possit, intra breve tempus arbitrio prudentis ejus consensum obtinendum esse, conditio absolute deficit, secus vero, si consensus ejus obtinetur intra breve tem-

re tempus, tamen si rebellis primum extiterit: Sicuti impleta censetur conditio, si Pontifex dispensaverit, tamen si primæ, & secundæ petitioni non acquieverit, si postea dispensationem concesserit.

21. Quod dictum est, certè est regulariter. Ceterum rectè monet Aversa, a si intentio contrahentium fuit de consensu, quem statim, audito negotio, daret Pater, tunc ad primum ejusdem nutum standum esse. Vide apud eundem; quid fiet, quando Pater taceat, & similia.

21. Si Pater erat mortuus, & tu apposuisti Matrimonio tuo hanc conditionem. Si Patri placebit, impossibilem conditionem apposuisti, undè de hoc consensu idem dicendum est, quod mox dicam universim de conditione impossibili.

23. Quid, si Pater decedat, priusquam ejus assensus explorari poterit?

Puto, tunc impletam esse conditionem; & Matrimonium valere. Ratio est, quia ejusmodi conditio: Si Patri placuerit, regulariter apponitur, ne Patrem filius offendat, si forte Matrimonium eligat sine ejus consensu: quæ ratio cessat, si jam ipse decesserit.

24. Dixi (regulariter) si enim vera appositâ fuisset propter aliquid dependens à vita Patris, tunc sanè nullum erit Matrimonium, quia advenire non potest conditio requisita.

§. V.

Sub conditione de futuro impossibili physice.

Ubi

DE FUTURO MULTUM DIFFICILI.

1. **V**T, quæ sunt dicenda planiora fiant, tria distinguamus oportet. Primum, Contractus communes, de rebus temporalibus. Secundum, ultimas Testatorum voluntates. Tertium, contractum Matrimonii, quando hæc sub conditione impossibili exhibentur. Et exemplum quidem Primi est: *Equum tibi vendo, si tu volabis.* Secundi: *Relinquo Titio meo hæc, vel legasario centum, si volabit.* Tertii: *Te duco in uxorem, si volabis, & Cælum manu retigeris.*

2. Porro ex communi sententia Docto-

rum, quos habes apud Delugo, b & apud b Delu. de Pontium, c in primo, hoc est in contractibus communibus, conditio impossibilis irritat, seu irritat dictos contractus; ita, ut, c Pont. l. 3. in exemplo allato, illa venditio omnino sit nulla. Ratio est, quia ea conditio, sub qua facta est venditio, poni nunquam potest, & consequenter (ut etiam Jura d disponunt) nec poni poterit venditio.

3. Rursum ex communi sententia Doctorum, quos apud eosdem habes ibidem, in secundo, hoc est in omnibus ultimis voluntatibus (excipit Pontius loc. cit. institutionem filii in hæredem, quando in potestate Patris est) conditio impossibilis non irritat dispositionem, sed ejusmodi conditio rejicitur, ac, si appositâ non fuisset. Vide tamen omnino quæ dicam numero 9. Undè in exemplo allato numero 1. debebantur Titio illa centum. Ratio est, quia licet nunquam evadatur sit absoluta illa Testatoris dispositio, propterea, quod nunquam eveniet dicta conditio; tamen legislator in legibus asserendis mox numero 9. ita statuit, sive ne captiosa hæc dispositiones cum malo publico invehentur, sive, quia præsumit, Testatorem ita velle.

4. Denique ex communi item, & certa sententia apud Doctores mox citandos, conditio impossibilis in Tertio, hoc est in Matrimonio, se habet, sicuti in dispositionibus dictis ultimarum voluntatum, non enim irritat dictum Matrimonium, sed ipsa regulariter (ut mox explicabo) rejicitur, ac, si appositâ non fuisset, & Matrimonium statim est validum, si est inter personas habiles ad Matrimonium. Verum id, quo modo sit intelligendum, hujus loci est breviter explicare.

5. Equidem celeberrima est difficultas, cur in cæteris contractibus conditio impossibilis illos irritat, non vero in Matrimonio? Si respondeas, quia ita Decretum est à Gregorio IX. sicuti quoad dispositiones ultimarum voluntatum, ita sancitum est à Legibus Civilibus mox numero 9. asserendis, nullo modo satisfacis. Nam Princeps potest quidem in rebus temporalibus, propter bonum commune, supplere defectum consensus subditorum, & ita fecit in dictis ultimis dispositionibus. At Ecclesia

non

non potest supplere defectum consensus in Matrimonio, quod, ut supra vidimus, celebrari, nisi per proprium contrahentium consensus, non potest.

6. *Tanta visa est hæc difficultas Durando, a ut dixerit se minimè percipere, undè Ecclesia Matrimonium celebratum sub dicta conditione validum pronuntiet, & ideo hæc difficultatem Doctoribus solvendam relinquit. Et Sanc. b quidem postquam retulit sex aliorum explicationes dictæ dispositionis Gregorii IX. in qua ejusmodi Decretum continetur, suam ipse adhibet. Cum autem hæc non placeat Joanni Delugo, c à nu. 355. suam etiam is tradit, sed cui, fortasse tunc, perinde, ac meus animus, non omnino conquiescit.*

7. Nos igitur facilem viam, & certe regiam ineuntes, duo statuamus cum Coninck. d. Dico enim Primo, Ecclesiam, sic 29. ar. 42. decreville regulariter, quia cum nesciatur quæ sequi- intentio contrahentium, an scilicet contrahens adhibuerit illam conditionem im- d. 7. matr. possibilem sine animo contrahendi, an potius cum vero contrahendi animo, & solum illam adhibuerit per jocum, vel per ignorantiam, Ecclesia præsumit hoc posterius, quod est in favorem validitatis Matrimonii, & consequenter validum Matrimonium pronuntiat, & conditionem habet, ac si adjecta non fuisset.

8. Dico Secundo. Si tamen constet, conditionem illam impossibilem appositam fuisse sine animo contrahendi, vel cum animo volendi vere expectare illam, certè in foro conscientie nullum fore Matrimonium, & probari si id possit, etiam in foro fori, nam propterea antecedenti dicto, & numero 4. apposui illud (regulariter) Ratio est, quia consensus Matrimonii totus, quantus est, dependet ab animo contrahentis.

9. Quamvis autem num. 3. absolute, & sine distinctione dixerimus, dispositiones ultimarum voluntatum celebratas sub conditione impossibili valere, rejecta conditione, ita disponentibus Juribus, ut innuimus nu. 5. unde id intelligi in utroque foro, teneat Turrian. d. 15. du. 9. num. 9. f. Delugol. s. à n. 342. sequiturque Delugo, f. ajunt in dictis ultimis voluntatibus debere servari idem, quod dictum à nobis est modo in Matri-

monio, id est eas factas sub modo impossibili, valere regulariter in foro externo, idque, quando aliud non constat de voluntate Testatoris, at non valere, si constet, Testatorem apposuisse illam conditionem impossibilem sine animo disponendi, vel cum animo volendi illam expectare, quia, si attente expendantur jura, g quando voluerunt, ut conditiones impossibiles in ultimis voluntatibus haberentur pro non adjectis, nihil aliud voluerunt, nisi, ut pro non adjectis præsumeretur ab ipsarum legum foro, præsumptio autem semper cedit veritati, quando de hac constat.

10. Quid in dubio, an affuerit ejusmodi animus?

Respondeo, tum in Matrimonio, tum in ultimis voluntatibus possessio stabit pro negatione Matrimonii, & pro negatione dispositionis. Lege Hurt. l. c.

Conditio impossibilis putata possibilis.

11. Enascitur ex dictis gravis hæc dubitatio: Si conditio sit re ipsa impossibilis, sed possibilis reputetur (quod ex conjecturis colligi non raro potest) à contrahente Matrimonium, quid judicandum?

Respondeo. Sanchez h sentit, nullum tunc esse contractum Matrimonii, immo & nullam dispositionem ultimæ voluntatis. Ratio est, inquit, quia tunc contrahens, & dispiciens ita consentiunt, ut vere expectare velint implerionem conditionis, jam enim illam putarunt possibilem, atque adeo, quæ impleri posset. Quoniam ergo ex alia parte ea nunquam ponetur, nunquam purificabitur consensus, & sic nulla remanebunt contractus, & dispositio.

12. At vero Delugo i putat, non annullari i Delugo Matrimonium, sed eam conditionem esse re- d. 22. de jiciendam, perinde, ac adjecta non fuisset, iust. idemque dicit in ultimis voluntatibus. Ra- 374. tionem ducit ex Textu, k nam Pontifex ab- k 10. dit. solute, & sine distinctione definit, esse vali- cap. fin. dit. dum Matrimonium, & conditiones impossi- cond. 117. biles esse rejiciendas: hæc autem jam absolute sunt impossibiles, quamvis à re, non tales, reputatæ. Utraque sententia est probabilis, modo hæc posterior intelligatur juxta dicta num. 7. 8. & 9.

Condi-

Conditio valde difficilis.

13. Subnascitur etiam sequens difficultas. Quid sentiendum, si conditio sit multum difficilis, quæ æquiparari solet impossibili, seu, ut aliqui loquuntur, si conditio non sit impossibilis per naturam, sed solum de facto propter ejus summam difficultatem? v. g. Te duco in uxorem, si Regnum mihi dotabis, si tu (inops) mihi mille numerabis &c. Ubi nota prius ex his, quamvis in se sit possibile, tamen etiam multis est valde difficile: Et posterius facile fortasse erit aliis, at difficillimum ei pauperi, qui deberet conditionem illam implere.

14. Respondeo. Prima sententia asserit, a Matrimonium sub priorè conditione initum, id est sub conditione, quæ, quamvis comparatione aliquorum sit possibilis, est tamen multis valde difficilis, esse validum (regulariter tamen juxta dicta num. 7. & 8.) & conditionem illam rejici, sicuti rejicitur conditio quælibet physicè impossibilis. Ratio est, quia illa conditio verè est, & appellatur moraliter impossibilis; ergo, ut impossibilis debet rejici. At vero Matrimonium sub posteriore conditione celebratum, id est sub conditione, quæ cum sit respectu aliorum, si ve facilis, si ve possibilis, est tamen valde difficilis solum ei, qui illam debet apponere, hæc prima sententia docet, esse invalidum, quia in jure non rejiciuntur, nisi conditiones absolute impossibiles, qualis non reputatur illa, quæ solum respectu tui unius est valde difficilis.

15. Secunda sententia asserit, b ejusmodi Matrimonium contractum sub conditione valde difficili, si ve multis, si ve uni non esse validum, si de facto non ponatur conditio, & conditionem dictam non rejici. Ratio, quia conditiones impossibiles solum per naturam in jure rejiciuntur, non vero rejiciuntur hæc conditiones, quæ vocantur impossibiles de facto, cum hæc verè sint potius difficiles, quam absolute impossibiles.

Et confirmatur, quia hæc conditiones difficiles in dispositionibus ultimarum voluntatum non rejiciuntur à jure, ut probat ibidem Pontius, præsertim ex illo juris (Cui natura inuitibus impedimento est) ergo neque rejici debent in Matrimonio, de quo Ecclesia definiit ad f. Tamburinus de Sacramentis.

militudinem dispositionis civilis circa dictas ultimas voluntates.

16. Si conditio ex se possibilis, sed, vel per accidens, vel lapsu temporis fiat impossibilis, eam non esse numerandam inter impossibiles, & consequenter nequaquam rejici in Matrimonio, rectè monent Sanchez, Pontius, & Castropalaus citati.

§. VI.

De conditione turpi de futuro, quamvis ea non sit contraria Contractui Matrimonii.

1. CUM illud possimus, quod jure possu- mus, ideo conditionem hanc turpem appellare jura solent impossibilem. Accedit, quod impossibile judicari debet, hominem honestam velle facere id, quod turpe est. De hac enim loquimur, non vero de conditione turpi, quæ poneretur ab alio sine contrahentium voluntate, ut, si quis sic contrahat. *Vendo tibi equum, si forte à latronibus tibi tuus ablatu fuerit*; tunc enim valet contractus, quia turpitudine non ponitur, ut admittenda à contrahentibus, sicuti rectè notat Delugo. d d Delugo

2. Dico igitur, hanc conditionem haberi pro non adjecta, debereque repelli in Matrimonio, perinde, ac repellitur conditio physicè impossibilis, cum iisdem tamen limitationibus allatis §. præced. num. 7. & 8. Ratio dicti est, quia ita definit l. c. Pontifex. e c C. final. de cond. appof.

3. Hæc sit, ut hæc conditio, *Te duco in uxorem, si te Virginem inveniam*, esse modo dicto rejiciendam, quia est turpis; siquidem illam invenire Virginem vis, ad eam accedendo; at hic accessus turpis est, cum antè inventionem ejus virginitatis, illa non sit conjux tua. Dixi (ad illam accedendo) nam, si velis invenire modo licito, v. g. per Obstetricem, conditio turpis non erit, quare non rejicienda.

4. Quæret curiosus. Eademne doctrina est in ultimis voluntatibus, ita, ut conditiones turpes in iis rejici debeant?

Respondeo. Ita, f cum hoc tamen discrimine, quod conditio impossibilis tunc solum habetur pro non adjecta in ultimis voluntatibus, quando non constat, Testatorem omnino voluisse dispositionem non subsistere, ablata conditione. At vero conditio turpis in iis-

Ggg

in iis-

in iisdem ultimis voluntatibus semper aufer-
tur, & dispositio valet, etiam si de contraria
Testatoris mente constet. Ratio autem hu-
jus rei est, quia ita absolute disponunt jura, ne
ob meritum lucra amittendi Legatarius, vel
haeres inducantur ad malum: regulariter ta-
men id etiam disponunt ex praesumpta, vel
interpretativa Testatoris voluntate. Et qui-
dem valet legatum, quando non stat per Le-
gatarium, quin ponatur modus. At non stat
per Legatarium, apponi modum turpem, sed
per legem, quae modum illum, seu illud turpe
onus merito vetat; ergo pari modo valebit
legatum sub simili conditione turpi.

5. Quid in ceteris contractibus commu-
nibus? Respondeo, in his ejusmodi conditio-
nes turpes, nec rejiciuntur, nec impossibiles
reputantur; obligantur tamen sic contrahen-
tes rescindere ejusmodi contractum factum
sub conditione turpi, ut sic patrandi turpitu-
do impediatur, de quo ego late a alibi.

a Lib. 7. in
Decal. c. 5.
§. 3. n. 8.

§. VII.

*Sub conditione, qua inest contractus
Matrimonii.*

1. Si apponatur in contractu conditio, quae
de se inest in dicto contractu, eoque
modo exprimitur, quo inest, non suspendit
contractum, sed statim est perfectus, v. gr.
Vendo tibi equum, si consenseris: quae est condi-
tio tacite imbibita in omni contractu, vel: *si
pretium dederis*, quae est conditio ex se inhae-
rens contractui venditionis. Ratio est mani-
festa, quia cum taciti, & expressi eadem sit ra-
tio (de quo axioma plura habent Pontius, b
& Barbosa e) ejusmodi contractus non est per
d Sanc. l. 5. memoratas condiciones proprie conditiona-
matr. d. 1. rus, sed solum per illas exprimitur id, quod de
nu. 6. jure veri contractus est.

b Pont. l.
3. c. 2.
c Barb. in
Tr. axiom.
218.
d Sanc. l. 5.
matr. d. 1.
nu. 6.
Pont. l. c.
Aver. qu.
§. matr.
sec. 6. V.
In primis.
e L. Si ita
legatum.
§. Illi. si
valet ff. de
legatis
primo.

2. Id igitur pari modo se habet in contra-
ctu Matrimonii, Quare, si dicas: *Contraho te-
cum, si consenseris, si non es mea consanguinea, si
nullum subest impedimentum*, non suspenditur
Matrimonium, quia condiciones hae de se in-
e L. Si ita sunt in Matrimonii contractu. Sanchez d
aliquae.

3. Dixi (eo modo, quo inest) nam, si ejus-
modi condiciones aliter exprimentur, non est
mirum, quod suspendant. Sic in jure suspen-
ditur dispositio in sequentem modum facta:

Relinquo Titio legatum illud, si velit: Sensus e-
nim est, si se declaret, quod velit (quae decla-
ratio non inest in dispositione) quare ante-
quam declaraverit, se velle, non habet vim le-
gatum; nam propterea, Titio ante declara-
tionem mortuo, legatum non transmittetur
ad ejusdem Titii haeredes. Simili modo in
materia Beneficentiae, si dicat Pontifex, vel E-
piscopus. *Confero tibi hoc Beneficium, si es ido-
neus, non suspendit.* At, si dicat: *Confero tibi
hoc Beneficium si inventus fueris idoneus*, su-
spendit, quia illud explicatur, ut inest de jure
Collationis, hoc vero, non item.

4. Quod ergo de his dispositionibus dictum
est, servari etiam debet in Matrimonio. Un-
de, si sic illud in eas: *Contraho tecum, si Ecclesia
id approbaverit*, suspendit, quia conditio aliter
exprimitur, ac inest; Sensus enim est: si facti
examine constiterit, non adesse impedimen-
tum. Ita f. Averfa, alique, quibus adde Co-
ninek, citatum ab Averfa in contrariam par-
tem, sed, si is attente legatur, mihi videtur, ef-
se pro parte hac, quae est communis.

Averfa
c. 7. Sed
cerit
Sancta

5. Quando aliquis diceret, *si Deo placuerit, l. c.
Vendo tibi equum, Duco te in uxorem, &c.* cum
communiter intelligatur de voluntate bene-
placiti Dei, qua omnia vult, vel permittit,
nec suspendit contractum, nec Matrimo-
nium, sed valide ea iniri. At, si intelligatur de
voluntate Approbationis, id est, si Deus, ut
bonum approbet, tunc, propter rationem
modo dictam, suspendit. Ita Sanc. Averfa,
alique citati.

Lege Pasqualigum, g qui ex allata doctri-
na colligit, legatum quoddam relictum Re-
ligioso, si ipsum Religiosus perierit, nec ab
ipso Religioso, nec ab ejus Monasterio obti-
neri posse, nisi ipse Religiosus personaliter
petat, nec satis esse, si petat Monasterium.

g Veri-
Tr. 4. p.
mor. 16.

§. VIII.

*Sub conditione contraria contractus
Matrimonii.*

1. Si quis v. g. ita contrahat: *Te duco in uxo-
rem, si in te non transferam dominium mei
corporis ad usum conjugalem*, contrahit eum
conditio, seu modo contratio substantiae
Matrimonii. Et de his, vel similibus dico, ir-
ritum esse, & nullum Matrimonium, quia
non potest Matrimonium subsistere sine suis
substan-

substantialibus. Quare non immerito sic definitur a Pontifice, non novum jus condens, sed quod est, de jure naturæ declarans.

2. Atque id verum est, tamen si ab altero ex conjugibus ejusmodi conditio apponatur, quia validitas Matrimonii æque pendet ab utriusque consensu, ut contra Covarruvias, & alios requirentes ad nullitatem, ut conditio hæc apponatur ab utroque, notat Castropalaus, b esto Sanchez probabilem vocet sententiam Covarruvias.

3. Cum autem hæc conditiones versari possint circa tria bona Matrimonii superius dicta, Sacramentum, Fidem, Prolem: Quæritur, an quæcumque conditio contra hæc tria, Matrimonium irritet? Exemplum primi est: *Contraho tecum donec, seu, si non inveniam puberiores*; id enim est contra Matrimonii Sacramentum; quod est indissolubile. Exemplum secundi: *Contraho tecum, si te adulterandam tradideris*. Exemplum tertii: *Contraho tecum, si vitabimus generare, vel educere prolem*.

4. Et omnes quidem conveniunt, conditiones contra bonum Sacramenti, & Fidei in primo, & secundo exemplo allatas irritare Matrimonium, quia hæc sunt contra essentialia Matrimonii. At de conditione contra generationem Proles Sanchez e putat ab ea irritari Matrimonium, quia pari modo illius essentialis ipsa repugnans est.

5. Sed G. d Hurtad. melius distinguit; aitque, ab ea Matrimonium irritari, quando apponitur conditio evitandi prolem medio illicito v. gr. si deberet evitari, sumendo remedia ad deiciendum sætum, occidendo, vel non educando prolem susceptam, &c. Id enim est planè contrarium Matrimonio: non autem irritari, quando apponitur eadem conditio modo licito v. gr. si vitanda esset susceptio proles, quia conjux nolle perere; quod utique licitum ipsi est, vel, quia etiam nolle reddere, sed cum consensu alterius conjugis, puta emisso ex utriusque voluntate Voto Castitatis: id enim non repugnat Matrimonio, cujus essentia est obligatio ad transferendum corpus in ordine ad generationem, non vero ipsa actualis generatio, ut supra vidimus. Quare, si actualis evitatio proles fiat propter bonum finem ex utriusque conjugis consensu, ut fuit in Matrimonio Sanctissimæ Virginis, & Sancti Joseph,

nec illicita est, nec Matrimonii essentialiter repugnans.

§. IX.

Sub conditione positiva, vel negativa.

1. **H**Æc, vel similis positiva conditio sine præfixione temporis: *Te duco in uxorem, si Romam adiveris*, unico, & primò actu impletur. Debet autem impleri, quam è primum moraliter possit. Unde, si occurrat moralis opportunitas, & Romam non adeas, solvitur contractus tui Matrimonii, si adeas, stabilitur, & firmus redditur; jam enim purificatur conditio. De hac conditione sic habet Textus. *f. Si in Capitolium ascenderit, sic recipienda est, si, cum primum potuerit, ascenderit.*

2. Contra, hæc, vel similis conditio negativa sine determinatione temporis: *Te duco, si Romam non adiveris*, prorsus vana est, & nullum unquam pariet Matrimonium, quia esset expectandum usque ad mortem, ut videretur, an ille Romam adiret, nec ne, quod esset dicere, Matrimonium esse adimplendum post mortem, quo nihil magis ridiculum esse posset.

3. Quoniam vero sic aliquis contrahere potest aliquando: *Te duco, modo Romam non adiveris*, maxime est advertendum ejusmodi consensum non esse sub conditione, sed sub modo. Quare Matrimonium est validum, quia est absolute contractum, & solum remanet obligatio conjugi Romam non adeundi, seu illum modum servandi, si turpis non est.

§. X.

Monitio ad Parochos.

4. **H**actenus dicta de consensu conditionato in Matrimonio locum hodie nullum habere debebunt, quia monendi sunt Parochi (quorum, & Testium assistentia est post Tridentinum necessaria ad validitatem Matrimonii) ut nunquam ejusmodi conditionatos consensus admittant. Nam licet, si admitterent, Matrimonium perficiendum foret per conditionis adventum, modo in superioribus explicato; nihil enim circa rem hanc Tridentinum innovavit, nihilomi-

nus prudenter Parochi facient, si absolutum requirant consensum. Quod, si alicujus conditionis impletio ad Matrimonium expectanda sit, ea expectetur, antequam illud per verba de presenti celebreretur. Utile tamen fuit, prædictas condiciones explicare, tum, ut natura contractus Matrimonii magis introspiceretur, tum, quia illæ locum sæpè habere possent in Sponsalibus, in quibus non est opus præsentia Parochi, ut recte notat Sanchez.

a Sanc. l. 5. chez. a
d. 1. n. 1.

CAPUT VI.

De Consensu Matrimonii coacto.

§. I.

De Consensu dato ex Errore, & similibus. Remissivè.

1. **Q**uoad errorem, dolum, deceptionem, recole, quæ superius dicta sunt circa sponsalia, nam, quia eadem hic sunt observanda, molestum esset, illa repetere.

b Supra
Tr. 3. c. 2.
§. 2.

2. Præterea scito, nihil nos hic agere de consensu Matrimonii habito ex spe lucri, ex blanditiis, ex amore, &c. hæc enim sine dubio nihil obstant validitati Matrimonii, cum ea non faciant involuntarium, sed maxime voluntarium augeant. Lege Sanchez.

c Sanc. l. 4.
matrim.
d. 11.

§. II.

De Consensu ex Metu

1. **M**eminis, ut supra explicuimus, metum alium esse gravem, alium levem, justum, injustum, incussum, vel ad extorquendum Matrimonium, vel ad aliud, incussum item, vel ab extrinseca causa libera, vel ab intrinseco.

d L. 1. in
Decal. c. 2.
§. 5.

2. His in memoriam redactis, hic ea ex aliis dictis afferam, quæ magis pertinent ad materiam de Matrimonio, quo ad meticulousum consensum, in quo versamur. Et quamvis multa de hoc argumento dicta sint supra, aliqua tamen ex illis hic repetere, claritatis, & commoditatis gratia, non gravabor.

e Supra
Tr. 3. de
spons. c.
2. §. 2.

Metus gravis injuste incussum, ad extorquendum Matrimonium.

3. Matrimonium hoc metu contractum est jure naturæ; ex mea sententia, nullum, Id alicubi statim probatum est ex eo capite, quod quicumque contractus, simili injusto metu initus, non potest parere in alio jus Justitiæ; sic enim oriretur Justitia ab injuria; scilicet ab Injustitia, quod est impossibile. Est etiam ejusmodi Matrimonium ab Ecclesia & annullatum, quod nemo negat.

4. Hinc sequitur, etiam juramentum, quocumque, vel Matrimonium, vel sponsalia meticulousa firmet, esse nullum, & non obligare ad ratificandum, nec indigere relaxatione, quia Juramentum sequitur naturam contractus, cui adhæret. Si ergo contractus dicti Matrimonii nullam inducit obligationem, nec inducit Juramentum.

Matrimonium ex metu levi injusto, ad Matrimonium extorquendum incussum.

5. Probabile est, hoc Matrimonium nullum esse in foro conscientie, idque potissimum, quia ei deest perfectus consensus, qui Matrimonio, quod est ex natura sua indissolubile, necessarius est. At multo est probabilius, validum in eodem foro conscientie esse, tum jure naturæ, tum positivo. Ratio potissima est, quia, cum metus levis sit in potestate ineuntis Matrimonium, ut, & alium contractum, facileque illum is depellere possit, si non depellit, liberè, & perfectè sine ulla actione contrahit, & consequenter cum perfectissima libertate consentit.

6. Dixi (in foro conscientie) nam, ne detur ansa litibus, metui levi non datur actio in foro externo, ut omnes docent.

Matrimonium ex metu, sive levi, sive gravi, injuste incussum, ad Matrimonium.

7. Matrimonium ex hoc metu est validum. Ratio est, quia radix, unde nullus fit, vel rescindi possit contractus, est injuria, quæ fiat contrahenti: at nulla injuria fit ei, cui sic causa metus datur, &c. ergo, &c. Quam enim tibi injuriam irrogo, si dicam: Nisi mihi hoc

hoc

hoc artificio usus est. Dum opportunè amicus levi correptus febricula in lecto decumberet, medicum exoravit, ut gravibus verbis affirmaret, hominem maligna, ac periculosa febre laborare. Morem amico gessit nimis indulgens medicus. Unde Titius Cajo persuadere potuit, ut Amasiam legitimè duceret, ne periculum subiret in pravo statu decedendi. Quare denunciationibus consuetis, Episcopi auctoritate dilatis, matrimonium coram Parocho, & Testibus, tota lætante familia, quæ id maximè peroptabat, lecto decubens cum ea puella contraxit. Eo autem vix celebrato, stratagemma illi aperuit Titius, ne scilicet diutius in ea mortis imminenti trepidatione amicum detineret. Et res profectò commodè processit, nam Cajo inito conjugio libens acquievit. Obiit tamen occasione Theologis disputandi de duobus. Primò, an id potuerit prudenter, & sine peccato moliri Titius, & Medicus cooperari?

Secundò, an Matrimonium illud extortum ex metu ægritudinis non veræ, & incuslo opera Titii, eo ipso, sine nova ratificatione, validum fuerit? Quoniam vero prius ex his hujus loci non est, agamus solum de posteriori.

a Delugo de Instit. d. 22. n. 169.

14. Respondeo Tres non absurdos casus inducit, resolvitque Delugo, a si fingas, inquit, advenire hostes justè occisuros cives omnes præter Religiosos, quibus nolunt nocere, & Petrus circumventus ex metu occisionis, Religiosus fiat, professio valebit. Item Secundò, si fingas revelationem, quia Deus iratus Petro propter ejus peccata vult, anno sequente eum de medio tollere, nisi respiscat, & Petrus eo metu Religiosus fiat, ut imminentem mortem fugiat, Professio valebit, redditque rationem, quia, inquit, ad iritationem causandam, requiritur, ut metus sit injustus secundum se, id est, ut sit de malo injustè ferendo: at in casibus dictis, licet metus sit causatus à dolo, seu per dolum; tamen ipse metus in se justus est; justè enim timemus mala propter nostra peccata. Cum ergò ex alia parte dolo, & error non fuerit circa substantiam, non est, unde irrita sit illa Professio. Ex eadem doctrina infert numero 170. Tertium casum, videlicet, validam fuisse Professionem cujusdam Adolescentis, quem cum

meretrice in lecto cubante, amicus quidam deterruit, immisso igne per funiculum fulsurre unctum, quem prius, foramine subtili, à cubiculo inferiore ad lectum usque alligaverat; nam cum repente lectulus immisissum fuisset in pœnam sui peccati, ad ordinem Religiosum se contulit, & laudabiliter ibi vixit, re nunquam à deceptore detecta. Professio enim illa, licet ex metu facta fuerit, non tamen ex metu formaliter injusto; sed ex dolo dicto, quare valida omninò fuit. Hæc ille. Quæ omninò militat in casu nostro de Matrimonio Caji, cum in hoc par sit ratio Matrimonii, & Professionis, ut idemmet Delugo indicat dicto numero 169. Doctrina hujusmodi, sic se habet, si placet utere, secus illam corrigere.

§. III.

De peccato, & obligatione incipientis matrum ad Matrimonium. Remissivè.

b Suprad. 3. de hoc. c. 2. §. 2. a nu. 8. vide etiam in nos. lib. 1. in Dec. 1. c. Diana p. 11. Tr. 1. de imp. ped. 17. §. 2.

1. **D**E his satis dixi in b superioribus, ea enim sunt hic proportionaliter applicanda. Quid autem faciat Judex, ne puella ad Matrimonium cogatur, & quando, quare ratione possit illam custodire in Monasterio Monialium, vide apud Dianam. Denique, an peccet, qui coactus metu Matrimonium contrahit, dixi supra. d

CAPUT VII.

De Matrimonii ratificatione, quando illud validum non fuit.

1. **T**Riplici modo nullum esse Matrimonium universaliter contingit. Primò, per defectum consensus, sive, quia is fuit fictus, sive, quia fuit coactus, verbi gratia, ex metu. Secundò, per defectum habilitatis personarum, ut si qui contraxerunt, impedimento dirimente laborabant. Tertio, per defectum solemnitatis inducæ à Tridentino, & puta, si in Matrimonii consensu de presenti non adfuit præsentia Parochi, & Testium.

c Trident. sess. 24. c. 1. de matr.

2. *Quantum*

2. Quando hic tertius defectus occurrit, debere iterum ab utroque conjugue renovari consensum, idque coram Parocho, & Testibus, si validum velis Matrimonium, nimis est clarum, & clarius fiet ex infra dicendis. Agere igitur hic solum debemus, quando duo priores defectus occurrunt.

§. I.

Ratificatio Matrimonii invalidi ex ficto, vel metuculofo, consensu.

1. **Q**uærimus, an, sicut certum est, eum, qui consensum nullum, seu fictum, vel ex metu præbuit in Matrimonio, debere verum, liberum que consensum de novo præstare, si velit Matrimonio validitatem asserere, ita debeat alter, qui verè, & liberè consensit iterum, & de novo consentire.

2. Respondeo. Debere, & illum consensum antiquum non sufficere, ut Matrimonium fiat validum, docet Castropal. a cui adde Aversam. b Et Comitulus c quidem testatur, ita declarasse Clementem VIII. Ratio est, inquit, quia primus consensus illius, qui verè, & liberè consensit, non remanet virtute, nec, si remaneret, esset sufficiens ad Matrimonium efficiendum, quando alter verè consentit. Non remanet, quia Titius v. gr. quando verè consentit, consentit cum imbibita conditione cum Berta v. gr. verè consentiat: Ergo si Berta fictè, vel coactè consentiat, non adeit Titii consensus, adeoque remanere nullo modo potest. Nec si remaneret, esset sufficiens, quia ille, quamvis ex animo fuerit factus, tamen fuit nullus; quia fuit acceptatio corporis Bertæ, at si Berta verè corpus non dedit, acceptatio vera esse non potuit. Rursus fuit traditio sui, scilicet ipsius Titii corporis, facta Bertæ; at Berta, si, ut dictum est, verè non consentiit, Titii corpus non accepavit, & consequenter vera illa traditio non fuit. Cum ergo ille primus Titii consensus nullus fuerit, semper erit nullus, quod enim nullum est, tractu temporis non convalescit, atque adeo non erit aptus, ut junctus cum novo consensu alterius efficiat Sacramentum Matrimonii.

3. Adde cum Pontio, & illum consensum Titii primum processisse ex errore personæ; putavit tum Titius Bertam esse habitam ad

Matrimonium, cum tamen ob illum consensum fictum, vel coactum, fuerit proflus inhabilis.

4. Ex hac sententia fit, ut Berta debeat (si velit Matrimonium efficere validum) de suo ficto, vel metuculofo consensu certiore facere Titium, ut scilicet, & hic de novo consentiat.

5. Non debere novum consensum elicere illum, qui verè consensit, sed satis esse, si solum renovet consensum is, qui fictionem, vel coactionem passus est, docent Sanctus Thomas, alique, quos citat, sequiturque Bossius, *l. e Boss. de* Ratio est (inquiunt) quia moraliter, & virtute *ma. r. c. 2.* manet ille primus consensus, non enim, ut *nu. 28. ci-* supponi semper debet, ille unquam revocatus *ans S. Th.* fuit. Hi enim concedunt, Titium v. gr. con- *Navyr.* sensisse cum conditione imbibita, si Berta ve- *Coninch.* rè consentiret, sed negant tanquam falsum, *Laym.* quod fictè Berta consentiente, Titius cesset à *Sanch.* suo consensu, semper enim ex parte sua, dum *Less. Bo-* illum non revocat, eundem consensum mo- *nac. Filluc.* raliter, & virtute retinet. Rursus falsum est *Dian. aliis-* primum eundem consensum nullum esse; *que,* constat enim permaxime; nam ex parte ipsius Titii est absoluta acceptatio, & traditio, quæ, si ei adveniat consensus alterius, quocunque tempore adveniat (ut supra vidimus) unum morale facit cum dicto alterius consensu, aptam scilicet materiam, & formam Sacramenti Matrimonii: sicuti si Pontifex tibi conferat Beneficium, quod vacabit post decem annos, si tuus Episcopus consenserit, sanè adveniente tempore, censentur moraliter uniti consensus novus Episcopi, & antiquus Pontificis, ad moraliter causandam in te collationem Beneficii.

6. Ad auctoritatem Clementis VIII, dicunt, vel illam non fuisse, nisi tanquam à Doctore privato, vel de ea non constare authenticè.

7. Ad id, quod additur ex Pontio respondet Bossius, *f. falsum esse*, adfuisse errorem *f. Boss. l. c.* personæ, nam, qui fictè coactus consensit, *nu. 40.* est illa eadem persona, cum qua intendit alter contrahere, libera & habilis ad contrahendum, ut potè carens omni impedimento, sed solum non subsistit Matrimonium, ratione consensus deficientis, qui defectus non reddit personam inhabilem Matrimonio, sed impedit, ne resultet verus Matrimonii contractus, Eo igitur vero consensu adveniente, *statim*

statim conualefcit Matrimonium, cum cætera requisita permaneant.

8. Ex hac fententia fequitur non effe Bertæ opus, certiorẽ facere Titium de nullitate Matrimonii, quia fatiſ eſt, ſi ipſa ſola, quæ non verè conſenſerat, conſentiat verè.

9. Utraque ex hiſ ſententiis probabilis eſt; hanc tamen poſteriore, utpotè magis expeditam, ego libenter eligo.

An in ratificatione huius Matrimonii ſit opus externi ſignis.

10. Verum, adhuc inquires Primo; ut conualeſcat prædictum Matrimonium; debet ne externè exprimi conſenſus ab eo, qui fictè, vel coactè conſenſerat? (utrum neceſſario iterum coram Parocho, quæretur mox §. 4.)

11. Reſpondeo cum neceſſaria diſtinctione. Si Matrimonium eſt deficiens, quia unus dumtaxat ex conjugibus, fictè, vel ex metu conſenſit, qui certe eſt caſus de quo hæcenus eſt diſputatum, probabilius cum Boſſio, a & cum Sanch. b iudico, non eſſe opus ejuſmodi externa expreſſione, ſed fatiſ eſſe occultum, & internum mentis conſenſum, & poſt quodcunque tempus poſito, quod alter non revocaverit ſuum verum conſenſum, ſicuti ex eodem Sanch. num. 14. & eodem Boſſio num. 43. ſolus internus conſenſus ſufficit in perſona capaci profeſſionis ad ratificandam profeſſionem, quam ejuſmodi perſona fictè, vel ex metu emiſit, & tunc acceptavit Religio. Ratio eſt, quia hic præſens conſenſus cum illo antiquo, qui jam fuit externus, & quidem in perſona habili, ut ſupponimus, ſufficienter ſenſibilis eſt, & aliis innotefcit, aptuſque eſt conſequenter ad Matrimonii Sacramentum, & ad Clem. VIII. profeſſionem Religioſam.

12. Hanc ſufficientiam, quia non agnoſcitur Caſcit (certe valde probabiliter) Pontius, c ideo ſtrop. de requirit, omninò dictam Matrimonii ratificationem debere eſſe externe exhibitam, ſicuti Henríquez, & Rebellius d apud eundem d Henríq. Boſſium propter eandem rationem volunt, e Rebell. ratificationem prædictæ profeſſionis ſigno ap. Boſſium aliquo externo exprimi debere. Immo ex e Pont. lib. Pontio e neceſſario iterum coram Præſato, qui 4. c. 25. n. de novo acceptet. Sed de hiſ pertinentibus ad 12.

ratificationem profeſſionis, cum ſint extra noſtram materiam, vide Delugo, f. Auctoreſque apud ipſum citatos.

13. Si vero uterque conjux forte fictè, vel coactè initio conſenſit; tunc enim verò debet, ut docet Sanchez, g & b Pontius utriuſque conſenſus externus accedere, nam in hoc caſu, utriuſque conſenſus fuit nulluſ, & nec parte quidem illud fuit Matrimonium inchoatum, & ſenſibile, ut requirit ratio Sacramenti; quare uterque de Matrimonii nullitate debet admoneri, ut iterum legitime uterque contrahat.

14. Inquires Secundò. Quid faciat vir v. g. ſi ei affirmet mulier, ſe contraxiſſe fictè, vel coactè, quamvis præſente Parocho, & Teſtibus, addatque, nolle nunc ratificare, poteritne vir fidem ipſi habere, & aliam ſibi Sponſam conquirere?

Reſpondeo. Si manifeſta ſint indicia, unde mulier oſtendat, veram fuiſſe fictionem, vel coactionem, poteſt illi habere fidem, immò debet, & ſi res ſit dubia, & poſſit exquiri veritas, debitam moraliter diligentiam vir adhibere, obligabitur, veritateque comperta, aliam ſibi uxorem poterit vir eligere: ſecus nequaquam, Lege id latius apud Boſſium. k

15. Inquires Tertio. Si is, qui fictè, vel ex metu cum Berta v. gr. contraxit, noſcens, hoc Matrimonium eſſe invalidum, aliam v. gr. Mariam rite ducat, ſed deinde, quia fictionem, merumve probare non poteſt, cogatur ab Eccleſia, etiam per excommunicationem, ut cohæbeat cum Berta, quæ verè, & coram Deo ſua non eſt, poteritne à Berta debitum petere, & eidem reddere?

Reſpondeo. Illam excommunicationem in foro conſcientiæ non ligare, & non poſſe petere, nec reddere, nimis eſt manifeſtum, quia ſic clare fornicationem coram Deo committeret; ut habuiſti in ſuperioribus Tractat. de l impediment. & ita docet cum communi S. Thom. m & Sanchez. n

§. II.

Ratificatio Matrimonii invalidi ex aliquo impedimento.

1. Certum est, debere revocari ab utroque conjugum consensum, si cessante impedimento, velint Matrimonium validum efficere, ipsique cognoscunt, tale impedimentum nunc adesse. v.g. contraxisti ante debitam ætatem cum Berta, vel cum consanguinea, &c. debes accedente ætate, vel dispensatione, tu, & Berta, vel consanguinea nullitatem ejusmodi Matrimonii scientes, iterum, per novum consensum expressum verbis, Matrimonium initi. Ratio est, quia primus ille utriusque consensus, cum fuerit circa personas inhabiles, nulla ex parte fuit Matrimonium. An hic novus consensus debeat fieri in præsentia Parochi, & Testium quarum §. 4.

2. Quæstio igitur hic illa, & quidem gravissima est, an, quando unus dumtaxat ex conjugibus sciens impedimentum, contraxit, alter vero contraxit bona fide, illud nesciens, an inquam, sublato impedimento, non solum ille, qui impedimentum scivit, vel fortasse nunc scit, debeat de novo contrahere, quod certum est debere, verum etiam oporteat, alterum, qui nihil scit de impedimento certior fieri de illo, ut de novo, si velit, Matrimonium validum efficere liberè, & ipse contrahat, cum antea nulliter, ut dictum est, contraxerit.

3. Tres sunt sententiæ. Prima, ut convalescat dictum Matrimonium, requirit, ut uterque de novo consentiat, & Matrimonium contrahere legitime intendat; quare debet conjugum, qui nullitatis est inscius, fieri dicta nullitatis conscius (non est autem necesse, causam nullitatis illi aperiri.) Ratio hujus primæ sententiæ est, quia, nisi ita fiat, semper judicabimus, consensum novum non esse de Matrimonio nunc contrahendo, sed solum esse Approbationem primi consensus, seu perseverantiam in illo, qui consensus, cum fuerit nullus, Matrimonium constituere non potest. Ita Sanchez, & aliique, quibus addè Averlam, b qui affert discrimen, inter hunc casum, & illum, qui à nobis, ut probabilis exceptus est, §. preced. n. 5. de altero conjugum fictè, vel coactè consentiente: ibi enim deerat solum ex parte unius veritas, & libertas consensus, ideo

Tamburinus de Sacramentis.

que hic solus erat supplendus: at in casu præsentis totus actus, tum internus, tum externus ex parte utriusque nullus est, qui ex parte utriusque est inter personas inhabiles, & ideo totus renovandus.

4. Secunda sententia asserit, requiri quidem utriusque consensum, sed non esse necesse, ut ullo modo alteri indicetur nullitas, seu impedimentum, cum sufficiat, si uxor v. gr. obtineat à viro nullitatis prorsus ignaro, ut pro sua, scilicet uxoris consolatione, renovet consensum jam factum, & renovante viro, renovet etiam ipsa uxor. Ratio hujus sententiæ est, quia tunc conjuges sunt habiles ad Matrimonium (Jam enim, ut supponimus, cessavit impedimentum) ergo si mutuo consentiant habetur (inquit hæc sententia) quod requirit essentia Matrimonii. Ita Sorus, aliique.

5. Tertia sententia affirmat, satis esse, ut solus conjux conscius nullitatis de novo consentiat per aliquem actum externum, sive verbis, sive factis, v. gr. per copulam maritali affectu habitam, nec esse necesse, ut alter ignarus ullum consensum det. Quare hæc sententia ait, opus non esse, ut alter admoneatur de nullitate Matrimonii, ne in confuso quidem; nam ipso reddente copulam petitam ab alio conjugum, jam adest sufficiens ejus, isque externus consensus, scilicet redditio hujus, ut relata ad consensum primum non revocatum, quamvis tunc invalidum, quia hæc redditio conjuncta cum dicta petitione alterius, sufficienter contractum Matrimonii novum constituere poterit. Ita Ledes. & aliique.

6. Prima sententia ex dictis omnino tenenda est; An vero & duæ postremæ saltem, aliquando sint probabiles jam subdo. Et quidem Sanchez, Boss. Castrop. docent, quando gravia incommoda timerentur, si conjux fieret conscius nullitatis Matrimonii, sicque admoneretur, ut novum consensum juxta primam sententiam præstet, tunc posse in praxi excipi secundam sententiam: ea autem gravia incommoda sunt ex dicto Sanchez, e si esset probabilis timor scandalii, vel infamie, scilicet, si adesset periculum, v. gr. quod vir nullitatis admonitus, noller denuò contrahere, quo pacto remaneret fœmina remedio destituta, cum impedimentum illud probare non posset, maximè, quando adest proles. Atque hoc periculum facilius occurrere posse in fœmina, quam in viro, advertit ibidem Sanch.

Hhh

7. Quod

c Sor. Rodr.

Henr. alii-

que apud

Castrop. l.

c. & apud

Aver. l. c.

sect. 5.

Boss. lib. 2.

73. vocans

hanc sen-

tentiam

probabi-

lem quam

etiam se-

quuntur

Filluc. &

Bonc. ap.

en. de 2

Boss.

d Led. s. a-

liquo quos

citans.

Sanch. lib.

2. disp. 36.

nu. 2 &

Boss. l. c.

nu. 72.

e Sanch.

Boss. Ca-

strop. loc.

cit.

7. Quod si, dum dicta gravia inconvenientia timentur, non possit vir induci, ne ad consensum quidem jam explicatum in secunda Sententia, posse tunc licite excipi tertiam Sententiam docent Sanchez, & Boss. nam Castrop. de hac tertia Sententia loc. cit. non meminit.

a Sanchez.
l.c. d. 36.
nu. 7.
Boss. l.c.
nu. 77.

8. His nihilominus non obstantibus, assero cum Pontio, & Aversa loc. cit. primam sententiam esse, semper excipiendam, exclusa prorsus secunda, & tertia, quia semper in praxi conjux nullitatis sui Matrimonii ignarus, dum, sive expresse, ut dicit secunda sententia, sive tacite, ut dicit tertia, de novo consentit, semper, inquam, conjux judicabitur in Matrimonio antiquo, quod est invalidum, persistere, non vero novum facere velle. Quomodo ergo securi erimus de nova Matrimonii validitate? Quod certe inconveniens non adest in casu præced. §. num. 5. ubi actum est de altero conjuge fictè, vel meticolosè contentente: nam ibi non est renovandus actus, seu consensus ab altero, qui verè consentit, validus enim fuit ex parte sua, at supponitur nunquam fuisse revocatus, at in hoc præsentis casu, cum debeat renovari actus, quia fuit nullus, non est fidendum illum à conjuge renovari, nisi ab eodem sciatur nullitas præcedens, ut dictum est num. 3.

Lege Pontium cit. qui, inter cætera multa, confirmat nostram sententiam ex eo, quod, quando cunque Matrimonii nullitas taceatur, semper consensus extorquebitur per dolum; si ergo dolosus est consensus, voluntarius non erit ergo nullo modo aptus ad contractum Matrimonii constituendum.

§. III.

An Matrimonium coram Parocho, & Testibus invalidè celebratum, sit coram iisdem renovandum?

1. **H**Ac in re certum est, quando impedimentum est publicum, vel ad forum contentiosum deductum, vel periculum est, ne detegatur, vel potest probari, saltem duobus Testibus, certum est, inquam, tunc, quando ablato impedimento renovandus est consensus, renovari debere coram Parocho, & Testibus. Ratio est manifesta; quia illud Matrimonium, quod potest probari, esse nullum,

nec in se fuit Matrimonium, nec in facie Ecclesie; ergo, ut convalescat, necessaria est juxta Tridentini dispositionem, præsentia Parochi, & Testium, qui apud Ecclesiam testati, & probare possint ejus Matrimonii validitatem.

2. Rectè autem cum Henriqu. notat Sanchez b si impedimentum fuit deductum ad forum contentiosum, & non probatum, nec probari possit, tunc impedimentum esse, ac dici occultum, Notat item si tres, vel quatuor audierint impedimentum ex relatione dumtaxat conjugis, adhuc illud esse occultum, quia tota ejusmodi testium efficacia reducitur ad dictum & confessionem unius conjugis.

3. Quæstio igitur est, an quando impedimentum est occultum, scilicet non est ex iis, quæ diximus num. 1. debeat, eo impedimento sublato, renovari iterum coram Parocho, & Testibus dictum Matrimonium, quod jam coram iisdem fuerat celebratum. Duæ de more sunt oppositæ sententiæ utriusque æquifere Marte pugnant. Altera affirmat, cuius validior ratio est, quia Tridentinum statuit, pro forma substantiali Matrimonii, Parochi, & Testium præsentiam, id, quod propter nimis clara Tridentini verba nemo negat; At, cum forma tunc intervenire debeat, cum actus producit in suo esse (ut habet Baldus) nunc autem producit Matrimonium, quando de novo renovatur consensus, ergo nunc debet adesse forma inducta à Tridentino. Adde, sic, Teste Comitolo apud Bossium mox citandum, respondisse Clementem VIII. sic declarasse Sacram Cardinalium Congregationem, sic Romanam Rotam sæpè, ne dicam cum Delug. semper decidisse.

4. Si Doctores pro hac parte militantes cognoscere, saltem præcipuos, velis, eos habes apud Boss. sed præcipuus, & quidem omnium fortissimus est Pont. f cui accedit Delug. g hanc sententiam tanquam certam supponens.

5. Altera sententia, eaque negativa docet, non esse necessarium dictorum iteratam assentiam, sive nullitas Matrimonii primo initi contracta fuerit ex defectu consensus unius, sive utriusque, sive ex quocumque impedimento occulto, & sive bona, sive mala fide (ut notat Boss. h) dicta nullitas fuerit contracta. Ratio præcipua hujus sententiæ tendens ad so-

ad solutionem rationis sententiæ præcedentis, est, quia Tridentinum dat quidem Matrimonio pro forma substantiali dictam præsentiam, at non Matrimonio, quando renovatur, sed quando celebratur in facie Ecclesiæ; in facie autem Ecclesiæ tunc fit contractus Matrimonii, quando primo celebratur: & quamvis tunc propter impedimentum invalidus re vera contractus ille sit, tamen exterius, in quo solum Ecclesia iudicat, apparet validus, & cum Tridentinum intenderit solum posse illud Matrimonium idoneis testibus probari, id solum (quod ad hoc sufficit) ab ipso statutum fuisse, dicendum est. Adde, sic decrevisse Pium V. sic declarasse Sacram Cardinalium Congreg. sic Romanam Rotam apud Bossium & decidisse.

6. Vides utramque sententiam ad se Pontificem, Cardinales, & Rotam advocare? Sed certe pro neutra convincunt ejusmodi testimonia, sive, quia non constant authentice, sive, quia, cum utraque sententia sit probabilis, modo unam, modo alteram Patres illi sequuntur, sive, quia modo timent publicitatem, modo nequaquam, &c.

7. Pugnantes pro hac sententia plures sunt, quam pro priore, quos Castropal. b citat & Aversa, c alique, quos citat sequiturque Bossius, d Navarrum denique ab utraque sententia pro se asseri non est inuile scire.

8. Utraque ergo opinio probabilis merito est. Sanum nihilominus est consilium, advocare Parochum, Testesque quantum fieri potest in renovatione dicta Matrimonii, ut licet de nullitate Matrimonii aditus præcludatur; Quando autem subest aliquod periculum, si Parochus advocandus sit, optimum remedium est, ut Confessarius obtineat ab eodem Parocho licentiam assistendi, qua impetrata, advocatis duobus fidei Testibus, in solitario cubiculo Matrimonium revalidetur. Cæterum, si neque hoc facile fieri possit, tuto amplectitor secundam sententiam, scilicet negativam, nam revera hæc (ut habet loco citato Bossius) hodie communiter à piis, & doctis viris in praxim deducitur, eamque in praxi servari, testatur Seraphinus. e

9. Atque in hoc casu, si receptæ antea jam

fuerant Benedictiones Ecclesiæ, nec erunt repetendæ, post revalidationem; Nam satis est, eas semel in facie Ecclesiæ fuisse receptas; præterquam, quod in hac re, quæ non est de essentia Matrimonii, satis exulat periculum scandali, & notæ conjugum ex Sanch. f

10. Inquires Primò. Si ipsi uni tantum Parocho, vel uni tantum ex Testibus notum fuerit impedimentum eo tempore, quo prima vice contractum fuit Matrimonium, quando deinde sublato impedimento renovabitur, debet ne in hac sententia coram Parocho, & Testibus renovari?

Respondeo, nequaquam, quia unus tantum Testis non facit impedimentum probabile in foro externo, & ex alia parte illi Parochus, & Testes sunt apti ad testificandum contractum Matrimonii secundum formam ab Ecclesia præscriptam; non enim ipsi Testes esse debent validitatis Matrimonii, sed contractus Matrimonii, quem certe, ea unius cognitione non obstante, testari satis possunt. g Coninch. Ita, Coninch. g alique contra Sanch. h re. d. 24. dub. quirentem in hoc casu præsentiam Parochi 10. nu. 84. & Testium in restauratione Matrimonii, quia h Sanch. l. secus non poterunt (ait) testificari de Matrimonio valido. Verum, ut vidimus, ii, de contractu Matrimonii testificari debent, & jam 10. possunt, non de validitate.

11. Inquires Secundò. Quando Pontifex apponit in Brevi alicujus dispensationis concessæ ad revalidandum Matrimonium contractum cum occulto impedimento, hæc, vel similia verba (si ita est, cum eis dispensa, ut inter se publicè, & servata forma Tridentini contrahant) necessarium ne est, ut id fiat coram Parocho, & Testibus?

Respondeo. Non esse necesse docet Sanchez, i quamvis enim (ait) non possit tunc Delegatus dispensare, ut occulte celebretur Matrimonium, tamen potest dispensare in impedimento, quo per dispensationem cessante, jam ex doctrina data poterunt conjuges inter se solos Matrimonium celebrare. Huic decisioni allata à Sanchez se opponit toto conatu Guttier k dicens, opinionem Sanch. esse singularem, & periculofam. Ratio præcipua est, inquit, quia Pontifex in iis verbis dat formam Delegato, ut nō possit dispensare, nisi servata dispositione Trid. quod, cum

Hhh 2

requi-

f Sanch. l. c. nu. 13.

g Coninch. d. 24. dub. 10. nu. 84. h Sanch. l. 2. matr. d. 37. num.

i Sanch. l. c. nu. 9.

k Guttier. de matr. c. 47. a nu. 6

requirat presentiam Parochi, & Testium, si illam non adhibeat, nihil poterit Delegatus. Verum respondebit Sanchez, formam à Tridentino impositam, ut modo ipse Sanch. dixit, esse, ut semel illa presentia adsit, quando scilicet in facie Ecclesie fit contractus. Cum igitur in casu nostro tunc adfuerit presentia Parochi, & Testium, satis, superque servata est forma à Tridentino requisita. Ita Bossius sanè a probabiliter.

a. Boss. de
matr. ca. 2.
nu. 31.

5. IV.

An Matrimonium invalidum ex metu ratificetur per copulam simili metu extortam?

1. **E**X dictis oritur quaestio, an, si Matrimonium contractum in facie Ecclesie iniisti cum aliqua puella ex metu, & deinde simili metu cogaris ad habendam copulam, illamque tu habeas eodem metu coactus, sed ex affectu maritali, quem affectum, saltem tacite habeat, ut supponimus puella. An, inquam, etiam ratifices Matrimonium, & consequenter illud jam validum in posterum remaneat?

2. Negant plures. *b* Ratio est (inquiunt) quia, qui cogitur agere praedictam copulam, eandem imminutionem libertatis patitur, quam, qui cogitur ad contractum Matrimonii per verba de presenti, ergo pari modo ipsi injuria fit, & consequenter Matrimonium hoc, ut potè per metum extortum, invalidum erit. Confirmatur, quia, si secus esset, non profectus visum satis fuisset libertati Matrimonii.

3. Affirmant non pauciores & asserentes, rationem esse, quia durum videtur eum, cui metus incutitur ad habendam copulam, obligare, ut non possit consentire sponte ad Matrimonium illud, ut sic effugiat peccatum, eundemque poni ab Ecclesia in bivio satis duro, ut ipse, vel peccet mortaliter, vel patiat grave damnum, quod ex eo timore expectare debet. Hoc voluisse Ecclesiam non est praesumendum. Unde dicendum est, Ecclesiam solum voluisse providere libertati Matrimonii, quando ipsum per verba de presenti contrahitur; & merito, quia tunc periculum

coactionis frequenter occurrit, nihil autem curasse, quando ratificatur per copulam, quia modus hujus coactionis rarissimus est. Ulterior autem ratio, eaque à priori hujus posterioris sententiae esse debet, quia in hoc actu, quo quis spontè eligit Matrimonium quasi in remedium evitacionis peccati, homo non consentit ex vi metus illati, sed ex se ipso, & ex vi suae spontanea libertatis volentis effugere peccatum.

4. Confirmatur. Nam invalidatio Matrimonii meticulose decreta ab Ecclesia est potissimum, & immediatè in favorem particularium Fidelium, ergo potest Fidelis cedere juri suo, suoque favori, & sic validè contrahere. Et sanè idem dici potest in sententia nostra, quae judicat, Matrimonium meticulosum esse jure naturae nullum, talis enim est, quia, ut supra indicavimus, injuria fit contractanti: at contrahens juri, quod ex hac injuria habet, cedere pari modo, si velit, potest.

5. Neque dicas: Decreto Ecclesiae irritanti matrimonia clandestina non possunt Fideles cedere; ergo neque Decreto irritanti hoc Matrimonium meticulosum. Ne id dicas, inquam, nam Decretum de clandestino est latum immediatè intuitu ipsius Matrimonii, & potissimum intuitu Ecclesiae, ut ei constare possit de contractis Matrimoniiis, id, quod non officit casui nostro.

6. Verum adhuc dices. Sicutia affirmatur, in copula metu extorta posse contrahentem cedere juri suo, & velle Matrimonium proficere, ita affirmari posset, idem esse initio, quando contractus Matrimonii per verba de presenti ex metu celebratur, ergo simili modo tunc is, qui metum patitur, poterit juri suo cedere, & validum Matrimonium efficere.

Respondeo. Concedit paritatem, & consequentiam Averis. *d* Nobis non est otium id *d* Aver. *lee con. 7.*

7. Tantorum virorum duas hasce sententias suis innixas rationibus ni probabiles judicemus, vereor, ne imprudentiae notam apud prudentes incurramus, modò praescindamus à confirmatione num. 4. dicta, sed utamur rationibus, seu conjecturis allatis num. 3.

Finis Tractatus de Consensu.

TRACTATUS

TRACTATUS QUINTVS DE MATRIMONIO VT EST SACRAMENTVM.

CAPUT I.

Institutio hujus Sacramenti, ejusdemque materia, & forma.

Matrimonium in ratione contractus naturalis ipso mendi exordio institutum fuit ad naturæ officium, scilicet ad propagandos homines, & post lapsum Adæ ad concupiscentiæ remedium, sive in illis verbis, quæ Adam, inspirante Deo, dixit. *a Os exosidus meus*, ut videtur *b s. Aug.* sentire *S. Aug. b* sive in illis, quæ Deus protulit *c Civ. li. lit. c Crescite, & multiplicamini.*

2. At vero fuisse elevatum à Christo Domino, ad rationem Sacramenti, sive quando ipse interfuit Nuptiis Canæ Galilææ, sive *d Mat. 19.* quando dixit. *d Quod Deus conjunxit homo non separet.* Catholicorum nullus dubitat.

3. Quod autem Matrimonium Fidelium, utpotè Sacramentum, conterat gratiæ augmentum, & an aliquando possit primam gratiam conferre, & familia multa, ad Theoricam spectantia, passim Theologi disputant.

4. At quænam est hujus Sacramenti materia, & forma? Certè Averſa e a fert decem Theologorum sententias, Sanch. f vero cum attulisset sex, ultimam approbavit, asserens, materiam esse ipsa verba, seu signa, quibus exprimitur consensus mutux traditionis utriusque conjugis: formam vero esse eadem ipsa verba, seu signa, quibus exprimitur consensus mutux acceptationis eorundem. Traditio enim illa facta sensibilis per externa verba, vel signa, cum sit inchoatus, & imperfectus contractus, se habet tanquam materia, acceptatio vero facta pari modo sensibilis, utpote, quæ perficiat contractum, se habet, ut forma. Hæc *g Sanc. l. c.* Sanc. g cui libens acquiesco.

5. Quoniam vero Matrimonium Fidelium contractus naturalis est, & simul Sacramentum, Inquireret curiosus, an Fidelis possit Matrimonium inire, ut solum contractum, non vero, ut Sacramentum? Videtur enim, quamvis illicitè, posse tamen validè; quia cujuscunque Sacramenti consecutio pendet ab intentione Ministri volentis illud conferre, & sicuti potest (quamvis illicitè) abluere quis puerum, & verba Baptismi proferre, nolens illum baptizare, quando certè illum minimè baptizaret, ita in casu Matrimonii, & c. Adde, h *Vasq. 10.* & ulteriorem rationem, nam quemadmodum ablutioni cum illis verbis sine intentione baptizandi prolatis, non est essentialis, & Pont. li. 1. necessario conjuncta ratio Sacramenti, seu ratio Baptismi, sic contractui naturali Matrimonii inito sine intentione faciendi Sacramentum non est essentialis, nec necessario conjuncta ratio Sacramenti. Quod, si dicas licet, quos esse necessario conjunctam ex Christi institutione, etiam independentem à voluntate conferentis, divinam te potius quis profertur Averſa, quam certa proferentem.

6. Respondeo. Urget me ejusmodi allata ratio dubitandi, ita ut cum Vasquez, h aliiſ. 5. V. Priusque probabilis judicem, posse validè, modo modo dicto, iniri à Fideli Matrimonium, ut solum contractum, & non, ut Sacramentum: esto in Suar. Suar. aliique negent, contententes Christum Dominum conjunxisse rationem Sacramenti ipsi contractui ita, ut, quamvis positio contractus dependeat à voluntate Fidelium, eo sequiturque tamen positio, non dependeat ab ipsorum voluntate ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod ejusmodi contractus legitimè ponitur, statim ex Christi institutione illi adhæreat ratio Sacramenti. Verum id asserere, est set divinare, ut jam modo dictum est.

CAPUT II.

Minister Sacramenti Matrimonii.

1. **C**erta jam, & vera sententia nunc est, ipsos conjuges esse hujus Sacramenti Ministros, perinde, ac iidem sunt suscipientes. Ratio est, quia Christus Dominus instituit hoc Sacramentum juxta naturam ipsius contractus; at Ministri, seu ii, qui contractum efficiunt, sunt iidem, qui contrahunt, quique in se obligationem suscipiunt, ergo, & c. Lege Bellarm. ubi contrariam opinionem appellat temerariam.

*à Bellar.
lib. 1. de
matr. c. 6.
& sequen-
sibus.*

2. Hinc fit, ut verba Parochi, quibus dicit, se conjugere Sponsos, non sint de essentia Matrimonii; ipse enim, solum est assistens Matrimonio, non illud conferens: nam propterea, si assistat in statu peccati mortalis, non peccat assistendo, quia is, nec Sacramentum ministrat, nec suscipit.

3. Sed quid, si ipsi conjuges sint in dicto peccati mortalis statu, quando contrahunt?

Respondeo. Quod peccent ex eo, quod in malo statu hoc Sacramentum suscipiant, certum est, quia omnia Sacramenta vivorum requirunt, suscipientem esse in statu gratiæ, ut scilicet illam augeant, quemadmodum explicant fusè Theologi; sed dubium est, an item peccent ex eo, quod indigne ministrant.

4. Dico, esse duas oppositas sententias. *Navarr.* Navarrus *b* putat, peccare mortaliter, etiam *ap. Sanc. l.* ut Ministros, quippè qui conferant sibi hoc *2. de matr.* Sacramentum ex officio, & ad hoc Deputati. *disput. 6.* Sañc. c. vero, alique censent, ut sic, non pec- *ca. 3.* care mortaliter, quia, licet conjuges sint ad *e Sanc. ib.* hoc deputati, non tamen sunt consecrati ad *n. 4. itans* hoc Sacramentum administrandum, pro quo *Suar. ali-* non fuit necessaria, ut Consecratio: Quod *osque.* autem Consecratio sit necessaria, ut Minister *d Supr. lib.* Sacramenti peccet, alibi *d* diximus. Hanc po- *1. de Sacr.* steriorem sententiam, ego ibidem amplexus *in genere* sum, & iterum amplector; licet cum eo- *c. 2. §. 3.* dem *Suar. & Sanc.* fatear, opi- *§. 4.* nionem *Navarr.* esse pro- *babilem.*

CAPUT III.

Matrimonium inter absentes, an sit Sacramentum?

1. **E**sse Sacramentum, omnino tenendum est cum multis, quos citat, sequiturque Castropalaus & quidquid *e Castrop.* dicit Durandus, alique pauci apud Sanch. *f. de spons. l.* quorum rationes levissimas vocat ibidem Ca- *2. p. 2. n. 1.* stropalaus, & eadem solvit. Ratio nostra po- *f. Sanc. l.* tissima, cujus vi omnia ferè contraria argu- *d. 11. n.* menta dissolvuntur, est, quia Christus Do- *2. 6.* minus instituit hoc Sacramentum, elevando *rationem contractus naturalis, qui est in Ma-* *trimonio, ad rationem Sacramenti; at ratio* *contractus naturalis æquè est, si fiat per ipsos* *principales præsentis, ac, si fiat per Procura-* *torem inter absentes, ut nemo negat, ergo,* *& c. Adde, ex Concilio g Tridentino haberi,* *g Conc.* *Matrimonium Fidelium esse Sacramentum, Trid., c.* *24. c. 1.* *At Matrimonium per Procuratorem, sive et-* *iam per Epistolam, non æquivocè, nec pro-* *portionaliter, sed univoçè Matrimonium est,* *quis enim unquam inter Catholicos fuit, qui* *auderet dicere, duo genera Matrimoniorum* *esse in Ecclesia Dei, undè inferre posset, alter-* *um esse Sacramentum, alterum non item?*

2. Materia ergo, & forma in matrimonio per Procuratorem est item traditio; & acceptatio corporum facta à principalibus contrahentibus, quatenus exprimitur per verba, vel per signa à Procuratoribus exhibita.

3. Hinc merito Procuratorem non obligamus ad statum gratiæ, quando suum hoc munus exercet, obligamus autem ipsos principales, ut recipientes Sacramentum debere esse in gratia, quando verosimiliter putant, Procuratorem nomine ipsorum contrahere. Quo tempore, etiam si dormirent, reciperent gratiæ augmentum; sicuti tunc reciperent Sacramentum matrimonii, quemadmodum occurrit, quando quis vigilans, vel sanus petiit Baptismum, & deinde cum dormit, vel phræneticus est, baptizatur, nam tunc, & Sacramentum recipit, & gratiam. Dixi (ut recipientes) ut ministrantes enim non habere hanc obligationem, dictum est modo cap. 2.

CAPUT

CAPUT IV.

Matrimonium Infidelium, an sit Sacramentum? Remissivè.

Um hoc ad praxim non pertineat, habeat id Lector à Doctoribus citatis, ac citandis Sanchez, Pontio, Averfa, Gasp. Hurtado, aliisque.

CAPUT V.

De Indissolubilitate Matrimonii.

1. **V**T ea omnia, quæ ad indissolubilitatem spectant, cognoscantur, agam Primò, de indissolubilitate Matrimonii Infidelium sive ante, sive post susceptionem Baptismi. Secundò, de eadem, quæ inest, in Matrimonio rato Fidelium, Tertidò, de eadem, quæ in consummato eorundem.

§. I.

indifferentes; ergo certum est, Matrimonium ex natura sua esse indissolubile. Antecedens conceditur ab omnibus Catholicis, & ferè etiam ab omnibus Ethnicis, & probatur communiter ex causa finali Matrimonii, quæ est suscipere, & educare, benèque instruere prolem: ad quod omnino requiritur, ut certum iniatur matrimonium. Consequentia vero probatur, nam, si matrimonium esset ex natura sua, sicuti ceteri contractus, dissolubile ex mutuo consensu contrahentium, possent relinqui viri, & uxores, & alii duci in matrimonium: ergo admitteretur ipsissima communicatio uxorum, & virorum, quæ negatur ab omnibus. Vide, quæ dicam mox §. 2. num. 6. Qua ratione autem concesserit Deus Judæis libellum repudii, quo relinquere suam uxorem, & aliam ducere poterant, vide apud Hurtad. & aliosque.

§. II.

An sit indissolubile Matrimonium Infidelium, quando utriusque conjuges per Baptismum convertuntur ad fidem.

d. Hurt. l. 1.
c. diff. 15.
alios citans.

1. **H**Oc, etiam consummatum, posse auctoritate Pontificis dissolvi, eo modo, quo inferius dicemus, justa intercedente causa, dissolvi posse Ratum Christianorum, putant Navarrus, & Sanchez eum citans. Nec e Sanchez. l. 1. gat vero communior opinio cum Azor, Co- 2. matr. d. ninch, & Pontio, quos sequitur, citatque Castropal. f. quibus adde Valqu. quem citat, & f. Castrop. d. 3. de

2. Ne autem turpiter labaris, bene distingue. Vel enim matrimonium infidelium consummatum, sive solum Ratum ante Baptismum, etiam est consummatum post illum, vel consummatum ante Baptismum; tamen post Baptismum consummatum non est. Si illud prius, omnes conveniant, nulla auctoritate dissolvi posse, ut potè jam matrimonium Christianorum consummatum representans indissolubilitatem Christi cum Ecclesia, & Verbi Divini cum Humana Natura, æquè ac representant cætera Fidelium consummata matrimonia. Si vero posterius, tunc erit in opinione positum, an dissolvi aliqua tandem ex causa possit.

3. Et quidem (ut dicebam) Sanc. cù Navarro affirmat. Ratio est, quia tunc illud matrimonium

a. Supr. Tr. An Matrimonium Infidelium ante conversionem initum sit indissolubile?

1. **M**atrimonium Infidelium, sive sit consummatum, sive sit ratum dumtaxat, id est nondum consummatum (sic loquamur claritatis gratia, nam ceterum Matrimonium Ratum propriè est Matrimonium contractum per verba de præsentibus inter Fideles, quod nondum sit consummatum, ut supra diximus) Matrimonium, inquam, dictum Infidelium est ex natura sua indissolubile. Ita Pontius & aliique contra Sanc. & aliosque.

2. Ratio à posteriori ducitur ex illis verbis Genesis 2. Quamobrem relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ (ecce Matrimonium ratum) & erunt duo in carne una (ecce consummatum.) Cum enim Deus dicat (relinquat, adhærebit, erunt) notat ejusmodi esse naturam Matrimonii, non vero ipsum Deum, sic positivè velle constituitur.

3. Ratio vero à priori præcipua est (nam alias vide apud Hurtadum, & citatos) quia certum est, illicitum esse concubitum vagum, & communicationem uxorum, & virorum

tibus) nam quamvis aliqui Doctores hæc tria solum capita agnoscant pro primis Ecclesiæ temporibus, pro hæc tamen ætate (& certè fa- reor probabiliter) aliud assignant, nimirum ipsam meram conversionem unius Fidelis.

Nostamen dicimus, esse probabiliter, hoc ca- put, quod aliqui Doctores addunt, non ad- mittere. Censemus enim cum Hurt. l. & Ca- stropal. e hanc potestatem dissolvendi Matrimo- nium non dari à Sancto Paulo Fideli converso, nisi, quando Infidelis non conver- sus dilcedit physicè, vel moraliter, ut explicatum est, & ostendunt illa alia verba universali- ter dicta: *Mulier Infidelis sanctificata est per virum Fidelem*, in quibus pro ratione negata dissolutionis affertur spes conversionis alterius conjugis. At certè Infidelis, dum paci- fice se habet, magnum indicium etiam nunc magnamque spem præbet cupitæ conver- sionis.

6. Non admittimus igitur diversitatem illorum primorum temporum hac in re cum nostra ætate. Immo Hurta d testatur, se audivisse in India, & Laponia hodiè servari, quod nos docemus, & ibidem (quod certè advertere, ad rem nostram facit) probat, non esse de facto prohibitionem ullam, quia conjux Conversus interdicatur cohabitare, cum conjuge Infideli nolente baptizari, si velit pacificè cohabitare, & ita advertisse Rebellium, & insinuasle Coninch idem Hurta, notat.

7. Inquires. Si alter ex conjugibus Catho- licis in hæresim incideret, vel Gentilis fieret, dissolvi ne ex hoc capite poterit Matrimo- nium?

Respondet negativè, nec ratum tantum, & multo minus consummatum. Ita definitur in jure, e & ratio definitionis fuit, ne sub præ- textu hæresis conjugia, quæ minus placent, dissolvi tentarentur.

An dictum Matrimonium solvatur in eo mo- mento, quo alter ex conjugibus baptizatur?

8. Hactenus diximus, ex tribus dictis capi- tibus solvi posse Matrimonium Infidelium, altero veniente ad Baptismum. Iam inquiri- mus, an solvatur statim, in eo scilicet puncto, quo Baptismus suscipitur?

Respondet, Scio, Rodriq. & alios alla- Tamburinus de Sacramentis.

tos à Castropalao sputare, statim. sed ve- f Castrop. ra, & communis opinio est, non statim, sed lo. cit. n. 4 quando ipse conjux conversus init Matrimo- g S. Tho. nium novum cum alio. Antea igitur, in Coninch. eo intermedio tempore à puncto Baptismi Pontius, suscepti usque ad punctum novi Matrimo- Sancez nii, remanet vinculum, sed suspensum, un- aliique cū de, nec tenetur conversus cohabitare cum Castropal. non converso, nec impeditur inire, quando eos addu- velit, dictum novum Matrimonium. Inde cente l. c. ergo fit, ut non conversus nequeat in hoc in- termedio tempore Matrimonio jungi cum altero, quia vinculum remanet, & insuper fit, ut si fortè ipse convertatur, debeat continua- re conjugium cum suo conjuge juxta id, quod Decretum esse in jure. diximus §. præ- ced. n. §. sine.

9. Ut autem Conversus possit dictum no- vum Matrimonium inire, non est opus sen- tentia Judicis, quia Christus Dominus hoc privilegium concedens, ejusmodi restrictio- nem non apposuit. Satis igitur erit, quod cer- to moraliter constet obstinatio conjugis Infidelis Christum, seu fidem afficientis injuria, vel longa ejus distantia,

Quando autem non constat, vel spes est conversionis, erit necessaria monitio, ut is intra terminum deliberet, an velit converti, vel juxta doctrinam modo dictam, an velit pacificè cohabitare. Immo aliquando erit dicta monitio necessaria pro foro externo, ad intercludendas lites de validitate futuri Matrimonii. Lege hæc fusius apud Sanch. h

h Sanc. l. 7
matr. d.

An dictum Matrimonium dissolvatur per sus- ceptionem Ordinis, vel per Vota solemnia in Religione?

74. à nu.
11. & d.
76. à n. 2.

10. Inquirimus Secundò. An, sicuti vinculum dicti Matrimonii solum ante Ba- ptismum consummati dissolvitur, quando Conversus novum init Matrimonium, sic dissolvatur, quando susciperet fortè Ordinem Sacrum, vel solemniter Professionem emitteret in Religione? (quod utrumque posse ipsum facere, nullus negat, per ratio- nem dicendam num. 17.) Id autem non igno- rare, proderit multum. Nam, si vin- culum dissolvitur, poterit conjux alter Infidelis validè, & (ut ego contra Pontium i Castrop. cum Castropal. i puto) etiam quantum ad l. c. n. 13. hoc licitè providere sibi de novo Matrimo- & 14.

no: Si vero non dissolvitur, nullo modo poterit, ut ex se patet.

11. Respondeo. Quamvis aliqui per suspensionem Ordinis Sacri dictum vinculum dissolvi censent, communis tamen sententia negat. Ratio efficax est, quia hanc potestatem dissolvendi vinculum non agnoscimus, nisi ex Christi Domini dispensatione ex modo dictis nu. 2. at nec per Ecclesiam, nec per Patres hoc privilegium Ordini Sacro esse concessum, audivimus, ergo, &c.

12. At vero per Professionem in Religione duplex sententia est. Prior cum Castropal. a aliisque negat. Ratio est eadem, quia nimirum pari modo nullibi invenitur à Christo concessum, quod Matrimonium consummatum ante Baptismum possit per Religiosam Professionem dissolvi (de consummato enim loquimur, nam solum ratum posse per dictam Professionem, sicuti potest Ratum Fidelium, non est dubium, ut notat Hurtadus. b) Adde, Matrimonium hoc Ratum Fidelium ideo per Professionem dissolvi, quia Religio assumpta ab uno ex conjugibus non debet nocere alteri, qui nollet fortasse remanere caelebs. At in casu nostro dicti Matrimonii consummati, esto gravetur Infidelis, si cogitur caelebs manere, id gravamen sibi imputet, nam Ecclesia, ad quam non pertinent Infideles, eorum gravamina non alio modo tollere debet, nisi eos vocando ad Baptismum, & satis ipsi habeant, quod per accidens ipsorum Matrimonium ratum, propter paritatem cum Matrimonio rato Fidelium, dissolvatur per Professionem ab altero conjugum Converso emissam, ut modo dictum est, non vero pretendant idem de consummato.

13. Posterior sententia cum Sanchez & Henriquez concedit, per Vota solemnia Professionis Religiosae dissolvi dictum consummatum Matrimonium. Ratio est (inquiunt) quia professio solvit vinculum Matrimonii Rati Fidelium, quod est Sacramentum, & consequenter, quod est fortius vinculum, quam sit dictum Matrimonium consummatum Infidelium ergo solvet, & hoc. Probant

consequentiam, quia in jure d' habetur illud vulgatum axioma: *Si vincam vincentem te, à fortiori vincam te.* Si enim à professione vincitur vinculum Matrimonii Rati Fidelium, multo magis ab eadem vincitur vincu-

lum dicti matrimonii consummati Infidelium, quod est minus forte, cum non sit Sacramentum.

14. Verum huic rationi respondent loci citatis Castropalaus, & Hurtadus, hoc axioma intelligi de casibus similibus, & jure ordinario, ac naturali contingentibus, non vero de dissimilibus, & de iis, quae à jure positivo, & extraordinario praesertim divino dependent. Prior igitur sententia probabilior sit, posterior saltem ob auctoritatem extrinsecam probabilis. Et quidem loquimur de votis solennibus in Religione emissis, nam per votum simplicis Castitatis non dissolvitur Matrimonium dictum Infidelium, sicuti, nec dissolvitur Matrimonium Ratum Fidelium, ut certum est, & notat Averfa. e

15. Unum advertunt concordati animo praedicti Doctores. Nam, si ejusmodi conversus factus jam sit professus, & deinde alter conjugum forte convertatur ad fidem, non erit huic ille professus restituendus.

Quamvis enim in aliquorum sententia vinculum matrimonii remanserit, unde videatur suum conjugem conjugi reddi debere, tamen non ita est. Siquidem cum ille prior conversus legitime, unde, & valide assumpserit statum impossibilem matrimonio, (nam propterea ex Sanchez fidem dicendum est, si Ordinem Sacrum susceperit vel Votum simplex Castitatis emisit) non poterit ad Matrimonium redire. Sicuti, si celebrato, jure, Divortio, innocens conjugum Ordinem Sacrum, vel Professionem susciperet, vel Votum Castitatis simplex emisit, non poterit licite alterum conjugem sibi reassumere, ut habet idem Sanchez. g

16. Dixi (factus jam sit professus) nam, si esset Novitius, cum non dum statum incompatibilem susceperit, poterit, immò, & debet, nisi alter consentiat, cum res adhuc sit integra, redire ad Matrimonium, ut notat ibidem Sanchez, & Coninck. h

17. Ex qua doctrina vides, haec duo esse fatis diversa. Aliud enim est, an per professionis Vota solemnia dissolvatur vinculum praedicti matrimonii? Aliud, an Conversus possit legitime, unde, & licite Professionem emittere? Illud prius est in opinione positum, ut vidimus nu. 12, & 13. hoc posterius omnes admittimus, & nemo negat, ut diximus nu. decimo, cujus posterioris ratio est,

a Castrop.
l. c. nu. 12.
cū Coninc.
Pontio, G.
Hur.

b G Hur.
d. 8. matr.
diff. 14. n.
51.

c Sanc. &
Henriq.
ap. eundem
Hurt.
loc. cit.

d L. De ac-
cusat. ff. de
diversi.
& tempo-
ral. pra-
script.

e Aur.

f Sanchez

g Sanchez

h Coninck

est, quia nolens converti, dat justam causam, propter quam Divortium facere, conversus possit; quo Divortio facto, jam conversus, utpotè innocens, poterit licitè illos status eligere, monito prius altero conjugè, juxta mōdo dicta *nu. 9.* & juxta ea, quæ dicuntur, cum de Divortio disputatur.

CAPUT VI.

De indissolubilitate Matrimonii Rati Fidelium.

§. I.

An hoc Matrimonium Ratum sit auctoritate Pontificis dissolubile?

VT plurium DD. sententias omit- tam, quas apud Sanchez a habes, alioque; duæ sunt hæc in re præci- puz. Altera negat cum Pont. b cuius potissi- mum fundamentum è posteriore est, quia, si posset à Pontifice, quamvis ex causa, dissolvi Ratum, posset, & consummatum, quod inau- ditum in Ecclesia Dñi est. Sequela probatur, quia eadem causæ, evitationes scilicet scan- dalorum, rixarum, & discordiarum æquè in- terdum sunt in consummato, ac sunt in Rato. A priori, quia Matrimonium ratum est ejus- dem rationis, ac consummatum, quoad es- sentiam. Copula enim nihil addit essentiæ, vel integritati Matrimonii, quod consistit in ipsa traditione, & acceptatione corporum. Ergo, si eadem semper est essentia, eadem in utroque indissolubilitas; quare, sicut Ponti- fex dissolvere nequit consummatum, sic ne- quibit Ratum.

2. Altera sententia affirmat, eamque se- quitur Sanchez cum aliis. Et Leand. d quidem dicit priorem sententiam esse speculative probabilem, hanc verò posteriorem probabi- liorem esse practicè. Eandem hanc posteriorem tenet Suar. e qui refert, se vidisse Bullam e Suar. To. Greg. XIII. dispensantis in Matrimonio Ra- to. Sed quid hoc ad aliud, quod narrat Hen- ric. 6. c. 11. q. 7. hoc est, eundem Greg. XIII. una die, tre- decim Dispensationes dedisse de hac re? Ad- d. Henric. de, & similes dispensationes, quas fuisse con- cessas à Martino V. Eugenio V. Pio III. Pio V. meminit Hurt. l. c.

3. Fundamentum præcipuum hujus sen-

tentia à posteriori ducitur à tot dictis con- cessionibus, quas per Summos Pontifices in- validè, vel illicitè esse datas, affirmare quis audeat? A priori autem, quia, licet firmiter teneamus, Matrimonium ratum esse ex se in- dissolubile; tamen non propterea negatur Deo potestis dispensandi mutando materiã, ut fusè prosequuntur Theologi. Quoniam ergo videmus Ecclesiam hac potestate per tot Pontificum seriem fuisse usam, tenendum omnino est, eam ipsi à Christo Domino fuis- se communicatam. Quare perinde hæc sen- tentia certa alicui videbitur, ac est illa, quam omnes docemus, & Tridentinum definit, ut mox videbimus, puta Matrimonium ratum dissolvi per professionem Religiosam; undè enim Tridentinum id decrevit? certè, non ni- si, quia sic Ecclesia ab initio usurpavit: ac idem usurpavit in re nostra per tot Ponti- fices.

4. Hæc sententia est probabilior, fateor ta- men priorem sua probabilitate nequaquam carere, responsiones autem argumentorum utriusque partis vide apud citatos.

5. Inquires. An invito altero ex conjugibus possit Pontifex in hoc dispensare? rursus, an sine causa?

6. Respondeo ad prius; Etiam altero in- vito, sicut, altero invito, potest alter profes- sionem emittens dissolvere vinculum Matrimo- nii rati. Ratio autem est, quia id Christus Dominus reliquit prudentia Pontificis, non arbitrio contrahentium, ita ex Medina A- versa g

Respondeo ad posterius; Requirit justam, & qu. 2. mat. verò gravem causam, ut licitè Pontifex di- sec. 6. V. spenset, certum est: quia secus male uteretur potestate sibi concessa. Sufficientem autem causam esse, ferè omnes fatentur cum Sánchez, h si gravia damna, vel perpetua discordia, ri- xæque inter conjuges, conjunctivè pruden- ter metuantur, si mutua cohabitatio esse non possit eo, quod alteri supervenerit v. g. Lepra, cui remedium afferri nequeat, si perpetua sit sterilitas, & similia.

7. Docet Sanchez. i sufficientem esse cau- sam, si sit magna inæqualitas inter virum, & feminam. Id, nisi indè prudenter timean- tur rixæ, & discordia, malusvè exitus Ma- trimonii, ego non approbo; experimur enim non rarò, etiam inæquales ob insigne ali- quod donum amati. Expendantur igitur circum-

circumstantiæ, & mores personarum, nam sic tandem apparebit, an rationabiliter ad sit prædictus timor.

8. Ut vir promoveatur ad Episcopatum, non esse causam sufficientem, nisi id valde necessarium sit ad bonum commune, bene docet ibid. Sanchez.

9. At verò, ut validè Pontifex dispense, nullam requiri causam, quia Christus omnè circa hoc auctoritatem concessit Pontifici, nè relinqueret locum perplexitati, nonnulli putant, cum Henriquez, a sed tunc h. communitior, verior, & mihi certa sententia est, requiri causam justam, sicuti in dispensatione Votorum, & juramentorum communiter docemus, de quibus alibi dictum est.

§. II.

An Matrimonium Ratum dissolvatur per Professionem Solemnem?

Dissolvi, non est dubium, & ita definitum legimus in Tridentino. *d. Si Iuramentum, per solennem Professionem alterius cond. Trident. jugum non dirimi, anathema sit.* Alios Sacrorum Canonum Textus vide apud citatos, atque hæc definitio Tridentini cum sit absoluta, comprehendit omne Matrimonium ratum, etiam Infidelium venientium ad fidem, etiam altero invito, etiam post multos annos à contracto Matrimonio, si nondum sit consummatum.

2. Ex eadem definitione fit, ut conjux relictus in sæculo possit, non quidem statim post ingressum alterius in Novitiatum (quod certè vinculum Matrimonii non solvitur) sed post Professionem emissam, etiam si debeat expectari integer annus, immodò etiam plus, ut si sponsa erat duodennis, quæ non poterit profiteri, nisi post quatuor annos, hoc est, donec compleat annum decimum sextum ex Tridentino, ut notat Sanchez, Pont. aliique apud Castropal. *f. fit, inquam, ut possit dictus relictus novum sibi Matrimonium conquirere post professionem alterius.* Quod si Religiosus, qui antea fuerat conjux, deinde dispensetur à Pontifice de suis Votis solennibus, & egrediatur à Religione, poterit quamcumque eligere pro suo novo Matrimonio. Idque verum est, etiam si utriusque conjuges

Religionem assumpsissent, & deinde similem dispensationem obtinuissent, poterunt enim cum aliis quibuscumque Matrimonio copulari. Ratio clara omnium horum est, quia jam ruptum fuit prius vinculum. Idque ex institutione Christi Domini, ut mox numero quarto.

3. Atque hinc etiam collige, ejusmodi Religiosum, qui olim conjux fuit, peccando contra Castitatem, peccare quidem Sacrilege contra Votum, non tamen committere adulterium, quia non peccat contra fidem datam in Matrimonio, cum jam Matrimonium, vinculo dissoluto, nullum ad sit, unde etiam sequitur, pari modo contra Castitatem ipsum (& quidem sacrilege) peccaturum, si copuletur cum eadem ipsa, cum qua contraxerat Matrimonium ratum, quia dissoluto vinculo, illa sua amplius non est. Id non ita esse, quando quis post divortium professionem emittit, quia divortium non solvit Matrimonii vinculum, dicemus infra cum de Divortio.

4. Quo autem jure hæc dissolutio fiat, hoc potèd controversum est apud DD. nobis tamen ex dictis quæsto remanet decisa: fit enim, ut superius indicavimus ex dispositione, quam Christus Dominus ob favorem Religionis, quæ est quædam mors spiritus, concessit Fidelibus, quamque per Ecclesiam ab ipso exordio nobis significavit.

Per Professionem cujus Religionis dissolvatur Matrimonium Ratum?

5. Jam verò ad majorem præcedentium explicationem, Inquires Primò, per cujusnam Religionis professionem, hæc dissolutio fiat?

6. Respondeo. Per ejus Religionis approbata à Pontifice Professionem, cujus Vota solennia constituunt verum Religiosum: hæc autem sunt, quæ legitimè obligant, tum ex parte profitentis, tum ex parte Religionis, nomine Ecclesiæ acceptantis. Hinc Vota emissà à Tertiariis, qui in læculo vivunt, vel etiam in aliqua Congregatione simul, sed non cum dicta solennitate, non dirimunt Matrimonium, dirimunt contra, si in Congregatione collegialiter vivant cum Approbatione Pontificis, quia tunc ea Congregatio esset vera Religio, h.

7. Hinc

a Henr. li. 11. de ma. tr. c. 8. nu. 11. lit. G. b Ap. A. ver. q. 2. matr. sec. 6. V. re- quiritur

Lib. 4. in Decal. ubi 1. de disp.

Iuramen- ti. & Voti. matum, per solennem Professionem alterius cond. Trident. ses. 24. can. 6.

c Sanc. l. 2. matr. d. 24. n. 27.

f Ap. Ca- strep. d. 3. de spons. p. 2. §. 5. n. 2.

7. Hinc advertis, à Voto simplicis Castitatis nullo modo Matrimonium dissolvi, quia jam solenne illud non est.

8. Quid de Votis Ordinum Militarium? Respondeo. Si de militibus Sancti Jacobi, Alcantare, Calatravie, & similibus agas, eorum Vota Matrimonium non dirimunt, quia, esto, nonnulli, & quidem probabiliter, asserant, eos esse Religiosos, quia tamen ipsorum status non est incompatibilis cum Matrimonio, dirimere illud eorum Vota non possunt. Si verò agas de Militibus S. Joanni Hierosolymitani, vulgò Melitenensibus, sine dubio eorum Vota dirimunt, quia ii sunt veri Religiosi ex communi sententia, nec cum ipsorum statu subsistere Matrimonium potest. Lege Sperellum, & Leandrum, b qui affert Pontium restantem, ita Sacram Congregationem Cardinalium declarasse.

g. Serell.
diff. 2. l.
nu. 44.
b. Leand.
de ma-
trim. q. 14.

c. G. Hurt.
d. 8. matr.
diff. 6. nu.
14.
d. Pont. lib.
1. cap. 6.

e. Gregor.
XIII. Bul-
la Ascen-
dente Do-
mino.
f. G. Hurt.
d. 8. matr.
diff. 5.
g. Suar. Tr.
Relig. Tr.
10. lib. 4.
cap. 2.
h. Leand.
l. 1. qu. 13.
i. Aver. q.
2. sec. 6. §.
Dico pra-
terea.

9. Per Vota Clericorum, vel Monialium prædictorum Ordinum, qui in Claustro vivunt, verique sunt Religiosi, Matrimonium dissolvi, rectè notat Sanchez loco citato, quia tunc illa Vota sunt solennia. In Claustro, dixi, nam Vota Clericorum Ordinum militarium (præter Ordinem Sancti Joannis Hierosolymitani) qui extra Claustra vivunt, cum sint ejusdem rationis, ac sunt Vota eorundem militum, eandem naturam sequuntur, nec dissolvere Matrimonium possunt, ut habet Hurtad. e contra Pontium.

An per Vota Biennii Societatis?

10. Quid de Votis biennii Societatis Jesu, Respondeo. Affermat Pontius, d quia hæc Vota licet solennia non sint, constituunt tamen Religiosum, & post Bullam Gregorii XIII. e sunt impedimentum dirimens Matrimonium illis superveniens, ergo, & dirimunt Matrimonium antea contractum.

11. Verùm Doctores nostræ Societatis, cum quibus est omninò sentiendum, negant, Valq. Sanch. Henriq. G. Hurt. f eisdem citans, & Suarius, g. Adde non nostros, Leandrum, h qui citat Cornelium, & Ochagavi- am, adde, & Aversam, i qui advertit frustra contra prædictos conniti Pontium. Ratio est, quia jus dissolvendi Matrimonium ratum ex Institutione Christi Domini. inhæret profes-

sioni Religiosæ, eo modo, quo traditum, & explicatum est ab Ecclesia; at Ecclesia solum explicuit de professione sub solennibus Votis, non verò de professione sub Votis simplicibus, ut merito dixerit Tridentinum (per solennem professionem) quasi excludens omnem non solennem.

12. Propter eandem rationem Vota Formatorum Coadjutorum, sive temporalium, sive spiritualium in dicta Societate non dirimunt Matrimonium, quia, quamvis per illa ejusmodi Coadjutores incorporentur (ut loquitur Suar. k) ultimate Societati, tamen id k Suar. l. c. fit per Vota tantum simplicia, & non per solennia. Qui nostri instituti inficius velit cognoscere, in quo differant ejusmodi Vota simplicia Coadjutorum à Votis solennibus Professorum, adeat Suarium. l.

l. Suar. l. c.
m. Apud
Pont. de
matr. lib. 9
cap. 6.
n. Quod sa-
lum nar-
rat etiam
Vasq. p. 2.
d. 156. c.
10.

Prædictam doctrinam nonnemo m confirmare voluit ex facto n Sancti P. Ignatii, qui Coadjutori temporali, qui transit à Matrimonio ratò ad Societatem, concessit solennem Professionem, ut feliciter, sic dissolveretur vinculum Matrimonii, quod dissolvi non poterat per Vota illa Coadjutorum. Optima confirmatio, sed nihilominus posset aliquis obstinate respondere, id fecisse S. Ignatium, ad omnem scrupulum amovendum, ut sic, posset conjux relicta in sæculo majori cum securitate Matrimonium aliud inire, si voluisset. Vera tamen, & sufficiens datæ doctrinæ ratio est; quia, ut dixi, hæc Vota Coadjutorum solennia nequaquam sunt.

An per Ordinem Sacrum?

13. Quid denique dicemus, de Voto Castitatis imbibito in Ordine Sacro?

Respondeo. Nequaquam ab illo dirimitur Matrimonium, idque est definitum in Extravag. Antiqua de Voto; etiam si Ordo sit Sacerdotium, iminò, etiam si sit Episcopatus, ut notat G. Hurt. o.

Ex dictis vides, nec Ordines Sacros, nec quæcumque Ecclesiasticam dignitatem, nec Vota simplicia, sed solum Vota solennia, sive Religiosorum, sive Monialium dirimere Matrimonium ratum; ut autem aliæ causæ dirimant, requiri, ex probabili sententia, auctoritatem Summi Pontificis; sicuti §. præced. dictum est.

o. G. Hurt.
d. 8. de ma-
trim. diff.
4. nu. 15.

Conjux volens profiteri, differre ingressum in Religionem non debet.

14. Inquires Secundò. Quo remedio urretur conjux, si alter prætextu volendi ingredi in Religionem differat ingressum, vel ingrediens modo in Novitiatum unius Religionis, modò alterius, solennia Vota procastinere?

Répondeo. Per Judicem præscribat ei terminum rationabilem peremptorium, ut profiteatur statim (sanè sumpto hoc, statim, mortali, & humano modo) vel ad conjugem relictum regrediat, ut fuscè Doctores. *a*

a Sanc. lib. 2. matr. d.

24. nu. 9.

Pont. lib. 9

c. 9. §. 10.

Castrop. de

Spons. p. 42.

§. 5. nu. 3.

Cum animo ingrediendi Religionem, An liceat Matrimonium?

15. Inquires Tertio. Licetne mihi contrahere Matrimonium per verba de præfenti cum certo animo non consummandi, sed ad Religionem sine consensu mei conjugis evolandis?

Répondeo duobus dictis. Dico Primò, regulariter non licere, idque sub mortali. Ratio est, quia regulariter fit primo injuria uxori, quæ cogetur expectare sine Nuptiis, donec tu profitearis. Secundò, quia tua causa frustra fuerunt fortasse multæ expensæ factæ à tua Sponsa. Tertio, quia, si tu fortè non perseveraveris in Religione, cogetur uxor, cum suo dedecore te habere conjugem ex Monacatu.

Quartò, quia das ansam non paucis suspicandis, ipsam à te propter aliquod vitium fuisse relictam. Quintò, quia si fortè ideo vis, contrahere cum animo transeundi ad Religionem, quia Votum emiseras Castitatis, te exponis evidenti periculo consummandi Matrimonium, adeoque Votum violandi. Ita Sanchez *b* alii que quidquid dicat Pont. *c*

b Sanc. lib.

1. matr. d.

43. nu. 7.

§. 12. cui

adde A-

ver. qu. 2.

sec. 6. V.

Absolute

Coninck d

23. d. 3. n. 5

G. Hurt. d.

2. de matr.

diff. 5. sine

c Pont. lib.

6. c. 1. n. 5.

17. Dico Secundò, in aliquo raro casu magnæ necessitatis, peccatum non esse, nam propterea addidimus illud (regulariter) ratio est, quia necessitas tanta vincere possit incommoda illa, quæ modò dicta sunt. Exempla duo affert Sanchez loc. cit. Primum, si forte cogaris per metum gravem contrahere Matrimonium, tu verò firmum animum habeas, non consummandi, & resarciendi damna, si quæ sint. Secundum, si illa Matrimonii contractio tibi esset medium necessarium, ut posses ad Religionem transire, ut, si v. gr. esses car-

ce re inclusus, nec aliud remedium evadendi occurreret, nisi cum illo animo Matrimonium contrahere. Quod si tua Matrimonii contractio esset necessitaria ad honorem puellæ restituendum, quam antea v. gr. violaveras, & ad ejus prolem legitimandam, tunc enim verò non modo non posses ad Religionem ire, sed obligareris, juxta alibi dicta, Matrimonium verè contrahere.

An prædicta dissolutio Matrimonii Rati liceat ob finem recedendi ab uxore molestia?

18. Inquires Quarto. Si quis dicto Matrimonio tantummodo Rato ligatus, solum, quia ipsi displicet uxor, eligat Religiosam Professionem, tanquam minus sibi malum, peccabitne?

Répondeo. Videtur hic licitè uti jure suo posse.

Subinquires. Quid, si notabile damnum venerit fæminæ, quæ difficillimè alterum virum invenire fortasse poterit?

Répondeo. Adhuc videtur vir (præscindendo ab alio inconveniente) uti posse jure suo: neque enim Caritas illum obligat cum notabili suo damno, ad fæminæ commoda. Multò magis, quia damna prædicta, per accidens, & indirectè evenirent. Adde, non irrogari injuriam fæminæ, quia etiam ipsa parem habet potestatem, & sub hac implicita conditione contraxit uterque, ut, quando cunque Matrimonium non fuerit consummatum, posset alter ad Religionem proficisci. Ita in simili respondet Sanchez. *d*

d Sanc. lib.

1. matr. d.

2. 4. nu. 27

§. III.

De bimestri concessio Sponsis ad deliberandum de Religione assumenda.

I. QUAMVIS semper, ut modò judicavi, etiam invito altero, possit conjux alter ad Religionem transire, Matrimonio nondum consummato, tamen dicto conjugis, sive Mari, sive fæminæ Sacri Canones concedunt bimestre (non necessario ex Sanchez *e* com- *e* *Sanc. lib.* *2. matr. d.* *2. 4. nu. 11.* *plectens sexaginta dies, sed dies illos, secundum, quod occurrunt eo tempore, quo de præfenti contrahitur Matrimonium) bimestre, inquam, numerandum de momento ad momentum, à puncto Matrimonii contracti, usque*

usque ad ingressum in Novitiatum, in quo bimestri possit uterque conjux, deliberare, an velit statim Religionem eligere, quo electo, possit ad illud liberè convolare. Quæ omnia habent, & probant DD. quos citat, sequiturque Castrop. addens, hunc terminum duorum mensium posse ex causa à Judice coartari, vel prorogari.

2. Est autem notandum discrimen inter hoc bimestre, & reliquum tempus consequens, nam, intra dictum bimestre, conjux potest licitè negare debitum alteri, etiam enixè petenti, quia in spatio illius temporis datur illi facultatem non reddendi debitum, ne scilicet fiat ineptus ad Religionem, at, exacto bimestri, obligatur reddere, vel, si reddere nolit, obligatur, statim moraliter, Religionem ingredi, quia jus illi amplius non suffragatur; licet, si de facto ob causam aliquam Matrimonium non consummetur, etiam possit, quamvis altero conjuge in viro, ad Religionem evolare; Ita DD. omnes. *b*

3. Quantum debeat conjux relictus in sæculo expectare, ut legitimè queat aliud Matrimonium inire, diximus §. præced.

Nolens ingredi Religionem, an possit negare debitum in primo bimestri?

4. His habitis tanquam certis: Inquires Primò, An liceat conjugi denegare, in illo bimestri debitum, tamen si firmus sit fenolle ad Religionem transire?

Respondeo. Probabilius est, licere, quia, qui noluit in priori mense animum Religioni adicere, poterit in posteriori, quare habet jus custodiendi aptitudinem ad Religionem. Ita Sanchez, & Pontius loco citato. Non nego interim probabile etiam esse cum Coninch, & Gasp. d. Hurtad. non licere; quia dici potest, id solum concessum esse iis, qui animum actu habent deliberandi de Religione.

Sponsa coacta à Sponso in primo bimestri.

5. Inquires Secundò, An, si maritus (quem, quia nondum consummavit Matrimonium, solemus etiam vocare Sponsum) an, inquam, maritus in primo bimestri, si cogat vi uxorem omninò renitentem ad copulam, possit nihilominus uxor uti privilegio Religionem assumendi?

Respondeo. Quamvis coacta fuerit copula, unde mortaliter tunc peccaverit cogens ex Sanch. & dicunt tamen aliqui, & quidem probabiliter, coactum non posse amplius vinculum Matrimonii dissolvere, quia jam Matrimonium est consummatum, & conjuges sunt effecti una caro. nihilominus probabilius est posse uxorem coactam in Religionem ingredi, quamvis non dissolvatur vinculum, quia non debet quis ob injuriam ipsi factam privari jure, quod habet.

6. Dixi (in primo bimestri) nam, si, eo exacto, dicta uxor compellatur (saltem quando non apparet, statim conjugem velle in Novitiatum ingredi) cum tunc ei non fiat injuria, (obligatur enim reddere debitum) non poterit dicto privilegio frui.

7. Illud necessariò nota, cogentem, nec posse Matrimonium novum inire, nec Religionem profiteri, quamvis profiteri, coacta juxta posteriorem sententiam possit: Ratio est, quia, cum remaneat vinculum, non liberatur conjux ab obligatione Matrimonii, quam liberationem ideo potuimus concedere coacto, quia non debuit ob injuriam alterius suo jure privari; Id, quod non militat in cogente.

Sponsorum copula, an Matrimonium consummet?

8. Inquires Tertiò, Si Sponsi ante contractionem Matrimonii per verba de presenti copulam habuissent, essetne ejusmodi Matrimonium consummatum, quamvis post verba de presenti nondum subsequuta sit nova copula?

Respondeo, Non esse consummatum, quia Matrimonium non consummatur, nisi per copulam maritalem; & quamvis ad legitimandam prolem retrorahatur Matrimonium, quia ob bonum prolis jura fingunt perinde, ac Matrimonium legitimè contractum antea fuisset, non tamen retrorahitur ad effectum ut ceaseatur matrimonium consummatum, &, ut sic, amittant, quantum est ex hoc capite, conjugum privilegium, de quo loquimur; quia, ut indicat g Sanchez, id nunquam jura sinxerunt.

CAPUT

e Sanc. lib. 2. matr. d. 22. nu. 15. f G. Hurt. d. 8. matr. diff. 9. citans Pont. & Sanch. Aver. qu. 23. matr. sec. 10. V. Melius.

g Sanchez. d. 21. nu. 13. G. Hurt. d. 8. matr. diff. 9. n. 23. V. Ademus.

CAPUT VII.

Matrimonium Fidelium consummatum indissolubile est.

1. **I**Ta id certum est ex dictis, ut longior probatio sit omnino superflua. Breviter autem sic discurre. Ex una parte Matrimonium est ex natura sua, & ex ratione Sacramenti, indissolubile, ut vidimus in superioribus: ex altera, non apparet, Christum Dominum dedisse Ecclesie potestatem dissolvendi Matrimonium consummatum, immo, ex antiquissima traditione, ejus vinculum esse in omni casu insolubile, excepto ob alterius mortem, semper Ecclesia predicavit, ergo, &c.

2. Non est igitur admittenda consuetudo Græcorum, qui Matrimonium consummatum dissolunt ob adulterium, ut refert Leander. *a* Divertere enim potest conjux innocens, modo infra explicando, ob alterius adulterium, non verò (quod longè diversum est) vinculum dissolvere.

3. Illud autem hic locum proprium habet, ut explicemus, seu recolamus, in quoniam consistat ejusmodi consummatio, nam de ea memini, me iterum dixisse in simili supra. *b*

Enim verò consistit in receptione seminis virilis intra vas naturale Mulieris. Hinc, si habeatur vasis penetratio, sed sine viri seminatione, non erit consummatio, esto in foro externo, consummatio præsumatur. Ita Sanchez aliique adversus Medinam, & Petrum Ledesnam.

a Leand. d. 5. de matr. qu. 5.
b Supra Tr. 1. de imped. c. 12. §. 4. c. Sanchez. lib. 2. matr. d. 21. G. Hurt. disp. 8. matr. diff. 9.

4. Si tamen, Contra, habeatur seminis receptio, non verò penetratio, quod contingere posse, matrice sibi semen attrahente, supponunt DD. habeatur *d* consummatio, quia jam conjuges fiunt una caro, & unum principium generationis, quidquid dubitet Pont. *a* c. nu. 33. *b* Pont. lib. 9. cap. 10.

5. Verum, requiritur ne seminatio facta à femina? Respondeo. Probabilius esse, non requiri, tenet Sanchez, licet requiri fateatur esse probabile, quia ex opinione probabili multorum frequitur semen mulieris ad generandam prolem, & in aliorum opinione non requiritur.

Conjugibus jurantibus, se non consummasse Matrimonium, non est fides habenda in Judicio, nisi adsint alia indicia, v.g. Integritas Claustrum Virginalis, vel ipsam non fuisse deductam ad domum Sponsi, vel quid simile, ut docent Sanchez, *g* & Pontius *h* locis citatis. Quidquid autem concedat idem Sanchez *i* ne innitatis solum Integritati prædictæ claustrum: nam ob plura remedia, quibus utuntur feminae, ut Virgines appareant, ex sola integritate nihil certi hac in re haberi posse, late probat ibidem Verricelli. *k*

Quid si alter neget, alter affirmet se Matrimonium consummasse? Vide prædictos DD. cum id magis ad forum externum pertineat, quam ad conscientie forum, de quo agere, nostrum est institutum.

An conjuges, quamvis Matrimonium consummaverint, licite ex mutuo consensu Religionem profiteri valeant? *di-*
cam in-
fra. l

Finis Tractatus Quinti.

TRACTA

TRACTATUS SEXTVS DE SOLENNITATIBVS CONTRACTVS MATRIMONII.

CAPUT I.

CAPUT II.

Quenam sint eiusmodi Solennitates?

De prima Solennitate, quæ requirit præsentiam Parochi, & Testium.

§. I.

Qua ratione hanc inducere Tridentinum potuit?

TAmetsi hoc explicare pertineat ad Theologos Scholasticos, breviter tamen id innuere, alienum à nobis non est.

1. Propter bonum commune, bonamque gubernationem valet potestas humana irritum reddere contractum civilem, siue ipsum contractum irritando, siue inhabiles reddendo personas ad hoc, vel illo modo contrahendum, ut defacto jus civile gessit, quando irritavit contractus Minorum initos sine Tutoris licentia, &c. & Jus Ecclesiasticum, quando irritavit Professiones Religiosas ante annum 16. ætatis, & ante annum Novitiatum emissas; ergo Potestas Ecclesiastica, in qua sedet summa auctoritas circa ea, quæ ad bonum commune, & circa gubernationem Fidelium pertinent, potuit, ad tollenda innumera scandala, quæ oriebantur ex Matrimoniis clandestinis, potuit, inquam, irritum reddere contractum Matrimonii inritum sine præsentia Parochi, & Testium, irritando ipsum contractum sic celebratum, immò, & reddendo personas sibi subditas inhabiles ad contrahendum sine dicta præsentia.

Kkk Hoc

L
a Trid. sess.
24. c. 1.
de ref. ma.
4. qu.
2. 27.
3.
Sanc. lib.
matr. d.
m. 1.
Pontif.
m. 6.
anch.
m. 2.
Verric.
lib. 1. c. 4.
14.
infra.
de obli.
t. c. 4.
1.
b. infra c.
35. l. 2.
c. Boss. de
matrim.
cap. 1.
f. 32.

DUæ potissimum sunt: Altera, inducta à Tridentino, a illa est, ut Matrimonium contrahatur coram Parocho, & Testibus. Altera, à Sacris Canonibus aliàs lata, sed ab eodem Tridentino ibidem confirmata, est, ut antequam Matrimonium per verba de præsentia celebraretur, præmittantur denunciationes. Est etiam alia tertia minoris momenti solemnitas, seu cerimonia, qua Matrimonium contractum benedici à Parocho solet, & de hac etiam erit suo loco paulò inferius opportuna tractatio.
2. Inter illa autem duo priora maximum discrimen intercedit; Si enim non adsint Matrimonio Parochus, & Testes, nullum est Fidelium Matrimonium, & sine dubio graviter peccabitur: At, si non præmittantur denunciationes, peccabitur quidem modo inferius b explicando, sed validum erit matrimonium.
3. Dixi (Fidelium) nam ad Matrimonia Infidelium, quamvis temporaliter subjectorum Ecclesiæ, hæc decreta non extenduntur; unde Matrimonia Judæorum, Turcarum, & hujusmodi, nec præsentia Parochi, & Testium indigent, nec denunciationibus. Eosdem, quando jam conjugati veniunt ad fidem, non obligari ad supplendas prædictas solemnitates, rectè notat Bossius. c

Tamburini de Sacramentis.

Hoc posito sic prosequimur argumentationem, quo pacto etiam solvimus objectionem, quæ afferri contra nos potest.

3. Materia, & Forma Sacramenti Matrimonii est validus contractus inter virum, & feminam, sed Ecclesia potest facere, ut hic contractus non sit validus juxta jam dicta, ergo potest facere, ut tunc non fiat Sacramentum Matrimonii. Id, quod non est absolutè, seu formaliter, & directè mutare materiam, & formam Sacramenti, ad quam mutationem nulla humana potestas se extendit; sed est illam mutare consequenter, & indirectè, quod nullum est inconveniens. Finge, me posse, hunc panem mutare in lapidem, jam non constabit in eo lapide Consecratio Eucharistica, & tamen tunc non dices, me absolutè mutasse Materiam Eucharistiæ, & rectè; solum enim possem dici, mutasse indirectè, & consequenter: quod certè inconveniens nullum affert. Ita proportionaliter in casu nostro, &c.

§. II.

Explicatur prima dicta Solemnitas, qua est presentia Parochi.

1. **I**ta necessaria est presentia Parochi, a *Castr. d.* dum Fidelium Matrimonia contrahuntur, ut, si fortè contrahantur coram toto p. 13. §. 8. populo, uno tamen absente Parocho, nulla n. 9. conflurgant Matrimonia. Quod verum et b *Boss. c. 1.* jam est in casu urgentissimæ necessitatis, ut, de *matr.* si expediret morti proximos conjuges Matrimonio legitime copulari, ad salvandum c *Sanc. lib.* honorem alterius, vel ad prolem legitimandam, & Parochus in loco degens, præfens d. 27. n. 4. adesse non possit. Quamvis enim aliqui *Coninc. d.* apud Castrop. a & alii apud *Bossium*, b qui 27. *dub. 1.* ad idem propender, censuerint, non esse nu. 11. credibile Tridentinum voluisse comprehendere casum tantæ necessitatis, unde putave- s. 6. n. 3. rint, validum tunc fore Matrimonium sine G. *Hurt. d.* Parocho; tamen communiter DD. contra- s. *de matr.* rium sentiunt, etiam si adfuerint plures Te- s. *diff. 3. n.* stes; arque cum his est omnino sentiendum; n. *Avr.* quia verba Tridentini sunt valde uni- qu. 6. *de* versalia; & clara. Ita *Sanch. c.* aliique passim. V. *Cate-* *rum.*

Hæc dispositio, an liget ignorantes?

2. Quid, si contrahentes per ignorantiam invincibilem hoc Decretum omnino nescierent?

Respondeo, adhuc Matrimonium sine Parocho nullum fore, quia irritatio hæc Matrimonii clandestini non est pœna delicti, quam pœnam non subit ignorans, sed est dispositio legalis, quæ etiam ignorantes afficit. Lege *Coninck*, & alioque.

An Matrimonium sine Solemnitate initum, propria auctoritate, dissolvi queat?

3. Ex certa doctrina, quam hactenus protulimus, sequitur Primò, tuta conscientia, posse sic contrahentes, nulla ab aliquo petita venia, Matrimonium dissolvere, ubi scandalum nullum sequeretur; in hujus enim timore debet ad Judicem Ecclesiasticum recurrere, vel alio modo prudenti, occurrere scandalo. Vjde *Bossium*. e Quomodo autem obligetur alter ex conjugibus, vel restituere interesse fortè alteri illatum, vel iterum legitime contrahere ob copulam fortè extortam, cui non nisi legitimis Nuptiis satis fieri possit, vel ob aliam rationem, alibi f satis dictum est à nobis.

A Tridentino sublata jam sunt Matrimonia præsumpta.

4. Sequitur Secundò, jam hodie post Tridentinum sublata esse Matrimonia, sive præsumpta, sive per tacitum consensum inita, quia, cum de illo tacito, vel præsumpto consensu testari non possit Parochus, nullum semper erit ejusmodi Matrimonium, utpote sine necessaria Parochi presentia celebratum.

5. Hinc, quamvis olim, g sponitalia inter puberes transirent in Matrimonium per copulam subsequentem affectu maritali habitam, & quamvis sponitalia inter impuberes, vel inter impuberem, & puberem transirent in Matrimonium per copulam ætate perfecta simili maritali affectu habitam, vel per actus alios similes, quibus juri interpretatione explicabatur consensus de presentia m 6.

fit per cohabitationem cum Sponsa, per traditionem ejusdem in domum Sponsi, per anulum in digitum Sponsæ immisum, per oscula, &c. Et quamvis validum a item fieret Matrimonium contractum cum serva, vel servo, si post cognitam servitutem haberetur copula: quamvis, inquam, hæc, & similia, ita olim fuerint, hodie tamen non ita; quia post Tridentinum requiritur, ut dictum est, præsentia Parochi, & Testium, qui scilicet possint de contracto Matrimonio fidem facere.

Quid in locis, ubi Tridentinum non receptum, vel ubi Parochi non adsunt?

6. Jam verò duplex exceptio, seu melius duplex explicatio advertenda est circa prædictum Tridentini Decretum. Nam Primò, ipsum non procedit pro locis, ubi Tridentinum non est receptum, vel legitima consuetudine abrogatum fortè est. Secundò, nec procedit pro locis, ubi, nec Parochi habitant, nec eorum vicegerentes, nec adsunt proxima loca, ubi iidem incolant.

7. Prius ex his patet, quia ex regulis generalibus lex non obligat, ubi ea recepta non est, vel, ubi est abrogata.

8. Posterius autem probatur, quia casus pro quibus servari lex physicè non potest, videtur legislator excipere. Ita Coninck, b d. 27. n. & Hurtadus. e Adhiberi tamen in hoc casu debent Testes, quia hi adesse jam possunt, ut sic servetur, quantum fieri potest, forma d. 1. de Concilio.

matr. diff. Dixi. (Physicè non potest) moralem s. alique enim necessitatem (sic appellemus distinctionis gratia) modo numero primo exclusimus.

9. Castropalaus d. dicens, se sentire cum reliquis Doctores, refugit admittere hanc doctrinam; Verùm ego duo inquirò breviter ab ipso. Primò, rationem aliquam, cur ejusmodi doctrinæ noñ acquiescere? Sed ille vix ullam affert.

Secundò, cur dicat (cum reliquis Doctores) quasi, non nisi Coninck, & Hurtadus hanc sententiam tenuerint. At Diana e cum attulisset de hac re declarationem Sacræ Congregationis Concilii, quam nos mox afferemus, factam multò ante, quam Castropalaus scripserit, multos citat Auctores,

quorum non pauci ipso Castropalao sunt antiquiores, Less. Silvest. Layman, Joannem Præpositum, Petrum Marcantium, Jacobum item Marcantium, alioque, quos, & alios citat, sequiturque Boslius. f

Juvat autem prædictam declarationem hic subscribere, propter multos casus, qui in ea deciduntur; est autem tenoris sequentis ad Episcopum Trichanensem die 19. Januarii 1605. Missam.

10. *Congregatio Concilii censuit. Primò, ubi Decretum Concilii non est publicatum, valere Matrimonia contracta absque observantia forma à Concilio præscripta.*

11. *Secundò, publicationem præsumi, ubi Decretum fuit aliquo tempore in Parochia, tanquam Decretum Concilii observatum.*

12. *Tertio, Hæreticos quoque, ubi Decretum dicti c. 1. est publicatum, teneri talem formam observare, & propterea, etiam ipsorum Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro Hæretico, vel Magistratu loci contracta, nulla, atque irrita esse.*

13. *Quartò, Vbi etiam constat, Decretum Concilii esse publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tanquam Decretum Concilii observatum, sed Parochialis Ecclesia, ut potè vacans, proprio Parocho careat, & Cathedralis itam careat Episcopo, atque Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi, nullusq; alius ibi sit, qui vices Parochi, vel Episcopi suppleat, Matrimonium valere absque præsentia Parochi, servata tamen in eo in quo potest, forma Concilii, id est, adhibitis saltem duobus Testibus.*

14. *Quintò, Si existent quidem Parochus, & Episcopus, sed, nullo constituto Vicario, uterque metu Hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubi nam sit, vel eodem metu à Diocesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma, adhibitis tamen, ut dictum est, duobus Testibus.*

Quod autem attinet ad casum specialem in Scripturis contentum, Congregatio ita duxit respondendū. Cum secundum ea, qua proponuntur, Matrimonium fuerit contractum in Parochia, ubi fuerat publicatum dictum Decretum, & extaret in Diocesi Anverpiensi, cujus erat Parochia, Vicarius, qui juxta Concilii Decretum poterat providere, utique hujusmodi Matrimonium

Kkk 2 abique

f Bos. de
mat. c. 1.
§. 24.

absque forma contractum, esse nullum. Hactenus Sacra Congregatio.

Accedentes ad loca, ubi Tridentinum non est receptum, vel inde recedentes, an ligentur à dicta Solemnitate?

15. Vir, & fœmina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum erat, volentes contrahere Matrimonium, transferunt in locum, ubi non erat receptum, ibique clandestinè contraxerunt, licitè; & validè id attemptarunt?

Respondeo. Hi sanè peccaverunt, sicuti, ante Tridentinum ex communi sententia (quam habet Castrop. a) peccabatur ab iis, qui clandestinè contrahebant, agebant enim contra Sacros Canones severe prohibentes Matrimonia clandestina, licet tunc non sub pœna irritante, quam certè prohibitionem non obscurè indicat Tridentinum, b dum sic ait: *Ecclesia semper Matrimonia clandestina detestata est.*

16. At verò, quoad valorem? Respondeo, Non ignobiles DD. sine distinctione resolvunt hos contraxisse validè. Ratio est, inquit, quia hoc Tridentini Decretum non afficit personas, utunque, sed ut contrahentes in locis, ubi Tridentinum publicatum, & receptum est; fraus autem illa, si qua fuit, actum invalidare non potuit, cum illi jure suo, alio declinandi, usi fuerint. Ita Coninck. c aliique.

d. 27. nu. Verum ex Delugo d omnino distinguendum est; Nam, si transferunt ita, ut domicilium mutaverunt, validè contraxerunt, si fuerit d. 5. yerd ita, ut domicilium verè non mutaverint, contraxerunt invalidè. Ratio efficacior 4. n. 15. est, expressum Urb. VIII. Breve datum de Boss. §. 29. hac re, quod per extensum ponit ab id. De d Delugo lugo.

17. Quid si prædictus casus eveniat contra? Vir, & fœmina degentes in loco, ubi Tridentinum receptum non erat, divertent ad locum, ubi erat receptum, animo ibi Matrimonium contrahendi, ibique contraxerunt clandestinè. An ex eo, quod advenæ non tenentur legibus incolarum, licitè, & validè contraxerunt.

Respondeo. Quoad peccatum idem dic, quod modo dictum est in casu præcedente.

Quoad valorem, assero, invalidè hos contraxisse; nam, esto peregrini non teneantur legibus locorum pertinentibus ad speciale bonum; at tenentur legibus pertinentibus ad bonum commune; & certè, saltem contractus debere iniri juxta leges loci, ubi contractus celebrantur communissima sententia est, Ita Coninck, e aliique, quibus adde Pontetium, f nimis fortasse fusc hac de re disputantem.

18. Ex dictis solvuntur duo casus sequentes. Titius incola erat loci, ubi Tridentinum receptum erat, Berta autem habitatrix erat loci, ubi non erat receptum, quod Juris sit Primò, Tiri ad locum Bertæ, vel Secundo, Berta ad locum Tiri divertat, indigetne præsentia Parochi, & Testium, ut contrahant Matrimonium?

19. Respondeo. Quoniam, ut dictum est, in contractibus incundis, ratio habenda est loci, ubi sit contractus: idè in primo casu, si Titio ad Bertæ locum divertente, ibi Matrimonium contrahatur, non indiget ejusmodi Matrimonium Parocho. At in casu Secundo, hoc est, Berta transeunte ad Tiri locum, indiget. Ratio utriusque est, quia sic servatur solennitas contractus juxta leges loci. Lege Boss. l. c.

§. III.

Qualis debeat esse præsentia Parochi, & Testium?

1. **U**T nihil obscurum remaneat de ejusmodi prima solennitate, quatuor sunt in consequentibus explicanda sigillatim, Qualis debeat esse præsentia, Qualis Ritus, Qui Parochus, Qui Testes?

Præsentia Moralis, satis, superque est.

2. Ejusmodi ergo præsentia Parochi, & Testium, cum requiratur, ut ii testificari possint de Matrimonio contracto, non est satis physica solum, & materialis, sed requiritur humana, & moralis, qua scilicet ipsi g. Sicut illi intelligant, g & advertant, quid à contractibus agatur.

3. Quoniam verò hæc humana præsentia, seu assistentia duo dicit, alterum, quod se tenet ex parte voluntatis, sit Regula generalis.

a Castrop. d. 2. de spons. p. 13. §. 2. n. 1. cui adde Boss. c. 1. de mat. §. 2. citans S. Th. aliof. que. b Trid. sess. 24. c. 1. de ref. matr.

c Coninck. d. 27. nu. Sanc. l. c. n. 1. G. Hurr. d. 5. matr. diff. 4. n. 15. Boss. §. 29. lib. 1. resp. mor. d. 26.

e Coninck. Boss. alii locis mox citantur. f Pontet. l. c. §. 1. g sequitur.

1. Sicut. 2. 5. Hurr.

b Sicut. mar. nam. c. 2. matr. nam. d. 7. de p. d.

ralis. Ex his duobus sufficit prius, puta Parochum, & Testes ve ipsa percipere, quod ha certe persona Matrimonium incant, non requiritur autem necessario posterius, puta, quod Parochus, & Testes percipere velint, dummodo tamen, ut dictum est, percipiant. Ex corollariis, quae jam subdo, clarius explicabitur Regula.

Præsentia amentis.

¶ 4. Hinc enim Amentes, Furiosi, Infantiles, Ebrii, Dormientes, quamvis Matrimonio sint præsentibus, quia testificari illud non possunt, merito ab hoc munere repelluntur.

Præsentia non advertentis.

¶ 5. Quid si quis intersit animo advertendi, sed deinde propter mentis evagationem non advertat, quae appellatur à Theologis assistentia virtualis?

Respondeo, hanc non esse satis; quamvis enim attentio virtualis, satis sit in Ministro, ut conficiat Sacramenta, tamen in casu nostro, in quo Parochi, & Testes debent re-
a Sanc. l.c. 10. §. 11. l Delug. de pæn. d. 17. num. 81.
stificari de facto aliorum, sufficiens a non est, quia sine attentione actuali, veri Testes esse non possunt.

Præsentia non cognoscens.

¶ 6. Hinc Secundò, si Sponsa, vel Sponsus velo faciem coopertus, saltem ex voce non cognoscatur certò à Parocho, & Testibus, invalidum Matrimonium contrahetur, quia tunc iidem non possunt de Matrimonio testificari.

Præsentia Casualis.

¶ 7. Hinc Tertio, etiam si Parochus, vel Testes non sint ad id specialiter vocati, sed casu, in loco contrahendi Matrimonium, ad-
b Sanc. l.c. 39. sint, vel illac casu transeant, advertant tamen ad id, quod agitur, validum erit Matrimonium. Ita Sanch. b quidquid dicat Pont. c Pont. l. 5. num. 11. e exceptus à Leand. d qui ait Parochum, & num. 4. Testes debere esse vocatos, eisdemque debere liberè Matrimonio assistere: id, quod probat ex quadam declaratione Sacrae Congregationis. Sed contra Pontium est etiam Hur-
mar. d. 39. sint, vel illac casu transeant, advertant tamen ad id, quod agitur, validum erit Matrimonium. Ita Sanch. b quidquid dicat Pont. c Pont. l. 5. num. 11. e exceptus à Leand. d qui ait Parochum, & num. 4. Testes debere esse vocatos, eisdemque debere liberè Matrimonio assistere: id, quod probat ex quadam declaratione Sacrae Congregationis. Sed contra Pontium est etiam Hur-

e & Aveis: f qui notat, prædictam Congregationem loqui, quando ex illo casuali transitu, vel præsentia, non potest benè percipi; quid agatur.

Præsentia per Interpretem.

¶ 8. Hinc Quarto. Si Parochus, & Testes nesciunt idioma contrahentium, sufficit, si ex signis, at enim verò certis, vel (ut habet Sanch. g sed mox explicandus) ex interprete ab ipsis, & à Sponsis liberè electo, sufficit, inquam, si certo Matrimoniale consensum ipse Parochus, & Testes percipiant. Certò autem percipient, non ex dicto solius interpretis, qui certè decipere assistentes posset, sed additis aliis signis, nutibus, immisione annuli in digitum Sponsæ, &c. Et sic intelligendus est Sanch. h ut notat
g Sanc. l.c. num. 3. h Sanc. l.c. num. 4. i Leand. d. 9. mar. q. 36. k Pont. l. 5. cap. 21. n. 10. §. 11. l Delug. de pæn. d. 17. num. 81.
Leand. i nam si Sanch. secus dicat, putarum interpreter sufficere, bene illum ob dictum periculum deceptionis impugnat Pontius. k Possit adhiberi duplicem interpretem, scilicet interpretem Interpreteris, docet Delugo. l

Præsentia coacta.

¶ 9. Hinc Quintò. Si idem vi, vel dolo coacti intersint, modò verè percipiant, quid agatur, licet ipsi nolint percipere, sed oculos, auresque claudendo, ab iis, quæ fiunt, se avertere satagant, si nihilominus, ut dico, percipiant, valida est assistentia: quia, quamvis ex parte voluntatis adsit repugnantia, adest tamen totum id, quod requiritur à Tridentino. Ita Sanc. m alique, quibus adde Pontium, n qui, tamen, ut modo vidimus, negaverit valorem præsentia casualis, illam tamen concedit huic præsentia dolosa, vel coacta; utrum autem con-
m Sanc. Boss. Cast. l. cc. §. Coninck d. 27. n. 44. n Pont. l.c. num. 5. o Sanc. l.c. num. 6. p Pont. l.c. num. 22.
sequenter, ipse viderit.

¶ 10. Contra, ut benè distinguit Sanch. o & nos jam innuimus; si, dum prædicti conantur, seu affectant, non percipere; verè minus percipiant, invalida erit præsentia, quia sic apti Testes Matrimonii esse nequeunt. Ad quam rationem, quia minus attendit Bossius p nimis immeritò vanam, & inutilem appellavit distinctionem Sanchez.

¶ 11. Illud autem hic certum est, peccare gravè

Kkk

e Craxel
Boss. Cast.
locis mui
ritari.
f Pont. l.
5. mar. c.
7. §. 1. §
sequen.
a Sanc. l.c.
10. §. 11.
l Delug. de
pæn. d. 17.
num. 81.
b Sanc. l.c.
39. sint, vel
illac casu
transeant,
advertant
tamen ad id,
quod agitur,
validum erit
Matrimonium.
Ita Sanch. b
quidquid dicat
Pont. c Pont. l. 5.
num. 11. e
exceptus à
Leand. d qui
ait Parochum,
& num. 4. Testes
debere esse
vocatos, eisdemque
debere liberè
Matrimonio
assistere: id,
quod probat
ex quadam
declaratione
Sacrae
Congregationis.
Sed contra
Pontium est
etiam Hur-

graviter eos, qui Parochum vi, vel dolo, ad assistendum Matrimonio, retinent (idem dic de iis, qui metu retinent, de quo mox) atque etiam puniendos ab Ordinario, & conjuges esse inhibendos, nè consumment Matrimonium, antequam fiant, & nisi facta fuerint, consueta denunciations. Ratio autem, quod ii, qui vi, vel dolo Parochum retinent, etiam præscindendo ab injuria coactionis, peccent, est, quia Sacri Canones volunt, ut Matrimonia iniantur, & cum assistentia, & cum approbatione Ecclesie, eque vicem gerit Parochus; at hæc approbatio, quæ certè res gravis est, non habetur, Parocho repugnante, vel decepto.

12. Dixi (Parocho repugnante, vel decepto) nam, si vi, vel dolo retineres Testes (præscindendo ab injuria fortè illis allata) Sanch.

a Sanc. dic. d. 39. n. 12. ait, te solum peccare venialiter, quia Ecclesia eos non requirit, ut approbent, nomine ipsius, Matrimonium, sed solum, ut sint veri Testes. At Castr. *b* ait, esse morale, quia, pari modo Ecclesia requirit approbationem ipsorum, perindè ac Parochi. Sententia Sanch. quia est benignior, approbanda videtur: non enim facile præcepta odiosa sunt intelligenda de mortali, quando ut est in casu nostro, declarare legem possumus de veniali, ut univèrsaliter habet ipsemet Ca-

c Castr. Tr. Strop. *c*
1. disp. 1. de 13. Nota denique in hoc puncto de peccato cum G. Hurt. *d* quando esset gravis necessitas contrahendi, & sine justa causa, nolent Parochus, & Testes assistere, posse dolo, & aequivocatione eos induci ad assistendum, sed non posse cogi, quia vim facere nequeunt privati.

14. Semel, ut quidam fallerent Parochum præsentem, & colloquentem cum quadam puella, v. g. cum Maria, præsentibus ex condito Testibus, Sponsus ad idem colloquium accedens, nullis præmissis denunciationsibus, dixit: *Venio, ut videam Dominam Mariam, quæ est mea conjux*, & ipsa respondit. *Hic est meus conjux*. His ita ex arte peractis, quæsitum fuit, an validum fuerit hoc Matrimonium.

15. Respondeo, aliquos gravissimos Jurisconsultos, ut refert Delugo *e* putasse validum fuisse: Verùm idem Delugo docet, non fuisse, quia illa verba non dicta sunt practice,

ut causativa Matrimonii, quod tunc celebraretur, & de qua celebratione Parochus esse Testis debebat, sed demonstrative, ut significantia Matrimonium jam factum. Addit idem Delugo, licet Matrimonium esset dubium, & in dubio soleat præsumi in favorem validitatis Matrimonii, tamen, quia in hoc Parochus fuit invitus, & non præcessere denunciationses, unde hoc Matrimonium, secundum jura, fuit Clandestinum, illi non est favendum, quia, ut sic, causa est odiosa, id est, contra jura clandestinum Matrimonium irritantia, (ut alias notant Doctores cum Sanchez *f*) & consequenter non erit validum pronuntiandum.

Extorta metu, vel mendacis presentia.

16. Hinc Sextò. Si Primò Parochus propter aliquem metum assistat. Secundò, si eodem metu det licentiam assistendi a tercio Sacerdoti, validum est Matrimonium. Ratio pro primò est, quia, esto, ea, quæ sunt ex metu, fiant ex vi, tamen vis, ut modò vidimus, non tollit validitatem hujus assistentia. Ratio pro secundò est, quia, verior doctrina habet, Jurisdictionem metu extortam, valere. Adde, hanc licentiam assistendi non esse actum Jurisdictionis, ut habet Sanchez. *g* Idem dic, si fictè, & non vero animo eam licentiam det Parochus; nam tunc, adesse esset titulus corolatus, hoc est, licentia extortè data, & communis populi error, quo omnes putant, vero animo datam esse licentiam. Sanch. *h* & Averfa. *i*

17. Idem denique puto, valere scilicet licentiam, si Parochus illam det deceptus ex mendacis, vel dolo alicujus, ut si quis fingat apud Parochum instantiam Principis pro dicta licentia impetranda. Nam, quamvis nihil magis contrarium consensui, quam error; undè tunc videatur Parochus verè licentiam non dare, tamen non ita est in casu nostro, si quidem, cum illa rogatio Principis non pertineat ad licentiæ concessionem, nisi admodum extrinsecè; judicandum est, eam non esse rationem finalem ad concedendam licentiam, sed solum impulsivam, quæ non vitiat consensum.

Assistentia

[*Affsentia Matrimonii contra prohibitionem Episcopi.*

18. Sed jam, his statutis, Inquires, si Episcopus Parochum prohibeat, nē huic, vel illi Matrimonio assistat, ipse verò assistat contra prohibitionem, esto cum peccato, de quo hic non agimus, validanē erit assistentia, atque adeo Matrimonium?

19. Respondeo. Si Episcopus legitimē amoveat, vel suspendat Parochum ab officio, validam non esse, patet ex se: sed, si ei perseveranti in suo munere, Episcopus prohibeat dictam assistentiam, quæ est quæstio proposita, duobus modis prohibitio procedere possit. Primò, si Episcopus solum prohibeat, nē Parochus assistat. Secundò, si, & prohibeat, & addat clausulam irritantem in hunc modum, *Prohibeo, ne assistas Matrimonio, quod, si assistas, nulla sit assistentia, & consequenter nullum Matrimonium.*

20. Si ergo sit primo modo, valebit assistentia, & Matrimonium, quia illa prohibitio solum notat illicitum usum, non verò inducit invaliditatem. Ratio est, quia, dum Parochus remanet Parochus, habet ex Tridentino (cui Episcopus derogare non potest) ut validē assistat.

21. Si autem sit secundo modo, difficilis est resolutio. Adhuc tamen dico, validam esse assistentiam, validumque Matrimonium. Ratio est eadem, quia, si is remanet Parochus, jam assistit, ut Parochus, & consequenter validē: Ita Delugo, *b* referens, Sacram Congregationem monuisse quemdam Episcopum, ut revocaret edictum, quo præcipiebat, ut, si Parochi assisterent Matrimonio occultis, id est, non præmissis denunciationibus, assistentia, & Matrimonia essent invalida; quod certe præceptum (ait merito Delugo) dare non poterat Episcopus, quia hoc fuisset concedere novum impedimentum dirimens Matrimonia, ad quod non extenditur Episcopi potestas.

22. Quid si Episcopus interdixit Parocho, nē daret licentiam alteri Sacerdoti, ut sic assisteret Matrimonio, vel præcepit, nē daret, nisi talibus Sacerdotibus approbatis, ipse verò contra prohibitionem, daret, validanē esset licentia?

Respondeo, Diana *e* utitur distinctione. *c* Diana. *p*. Si non adest, inquit, in tali prohibitione De- *11. Tr. 3.* eretum irritans, erit valida, si adest, erit invalida. Sed tu vide, an ex doctrina modò allata à Delugo, colligere possis, in utroque casu esse validam, quia in utroque casu agit Parochus, ut Parochus.

[*Affsentia Matrimonii contra prohibitionem Summi Pontificis.*

23. Si Summus Pontifex idem prohibeat Parochis, sub expressa clausula assistentiam, vel Matrimonium irritante (nam secus semper esse interpretandum pro valore, & in favorem Matrimonii) censeo, in validam fore assistentiam, & Matrimonium, nam Summus Pontifex potest dimidiare auctoritatem Parochi, potest novum impedimentum dirimens condere, potest Concilio Tridentino derogare, &c. Lege Boss. *d* qui immerito de præfenti resolutione absolute sic data dubitavit, sicuti valdē merito ibidem cum Reginaldo, Pontio, & Barbosa notavit, mortaliter peccaturos eos, qui scienter contra Pontificis (adde, vel Episcopi) prohibitionem iusta de causa latam, quamvis sine clausula irritante, Matrimonium contraherent: excepto, si certò scirent, nullum subesse impedimentum, causamque omnem prohibitionis cessare.

[*Pœna hanc solemnitatem non servantium.*

24. Pœna contrahentium sine Parocho, & Testibus præter peccatum, & iritationem Matrimonii sic contracti, nulla lata est à Tridentino. In jure autem antiquo antè Tridentinum, est privatio cujusdam favoris, quo scilicet, qui ignoranter contrahit cum impedimento dirimente, facit nihilominus prolem legitimam; cujus favoris privatio etiam nunc viget, cum non fuerit à Tridentino, ne tacitò quidem ablata. Lege Ave. *f*. & alios. *Sanc. l. 3.* que. *mat. d. 48.*

25. Pœna Parochi, vel Sacerdotis assistentis Matrimonio sine aliis Testibus, ut etiam Testium assistentium absque Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, est illa, quam eis infligit Ordinarius, & quidem, gravem, ejus arbitrio. Ita Tridentinum. *f* Un- *f* *Trid. sess. de probabilitate aliarum pœnarum graviores fuerunt 24. c. 1. de à dicto Tridentino sublata, quia, quando ref. matr. lege*

à G. Hurt. lege nova (inquit Hurt. s) imponitur mitior pœna, quam erat imposita lege antiquiore, cessat antiqua, undè tacitè à nova lege videtur auferri.

§. IV.

Præter assentiam, quomodo ritum debeat observare Parochus?

Quibus verbis utetur?

b Trid. ses. 24. c. 1. de res. matr.
1. **E**A servare debere, quæ Tridentinum loc. b cit. præscribit: præscripsit autem Primò in hunc modum. Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, *Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, vel aliis utatur verbis, juxta receptum cujuscuque Provinciae ritum.

2. Ubi nota Primò, sensum illius (*conjungo vos*) esse, Declaro, seu approbo conjugalem vestram conjunctionem; nam cæterum contractus Matrimonialis fit per verba ipsorum conjugum; undè constat, hæc Parochi verba non esse, neque de essentia, neque de ulla ratione Matrimonii.

3. Nota Secundò, hæc verba debere à Parocho profertur; etiamsi per Interpretem, modo superius dicto, consensum conjugum exceperit; neque enim necesse est, ut conjuges ea intelligant, sicuti, nec necesse est, ut pœnitens qui confitetur per similem interpretem, intelligat Idioma Confessarii ipsum absolventis.

à Sanc. Co. ninck, Diana, a. litiq. ap. Av. q. 6. mat. sec. 7. Obligat. d. Aversa l. c.
4. Nota Tertio, Si hæc verba non profertur Parochus, quamvis peccet, quia contra præscriptum Tridentini agit, non tamen, ut ego cum aliis censeo, peccabit, nisi venialiter, quia hæc non videtur esse res gravis. Putat tamen esse mortale Aversa, d. aitque, ita sentire communiter alios. Mihi certè incredibile apparet silentium horum verborum grave quid esse, & Parocho in rebus Sacramento Matrimonii necessariis non deficienti, damnationem æternam afferre.

Quam interrogationem faciet Parochus?

5. Nota Quarto, illud (interrogantis, &c.) interrogari enim (& quidem ritè prius

vir, deindè mulier) debebunt, non de impedimentis, an fortè aliquo laborent; id enim tunc non est expediens, & jam, si aliquo laboraverant, supponitur circa illud fuisse dispensatum, sed solum de mutuo consensu ab ipsis exhibendo. Hanc tamen interrogationem omittit, propter similem rationem, quam modo diximus, non puto fore mortale. Immo, si ex se Sponsi non interrogati consensum præbeant, non esset à Parocho addenda, quia tunc otiosa foret interrogatio.

Quam Notationem?

6. Jam verò præscribit Secundò, ibidem Concilium, ut habeat Parochus librum, in quo conjugum, & Testium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.

7. Nota, hoc grave quid esse, cum requiratur, ut constet in Ecclesia de Matrimonio contractis, ac propterea peccari f mortaliter à Parochis, si id ipsi non servant.

Consuetudines servet Parochus, & ad Communionem Sponsos adhortetur.

8. Tertio, ibidem Concilium confirmat alias consuetudines, si quæ sunt in Provincia, juxta quas cum laude, id est, piè, ac Religiosè administrari fortè soleat hoc Sacramentum, hortaturque, ut Sponsi antequam contrahant Matrimonium ritè confessi Sacra Eucharistia reficiantur.

Exquirat à Sponsis Notitiam rerum Fidei.

9. Hactenus ex Tridentino, sequuntur quædam pertinentia ad ritum, de quo agimus. Primum est, ut Parochus advertat, an sciant conjuges rudimenta Fidei, quod si nesciant, non possent ex rigore expelli à Matrimonio celebrando, quia nihil de hoc Concilio, vel Sacri Canonès decernunt. Immo, nec Episcopum posse præcipere, ut hi ignorantés arceantur, putant nonnulli, quia (ajunt) sic conderet novum impedimentum dirimens, ad quod, ut modo diximus, non se extendit potestas Papa inferioris. Verum contra est, quia hoc non est ponere novum impedimentum, sed differre Matrimonium pro

tempore opportuniore, & ad Parochum pertinere uti aptis remediis pro instructione suorum. Differat igitur cum prudentia, nam omnino expellere integrum ei non est.

In Ecclesia assistat Matrimonii Parochus.

II. Secundum, ut in tali loco, hoc est in Ecclesia celebretur regulariter Matrimonium, & non alibi. Quare prudenter in Paronimitana & Diocesis Synodo anni 1652. sic præscribitur. Nullo autem in loco, nisi in Ecclesia, qua propria Sacramentorum domus, est, Sponfos (Parochus) jungat, nisi iustam ob causam nobis (Hoc, est Archiepiscopo) probatam.

Quocumque tempore assistat.

III. Tertium denique est, videre, an tali solum tempore matrimonia sint celebranda? Verum nihil de hoc Sacri Canones, vel Concilia. Quare possunt quocumque tempore mane, Vespere, die Festivo, Feriato, &c. Nam, quando in Sacris Canonibus prohibentur Nuptiæ in Quadragesima, vel Adventu, id non intelligitur de ipso Matrimonii contractu, sed de solennitatibus Benedictionis, & Traductionis, quæ fieri solent post Matrimonium contractum, ut omnibus est compertum, & nos infra explicabimus.

§. V.

Quis Parochus?

I. Proprius debet esse Parochus, qui assistere debet illis, qui in Matrimonio sunt copulandi.

Quare I. Summus Pontifex pro toto Orbe.

II. Archiepiscopus pro suis, & in decursu visitationis pro ovibus sui suffraganei, vel quando ad eum fuit appellatum, & sententia data transit in rem iudicatam, vel elapsum est decennium appellationis.

III. Episcopus pro sua Diocesi.

IV. Abbates nulli Episcopo subiecti pro suis, in quos habent jurisdictionem Episcopalem (non tamen, qui Abbatiam illam Tamburinus de Sacramentis.

habent in commendam, de qua quaestione vide Dian. b)

V. Capitulum Sede Vacante item pro suis.

VI. Legatus à latere pro suæ legationis Provincia.

VII. Cardinales pro suo titulo; Hi omnes & possunt Matrimonii legitime assistere, quia omnes sunt Ordinarii, & Pastores respectivè ad prædictos,

Idem possunt Vicarii Generales ipsorum, ex vi d Vicariatus, Idem Viceparochi, id est ii, quibus legitime Parochiæ cura plenè mandatur, quamvis enim, non sint proprietarii Parochi, sed delegati, verè tamen pro eo tempore Parochi sunt, & Pastores. Hæc e fuisse docent plures contra alios in aliquo discrepantes.

2. Rursus. Parochus non Sacerdos. Parochus excommunicatus, etiam si nominatim sit denunciatus, atque adeo vitandus, suspensus, irregularis, interdictus, Parochus putatus communiter talis ob titulum coloratum (Idem de Episcopo, Archiepiscopo, &c.) immò etiam cum solo communi errore, licet sine titulo, quando dicitur Parochus intrusus, validè assistunt, ut item validè dant licentiam Sacerdoti, ut assistat, quia hujusmodi assistentia, assistendique licentia non sunt actus Jurisdictionis, à cuius usu excommunicatus, prædictique privantur. Ita Doctores f citati contra alios.

Validè, dixi, nam, an licitè, dicam in Tr. de g Excommunicatione.

Quis ex licentia Parochi.

3. Præterea Parochus, vel ii, quos modo recensuimus, possunt hanc licentiam assistendi delegare alteri: sed certè solum ei, qui sit Sacerdos (non requiritur autem, ut sit approbatus ab Ordinario) clare enim Tridentinum h requirit Sacerdotem, & nil præterea.

Licentia autem hæc, vel scripto, vel voce delegari à prædictis potest, vel particulariter ad hoc certum Matrimonium, vel generaliter ad matrimonia quæcunque.

4. Si detur alicui Sacerdoti licentia absolute ad omnia Sacramenta administranda,

LII dari

e Sanc. D. na ap. o. dem. etc. loc. cit.

e Sanc. D. na ap. o. dem. etc. loc. cit.

b Dian. p. 11. Tr. 3. ref. 35.

c Pont. l. 5. cap. 10. Sanc. l. 3.

mat. d. 28. ex vi d Vicariatus, Idem Viceparochi, id est ii, quibus legitime Parochiæ cura plenè mandatur, quamvis enim, non sint proprietarii Parochi, sed delegati, verè tamen pro eo tempore Parochi sunt, & Pastores. Hæc e fuisse docent plures contra alios in aliquo discrepantes.

c Sanc. l. 3. mat. d. 29. nu. 18.

Castr. d. 2. de spons. p. 13. §. 11. nu. 2.

G. Hurt. d. 5. mat. diff. 9. Coninck, d. 27 à du. 2

Pont. l. 5. c. 11 Perez de mat. d. 41. sec. 1.

f Ap. Dian. p. 11. tr. 3. ref. 33. V. Et tandè.

Vide Etiã ib. Tr. 5. Ref. 10.

g In Tr. de Exc. c. 8. §. 1.

h Trid. ses. 24. c. 1. de ref. matr.

dari etiam hanc assistentiam quia, improprie
saltem, hanc assistentia est quaedam admini-
stratio Sacramenti Matrimonii, docet Co-
ninc, & ex declaratione Cardin. Pontius,
& Castrop. apud Dianam, a sed de hoc sub-
dubitat Aucta, b nisi alia circumstantia id
persuadeat. Hurt. e verò clarè negat, re-
quirit enim licentiam generalem ad exercen-
dum officium Parochi. Ratio est, inquit,
quia hæc assistentia non est administratio Sa-
cramenti Matrimonii cuius soli conjuges
sunt Ministri. Certe utraque sententia pro-
babilis est.

a Dia. p. 11
Tr. 3. ref.
32. Vide e-
tiam ibid.
Tr. 5. ref.
10.
b Av. q. 6.
mat. sec. 4.
§. Item.
c G. Hurt.
d. 5. mat.
diff. 11.

Quæ licentia.

5. Non sufficit tamen licentia præsum-
pta, nec tacita de futuro; tacita vero de
præfenti, ut si Parochus videns Sacerdo-
tem parare se dictæ assistentiæ, & cum pos-
sit prohibere, taceat, sufficere, probabilius
est.

d Cast. l. c.
§. 2. n. 3. &
4 citans
Pont. San.
Con. con-
tra Meno-
shium, a-
nosque.

Licentiam hanc, etiam metu, vi, dolo, &c.
extortam valere, diximus §. 3. n. 4.

*Mors Parochi post licentiam datam, quid
operetur?*

6. Si Parochus dedit mihi potestatem
assistendi huic Matrimonio, & antequam
assistam, moritur (idem, si amoveatur ab
officio) validè ne ego assistam, distinguen-
dum est. Vel enim Parochi mors nondum
scitur, vel jam scitur. Si prius, ob titulum
coloratum, & communem errorem, validè
assistes juxta legem Barbarius. e Si postea-
rius, assistes invalidè, quia delegatio ad ca-
sum determinatum spirat, mortuo delegan-
te. Lege Sanch. f afferentem differentiam
inter delegationem ad unum quid determi-
natum, & delegationem ad casum, personali-
ter egimus supra Tract. 2. de dispensationibus
cap. ultimo.

e L. Barb.
ff. de Prat.
f Sanc. l. 8.
mat. d. 28.
à n. 64 vi-
de etiam
Delog. lib.
1 resp. mor.
dub. 35.

*Licentia data, sed non scita quid o-
peratur?*

7. Si licentiam datam esse à Parocho,
Sacerdoti non constet, invalidè hic assistet,
quia eam nondum habet, donec acceptet,
acceptare autem legitime non potest, dum
eam datam esse, ignorat. At si dictus Sa-

cerdos nuncium suum misit ad Parochum,
ut dictam licentiam peteret, quam Paro-
chus concessit, & Nuncius nomine Sacerdo-
tis accepit, assistet validè g (sed certè il-
licite graviter, quia sic semper adest pericu-
lum eam nondum esse datam, unde Matri-
monium sit invalidum.) Ratio autem, quod
tunc, si vere, quando sic assistentia invenia-
tur, licentia fuisse concessa, sit dicta assi-
stentia valida, est, quia communiter Do-
ctores tradunt, ut notat Castropal. h & col-
ligitur ex Jure, i cuiuslibet Beneficii, Privi-
legii, Dispensationis, Facultatis, & Gratia
concessio à puncto concessionis factæ Nun-
tius ad id specialiter destinato acceptanti, ha-
bet effectum. Lege, quæ in hanc eandem
rem ego in superioribus k dixi.

g Cast. d.
2. de p^o
par. 1. n.
6. cum
Contra b
Sanc. con-
tra G. Sa-
c. p. 10.
h & col-
ligitur ex
Jure, i cuius-
libet Benefi-
cii, Privile-
gii, Dispensa-
tionis, Facultatis,
et Gratia
concessio à
puncto con-
cessionis factæ
Nuntius ad
id specialiter
destinato
acceptanti,
habet effectum.
Lege, quæ
in hanc eandem
rem ego in
superioribus
k dixi.

Licentia data à Parocho suo Cappellano.

8. Si Parochus det licentiam generalem
ministrandi Sacramenta, seu juxta dicta n. 4.
exercendi officium Parochi Sacerdoti suo v.
g. Coadjutori, quem nos Cappellanum Pa-
rochia appellare solemus, An, sicuti potest
Cappellanus is, assistere ipse Matrimonio, ita
possit alium subdelegare, qui alicui Matri-
monio assistat, dubitari merito potest. Ad
quod Respondeo. Sanch. l. videntur ex con-
textu velle, quod possit in absentia Parochi,
non verò in ejus præfentia, quia in absentia
est delegatus ad universitatem causarum, non
verò in præfentia: at sentio cum Hurtado, m
qui vult posse in utroque casu, quia in utro-
que est delegatus ad universitatem causa-
rum.

h Tr. 1. de
de p. 10. d.
4. p. 10. §.
m. 10.
i. C. S. ubi
absentia Pa-
rochia
m. 6.
k Supra l.
5. de p^o
in Tr. de
cast. ref. 1.
n. 18.
m) Sanc. l.
1. mat. d. 1.
n. 17.
n) G. Bar.
d. 5. mat.
diff. 10.

Licentia assistendi revocari potest, &c.

9. Denique licentiam hanc assistendi,
datam Sacerdoti, posse revocari, sed, ut
revocatio habeat effectum, debere à Sacer-
dote per Nuntium ad id ipsi destinatum, co-
gnosci revocationem iidem Doctores no-
tant.

*In Ordinem ad quosdam Parochianos, Potest
Parochus prædictam licentiam con-
cedere.*

10. Præmitto, quatuor modis posse
quempiam esse, (quantum ad præfens in-
stitu-

e) Sanc. l.
1. mat. d. 1.
n. 17.
n) G. Bar.
d. 5. mat.
diff. 10.

Aitutum facit) in aliquo loco. Primò animo ibi perpetuo, seu absolute, habitandi, quo pacto dicitur is habere ibi domicilium. Secundò, animo ibidem habitandi pro majori parte plus minus anni, ut habet Hurr. a vel, ut alii apud Delugo, b pro parte anni absolute majore, seu saltem pro æquali, perindè solent habitare scholastici in Universitate, litigantes in Curia Principis, &c. quo pacto dicuntur habere ibi, quasi domicilium. Tertio, transeunter per aliquot dies, vel paucos menses, animo redeundi ad locum sui domicilii. Quarto vage, idest sine ullo animo hic, vel illic, sive per domicilium, sive per quasi domicilium, habitandi. Notas differentiam? Hi quatuor nullum certum habent domicilium, habent Tertii, ut, & duo primi.

11. Dico jam Primò. Parochus loci potest validè assistere Matrimonio existentium in eodem loco primis duobus modis, idest per domicilium, vel, quasi domicilium in dicti Parochi Parochia habitantium (etiam primo die, quo sine fuco, & fallacia ibi habitare dictis modis incipiunt) non vero potest validè assistere Matrimonio in eodem loco existentium tertio modo, idest transeunter. Ratio est quia respectu illorum is verus est Parochus, non vero respectu horum. Ità Doctores citati præter Pont. c qui cum Sa d affirmat Parochum validè assistere Matrimonio etiam existentium, tertio modo in loco, ubi d Sa p. Pa. ipse est Parochus.

12. Dico secundò. Matrimonii Vagorum quilibet Parochus potest assistere ex sententia Sanch. Pont. ll. cc. & Barbosa e referentis decisionem quandam de hære. Ratio est, quia cum hi nullum habeant Parochum, quemlibet eligere possunt pro suis Matrimoniis, sicuti quemlibet eligunt pro suis Confessionibus: At ex sententia Coninck, & Hurr. locis cit. aliorumque apud Bossium f non potest quilibet Parochus, sed solus ille in cujus Parochia hi Vagi inveniuntur, quando contrahunt. Ratio est (inquit) quia tunc ille est ipsorum Parochus. Sane hæc posterior opinio tutior est, & eligenda, saltem in praxi, licet, priorem esse probabilem, negare non possim, quam, magis esse receptam, testatur ibidem Bossius. Quoniam verò mox dicemus, satis esse, ad validam assistentiam Matrimonii, Parochum unius ex contrahen-

tibus, idè, si unus sit Vagus, quamvis alter fixam habeat alicubi sedem, potest Parochus huic matrimonio assistere, tanquam Matrimonio Vagorum.

13. Debere autem dictum Parochum, antequam iis Vagis assistat, diligenter inquirere, an aliquo impedimento laboret, immò ex Tridentino g debere Parochum g Trid. ses. licentiam habere ab Ordinario hos (sive u- 24. c. 7. de terque, sive alter tantum sit Vagus) Matrimo- ref. matr. nio conjungendi, monitione opus non est.

14. Eos, qui sunt in via, animo relinquendi antiquum domicilium, & aliud acquirendi, qui tamen nondum ad hoc pervenerunt, ad Vagos reducit Castrop. numer. 11. ex Sanch. & Gutierrez: quare pari modo à Parocho, ubi inveniuntur, Matrimonio erunt ex tutiore nostra sententia copulandi: hi enim, cum pristinam reliquerint habitationem, novam verò non dum acquisierint, nullum per se Parochum habent, habent ergo, more Vagorum, illum, in cujus Parochia inveniuntur,

An suis, sed existentibus extra Parochiam?

15. Ex dictis emergit gravis dubitatio. Si unus ex conjugibus habitet in una Parochia, alter in alia, quis erit aptus Parochus pro illorum Matrimonio? Ut responsum distinctè percipias, figuremus duos casus.

16. Primò, Petrus, & Berta habitant ambo in Parochia Sancti Antonii. Secundò, Titius, & Catharina non habitant ambo in eadem Parochia, sed Titius in Parochia Sancti Antonii, Catharina in Parochia S. Nicolai.

Hac figuratone posita, nimis certum est, Parochum Sancti Antonii validè assistere Matrimonio Petri, & Bertæ, quia cum is utriusque sit Parochus non est, unde de assistentia legitima dubitetur. Atque hic est primus casus.

17. Quoad secundum; Certum item sit, tum Parochum Sancti Antonii posse assistere in Parochia ipsius Sancti Antonii Matrimonio Titii, & Catharinæ, tum Parochum Sancti Nicolai posse assistere in Parochia ipsius Sancti Nicolai eidem Titii, &

Catharinæ Matrimonio. Ratio est, quia, satis servatur forma Tridentini. Ii enim, dum in sua Parochia existunt, vere Parochi sunt respectu Matrimonii inter illos duos, quorum unus est suus Parochianus, esto alter ex conjugibus alterius sit Parochia; connexorum enim eadem est ratio.

18. Certum præterea sit nobis, vel profecto valde probabile, Parochum Sancti Antonii valide assistere dicto Matrimonio Titii, & Catharinæ in Parochia Sancti Nicolai, & Parochum Sancti Nicolai in Parochia Sancti Antonii. Ratio est, quia adhuc ille Parochus est proprius respectu Matrimonii inter

a Sanc. l. 3. mat. d. 19. Cast. d. 2. p. 13. 8. 9. n. 7. Lean. d. 7. matr. qu. 16. Coninc. d. 27. n. 19. Hen. lib. 11. matr. c. 3. G. Hur. l. mox cit. b G. Hur. d. 5. matr. diff. 6.
illos duos, quorum alter suus est Parochianus. Esse enim ipsum in aliena Parochia non tollit, ipsum esse eodem modo Parochum suorum Parochianorum, sicuti est in sua, sed solum notat, illud officium congruentius, tunc pertinere ad Parochum loci, quam ad ipsum. Ita Sanchez, a quamvis Navarrus, & Pontius id negent apud Gasparem b Hurradum.

19. Illud ergo superest aliquanto incertius. Quid, si, vel Parochus Sancti Antonii, vel Parochus Sancti Nicolai assistat, si ve Matrimonio Petri, & Berræ, si ve Matrimonio Titii, & Catharinæ in aliena omnino, seu tertia Parochia v. grat. in Parochia Sancti Hippolyti, ad quam, nec conjuges, nec duo illi Parochi ullo modo pertinent?

c Sanc. l. c. G. Hur. lo. c. Con. l. c. d Navar. que sequitur Pontius, alii quos citat. Hurrad. c Conin. d. 27. d. 3. Pont. lib. 5. à c. 29. Sanc. lib. 3. mat. d. 33. Av. qu. 6. mat. sec. 4. v. Item dubitatur.
20. Respondeo, adhuc valide assistere, Ratio est fere eadem, quia ibi is est Parochus respectu illius Matrimonii inter duos, quorum alter sua ovis est; quare satis, superque satis sit Tridentino, quod nihil aliud requirit, nisi præsentiam proprii Parochi: ita Sanchez. c aliique contra Navarrum, d aliofque quorum sententiam tamen probabilem esse, non nego. Præterea, sicuti diximus, posse valide Parochum extra Parochiam suis assistere, ita affirmamus, posse Sacerdotem, cui Parochus assistendi licentiam det; Excepto, si ita det, ut expressè sub clausula irritante, illam ipsi limitet, ut assistat in propria Parochia, de qua relate Coninck, e aliique.

21. Si inquiras, an peccet Parochus, si in aliena Parochia assistat Matrimonio suæ ovis?

Respondeo, non peccare, quia assistere non est actus Jurisdictionis (hanc enim Jurisdictionem, quando est contentiosa, fateor licitum non esse exerceri in alieno Territorio) nec continet strepitum externum, ut continent Denunciationes, & Benedictiones, quas item fateor, illicite fieri in Territorio non suo. Ita Hurradus, & Leander loc. cit. Quod dictum est de Parocho, ob parem rationem dic de Sacerdote delegato ad assistendum, quantum est ex hoc capite, nam, si forte à Parocho, ut modo innui, prohibitus fuisset, secundum gravitatem prohibitionis, esset culpa mensuranda.

Pœna assistentis Matrimonio alieni Parochiani.

22. Pœna, quam incurrit Parochus, vel Sacerdos assistens Matrimonio Parochiani non sui, vel illud benedicens, ex Tridentino f est, tandiu suspensum manere ab Officio, & Beneficio, quandiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo Benedictio suscipienda erat, absolvetur, quæ suspensio est ipso facto, ut habet Averfa, g addens, si Parochus det licentiam Sacerdoti assistendi Matrimonio ovis non suæ, pœnam hanc ab ipso Sacerdote, non à Parocho incurri, quia Tridentinum assistenti imponit hanc pœnam, non verò assistentiam mandanti.

Quis nam Parochus assistet Matrimonio inter absentes?

23. Inquires item hic, qui nam Parochus assistere debet Matrimonio, quando hoc contrahitur per Procuratorem, vel per Epistolam? Respondeo, casus duplici modo posset occurrere. Primò, ut alter ex Sponsis, sit Parochianus loci, ubi contrahitur Matrimonium per Procuratorem alterius Sponsi absentis, & tunc poterit, ut patet ex supradictis, huic Matrimonio assistere Parochus illius loci, vel alius Sacerdos ex licentia dicti Parochi, vel ex licentia Parochi absentis; Secundò, ut uterque Sponsus sit absens; & Procuratores contrahere debeant in loco, qui ad neutrum Sponsum pertinet v. grat. Sponsus sit Paormitanus, Sponsa sit Hispana,

f Trid. l. 24. c. 1. de ref. matr. G. Hur. d. 5. diff. 17. f. 1. g Av. p. 6. sec. 8. v. Denim.

pana, & utriusque Procuratores sint Messanæ. De his ergo quæri potest, quis debeat esse Parochus assistens: Id certe apud neminem ex his Doctoribus, quos præ manibus habeo, invenire potui. Ad hoc ergo sic, salvo Sapientiorum iudicio, responderem. Cum Doctores omnes, & Tridentinum semper clament, debere esse proprium Parochum, saltem unius ex contrahentibus, qui Matrimonio assistat, sit, ut, quia Parochus Messanensis non sit Parochus, neque utriusque, neque alterius, neque ullo modo ejusmodi contrahentes sint Vagi, fixam enim habent sedem suam, alter Panormi, alter in Hispania, Procuratores autem supponimus, contrahere Matrimonium Messanæ, sit, inquam, ut non possit dictus Parochus Messanensis esse legitimus assistens talis Matrimonii. Debet igitur esse Parochus Sponsi, vel Sponsæ, qui, quia est absens, det licentiam alicui Sacerdoti existenti Messanæ. Neque id difficile factum erit, si cui enim debet Messanam afferri fides denunciationum, quæ necessariæ, ut mox dicemus ex Tridentino, exhiberi debent in Parochia Sponsæ, & Sponsi, ira poterit afferri licentia assistendi.

§. VI.

Qui Testes.

1. **P**Lura de hujusmodi Testibus dicta sunt propter connexionem, quam habent in hac re cum Parocho: solum ergo duo sunt, vel addenda, vel confirmanda.

2. Primò. Non sufficit, si unus, immò etiam plures Testes sint præsentis consensui viri, & alter, sive alii, etiam plures, consensui mulieris, vel contra. Nam iidem, tum Testes, tum Parochus integro contractui Matrimonii præsentis esse debent, ut de illo testificari queant, & Tridentino satisfacere.

3. Secundò, quamvis in aliis commerciis humanis plerumque, præsertim in rebus gravibus, ut actus sint legitimi, desiderentur Testes idonei, sive omni exceptione majores; unde in jure repelluntur à testificando infames, excommunicati, propinqui, scæminæ, &c. tamen in casu nostro factis est, ad validitatem, quilibet, qui usu rationis polleat, advertatque, quid agatur. Quare sufficiunt prædicti infames, excommunicati,

propinqui, scæminæ, ut etiam servi, pueri rationis compotes, immò etiam Infideles. Ratio est, quia Tridentinum Testes requirit, nihil restringens, ad eorum qualitates exquirendas. Et meritò, quia id auferret periculum, vel scrupulum nullitatis Matrimonii. Adde Primò, si necessaria foret in Testibus qualitas aliqua, jam suppleri à Parocho, qui certè est Testis qualificatus, qui que aliis auctoritatem præsentia sua conferre potest. Et certè suppletur etiam ex voluntaria electione utriusque partis. Adde Secundò, cum hæc Tridentini dispositio corrigat jus commune, in quo ante Tridentinum nulla erat necessaria Testium præsentia, interpretandam illam esse, ita, ut quantò minus possit, illud Jus corrigat. Hæc fuit Sanch. a aliique.

4. Dixi in casu nostro, id est ad contractionem Matrimonii, nam ad probandam Matrimonii jam contracti invaliditatem, ut illud scilicet dissolvatur, Testes debere esse omni exceptione majores, rectè notant iidem Doctores, & decrevit Summus Pontifex. b

CAPUT III.

De Denunciationibus.

§. I.

Quanta sit earum obligatio.

1. **T** Tridentinum sic e habet: Ut in posterum, antequam Matrimonium contrahatur, ser à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festis in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denuncietur, inter quos Matrimonii sit contrahendum.

2. Porro hæ denunciationes, quæ tandem nihil aliud sunt, nisi monitiones quædam, ut, qui fortè noverit impedimentum aliquod intercedere inter eos, de quibus fit monitio, illud Parocho manifestet; hæ inquam, denunciationes, si negligantur, non invalidant Matrimonium, ut nuper diximus, at peccari, tum à Parocho, tum à contrahentibus, qui eas omittunt, dubium non est, & quidem ex se mortaliter, quia ex se gravis res est.

3. Excusat autem à mortali. Primò, parvitas materiæ, puta, si omitteretur tertia denunciatio, quando nullum esset morale

Mmm 3 per-

a Sanc. lib. 3. d. 39. c. 41. Canon. d. 2. de spons. p. 13. §. 13. Aver. q. 6. matr. sec. 5. Boss. de matrim. c. 5. §. præfer. 12. Leand. d. 7. matr. q. 44.

Diana vocans hanc doctr. com. p. 11. Tr. 7. ref. 33. b C. 1. de Consan. quineit. c Trid. sess. 24. c. 1. de ref. matr. d. Sanc. lib. 3. matr. d. 5. nu. 7. Villalob. Diana, a-llique ap. Aversam

mandum.

periculum, quod aliquod subesset impedimentum. Sed Aversa a hanc putat, non esse parvitatem materiae, unde asserit, illum relinquere, semper esse mortale. Ego in ejusmodi unica omissione, dicto periculo non subjecta, grave momentum sanè non invenio.

4. Excusat Secundò, dispensatio Superioris ex justa causa. Sed quis Superior? Quae causa? Jam subdo, ubi etiam habebitur reuera excusatio, id est necessitas.

Quis in denunciationibus dispenset?

5. Episcopus, & ejus Vic. Gen. (non quidem foraneus) & omnes, qui Jurisdictione Episcopali gaudent, veniuntque sub nomine Ordinarii (quos supra cap. 2. nos recensuimus) possunt dispensare ad unam, vel ad omnes denunciationses, juxta exigentiam causae, de qua mox.

6. Quid, si contrahentes sint diversarum Diocesarum, indigentne dispensatione utriusque Episcopi?

Respondeo, non indigere. Unus enim Episcopus sufficienter dispensare potest, siquidem cum subdito suo dispensans, dispensat etiam validè, ratione connexionis cum altero, idque etiam si Matrimonium contrahendum sit in Diocesi alterius.

7. Idem Episcopus delegare alteri Clerico, quamvis non Sacerdoti potestatem dispensandi in denunciationibus potest, potest etiam, & Vicarius Generalis, etiam ex Vicariatus eandem delegare, saltem specialiter in hoc, vel illo casu, ut fuse habes apud Sanchez, b aliosque.

8. Parochus dispensare in denunciationibus nequit, nisi tantae esset necessitatis, ut Episcopus obligaretur dispensare, & ad ipsum aditus non daretur.

Quas ob causas?

9. Causae, sine quibus Episcopus nequit dispensare, & cum quibus potest, ad duas reducuntur. Prima est probabilis suspicio, ne Matrimonium malitiosè impediatur. Ita expresse Trident. d

10. Secunda est periculum gravis damni, sive animae, sive corporis, sive famae; quae omnia explicata minutius legere potes apud Sanchez, e aliosque. Has causas notat A-

versa, f cognoscendas esse ab Episcopo privativam, & extra judicialiter. Rectè: nam Trident. ejus prudentiae, & judicio id remittit.

11. Matrimonium esse contrahendum inter Magnates, quia solent esse nota eorum impedimenta, & inter eos, qui inaequalis sunt conditionis, ut inter nobilem, & ignobilem, senem, & puellam, divitem, & pauperem, quia esset nimis pudor, & verecundia ex parte unius ex his conjugibus id publice in Ecclesia praedicari: & inter diurnos concubinarios existimatos, ut conjuges, quia per denunciationses Matrimonii contrahendi, palam fieret eorum peccatum, ad secundum hoc caput reducuntur, quare afferunt sufficientem Episcopo, sed prudenter omnia consideranti causam ad dispensandum super denunciationses, ut docent plures, quos citat, sequiturque Leander: g Quando gravis legitur causa, ut si quis in articulo mortis vel let Amasiam ducere in uxorem, ut à damnationis periculo liberaretur, vel, ut prolem legitimeret, vel ne puellam cum dedecore relinqueret: obligari Episcopum sub mortali, ad dispensandum, merito iudem notant. Addit Leander, tunc, si non est aditus ad dispensantem, posse licitè in dictis gravibus necessitatibus Matrimonium contrahi sine dispensatione denunciationum, quia necessitas non habet legem; sed certè tunc jam adest Parochus, qui, ut dixi num. 8, dispensare poterit.

12. Duo tamen sunt praestanda. Alterum, debere Episcopum reddi moraliter certum, sed extra judicialiter, nullum impedimentum subesse inter dispensandos. Alterum, debere Episcopum prohibere eosdem, ne post contractum Matrimonium illud consumant, antequam fiant dictae denunciationses, id, quod intelligitur, quando Episcopus expensis causis, solum distulit denunciationses. Nam, si judicavit, esse omnino omittendas, non habet locum dicta prohibitio, ut notat Aversa, g

12. Quod si conjuges, quibus non est data totalis dispensatio denunciationum, Matrimonium consumment, etiam abstrahendo à peculiari Episcopi prohibitione, & etiam si sint moraliter certi, nullum sibi obstrare impedimentum, peccabunt ex vi Tridentini moraliter, ut verius putat Sanch.

non solum prima vice, sed toties, quoties copulantur. Quamvis Henriquez citatus ab eodem putet, solum prima vice peccare. Mihi expendenti utriusque rationes, quas ipsi afferunt, videntur utriusque probabiliter, quando conjuges moraliter sunt certo impedimenti carentia. Id, quod fortasse innuit Sanch. dum suam sententiam veniorem pronunciat, sic enim videtur, veram supponere contrariam.

§. II.

Praxis denunciations exhibendi.

1. DEBENT denunciations, ex Tridentino loco citato, fieri a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis, inter Missarum solennia, ad finem, ut impedimentum, si ve dirimens, si ve solum impediens, quod forte inter contrahentes intercedit, manifestetur. Expende breviter singula.

A proprio contrahentium Parocho.

1. A proprio Parocho, seu ab ejus delegato debent hæ denunciations fieri, cæque, ut ex se patet, in propria contrahentium Parochia; Quod si contrahentes ad suam propriam quique pertineat Parochiam, in utraque illas fieri, oportebit. Quid si quis plura habeat domicilia, quales sunt illi, qui per medium annum habitant in una Parochia, seu Diocesi, & per aliud medium, in alia?

Respondeo. In ea satis erit, fieri, ubi facilius creditur sciri posse impedimenta. Ita Sanch. b. adderem, debere fieri in utraque, quando alterutram sufficientem ad intentum Patochus non judicaverit.

3. Pro Vagis non solum debet Episcopus (sine ejus licentia a Parochis, ut supra vidimus, non sunt hi copulandi) eorum impedimenta inquirere per denunciations facendas in loco, unde forte veniunt, sed enim, juxta suam prudentiam, debet per alias diligencias veritatem carentia impedimentorum agnoscere. Ratio est, quia prois, qui vagantur, immo, & qui exteri hinc inde habitare solent, sola denunciations non videntur sufficientes, ad impedimenta detegenda.

Tribus continuis diebus festivis.

4. Id non notat, festivos dies ad denunciations aptos, debere esse sine interjectis feriis, nam possunt recte denunciations fieri tribus diebus Dominicis, sed solum notat tanquam melius, ut, si post primam v. gra. denunciationem sequatur alius dies festivus, non negligatur, tunc fieri denunciations secunda, cujus forte ratio est, ne, si tunc negligatur, & diu sequentes denunciations differantur, Parochiani obliviscantur monitionis antea factæ, & ipsi etiam differant, seu negligant impedimentum detegere.

5. Nonnulli et putant, non posse denunciations fieri tribus diebus festivis immediate sibi succedentibus, ut accidit v. grat. in Paschate, sed cetero immerito, quia sufficienter sic Tridentini præscriptum custoditur.

6. Illud consilium est non contemendum, ut expleta tertia denunciations, expectentur aliqui pauci dies, quo videri possit, an impedimentum aliquod opponatur: nam ceterum id non esse necesse, & posse eodem die, quo ultima sit denunciations, contrahi Matrimonium mihi dubium non est. Dixi (aliqui pauci dies) nam non esse differendum diu Matrimonium, puta post duos, vel quatuor menses, monet Pontius, d. & Bonac. apud Barbofam, e quia facile illo temporis spatio aliud quod suboriri inconveniens posset, quod antea non erat.

Inter Missarum solennia.

7. Non id dicitur, tanquam necessarium: Existimo enim, intentioni Tridentini satisfieri, si hæ denunciations fiant in loco publico, ubi sit magnus Fidelium concursus, vel post concionem, vel post similes actiones frequentia populi celebres.

Quam

rito censet Castrop. l. c. quam vis ipse nostram, hoc est, communem sequatur.

15. In iure autem prima pœna contra Parochos, vel Sacerdotes ex eorum delegatione assistentes ejusmodi Matrimonio Clandestino, id est, non præmissis denunciationibus, his verbis fertur: *Si Parochialis Sacerdos tales id est, eos pro quibus denunciations præmissæ non fuerunt conjunxerit, per triennium ab officio suspendatur. gravius puniendus, si culpa gravitas postulaverit.* Hanc suspensionem esse lætæ sententiæ dicit Covarruvias, esse ferendam Henrici. & Sairus, quorum utramque sententiam esse probabilem, indicat Fillucius b eisdem citans.

16. Secunda, est contra ipsos contrahentes, sic enim dicitur ibidem; *Sed his qui taliter præsumpserint, etiam in gradu concesso, copulari condigna poenitentia imponatur.*

17. Tertia, dicitur, si conjuges prolem suscipiant ignorantes, se impedimento dirimenti laborare, ipsa proles, quæ alias legitima à Jure esse concedebatur, legitima non sit, si dicti conjuges contraxerunt, non præmissis denunciationibus.

18. Aliam pœnam iisdem imposuit Tridentinum e in hunc modum. *Qui, quamvis ignoranter, intra gradus prohibitos contraxerunt, spe consequenda dispensationis caveant, si (Certè cum culpa) Matrimonium contraxerunt, denunciationibus non præmissis. Hæc Tridentinum, quod quidem non ligat manus Pontificum, quasi hi non possint dispensare, sed solum his verbis notatur, habito hoc sensu Concilii, difficilium Pontificem dispensaturum & ipsos dispensandos obligari, quando perunt dispensationem, exprimere Pontifici, scilicet ignoranter, quoad impedimentum, tamen sine denunciationibus contraxisse. Hæc latius disputata. Lege apud citatos, f aliofque.*

CAPUT IV.

De Benedictionibus, seu, ut vocant, Ve-
lacionibus Matrimonii.

§. I.

Sub qua obligatione, &c.

Hæc est postrema sollemnitas Matrimo-
nii inter Missarum sollemnia omninè

præstanda Conjugibus, quando utrique contrahunt primas Nuptias, etiam alias corrupti, sed non uxorati. Cum autem ea Matrimonio accidentalis, illique jam contracto adveniat, ejus ommissio ipsum in invalidare non potest. Dixi (quando utrique) nam, si alter ex conjugibus secundas Nuptias contrahit, an sit hoc Matrimonium secundum benedicendum, dicam mox §. sequent.

2. An verò hujusmodi sollemnitatis ommissio afferat peccatum, distinguendum est. Nam, vel quæris, an sit peccatum illas omninò negligere, vel quæris, an peccatum sit, Matrimonium consummare, antequam illæ accipiantur. In hoc posteriori casu multos habemus Doctores asserentes, non esse mortale (præciso semper scandalo, earumque contemptu) immò, nec esse veniale. Solum enim consilium, hoc est, non præceptum, ut clarè ostendunt illa Concilii verba. *Sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante Benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent.*

3. At in priori casu, dissentiunt prædicti. Aversa b enim, & Leander loc. cit. cum aliis ajunt, esse mortale. Sanchez, & Bonacina cum aliis ab iisdem citatis ajunt, mortale non esse. Illi affirmant, quia censent, illud esse præceptum Ecclesiæ de re gravi: hi negant, quia, contra, putant, præceptum, utpotè de suscipiendo Sacramentali, non autem Sacramento, de re gravi non esse. Utrumque probabile. Sed mihi probabilior est sententia hæc negans, quia, nisi clarè constent onera gravia, nolo ea Fidelibus imponere.

4. Et hic quidem non improbabiliter docet Sanchez i Episcopum posse per alias pœnas cogere conjuges ad ejusmodi Benedictiones assumendas, sed non per excommunicationem, quia hæc res non est adeò gravis, ut per excommunicationem urgeri queat, quidquid contra Sanchez sentiant Leander, k & alii.

5. In sententia autem affirmante, esse mortale, Benedictiones negligere (quæ sententia certè probabilis est) obligatio sub mortali solum esset, ne prima vice conjuges consumment Matrimonium, ommissa Benedictione, non verò pro vicibus aliis.

Ad m m

§. II. Se-

g Sanchez.
Azor.
Pont. ad-
ducti, &
excepti à
Leand. d. 7
matrim. g.
82. Adde
Aver. qu.
20. matr.
sec. 4. §.
Deinde.
h Boss. de
matr. cap.
9. nu. 7.

i Sanc. lib.
3. matr. d.
12. nu. 10.
Cui adde
Villalob.
ap. Leand.
l. c. 9. 74.
k Leand.
l. c.

mortali. Ratio est, quia id præcipit Tridentinum in honorem, & reverentiam illorum dierum, sicuti præcipit Ecclesia jejunia, festos, dies, &c.

3. Præterea conjuges recipientes Benedictionem prædictis diebus, jubentur a separari ad arbitrium Episcopi, (sed certè excluso incontinentiæ periculo) quod si conjuges sic puniuntur, multò magis, & ipsi Parochi diebus illis vetitis benedicentes, erunt ad arbitrium ejusdem Episcopi puniendi, nam in Jure non adest pœna taxata, ut notat Aversa. b. Possè autem Episcopum dispensare, ut in dictis diebus Benedictio ex causa urgente (quæ certè rarissimè contingere potest) omittatur, decet Sanch. e.

4. Tempore interdicti localis generalis, vel cessationis à divinis dubitare quis possit, an confecti ita licitè queant ejusmodi Benedictiones, sicuti, ex probabilissima sententia apud Hurrad. d. de Interdicto, licitè possunt contrahi Matrimonia; & dubitationi respondendum est, negativè, id est, non confecti licitè. Ratio est, quia hæc sunt propriè officia Ecclesiastica, quæ tempore dicti Interdicti certo prohibentur. Vide de hoc nimis plura apud Boss. e.

§. V.

Quandonam, & sub qua obligatione à solenni traductione Sponsa in domum Sponsi sit abstinendum?

1. Quemadmodum urget prohibitio adhibendi Benedictiones tempore Adventus, & Quadragesimæ, ita, & traducendi Sponsam in Sponsi domum cum solenni Pompa; id enim videtur à Sacris Officiis Fideles avocare, quod pro Sacris illis diebus minus decet. Dico (cum solenni pompa) non enim vetatur simplex deductio Sponsæ in domum Sponsi.

2. Docet autem Sanch. f. pompam moderatam non asserre culpam ullam, paulò excedentem asserre venialem saltem, excedentem

vero ita, ut ex arbitrio prudentis, judicetur notabiliter detrahere Sanctis illis diebus, atque ansam dare aliis notabilis offensionis, & scandali, culpam asserre mortalem.

3. At Pont. g. quem sequitur Aversa h. docet, potius esse dicendum, absolutè mortalem culpam asserre, quia id grave præceptum est; Siquidem ejusmodi pompa interdicitur in reverentiam illorum dierum, sicuti de Benedictionibus à nobis dictum est §. præced. numero 2. & solum asserre culpam venialem ex parvitate materiæ, quando scilicet pompa est adeò moderata, ut ex illa parum detrahi sanctitati illorum dierum prudenter judicetur.

4. Profectò utrumque video probabiliter loqui: sed locutio Sanchi videtur esse castigatior, quia non est eodem modo sentiendum de Benedictionibus, quæ sunt officia Ecclesiastica, atque de hac pompa, quæ cum sit mere secularis, & extra sacra loca fiat, non statim attingere videtur, illorum dierum sanctitatem, illique statim detrahere, unde absolutè, & de genere suo mortale esse peccatum dicenda sit.

5. Puto denique, per se posse Episcopum dispensare, & concedere solennem dictam traductionem, si enim potuit §. præced. nu. 2. concedere Benedictiones in diebus vetitis, quæ sunt officia Ecclesiastica, multò magis prædictam pompam, quæ ex natura sua secularis est. Dico (per se) nam ex alio capite vix unquam poterit Episcopus illam concedere, nam cum ad dispensationem legislatæ à Summo Pontifice nequeat Episcopus, ut alibi dictum est, dispensare, nisi ex rationabili, & proportionata causa, quandonam hæc aderit in casu pompæ, de qua agimus? Quæ semper superflua, & prodiga consuevit esse, ac facile differri in aliud non Sacrum tempus potest.

* *

Finis Tractatus Sacri.

Mmm 2

TRACTA-

g Pont. lib. 6. c. 8. nu. 10. h Aversa. l. c. V. Non obligare.

f. Lib. 3. p. 10. p. 10. 2. 3. qu. 4.

g. In apud. C. 4. 4. 1. nu. 50.

h. Trid. 24. c. 10. ref. 1. 1. 1. 1.

i. Aversa. 20. nu. 1. sec. 2. V. Oblig.

TRACTATUS SEPTIMVS DE OBLIGATIONIBVS EX MATRIMONIO CONSVRGEN- TIBUS, UBI ETIAM DE DIVORTIO.

Duo genera obligationum con-
sidero in Conjugibus, alteram
necessariam voco, voluntari-
am alteram. Prior quinque ha-
bet Capita, Posterior duo, ut
am ex sigillatim explicandis patebit.

CAPUT I.

De Obligationibus Conjugum ne- cessariis.

§. I.

Prima obligatio, hoc est, Cohabitatio.

1. **S**Ive ex Matrimonii natura, sive ex le-
ge divina nobis promulgata per illa
a Gen. 2. Summi Dei verba: *a Propter hoc relin-
quet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit u-
xori suæ, & erunt duo in carne una, individuum
vitam agere conjuges debent, sub eodem te-
cto, in eadem mensa, in eodem thoro. Unde,
nisi à gravi causa excusetur, grave ex genere
suo peccatum committent, si secus faxint.*

2. Gravis autem causa esset, si timeret al-
ter ex conjugibus sibi mortem, vel læsionem
membrorum, vel grave damnum, sive ani-
mæ sive corporis, ut, si ab altero sollici-
taretur ad peccatum, si periculum subiret
infiçendi se morbo aliquo contagioso. Si au-
b Lib. 7. in tem ejusmodi pericula non essent ex cohabi-
Decal. c. 3. tatione, essent verò ex debiti redditione,
§. 5. nu. 24 teneretur conjux cum conjugè infirmo coha-
c Aver. q. bitare, consuetaque præstare obsequia, red-
22. matr. dere autem debitum non teneretur, juxta ea,
sec. 3. V. quæ à nobis dicta sunt alibi, *b* legique potest
Decimo Averfa. *c*

3. Verum adverte Primò, si in casibus in

quibus excusaris à cohabitatione, nesciatur
causa, debere ostendi, & publicari aliquam
aptam excusationem, ne ansa detur aliis co-
gitandi aliquid minus decorum de altero
conjugè.

4. Adverte Secundò, si nulla adsit excu-
satio, posse virum, vel uxorem cogi ad mu-
tuam dictam habitationem, tum à Judice
Ecclesiastico, tum à Judice Sæculari (sed ab
hoc, quando causa non cohabitandi, non de-
pendet à controversia valoris Matrimonii) ma-
trio est, quia Ecclesiastica potestas, sic tuebitur
Jura Matrimonii, quod est Sacramentum;
Sæcularis verò tuebitur Jura Civilia, cum
Matrimonium contractus civilis sit.

5. Adverte Tertio. Quid dicendum. Pri-
mò, si ipsa uxor quamvis, ut dictum est, non
obligetur, velit tamen cohabitare cum suo
viro laboranti morbo contagioso propter a-
morem, quo illum prosequitur, potestne
licite cohabitare? Secundò. Quid dicen-
dum, si velit debitum reddere cum viro vitæ
periculo?

6. Respondeo, de priore ex his satis ego
dixi libro 6. in *d* Decal. De posteriore libro
septimo. *e*

Profectio Conjugis in alium locum.

7. Quoniam vero non raro occurrit ca-
sus, quo unus ex conjugibus alio proficisci
debeat, quæstio hic celebris est, An alter eum
debeat comitari, ut cum illo juxta Matri-
monii leges cohabitet? Loquimur autem,
quando ante contractum Matrimonium nul-
lum præcessit pactum, quo conjuges se obli-
gaverint habitare certo in loco: si enim pa-
ctum præcessit, satis dictum est supra *Tract. 3.*
cap. 4. num. 4.

g. Re-

8. Respondeo. Id quatuor sequentibus Regulis planum fiet. Prima. Uxor debet sub mortali sequi virum, quando ex quacunque causa, sed non turpi, & inhonesta, alio vir commigrat, modo uxori id grave non afferat

Laym. li. 1. no. 10. p. 1. ut habet Layman a) seu, (ut habet Sanch. b) modo ipsius uxoris statum id non dedecet.

Sanc. l. 9. 9. Multo autem magis debet uxor sequi, qui virum, si antea sciebat consuetudinem viri, qua alibi habitare consueverat. In quo certe casu major causa, seu majus damnum esse illud debet, quod ipsam ab ejusmodi sequela excusare valeat, illa enim scientia posita, visa est uxor consentire, transmigrare. Lege

Castrop. e. 10. Regula secunda. Vir tenetur uxorem sequi, si ea alio ex necessitate commigrare, seu alibi habitare, compelletur, puta propter sanitatem, vel simile quid: nam in mutuis obsequiis pariter sunt conditionis conjuges. Sunt tamen suæ excusationes pro viro, quas modo diximus pro uxore, hic proportionaliter applicandæ.

Castrop. e. 10. Regula secunda. Vir tenetur uxorem sequi, si ea alio ex necessitate commigrare, seu alibi habitare, compelletur, puta propter sanitatem, vel simile quid: nam in mutuis obsequiis pariter sunt conditionis conjuges. Sunt tamen suæ excusationes pro viro, quas modo diximus pro uxore, hic proportionaliter applicandæ.

Castrop. e. 10. Regula secunda. Vir tenetur uxorem sequi, si ea alio ex necessitate commigrare, seu alibi habitare, compelletur, puta propter sanitatem, vel simile quid: nam in mutuis obsequiis pariter sunt conditionis conjuges. Sunt tamen suæ excusationes pro viro, quas modo diximus pro uxore, hic proportionaliter applicandæ.

11. Regula tertia. Si mutuo consensu, & sine scandalo, aliove incommodo conjuges recedant, seque ab habitatione separent, cum tunc injuria alteri non fiat, non est, unde ex hoc capite culpa ulla committatur. Incommodum autem esset, si, quia separationis causa nascitur, daretur occasio male judicandi de alterutro; si separatio fieret ex indignatione, vel odio; si periculum esset incontinentiæ; Et quidem propter hanc postremam considerationem, rectè Abbas *a* monet, ne Judex Ecclesiasticus vlla ratione permittat conjuges juniores separatim vivere; prudenturque Sanctus Paulus: *e Nolite (inquit) fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, & iterum revertimini, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.*

Abb. c. 1. 12. Regula quarta. Si vir non alio commigret ibi domicilium fixurus, de quo casu hætenus dictum est. sed velit per Provinciam vagari, uxor non obligatur cum viro peregrinari, quia, sic vagari, non decet mulierem, nisi forte, quando celebratum fuit Matrimonium, sciebat uxor, hanc esse consuetudinem viri; tunc enim videtur consensisse huic incommodo. Multo minus vir obligabitur sequi uxorem vagari volentem (qui certe casus rarissimus est.) Adde, si vir ex aliqua justa

Sanc. l. c. 1. 12. Regula quarta. Si vir non alio commigret ibi domicilium fixurus, de quo casu hætenus dictum est. sed velit per Provinciam vagari, uxor non obligatur cum viro peregrinari, quia, sic vagari, non decet mulierem, nisi forte, quando celebratum fuit Matrimonium, sciebat uxor, hanc esse consuetudinem viri; tunc enim videtur consensisse huic incommodo. Multo minus vir obligabitur sequi uxorem vagari volentem (qui certe casus rarissimus est.) Adde, si vir ex aliqua justa

Sanc. l. c. 1. 12. Regula quarta. Si vir non alio commigret ibi domicilium fixurus, de quo casu hætenus dictum est. sed velit per Provinciam vagari, uxor non obligatur cum viro peregrinari, quia, sic vagari, non decet mulierem, nisi forte, quando celebratum fuit Matrimonium, sciebat uxor, hanc esse consuetudinem viri; tunc enim videtur consensisse huic incommodo. Multo minus vir obligabitur sequi uxorem vagari volentem (qui certe casus rarissimus est.) Adde, si vir ex aliqua justa

causa vagari cogeretur, non esse obligandum, g ducere uxorem volentem cum sequi, quia nimis id molestum esset ipsi viro, & nimis indecens uxori.

13. Nota, quamvis longam peregrinationem nemo ex conjugibus vovet, vel suscipere valeat licite, nisi ex aliqua necessitate, vel, nisi ex mutuo consensu, idque juxta dicta num. 11. brevem tamen suscipere, vel vovet potest vir, invita uxore; sed non uxor, invito viro. Ratio est, quia vir non est uxori subditus, cum ipse sit uxoris caput, unde liberior vir esse debet in iis, quæ non multum offendunt rationem conjugii, quam uxor, quæ cum subdita sit viro, a viro gubernanda est, præsertim in ejusmodi peregrinationibus, quæ tametsi breves, mulieri nequaquam convenire, nisi cum quibusdam circumstantiis solent.

Cohabitatio cum conjugee excommunicato.

14. Ex dicta cohabitationis obligatione, ne ea sit unquam impedita, conceditur conjugii, ut licite possit cum altero communicare, etiam si is sit excommunicatus vitandus, ut omnes docemus, & ego diserte iterum, & minutius dicam, si Deo placuerit in Tractatu de Excommunicatione in explicatione illius carminis Utile. Lex, Humile, Res ignorata. Neceffe: ubi particula, lex, significat legem Matrimonii, illuc adi, ubi excipiemus participationem in crimine criminoso, &c.

A Servitute cohabitatio conjugum non impedienda.

25. De hac re satis multa dixi in Superioribus. h Solum in præsentia restat sequens doctrina.

Matrimonium inter duos liberos ejusmodi effectum inducit, ut neuter licite possit, se in servitutem tradere, seu vendere, altero invito; id enim præter gravem ignominiam, quam affert alteri, maximum prædictæ obligationi cohabitationis præjudicium ferret.

16. Invenio autem notabile discrimen inter virum, & uxorem. Nam uxor non potest, se valide vendere absque viri consensu, potest se valide (quamvis illicite) vendere vir sine consensu uxoris. Ratio est, quia uxor ob

M m m 3 subje-

subjectionem, quam habet sub viro, non potest, de se disponere, potest, quantum est ex hoc capite Iustitiæ, vi, qui non est subiectus uxori, nisi in convenientibus ad redditionem debiti conjugalis, quam certe servitus ex se non impedit. Hanc sententiam sequuntur

a Sanc. lib. 7. matr. d. 23. n. 2. citans Thomam Aver. q. 22. matr. sec. 1. V. Rurjus. Pont. lib. 7. matr. c. 44.

Sanchez, & aliique, sed Pontius & aequales faciunt in hoc conjuges, & invalidam esse putant invito altero, sui cuiuscunque conjugis venditionem, quam æqualitatem probabiliter adesse, negare non possum.

17. Dixi (altero invito) ex communi enim consensu non esset peccatum se vendere, quantum est ex capite Iustitiæ, quia volenti, & consentienti non fit injuria: Nam ceterum scimus omnes, facile posse intervenire alia inconvenientia, unde illicita esset ejusmodi venditio.

18. Advertendum tandem est, in eo casu, quo venderet se vir, volente uxore; ipsam uxorem non amittere suam libertatem, sed solum sibi præjudicare non parum. Tunc enim ejus vir factus jam servus, ipsa consentiente, debet præferre obsequia Domini obsequiis, alias debitis ipsi uxori. Idem dic, si uxor, consentiente viro, (Qui certe mihi videtur casus moraliter impossibilis) se vendat,

§. II.

Secunda, & Tertia conjugum obligatio.

Id est

Mutua præstatio alimentorum, & educatio filiorum Remissivè.

e Lib. 5. in Decal. c. 3. §. 3. d Aver. q. 22. matr. sec. 4. e Castrop. d. 3. de spons. p. 5. §. 2. f Bonac. circa 4. Decal. præcep. alioque ibidem citatos.

DE his questionibus dictum est à me satis alibi, e quem locum studiosus adire facile poterit, vel adeat Averlam, d & Castropal. e de priori argumento bene differentes, & de posteriore Bonac. f

§. III.

Quarta conjugum obligatio,

Id est

Correctio Mutua.

1. Vitæ magna conjunctio, quæ est inter conjuges, exigit, ut mutuo iidem se

conjugali affectu corrigant, & ad peccata evitanda, se invicem adjuvent, id, quod duobus fieri potest modis. Primò, adhortatione. Secundò, punitione. Tum igitur vir, tum còjux adhortatione uti poterunt, & aliquando, juxta regulas correctionis fraternæ, debent: ita tamen, ut vir, (quippe qui uxoris caput) illa, quæ pertinent ad familiæ gubernationem, possit uxori præcipere, sed præcipere non possit uxor viro, nam hæc solum poterit, debetque proponere, atque illa prudenter urgere.

2. At vero, quoad punitionem, nullo modo conceditur uxori, posse virum punire, viro autem uxorem punire leviter, & moderate, conceditur: leviter, inquam quia ipsa serva non est, sed viri socia, atque una caro cum illo. Et quidem nunquam ex odio, sed ex Caritate, Zelo, & Amore Iustitiæ. Semper autem juxta proportionem culpæ, immò levius, quam culpa requirit, ut pax inter conjuges, & amor custodiatur. Hinc fit, ut, si grave delictum committat uxor gravi punitione corrigendum, id ad maritum non pertineat, sed ad publicum Judicem.

3. Si queras magis in particulari mensuram ejusmodi punitionis.

Respondeo, id, ita cordatè, ac breviter explicari à Castrop. g ut satis sit ejus verba hic subscribere.

4. Certum est (inquit) non posse maritum punire uxorem poena mortis, mutilationis, exilii, perpetui carceris, (intelligo publici, vel perpetui, vel diuturni) vulneris, alteriusque percussione, ex qua ejus salus, vel membrum periculum subeat: has enim poenas sibi Respublica reservavit; quas, nec Dominus, ratione servorum, permisit. Plerumque censerem, subtractione cibi maritum uti debere in uxore punienda, quia hæc poena sufficiens videtur, ad communes defectus puniendos: Cui poenæ addi possunt aliquot reclusionis dies, etiam compedibus apposis: Uxorem tamen eodere a lapis, conculcare pedibus, fistibus percutere, raro permitterem, quia conjugali affectui, & amori, qui semper spectandus est, hæc graves punitiones, si frequentes sint, non leviter obstant. Minus censeo concedendam verberum punitionem, quia hæc servorum propria est; & licet aliquando, causa urgente, ingenui soleant affici hæc punitione, id contingit, cum in minori ætate sunt constituti. Quapropter (nisi causa gravissima urgeret) peccatum mortale existimarem

marem eam punitionem, etiam si in suo genere levis, & moderata sit, quia ex se uxorem maximè dedecet, & in plurimum sententia præbet divortii causam. Atque ita sustinet Sotus, Sanchez, Molina. Hæc Castropalans.

idem ib. no. 3.
 5. Restat autem idem Doctor notat, in hac re maximè esse spectandam loci consuetudinem, attenda uxoris conditione. Quippè uxor humilis, plebea gravius puniri solet, quam nobilis; In cuius dicti confirmationem mihi affirmavit quædam nobilis famina, nunquam hic Panormi à viris solere nobiles uxores, nèleviter quidem percuti, seu verberari: quod si quis secus id facere auderet, univeros uxoris propinquos, decedat, fore commovendos.

§. IV.

Quinta conjugum obligatio, qua est respectu thori, scilicet, circa debitum conjugale? Remissivè.

Hæc est præcipua conjugum obligatio, qua scilicet hi tenentur debitum conjugale sibi invicem reddere, ad quod per contractum Matrimonii, ad prolem generandam, se se obstrinxerunt; Quoniam vero de ea alibi à late factis disputavimus, inde totam hujus rei explicationem, sine molesta mea replicatione, habere facile potes.

CAPUT II.

De obligationibus Voluntariis, quas possunt in rebus temporalibus suscipere inter se conjuges.

Huc reducimus Donationes, & Sponsalitiæ largitatem: Nam de contractu dotis, ejusque restitutione, mortuo conjuge, quæ est ex obligatione necessaria, alius esse solet disputandi locus, nempe in Tractatu de Contractibus.

§. I.

Donationes liberales inter Conjuges.

1. **I**N Jure communi (de quo nos semper loquimur) Donationes inter vivos fa-

ctæ invicem à conjugibus, constante Matrimonio, invalidæ sunt, atque adeò revocari possunt, etiam si Matrimonium fuerit solum Ratum, etiam si Donatio fuerit facta ante Matrimonium, sed dilato ipsius effectu in tempus jam celebrati Matrimonii. Constant hæc ex Jure.

2. Ratio autem convenientiæ pro ejusmodi invaliditate fuit, quia, si ejusmodi Donationes concederentur, alterum ex his duobus consequeretur, quod scilicet, vel facilè depauperarentur conjuges, quia, nè se ostenderent parum amantes, prodige donarent, vel orientur inter eosdem continuæ discordiæ, si non Donarent.

3. Eodem modo prohibetur conjux aliquam summam alteri conjugi remittere: non autem prohibetur eidem legatum relinquere, vel aliquid donare causa mortis, vel aliquid eidem repudiare v. g. hereditatem, aut fideicommissum, vel aliquid per contractum venditionis, vel similem tradere. Ratio discriminis inter prædictam alicujus summæ remissionem, & hos casus, est, quia illa remissio verè est donatio, at legatum, & illi contractus non sunt propriè Donationes. Ita Molina, & aliique. Speciatim verò, quod donatio causa mortis non prohibetur inter conjuges, videtur de apud Dianam e contra Clarum, & Fagundez ab eodem citatos, putantes, prohiberi.

4. Illud operæ pretium est hic obiter additare, quod, licet Donatio conjugum inter vivos non confirmaretur morte Donantis, de qua re mox num. 22. nisi, ut nonnulli existimant, præcesserit traditio; Donatio tamen causa mortis, quam non prohiberi inter conjuges, modò indicavi, etiam non præcedente traditione, morte conjugis Donantis confirmatur. Lege Molinam, f & Sanch. g.

5. Huic generali doctrinæ de invaliditate Donationis inter conjuges addunt eadem Jura quinque exceptiones, in quibus valida est Donatio prædicta, constante Matrimonio.

6. Nimirum I. Quando Maritus condonat, vel remittit dotem uxori.

7. II. Quando uxor, quæ dotem non attulit constituit dotem viro. Rationabilis exceptio; Nam ejusmodi constitutio dotis non est liberalis Donatio, quia per illam compensatur onus alendi ipsam uxorem,

c. Toto tit. ff. de C. de Donat. & C. finali eodem.

d. Mol. d. 289. Sanch. de matr. li. 6. d. 1. Turr. d. 75. dub. 1. Bona d. 3. d.

contra. q. 13. p. 4. à n. 26. Ornate de contrac. T. 2. tra. 10. d. 33. à n. 6.

e Dianap. 3. tr. 6. res. 30.

f. Molina d. 296. no. prafer. 17. g. Sanch. l. 4. consil. c.

1. dub. 13. n. 4.

& fa-

& familiam, quod vir tunc in Matrimonio subit.

8. Quando autem, contra, vir, post contractum Matrimonium, constituit uxori dotem, vel illam auget distinguendum erit. Si enim merè liberaliter, & gratis id faciat, invalidè facit, quia, tunc est pura Donatio; At verò, si dictam dotem constituat, vel auget in recompensationem, quod ipse sit v. g. Ignobilis, vel senex, uxor verò nobilis, vel puella, vel quid simile, validè constituet augeturque, quia, tunc non est pura Donatio, sed recompensatio. Atque per hanc distinctionem conciliare fortasse poteris Authores inter se, quoad hoc, dissentientes, quos relatos habes apud

a Diana p. Dianam. a

8. tr. 6.

ref. 29.

9. III. Excipitur, quando conjux donator adeò ratione suarum facultatum modice donat, ut non efficiatur moraliter pauperior, nec Donatarius locupletior. Atque huc nonnulli merito reducunt, quando Donatio fit inter conjuges Principes non habentes Superiorem, quamvis utriusque servent jus commune.

b Sanc. a-

pud Dianam

p. 8. tr. 6.

ref. 26. id

probabile

esse dicen-

tem.

10. Huc item reducunt, *b* alii, quando Conjux dat redditus, v. g. annuos, pro sepultura, seu pro sepulcro, vel Capella alterius conjugis, tunc enim conjux hic alter non fit locupletior. Sed non placet, quia is conjux Donatarius possit illam sepulturam, quoad dictos redditus annuos, qui sunt temporales, quique sub ipsius dominio jam esse supponuntur, vendere, & sic fieri locupletior. Præterquam, quod Donans jam factus fuit per prædictam donationem, Pauperior. Melius igitur distinguit Fagundez. *c* Si enim Capella, vel sepulcrum emptum sit, vel donatum pro conjuge paupere, ad Dei honorem, cultumque, poterit sustineri donatio, quia sic, potius est donatio facta Deo, quam conjugi: At sustineri non poterit, quando rationem ejusmodi non habet.

c Fagund.

de contrac.

lib. 4. c. II.

nu. 24.

11. IV. Quando uxor dat viro causa studiorum, ad ipsum Doctorandum, vel causa acquirendæ Nobilitatis, Honoris, Dignitatis, immò, & causa Ludorum, qui publica auctoritate celebrantur; hæc enim non tam videntur donata viro, quam expensa ab uxore ob suum decus in persona viri.

12. V. Quando vir aliquid annuum, vel menstruum tradit uxori, ad se sustentandam, juxta vires allatæ ab ipsa dotis: Adde liberos, & juxta conditionem sui status. Hæc

enim non est pura donatio, sed debitum ex vi contractus Matrimonii.

Hæc, & minutiora quædam lege apud Doctores, quos citant Bonacina, *d* & Diana, *e*

13. Illa duo omittere nolo.

I. Quid fiet, si alter conjux, dum habet bona aliqua ab altero donata, geminam, torquere aureum, vas argenteum &c. illa extraneo vendat: vel donet, utique cum peccato, quod mox iterum dicam num. 24. obligabitur nec extraneus illa restituere, si conjux suam donationem talium rerum factam alteri, revocet: Quæ certe restitutio fieri vix posset sine dedecore conjugis, qui vendidit, vel donavit, & sine periculo rixarum inter conjuges utrosque.

14. Respondeo. Ex rigore Legum restituere obligabitur, ut ex se patet. Verum advertere debemus (ait *f* Caramuel) has Leges prudenter esse interpretandas, neque credendum, in publicam perniciem tendere, adeoque communem sententiam respondentem obligati Donatarii, vel Emptorem hujusmodi restitutionem, videri prudentum judicio limitandam. Hæc ex illo. Adderem in super ego, in casu prædicti dedecoris, vel discordiæ, ipsum conjugem, qui donavit, obligari, ad non revocandam donationem, vel ad non dissolvendam emptionem, nisi valde magna causa, seu, satis urgens necessitas revocationem persuadeat, quia ipse obligatur ad non dehonorandum conjugem, & ad pacem domesticam custodiendam.

II. In Dubio, an Donatio conjugis fuerit facta causa mortis, an inter vivos, præsumi, eam esse causa mortis, dicit cum multis Diana, *g* Assentior dicto, sed ejus rationibus, quas *g* Diana apud ipsum lege, non acquiesco. Illa sit ergo efficacior, quia Donatio liberalis, quanto minus potest, nocere debet donanti nisi contrarium exprimitur in Donatione) nemo enim, ut alibi diximus, & fatentur omnes, res suas prodigere præsumitur, nam propter non ab similem rationem in materia Voti idem sustinuitur, ut quantum potest, minus aggravet votentem. Cum ergo Donatio causa mortis minus noceat Donanti, quam donatio inter vivos, ut ex dictis constat, illa erit in dubio præsumenda.

An pos-

*An possit conjux obligationes ceteras
suscipere pro conjuge?*

16. Præterea, quod uxor non possit, constante Matrimonio, Marito donare, extenditur ad quamcunque obligationem Uxoris pro Marito, & quidem in nostro Sicilia Regno in hunc a modum disponitur:

Obligaciones Mulierum, qua deinceps sient ob causam. Et utilitatem virorum ipsorum, sint ipso jure nullæ, non obstante juramento, quod præsumitur extortum fuisse in fraudem. Item quamcunque renunciacionem, & certioracionem Vellejani. Solum dictas obligaciones in eo casu valere volumus, quo debeant ipsarum viri à Captivitate redimi.

17. Unde vides, hanc legem non prohibere obligationes pro aliis à marito: nam has suscipere potest uxor. Adverte tamen, debere accipere consentum mariti: siquidem solenne est apud Doctores: uxorem, constanti Matrimonio, non posse disponere de rebus dotalibus sine viri licentia. De qua te vide Onianus: b. Fundum vero dotali, ne cum licentia quidem potest alienare, ut idem num. 37. d. Sanc. l. 6. notat.

18. Dixi (dotalibus) nam in jure communi potest de Paraphernalibus, ut idem habet ibidem à num. 30. licet in Jure Castellæ, & consuetudine Lusitanicæ, ne de his quidem, possit sine dicta licentia disponere.

Donatio remuneratoria conjugum.

19. Quid autem dicendum de Donatione remuneratoria?

Respondeo. Delugo ait, hanc esse pari modo invalidam, tum, quia militant eadem rationes de pauperationis, vel discordiæ, tum, quia, ita colligi, ipse ait, ex Jure.

20. At Sanchez dicit, non esse invalidam, quia prohibita donatione, non intelligitur prohibita remuneratio, ut etiam nos infra dicemus in Tractatu de Donatione.

21. Excipe, seu explicata, nisi affuerit excessus notabilis, nam tunc, saltem excessus est mera donatio, atque adeo invalida. Ita etiam tenent plures, cum Bonacina, & cum Diana. Quæ ratio est, quia Donans, quandoquidem eam donationem revocare valens, non revocavit, jam ex Jurispræditis Marius g. Cutelli, quem

Taraburinus de Sacramentis.

omnino lege, nam late explicat, quæ debeant esse ejusmodi merita, & quomodo probanda, ut appareat, Donationem verè esse remuneratorem. Joanni autem Delugo non valde favent illæ leges ab ipso citatæ, nam dispositio talium legum, in quibus ipse fundatur, quæ est universalis, statuens eam donationem inter conjuges prohiberi, quæ donantem pauperiorem, & accipientem facit locupletior, verisimilis est. At per donationem remuneratorem Donans non fit absolute, & simpliciter pauperior, jam enim antea ipse Beneficium acceperat, nec Donatarius fit locupletior; jam enim antea Beneficium contulerat.

An morte confirmetur conjugum Donatio?

22. His statutis, inquires Primò. Qua nam ratione valeat Donatio facta in vita, si alteruter ex conjugibus moriatur, sive per mortem naturalem, sive civilem, qualis civilis est Deportatio in exilium, & ex Sanct. h. Professio solennis in Religione successionis inca-

Locutio autem semper est Primò quando res donata tradita jam est, atque adeo in possessione; si enim non fuisset secuta traditio, cum illa donatio invalida fuerit, nihil remansisset, quod morte confirmari posset, nisi, ut dico, adfuisset traditio, seu possessio, Secundò, locutio item semper est, quando donatio excedens 500 solidos fuerit in sinuata, nam si in sinuata non fuit, donatio ejusmodi quoad excessum supra dictos solidos, cum sit in jure nulla, non confirmaretur morte conjugis, de qua in sinuatione satis abundè dictam in Tractatu de Donatione.

23. Sed jam Respondeo cum necessaria distinctione. Vel enim moritur prius conjux donans, qui in vita donationem non revocavit, ut certè revocare poterat, & tunc assero, eam donationem ipsius morte confirmari, id est, eam, quæ antè mortem erat invalida, undè, & revocabilis, fieri jam postea validam, & consequenter res donatas, & traditas justè retineri à conjuge Donatario posse. Immo addo, donationem retrahi ad tempus, quo facta fuit, ac proinde omnes fructus ex illo tempore pertinere ad ipsum Donatarium. Ratio est, quia Donans, quandoquidem eam donationem revocare valens, non revocavit, firmam esse post mortem voluisse à tempore,

Non quo

quo donavit, putandus est; id enim nulla unquam lex prohibuit.

a Bonac. l. c. n. 26. V. Addunt nonnulli.

24. Hinc notat Bonacina, a posse conjugem, rem ab altero conjugis sibi donatam retinere, ut expectet, donec videat, an Donatio confirmetur morte; nulli enim sic injuriam facit. Sed id cautè intellige, ita nimirum, ut rem donatam non distrahat, secus in casu revocationis rem suam habere non posset alter conjux. Undè peccaret ille conjux, qui distraheret, juxta damnum, quod inferret alteri, & ad restitutionem teneretur, modo dicto num. 14.

25. Vel Secundò, moritur prius conjux Donatarius, & tunc assero, illam donationem, quæ profus erat nulla, nullam remanere, atque adeo non posse hæredes Donatarii rem illam sibi retinere. Ratio est manifestas, quia res illa Donatarii non est, quia Donatio est nulla; Ergo ad Donatarii hæredes nullo modo pertinet, sed illam conjux Donans sibi vendicabit.

26. Vel Tertiò, moriuntur simul tam conjux Donans, quam Donatarius, ut posset accidere, naufragio, bombardâ, ædificio diruto, &c. Et tunc assero, diligenter investigandum esse, quis prius, etiam per brevissimum tempus expiraverit. Si Donans, confirmabitur ejus morte donatio, si Donatarius, non confirmabitur, ut modo dictum est.

27. Quid si post expensas omnes præsumptiones, quas in simili mox afferam, adhuc sit dubium, quisnam prius animam efflaverit?

Respondet, cum Molina, Covarruvias, ac Turriano allatis, exceptisque à Bonacina *b* in ejusmodi dubio usui debere esse regulam vulgatam; Melior est conditio possidentis. Illius igitur erit res illa donata à quo invenitur possideri.

b Bonac. l. c. n. 27. V. Si vero.

Matre, & Filio simul decedentibus, quis succedet?

28. Hæc occasione juvat digredi ad similem casum, de quo non multis ad hinc diebus interrogatus fui. Mortua est ex diruto pariete vidua Mater, & Filius parvulus unigenitus sub eodem tecto, eodemque in lecto dormientes. Quæsitum ergo fuit, an præsumendum sit, Matrem prius animam emisisse, quàm filium; id enim maximè intererat, decernere; enim filius Matri præmortuus est, succede-

bat Mater in bona paterna dicti filii, qua deinde mortua, succedere debuerant consanguinei ejusdem Matris, & quidem eidem Matri proximiores. Si verò Mater filio præmorta esset, succedere debebant consanguinei Patris, tanquam ejusdem Patris, & dicti filii proximiores. Quid ergo statuendum?

29. Respondeo. Longa est hæc disputatio inter Jurisperitos. Et quidem, si ageretur de morte naturali, ut, si nesciretur, an mortua prius fuerit Mater, an filius in loco distanti v. g. in Indiis, præsumeretur mortua prius Mater, ut potè grandior natu, atque adeò naturali morti vicinior. At, cū in præsentis casu versemur in morte violenta, alia est indaganda conjectura. Dic ergo, ex Textibus mox citandis, tanquam probabilius in nostro casu existimari debere, præmortuū fuisse filium parvulum, ut potè propter teneram ætatem facilius mori obnoxium. At contra, si filius fuisset grandior cum Matre, ut potè fæmina, debilius sit, ipsam Matrem fuisse præmortuam, præsumendum foret. Vide hæc fusè apud Jurisperitos.

30. Quid si omnibus expensis, in dubio ad huc res versaretur? Tunc putarem, vel pro possidente esse sententiam ferendam, ut modo dixi num. 27. in simili, vel si nullus possideret, dividenda esse bona pro rata dubii. Sed redeamus ad nostra.

Donatio suppellectilium, an valeat inter Conjuges?

31. Inquires Secundò. An, si conjux alteri conjugis donet, constante Matrimonio, vestes, annulos, & suppellectilia domus, ejusmodi Donatio confirmetur morte donantis?

Respondet. Confirmari, sicut ceteras aliarum rerum Donationes, si vera Donatio fuit. Verum hic opus est, hic labor, conijcere, an in hoc genere dictorum donatorum Donatio fuit vera, quando ex verbis Donantis id cognosci non potest.

32. Ajo, distinguendum esse; Vel enim sunt vestes pretiosæ, vel ordinariæ, & viles (id quod certè judicio prudentis; spectata nobilitate, vel qualitate conjugum dijudicandum est: nam vestis v. g. Serica erit pretiosa pro uxore, rustica, quæ ejusmodi non est pro nobili.) Si vestes ergo donatæ sint ex prioribus, nõ censentur donatæ, sed solum usus esse concessus.

fus: si ex posterioribus, donatæ ceteri poterunt. Ratio est, quia Donatio nunquam præsumitur, nisi de ea certò constet, cum nemo *et cum de præsumatur & p: odigere res suas. Cũ ergo factus de eile donentur vilia, præsertim ei, quem amas, probatur: diffiçulter pretiosa: idẽ illa donata esse, hæc Gloſſa in non item dijudicari poterit. Lege Gloſſam, b l. c. quid si curru jentur.*

33. Excipietres casus. Primò, quando in aliqua Regione, etiam pretiosa absolutè donari consueverunt. Secundò, quando conjux est multum nobilis, & dives. Tertid, quando datur occasione, quod conjux aliquid donaverit conjugi. In his enim tribus casibus præsumitur absoluta, & vera donatio. In Primò, quia donans præsumitur, se conformare consuecudini. In Secundò, quia tunc valet, quod modo diximus, puta, rem pretiosam existimari vilem (sed profectò talem metiendam ad proportionem personæ, &c.) In Tertid, quia videtur tunc esse retributio ex gratitudine; juxta dicta à num. 20.

Donata intuitu alterius Conjugis.

34. Inquires Tertid. An donata conjugii intuitu alterius conjugis v.g. intuitu Amicitia, Beneficii, Consanguinitatis alterius, acquiritur ei, in cuius intuitum donatur, an ei, cui donatur? Petrus v.g. dat Bertæ anulum ex eo, quia Maritus ejusdem Bertæ, qui est Medicus, ipsi Petro sanitatem reddidit, cuiusnam erit anulus, Bertæ, an Medici Mariti? Supponimus autem Medicum satis abundè pretium suæ artis habuisse.

35. Respondeo? Si donavit in dictum pretium laboris, vel alio modo constet, Petrum voluisse dare Marito, non est dubium, quod res donata acquiratur Marito, quia acquiratio rei donatæ dependet à voluntate Donatoris. At, si velit donare uxori quidem, sed intuitu viri licet Bonacina e putet, acquiri viro; tamen alii d putant, acquiri uxori, quia jã d. Bald. a uxori res donatur. Profectò utrumque probabile, sed hoc posterius probabilius; Meum *Donac. l. c. enim est, seu in meam dominium transit id,*

quod mihi tu donas, licet intuitu, & ex meritis alterius, sicuti gloria, quam Infanti Baptizato dat Deus ex meritis Christi, verè Infantis est.

Donata Mulieri putata uxori.

36. Inquires Quarto, de eo casu, quem Camuel e sic proponit, decernitque. Petrus habebat bona fide Antoniam in uxorem, & quia illam amabat, multa dona ipsi dedit: postea compariens Matrimonium esse nullam, requirit, an illa donationes teneant, an revocari queant?

Respondet, eas fuisse, sicuti fuerunt in ditione nate, que enim tempus eas mutat. At quomodo mutaverunt?

Respondet, & Primò quidem, si fuerunt remuneratoria, valida fuerunt. Secundò autem, si gratiosa, debet videri, an, si Petrus cognovisset eam, ut Amasiam, adhuc dedisset, & tunc fuissent item valide. Tertid, si non dedisset, nisi, ut uxori, dic tunc dona processisse ex errore, ac propterea, nec fuisse liberas, nec fuisse validas. Tamen addit: Cur non possint compensari cum usu corporis dato à muliere, etiam ex errore ipsi creditio per errorem viro? Hæc ex illo. Cujus ultimo huic addito ego necessariam limitationem adnecto, debere scilicet prudentis arbitrio expendi dona, ut fiat scilicet justa compensatio inter ipsa, & proportionatum pretium usus corporis talis feminae. Deinde dico, si mulier dedit usum sui corporis, nonne dedit etiam usum sui corporis vir? Et fortasè ita, ut magis gratum fuerit mulieri habuisse talem virum, existimatum, quam contra?

Donata cum juramento.

37. Inquires Quintò. Si conjux alteri quid donet, adjecto Donationi juramento, confirmaturne Donatio, adeoque fit valida?

Respondeo, esse validam in eo sensu, ut non possit revocari ob juramenti reverentiam, docet communis sententia. Quid autem in nostra sententia dicendum sit, & quo modo distinguendum diximus, cum egimus de Juramento, ubi etiam vidimus, & etiam si Juramentum det robur dictæ Donationi ex virtute Religionis tantum, non tamen dare ex obligatione Justitiæ.

c. Coram. ix Theol. moral. l. 2. nu. 647. Vide etiã Dianam p. 8. tract. 6. rej. 27.

f. Lib. 3. in Decal. c. 3. §. 3. à nu. 42. g. Ibidem §. 6.

§. II.

De Sponsalitia largitate.

1. Sponsalitia largitas, quæ solet esse inter Sponfos, antequam contrahatur Matrimonium per verba de præfenti, est vera Donatio, & hic de ea est breviter differendum: est autem duplicis generis. Alia pura, quando nimirum inter Sponfos, nec osculum intercessit, nec copula. Alia non pura, quando scilicet intercessit, hic de priore, mox §. sequenti de posteriore.

Sponsalitia largitas pura.

2. Sit generalis Regula. Sponsalitia largitas pura, seu pura Donatio cujuscunque rei, etiam prætiolæ facta inter Sponfos de futuro, ita valida est, ut, si subsequatur Matrimonium, illudque consummetur, donata acquirantur omnino Donatario, sine necessitate insinuationis, ut habet Diana, a secus dicta donata revertantur ad Donatorem. Notentur singulæ clausulæ dictæ Regulæ.

a Diana p.
8. tr. 6.
ref. 25.

3. Dictum est Primò, (Sponsalitia largitas) non enim hic loquimur, si constet aliquid independentè à Matrimonio secururo fuisse donatū; sic enim non est Sponsalitia largitas, sed Donatio facta extraneo, de qua hic non agimus.

4. Dictum est Secundò, (Donatio cujuscunque rei) nulla enim est prohibitio, seu limitatio circa res, quas Sponfi sibi invicem donare possunt.

5. Dictum est Tertio, (inter Sponfos de futuro.) Hinc ergo fit, ut, si inter illos adsit impedimentum dirimens, etiam si contracta sint sponsalia sub conditione Dispensationis, & antè Dispensationem aliquid donetur, illam non fore Sponsalitiæ largitatem, sed Donationem, qualis solet fieri extraneis, eodemq; modò mensurandam, ac illam. Ratio est, quia, tunc ii non sunt verè Sponfi. Ita

b Sanc. lib. Sanch. b Vide etiam multa in hanc rem. apud 6. matr. d. Dian. c.

18. n. 7. c. 6. Dictum est Quarto, (ita valida est, ut, si subsequatur Matrimonium, &c.) Donationes enim Sponforum, semper præsumuntur fieri sub conditione futuri eventus, id est, futuri

11. tr. 4. a. Matrimonii. Unde si hoc non subsequatur,

res donatæ restituentæ sunt integrè Donatori, cum iis limitationibus, seu explicationibus, mox afferendis à num. 9. Quare, quando Sponfus, vel Sponsa dono sibi invicem dant vestes, aliaque similia, cum Donatio absoluta nunquam, ut nuper diximus, præsumatur, d. Sopra, semper præsumuntur donati ex causa futuri Matrimonii, & ob ejus decus, non verò absolute, ut transferatur dominium illarum in alterum; Nisi forte sint vestes quotidianæ, & non prætiolæ, vel adsint alia conjecturæ probantes absolutam donationem, qualem esse concedimus, si res sint esculentæ, & poculentæ, quæ servari, uique ad contractum Matrimonium non solent, vel, quando in aliqua Regione sit mos usurpatus à Sponfis absolute donandi. Vide hoc. fusius agitarum à Bossio, e ubi notat, etiam si dicat Sponfus, e. Ion. de Dono, seu dono nupto has res pretiosas Sponsa, vel Sponfus, adhuc non præsumi absolutam Donationem, 2. n. 8. quia sensus solet esse, dono ad ornatum meæ futuræ conjugis, dono ejus usum, si sequatur Matrimonium, &c.

7. Dicitur Quintò, (Illudque consummetur) ubi male quia sic solum videtur conditio integrè completa, siquidem ante consummationem potest Matrimonium dissolvi per ingressum in Religionem. Ita Sanch. f.

8. Dictum est Sextò, (Donata acquirantur omnino Donatario) Ratio est, quia positus iis, quæ jam prædicta sunt, purificatur conditio, atque adeò valida facta est Donatio.

9. Dictum est Septimò, (Secus revertantur ad Donantem &c.) id, quod clarius sic distinguitur. Vel Matrimonium non sequitur, ob solius Donantis culpam, si ve is sit Sponfus, si ve Sponsa, & tunc donans duo mala contrahit, alterum est, quod res omnes per sponsalitiæ largitatem donatas recuperare non valebit, remanent enim apud eum, qui culpam non habet. Alterum, quod restituere eidem debet omnia, quæ per similem largitatem forte habuit ab alio.

10. Vel Matrimonium non sequitur, culpa Donatarii, & tunc is omnia restituet Donanti, qui est sine culpa, & merito, nam æquitas non patitur, ut relictus sine sua culpa amitrat Sponsam, seu Sponsum, & item dona alteri concessa in actu Matrimonii.

11. Vel Tertio, Matrimonium non sequitur, nullius culpa, ut, si alteruter ex Sponfis

moria-

moritur, vel fiat Religiosus (hæc enim culpa non est) & tunc omnia reducuntur in pristinum, hoc est, Sponsus debet restituere totum, quod habuit à Sponsa, & hæc, totum, quod habuit ab illo. Excipe in hoc tertio casu, nisi forte hæc passa sit osculum, vel copulam, de qua re mox. a.

12. Vel denique Quartò, non subsequitur Matrimonium ex communi utriusque libero consensu, & tunc pari modo, ac dictum est numero præcedenti, omnia reducuntur in pristinum, id est, totum, quod dono alter accepit, restituetur alteri, quia ob consensum libere præstitum dissolvendi sponsalia, tacite cõvenite videntur, ut quilibet restituat accepta, neque hic osculum, aut copula aliquid pro-
b. Intra di-
dit Sponsæ, ut mox b videbimus.

Res habita per Sponsalitiã largitate, an necessario servanda pro filiis Donantis?

Affertur communis doctrina affirmans.

13. Iam verò insurgit nunc quæstio, an, quando ex secuto jam Matrimonio enascatur filii, ea, quæ mulier habuit à Sponsò per donationem, si transeat ad secundas Nuptias, debeat reservare pro dictis filiis, an possit de illis donatis liberè disponere, eaque dare etiam filiis posterioris Matrimonii?

14. Huius quæstioni, Responderetur communiter, debere reservare filiis prioris Matrimonii, si ipsi vivunt, sicuti etiam omnia bona, ab ipsa Matre per Donationem inter vivos, vel per ultimam voluntatem habita à primo conjugè, sive tempore constantis Matrimonii, sive tempore Sponsalitiã, quia, ita habetur in iure, & ita habent Gomez, Molina, Sanch. Turrian. apud Bonacin. d. Illa autem, quæ ab aliis habuit mulier intuitu viri prioris Matrimonii, debere etiam reservari dictis filiis docet idem Bonacina, & quod certè est cõtra. q. 13. sequenter ad Bartoli opinionem, quam ipse p. 3. n. 32. Bonacina tenet, bona scilicet data uxori intuitu viri acquiri ipsi viro, ut vidimus supra. f. 4. n. n. At in alia probabiliori sententia Baldi ibidè allata, quæ multi tenent, ea bona acquiri ipsi uxori, non ita est: & mihi videtur satis præbabile, non ita esse, nam dicta lex Famina solùm dicit esse reservandum pro filiis quicquid ex bonis priorum Maritorum fuerint assecu-

ta. At hæc bona, de quibus est quæstio, Maritorum non sunt, ut tanquam probabilius ibidem iudicavimus.

15. Omnes autem à dicta reservatione pro filiis prioris Matrimonii excipimus cum eodem Bonacina & medietatem Sponsalitiæ largigatis, quando intercessit osculum, vel copula, nam, quia hæc medietas, tunc acquiritur ipsi uxori, ut mox dicemus, idè de ea poterit liberè disponere sine ulla obligatione eam reservandi pro dictis filiis.

16. Dictum est num. 14. (pro filiis, si ipsi vivunt) si enim, vel mortui fuerint filii procreati à dicto priorè Matrimonio, vel nulli sint filii procreati, dispositio hæc legis Famina locum nullum habet, sed in mulieris libera potestate remanebunt ea bona, ut clare notat eadem l. Famina.

Affertur nostra opinio negans donata uxore debere servari pro filiis prioris Matrimonii.

17. Hactenus communem doctrinam in medium attulimus. Nunc studiosis Lectoribus meis considerandum propono, hæc idè ab Imperatore fuisse disposita, quia leges civiles, quæ abhorrent, à secundis Nuptiis, volunt ab illis Viduas retrahere. Cum ergo leges Canonice, quas sequi debemus, Nuptias secundas non reprobent, undè nullam culpam mulier ad eas transeundo, etiam intra annum luctus, committat: pœnam amissionis prædictorum Donatorum nequam incurret.

18. Confirmatur Primò, ex Sacro Textu, h qui sic habet.

Super illa quæstione, an mulier possit sine C. ult. infamia nubere intra tempus luctus (hoc De sec. est, intra annum à morte viri) secundum leges definitum. Respondemus, quod, cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo, soluta est à lege viri sui, in Domino nubat, cui voluerit, per licentiam, & auctoritatem Apostoli eius infamia aboletur.

19. Confirmatur Secundò, Nam Glossa communis dicto Cap. ultimo. cum attulisset aliquorum opinionem asserentium, propter dictam Apostoli licentiam mulierem non evadere pœnam, qua privatur antenuptiali donatione, & omni eo, quod ex liberalita-

Nun 3.

ralitate viri ad eam potuit pervenire, & item aſſerentium, Eccleſiam non potuiſſe hanc pœnam tollere, cum, inquam, Gloſſa communis hæc attuliſſet, Gloſſa marginalis notavit in margine num. 4. ſic:

Immo potuit, quicquid dicat Bernardus, cui ſtandum non eſt.

Si ergo ablata eſt ab Eccleſia ejuſmodi pœna, cur debet mulier eas Donationes amittere

20. Ad hæc, ſcio, quid reſpondere poſſint Juriſperiti Civiles, nimirum, duas eſſe conſtitutas pœnas contra Viduam tranſeuntem ad ſecundas Nuptias in anno luctus, alteram, infamiae, alteram, amiſſionis bonorum ipſi Donatorum: priorem tolli à Sacris Canonibus, non verò poſteriore. Ita Gloſſa a Civilis, cujus hæc verba ſunt in Additione:

a Gloſſa civilis in d.l.1.C.de ſecund. Nupt.

Pœna qua imponitur mulieri eo, quod nimis feſtinanter nubit, de qua in hac l. (id eſt, pœna Infamiae) eſt ſublata per dictum Apoſtoli. Pœna verò, qua imponitur ideo, quod nubit ſecundo, de qua l. Famina, & alibi non eſt ſublata. Ita dicunt communiter omnes Canoniſta in c. penul. & ſin. de ſecundis Nuptiis. De quo vide omnino Abbatem in dicto cap. finali.

21. Verum ego tria habeo contra hanc Gloſſam, & conſequenter contra Reſponſionem Juriſperitorum. Primum, ſi in margine dicti c. ſin. ut ego num. 19. modo notavi, leguntur illa verba (*Immo potuit, &c.*) qua veritate dicitur, omnes Canoniſta ita ſentire in dicto c. ſin. Num fortalle, quando ſcripta eſt prædicta Gloſſa Civilis, nondum illi capitulo erat addita Gloſſa hæc marginalis Canonica?

22. Secundum. Si nobis conceditur, ſublata eſſe pœnam Infamiae inſiſtente l. 1. citata, non ex alio capite, niſi, quia eſt pœna, qua ratione negas, non eſſe ſublata pœnam amiſſionis Donatorum inſiſtente, quam ipſa Gloſſa Civilis etiam pœnam merito appellat, dicens hæc amiſſione puniri dictam mulierem? Certè nimis gratis id negas, cum nulla proſus appareat ratio diſparitatis.

23. Dices, eam ſatis apparere, quia pœna Infamiae nubentis intra annum eſt pœna mulieris ipſi inſiſtente in odium tantæ feſtinantiae,

at amiſſio Donatorum, inſiſtente ex ſuſceptis ſecundis Nuptiis, eſt lata in favorem filiorum prioris Matrimonii. Reſpondeo, hæc amiſſionem redundare in favorem filiorum, ultro concedimus: ſed dicimus (quod certè nemo negabit) radicem hujus favoris eſſe pœnam, quam Jura Civilia abhorrentia à ſecundis Nuptiis inſiſtunt: cum ergo hæc pœna non ſit ex Sacris Canonibus inſiſtenda, nec favor ille redundabit pro filiis.

24. Tertium. Cur prædicta Gloſſa Civilis remittit me ad Abbatem, b cum ego illum inveniam pro noſtra ſententia? Eſto dicat contrariam eſſe multorum Canonistarum. Verba Abbatis, quæ multum faciunt ad hanc quaſtionem elucidandam, hæc ſunt.

b Abbas de conſ. de ſecund. Nupt.

Quamquam iſta litera, nempe concedens ſecundas Nuptias, loquatur de Infamia, tamen ratio litera eſt univerſalis quoad omnes pœnas. Probatur hoc ſatis in antiqua, dum Papa prohibuit, ne ad jacturam, vel infamiam allegaretur, eſſe tranſitus ad ſecundas Nuptias contra iſtam mulierem, & ſi audacia concederetur, tenerem contra communem opinionem, quod, etiam pœnas inſiſtente favore filiorum, mulier non deberet incurrere. Primum, quia favor filiorum non debet eſſe cauſa puniendi mulierem, vel impediendi Matrimonium à Deo conſeſſum. Item ex defectu poteſtatis, nam Imperator non habet poteſtatem, interdicens Matrimonium ad tempus, vel apponendi pœnam, per quam tollatur indireſte libera facultas contrahendi, non enim negari poteſt, quia ex ipſis pœnis, etiam inſiſtente favore filiorum, intimidetur Matrimonium, & tollatur libera contrahendi facultas, & ſic poſſet mulier incurrere peccatum Fornicationis, abſtinendo ſe à ſecundo Matrimonio, ne incurreret pœnas Iuris.

25. Sed paulò poſt, ſic addit.

In iudicando tamen, vel conſulendo, grave eſſet, recedere à communi opinione Doctorum, quam non reperio in hoc per aliquem violatam, & ideo non attentarem, venire contra opinionem tantorum.

Hactenus Abbas. Cujus ultima clauſula, an ſit nimis timida. Lector dijudicet.

§. III. Spon-

§. III.

Sponsalia largitas non pura.

Id est.

*Quando inter Sponfos intercessit osculum,
vel Copula.*

I. **V**T, quod proposuimus declarandum, intelligatur planissime, satis erit, si hic afferamus legem, a & breviter explicemus.

Si à Sponfo (ait lex) rebus Sponsa donatis, interveniente osculo ante Nuptias, hunc, vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere precipimus, dimidiam ad defuncti, vel defuncta heredes. Osculo non interveniente, tota Donatio infirmetur. Quod si Sponsa, interveniente, vel non interveniente osculo, aliquid Sponfo fuerit largita, & ante Nuptias hunc, vel illam mori contigerit, omni Donatione infirmata, ad Donatricem Sponsam, vel eius successores Donatarum rerum dominium transferatur.

2. Ubi nota Primò, loqui Textum de osculo: sed Doctores extendere propter parem, immò majorem rationem, ad copulam. Conventientia hujus dispositionis fuit, velle, saltem per medietatem Donatorum, ruborem Sponsæ, & difficultatem iterum nubendi, quam passa est ex osculo, vel copula, compensare.

3. Nota Secundò, hunc favorem dari Sponsæ, non verò Sponfo, quia hic dictum ruborem, & difficultatem non patitur.

4. Quid si Sponsalia dissolvantur alio modo sine ullius culpa, v. gr. per alterius ingressum in Religionem?

Respondeo, adhuc hunc favorem concedi Sponsæ, non verò Sponfo, quia æquè illa passa est ruborem, non verò hic.

5. Quid si solvantur ex communi consensu?

Respondeo, tunc nihil lucrari Sponsam, quia consentiendo dissolutioni Sponsalium, videtur remittere Jus suum. Ita Molina b alii- que, Aliqui autem ad hunc effectum, ut nihil lucraretur Sponsa, requirunt, ut consensus utri-

usque sit simul. Verum sufficere ex intervallo, etiam si antea Sponfus, vel Sponsa consentire noluisse, probat Sanch. e & meritò: æquè enim sic censetur facta remissio. c Sanch. loc. cit. n. 7

6. Quid si culpa Sponfi, vel Sponsæ sponsalia dissolvantur, ut fornicatione, vel hæresi, vel simili causa ab alterutro data? lucrabiturnè alter aliquid ex fortè sibi donatis?

Respondeo, cum Sanch. d Sponsam, si non sequatur Matrimonium culpa Sponfi acquirere sibi totam sponsalitiã largitatem habitam à Sponfo, & pari modo Sponsum, si non sequatur Matrimonium, culpa Sponsæ, eandem sponsalitiã largitatem acquirere. Ratio est eadem, quam diximus §. precedent. num. 10. d Sanch. loc. cit. n. 8.

7. Nota Tertio, osculum, vel dictam copulam dare Sponsæ dictam medietatem, quando verè Sponsa est. Non ergo, si hæc intercesserint antè vera sponsalia; ut si intercessissent cum impedimento dirimente cognito ab utroque Sponfo, vel cum sponsalitiis sub conditione celebratis, quæ certè nulla sunt ante adventum conditionis: tunc enim osculum, & copula essent omninò inhonesta, quibus favere, concedendo illis dimidietatem Donatorum, Jura nunquam volunt. Atque in hoc casu, licet aliqui dicant, si fortè aliquid Sponfus à Sponsa, vel contra, receperit, debere tradi Eisco, tamen verius judicat Sanch. e posse retineri, donec accedat sententia Judicis contra retinentem. c Sanch. lib. 6. matr. d. 20.

8. At, si impedimentum dirimens fuit ignoratum à Sponfo, vel ab altero ex ipsis, quid Juris?

Respondeo cum Sanch. f si ab utrisque fuit ignoratum, non amittet medietatem dictam Sponsa, quia cum inculpate gravamen pudoris per osculum, vel copulam senserit, non est defraudanda illius compensatione, quæ per dictam dimidietatem Donatorum fit. Si item fuit ignoratum à Sponsa, quamvis cognitum à Sponfo, eandem medietatem etiam debet acquirere, quia pari modo, sine culpa, gravamen passa est. Si denique e contra ignoratum fuit impedimentum à Sponfo, cognitum autem à Sponsa, nihil ipsa acquirat, sed totam sponsalitiã largitatem restituere Sponfo debet, quia ut dictum est, culpæ Sponsæ favere jura non debent. f Sanch. loc. cit.

9. Nota

9. Nota Quartò, ut largitas prædicta habeat effectum transferendi dominium in Sponsam medietatis. Donatorum, satis esse, si dictum osculum, vel copula intervenerit, sive ante dictam largitatem, sive postea; par enim gravamen, & ruborem in utroque tempore patitur Sponsa.

CAPUT III.

De Dissolutione Cohabitationis, & Thori, hoc est, de Divortio.

Explicatis obligationibus conjugum ex eorum conjunctione convenientibus, admoner jam ad ea declaranda procedere, quæ ad eorundem quasi disjunctionem pertinent, id est, ad Divortiũ, quod jam facio.

§. I.

Quid quotuplex, & quando licitum sit Divortium.

I. **N**on est hic sermo de dissolutione vinculi Matrimonii, de hac enim dictũ est Tract. 3. Sed de ejus dissolutione, quoad Thorum, & cohabitationem, remanente vinculo. Id, quod valde diversum est, ut ex ibidem dictis patet. Separatio autem hæc quoad Thorum, & cohabitationem, tunc vocatur Divortium, quando est perpetuum, juxta a Textum, in quo dicitur: *Divortium non est verum, nisi, quod animo constituenda perpetua separationis, sit.* Nihilominus, si perpetuum non sit, sed ad tempus, vocatur etiam, quamvis minus propriè, Divortium.

a L. Divortium ff. de Divortis.

2. Porro, ut tota ejus tractatio ordine ipso docendi clarior fiat, duo erunt separatim explicanda. Alterum, quando nam illud licitum sit: sive loquamur de perpetuo, sive temporaneo; Alterum, quosnam effectus pariat? de quibus distinctum in paragraphis sequentibus: nunc autem juvabit unitim eadem duo sub compendiosa explicatione amplecti, ut uno aspectu totam doctrinam mox latius agendam comprehendas.

3. Quoad prius, sic statuè. Divortium perpetuum est licitum tantummodo propter adulterium alterius conjugis. Divortium verò ad tempus licitum est propter alias causas, quæ in univèrsam ad illam, reduguntur, scilicet

ad grave periculum, sive animæ, sive corporis, sive famæ: in particulari autem sunt tres, Hæresis alterius conjugis, Sollicitatio ad peccatum, quam alter alteri facit, Sævitia ejusdem. Ratio prædictæ diversitatis est, quia Divortium propter adulterium fundatur in eo, quod per illud delictum fides conjugis absolute frangitur, ergo fides illi amplius absolute non debetur. Adde, absolute Christum Dominum ejusmodi separationem concessisse, dum dixit: *b Qui unque dimiserit uxorem, nisi fornicationem, & aliam duxerit, mactatur.* Dimissio autem absolute data perpetua est.

4. At verò divortium ad tempus propter tres illas causas, fundatur in eo, quod non obligatur quis ad commorandum cum altero, à quo tanta mala patitur, utique, dum illa patitur. Cum ergo, si conjux cum effectu emendatur, & quando est necessariã, securitatè detur, non patitur amplius alter mala illa; obligabitur admittere conjugem, unde fiet, ut Divortium perpetuum non sit. Circa causam verò hæresis erit adnotanda quædam distinctio, quam infra ponam §. 7. nu. 5.

5. Quoad posterius unus est præcipuus effectus (nam minus principales paulò inferius attingentur) ut conjux innocens, postquam legitime diverit, propriè dicto Divortio, scilicet, perpetuo, possit, si velit, Ordines Sacros suscipere, vel solennem Professionem in Religione, vel Vorum simplex Castitatis in saculo emittere. At, si diverit per Divortium improprie dictum, scilicet ad tempus, hæc non possit. Ratio discriminis est, quia, si separatio perpetua est, non habetur, unde impediri possit conjux innocens à susceptione boni alterius status ex se perpetui; Verum, si separatio perpetua non est, habetur, unde impediatur, nam transacto eo tempore, conjux suum conjugem repetere debet. Judicatur autem transisse tempus, quoties emendatur, ut dictum est, conjux. Illud nota, si quando nulla spes adest ejusmodi emendationis, posse innocentem status illos perpetuos suscipere, sed id non est per se ex vi Divortii, sed ex vi defectus dictæ spei, ut infra explicatiùs dicendum erit.

His veluti in compendium hoc initio; ad faciliorem doctrinam, explicatis, eadem suo Ordine in sequentibus repetamus, & illustremus.

§. II. Di-

§. II.]

Divortium licitum est ex causa adulterii.

Ubi

Cujusnam adulterii?

1. Quod licitum sit Divortium, scilicet separatio perpetua, quoad thorum, & cohabitationem ob adulterii crimen, certum est ex fide, ut constat ex Matth. a Certum etiam est ex lumine naturæ; quia frangenti fidem, fides servanda in eodem contractu non est, ut docemus omnes.

2. Quoniam verò æqualis fides utrique conjugii debetur, pares in hoc sunt conjuges, nec potest, sive lege, sive consuetudine introduci, ut Divortium celebrari queat ob adulterium uxoris, non verò ob adulterium viri; Dixi (esse pares in hoc) nam in criminalibus pares non sunt. Cum enim in Republica majus dedecus existimetur asserre adulterium uxoris, quam viri, idè vir criminaliter accusare uxorem adulteram potest, non verò uxor virum adulterum. Sed prosequamur cætera, in quibus sunt pares.

3. Rursus ergo, quia, fracta fide, absolutum Jus habet innocens ad recedendum, idèd, quocunq; h elapso tempore, celebrare conjux innocens Divortium poterit, nisi fortè is remiserit, vel quid acciderit, propter quod dictus innocens ejusmodi Jus amisit de qua re mox §. sequ.

Quid hic veniat nomine Adulterii?

4. Tota difficultas hic in eo versatur, ut videamus, quidnam intelligatur nomine adulterii, ad hunc effectum divertendi? Nam ad affectum deponendi illud Sacramentaliter apud Confessarium, diximus e alibi.

5. Breviter, Afferò Primò, nomine adulterii hic intelligi copulam carnalem consummatam, sive naturalem, sive Sodomiticam activam, vel passivam, sive etiam Bestialem. Ratio universalis est; quia tunc frangis conjugii fidem, quando tuam carnem, quam illi uni conjugii promiseras, dividis

Tamburinus de Sacramentis.

cum aliis; at dividis, cum copulam consummatam habes cum dictis. Ita cum communi Sanchez, d & de copula Sodomitica, ita expressè Sanctus e Thomas, alique, undè, propter paritatem rationis, idem dicere cum aliis debemus de Bestialitate. *San. l. 10 mat. d. 4. n. 3. & 4. e S. Th. Sd, tate. Henr. G.*

6. Scio Pontium, f quem sequitur Aversa, g excludere Sodomiam (& sanè propter paritatem suæ rationis deberet etiam excludere Bestialitatem) quia, inquit, divisio carnis non fit per infusionem seminis in alienam carnem, sed propter mixtionem seminis in semine, seu cum carne alterius in vale apto ad generationem, id, quod in sodomia non contingit; scio, inquam hoc, sed, quia ipsemet Pontius h tandem fatetur, in praxi excipiendam esse opinionem communem, ab ea nobis recedendum non erit. *Hurt. & innumeri ap. Leand. d. 26. mat. q. 11. Pont. l. 9. c. 16. n. 5. Av. q. 23. mat. sec. 1. Hinc tandem. Pont. l. c.*

7. Quid de Sodomia cum propria uxore:

Respondeo, hanc puto, non venire hic nomine adulterii, quia verè tunc non est perfecta divisio cum alterius carne. Ita cum communi Sanchez loco citato. Esset tamen sufficiens causa Divortii temporalis, quando conjux alium sollicitaret ad ejusmodi peccatum, juxta ea, quæ mox dicemus

§. 7.

8. Afferò Secundò, tactus impudicos, oscula, pollutionem ipsius conjugis extra vas, etiam procuratam alienis manibus, seu instrumentis, immodè, & copulam sine seminis emissionem non intelligi hic nomine adulterii, quamvis hæc fiant cum animo perveniendi ad adulterium. Ratio horum omnium est, quia hi non sunt actus perfecti contra datam fidem, cum non dividant carnem conjugis cum alterius carne; Nam propter eandem rationem, nec nomine adulterii hic venit copula cum fœmina mortua, quia illa non est vera caro, sed veluti statua lapidea. Ita Sanchez & alique. *San. Fill. Bona. aliter que apud Leand. l. c. q. 8. 9. & 10. k In Meth. Confess. l. 2. c. 7. 8. 6. & rursus l. 7. in Dec.*

9. Dictum est semper (hic) nam cæterum in ordine ad Confessionem esse ejusmodi peccata, adulterii, alibi k docui, ut monui numero quarto.

000

§. III. c. 3. §. 1.

b. Math. 19.

1. Matth. 19.

b. C. Ad movere §. 2.

c. In quæ. Con. lib. 2. c. 7. §. 6.

12. Atque ex data distinctione, Textus, quos affert utraque sententia satis conciliari poterunt.

Adulterium materiale, id est, vacans culpa adulterii.

13. Tertius casus. Quando adulterium vacat vera adulterii culpa, Jus divertendi alteri conjugum non tribuit. Merito quidem, quia non est peccandus quis poena addicta, seu conjuncta ejusmodi delicto, sine formali, & vera culpa talis delicti. Exempla sunt, si conjux fornicetur, prudenter putans suum conjugem obivisse; si per ignorantiam invincibilem, credens quis hanc esse suam, ad illam accedat, si per vim omnino absolutam cogatur conjux adulterium committere, &c. In his enim, & similibus casibus, cum sit involuntaria ratio adulterii, separationem, quae ex formali adulterio consequitur, subire conjugem, & quom non est.

14. Quod si per metum gravem?

Respondeo. Sylvester, aliique, & eos citans Averfa *d* dicunt, adulterium ex metu extortum non dare alteri divertendi Jus, quia, ad hunc effectum, est petiendū, ac adfuisse vis, & absoluta coactio, siquidem metus tanti mali exculare debet à poena, de qua agimus.

15. Verum Sanchez *b* docet, dare Jus divertendi, quia metus Voluntarium per se, & absolute, adeoque culpam non tollit. Utrumque probabiliter dictum esse, judico.

Remissum fuisse adulterium.

16. Quartus casus. Quando innocens conjux, v. grat. Vir remisit culpam adulterii jam commissi ab uxore) non potest amplius ab illa divertere, quia injuria semel condonata non reviviscit. Quod si post remissum unum adulterium, conjux incidat in aliud, tunc enim verò poterit alter divertere, quia remissio illa non poterat se extendere ad futura.

17. Remissio autem hæc fiet, vel expresse, si conjux externè dicat; se remittere, vel tacite, si idem conjux conscius adulterii, ex animo remittendi admittat adulterii reum,

sive ad copulam, sive ad oscula, sive ad amplexus, &c. quia, sic, jam illam tractat, c ut c *San. l. 10* uxorem. *mat. d. 14.*

18. Inquires. Si conjux solo animo con-
donet adulterium conjugum, unde hic can-
dem condonationem nondum acceptave-
rit, poteritne deinde animum mutans retra-
ctare Condonationem, & Divortium cele-
brare?

Respondeo, non posse, probat Sanch. ibidem, quia ad hanc Condonationem, quæ non est, nisi cessio Juris proprii, ut firma sit, non requiritur alterius acceptatio; statim enim, ac existit, jam remissum est delictum, quod reviviscere amplius non potest.

19. Quid si uxor v. gr. admittat quidem virum suum, qui adulteravit, sed animo non remittendi illi adulterium?

Respondeo, cum Sanch. *d*, in hoc casu non posse amplius uxorem Divortium petere in foro externo, quia illa confessio, probat apud Judicem, qui animum internum novit, remissionem. At verò coram Deo, cum hæc non sit vera remissio, dico, conjugem in foro conscientiae Jus suum divertendi non amittere.

20. Idem esse dicendum, si dicta uxor admittat virum, nec habens animum remittendi, nec habens animum non remittendi, quia tunc verè non remittit, docet Averfa contra Sanchez *f* dicentem tunc remittere. *c Av. q. 23*
matr. sec. 8
V. Sexto
præterea.

Periculum incontinentia in Innocente.

f San. l. 10.
mat. d. 14.

21. Quintus casus. Si vir v. g. Innocens divertere valens ab uxore adulterante, experiat, se sine uxore facile labi contra castitatem, licet ex vi adulterii uxoris Jus habeat ad divertendum, tamen illud impedit à damno proprio spiritali, rectè monent *g* Pontius, quia tunc pravallere debet salus spiritalis.

g Pont. l. 9
c. 17. n. 4.

§. IV.

An possit innocens adulterium non repellere?

1. **D**iximus hactenus, posse Innocentem divertere, nunc inquiri, an obligetur?

a San. Castrop. G. Hurt. mex. citandi.
 Respondeo, regulariter non a obligari, quia quilibet juri suo cedere potest, nec aliud caput assignari valet, unde hæc obligatio oriatur.

2. Dixi (regulariter) nam in aliquo gravissimo casu obligaretur; quando enim dimissio v. grat. uxoris esset apta sine ullo inconveniente ad emendationem dictæ uxoris, quæ, si non esset dimissa, perseveraret in peccato, vel, quando dicta dimissio esset apta ad delendum scandalum, quod habent Populi de viro, quasi is patrocinetur adulterio uxoris, & eadem dimissio esset non valde incommoda ipsi viro, essetque item unicuique medium sufficiens ad dictam emendationem ponendam, vel ad dictum scandalum amovendum, quando, inquam, adessent hæc, obligaretur innocens divertere, ut fuscæ habent Sanchez *b* aliique.

b San. l. 10 d. 13. G. Hurt. d. 11. diff. 4. Coninc. d. 35. dub. 3.

§. V.

Quenam certitudo Adulterii requiritur ad diverterendum?

1. **C**um conjuges sint in possessione maritalis conjunctionis, non possunt ab ea per Divortium deturbari, nisi adsit certitudo causæ, seu delicti Divortium inducentis. Hinc non satis est, quod alter dubitet, vel probabiliter suspicetur de alterius delicto, ut illum dimittat; Regula enim generalis alibi allata est, neminem posse à matre rei; vel juris possessione dejici, nisi certò moraliter constet titulus, unde ejici possit ab illa. & ita docent in nostro casu de Divortio omnes DD. ut restatur Castrop. *c*

c Cast. d. 3. p. 6. §. 4. n. 7. & colligitur ex c. De spons. d. Cap. dixit Dominus 32. q. 1. c. Cast. l. c. 2. §. sine.

2. Si quando ergo in alio d. Textu dicitur, dimitti posse uxorem ob suspicionem Fornicationis, intelligitur, ob suspicionem violentam, & in sententia probabili Farinacii, aliorumque apud Castropal. *e* ob suspicionem

vehementem, ex qua fieri rem moraliter certam, idem Farinaceus putat.

3. Si inquiras, quoad effectum Divortii (nam quoad alios effectus, qui ad nos nunc pertinent, vide citatos) quænam conjectura, seu probationes certitudinem hanc moralem faciant de adulterio commisso?

4. Respondeo, Certum esse, eas, quæ, si in judicio exhiberentur ad probationem adulterii, illud ibi sufficienter probarent, sufficere etiam, ut illud privatim constet. Sed descendendo magis ad signa particularia, Dico, quando adulter publicè moratur in domo adulteræ, seu contra, vel, quando extant filii ex adulterio, vel, quando extat suspicio violenta, ut, si fuerit inventus nudus cum nuda, vel solus cum sola in eodem toro, certitudo moralis delicti est.

5. Oscula, & amplexus sola non sufficiunt ad moralem certitudinem de adulterio, sufficiunt autem adminiculata cum aliis conjecturis v. g. à tempore, à loco, à mora: Puta, si ea fuerint in loco secreto, & tempore apto ad delictum, vel quid simile.

6. Amatoriæ litteræ dumtaxat, non sufficiunt, at, si in iis mentio fiat de copula habita, planè sufficiunt.

7. Confessio propria serio facta item sufficit, non verò facta ad se jactandum: id, quod à circumstantiis colligi à prudenti debet, quæ jactantia potest etiam esse in præced. num.

8. Dictum alienjus testantis adulterium, testantis indicia violenta de illo, non sunt, nisi sit dictum fide dignissimi, vel plurim fide dignorum. Hæc sparsim apud San-

aliosque. *f San. l. 10 d. 11. Ber. mar. d. 11. ta est certò adultera, sed ejus vir Titius ne- Cast. l. c. scit id certò, solum enim de uxoris adulterio n. 8. Mo- subdubitat: ex quo motus, (sanè insuffici- scardua- enter ex dictis) eam deseruit, quæro, an Ber- probatio- ta possit cogere Titium ad secum cohabitandum, & ad non negandum tori commet- 64. Ar. d. cium? 23. mar. d. 11.*

10. Respondeo, Sanchez, *g* & Coninc *e. V. Ad-* apud Hurtad. ajunt, posse, quia separatio est *monu-* pœna uxori infligenda: At, donec Titius cer- *g San. d. 11. rò sciat delictum, eam pœnam infligere justè Con- apud nequit. Si ergo nondum Berta à suo Jure co- G. Hurt. habitandi, & conversandi cum suo viro deje- dij. mat. cta est, illum ad se revocare poterit. diff. 7.*

II. Ar

11. At idem Hurtadus a citans Rebel-
lium, & Cajetanum merito ait, non posse;
quia cum ipsa certo frerit viro fidem, jam
cecidit a Jure exposcendi sibi fidem: Divor-
tium enim verè non est pœna, sed quasi effe-
ctus necessariò sequens ad fidei fractionem,
sine Jure autem virum cogere ad secum habi-
tandum, nequaquam valet uxor.

§. VI.

An auctoritate propria fieri possit Divortium
ob adulterium?

1. Non ignoro, nobiles aliquos Docto-
res docere, te, etiam si certo scias
tui conjugis adulterium, non posse eum à to-
tò, & cohabitatione depellere, nisi accedat
Judicis sententia.

2. Sed, nec ignoro, alios non minus
nobiles, velle contrarium, scilicet te scientem
conjugis adulterium posse, nulla præceden-
te sententia, ab illo decurrere: secluso tamen
scandalo, sive adulterium sit publicum, sive
occultum, sive ex causa adulterii, sive ex aliis
causis pto temporali Divortio, mox expli-
candis.

3. Me cum his posterioribus sentire cogit
ratio duplex, Prima, quia in Sacro Textu
dicitur: *Ubiunque est Fornicatio, vel For-
nicationis suspicio* (sanè violenta, ut modò
dixi) *liberè dimittatur uxor.* Notas illud,
quæ enim esset tua libertas, si tibi
Judex esset implorandus? Secunda, quia,
ut toties dictum est, frangenti fidem, fi-
des non est servanda in omnibus contra-
ctibus civilibus, etiam auctoritate pro-
pria, & in foro conscientie; ergo, & in
casu nostro, cum Jus divertendi, ut modò
indicavimus, non sit pœna à Judice insti-
genda; illam enim solùm ipse declarat, sed
est quasi effectus necessariò procedens à fi-
de non servata. Addam, & rationem ter-
tiam ductam ab exemplo Sancti Joseph,
volentis propria auctoritate relinquere San-
ctissimam Virginem, ut probat Maldona-
tus.

4. At in Sacris Canonibus vetatur, fieri
Divortium absque auctoritate Judicis?
Respondeo, falsum id esse, & aliquibus
Textibus, qui de hac re circumferuntur, aptè
respondet Castrop.

3. Dicitum autem est (secluso scandalo)
quod certè evitabitur, si conjux simulando
graves causas abeat in loca longinqua, ubi
ejus Matrimonium ignoratur.

6. Quæres. Estne alius modus vitandi
ejusmodi scandalum?

Respondeo, apud Doctores hunc modum
passim lego; sed certè puto, id dici loco ex-
empli: quare, si aliud occurrat, illo utere.
Ego sanè tanquam modum sufficientem ap-
probarem, si conjuges per aptam æquivoca-
tionem simularent, se velle communi con-
sensu castitatem servare, vel quid simile quod
amovere possit à Fidelibus suspicionem deli-
cti, si quando est occultum, in altero con-
juge, & quo tolleretur aliis antea deserendi
conjuges sine causa.

De simili scandalo fugiendo, vide Ca-
stropal. tract. 16. d. 2. p. 7. num. 9. (quem sequi-
tur Gibalinus de *Clanjury* d. 2. cap. 11. num.
55. solo mihi 235.) qui Castropalaus cum
dixisset, si quis absque gravi difficultate non
potest probare nullitatem veram suæ pro-
fessionis, posse ipsum fugere à religione, &c.
sic addit. Limitant hæc Lessius, Suarez, nisi
oriatur scandalum. Sed raro, vel nunquam
ex tali fuga orietur scandalum sub obliga-
tione vitandum: tum quia raro inde lu-
munt alii occasionem fugiendi absque legiti-
tima causa: tum, quia ipse legitime fugiens
uteris jure tuo; à quo usu sine gravi damno
abstinere non potes, &c. Hæc Castropa-
laus.

Quid si nullitatem probare absque diffi-
cultate possem? Respondet ibidem Castro-
palaus, te sub mortali fugere, antequam
probes, non posse. Posse adhuc sine mortali
dicit Gibalinus loc. cit. idque propter ratio-
nes jam dictas, quæ videntur etiam hic mili-
tare. Uterque tamen convenit, posito quòd
fugeris, esto peccaveris, non teneri ad religio-
nem reverti.

6. Si conjux ob adulterium occultum
relictus querelam apud Judicem deponat,
se injustè relictum esse, qua ratione se
gerere debeat conjux alter, qui justè eum
deseruit, & similia multa, quæ pertinent
ad forum externum, legi poterunt apud ci-
tatos.

7. Illud hic ne te prætereat, convenire
omnes, conjugem adulterum obligari ad
reconciliationem cum conjuge innocente,

ooo 3 quan-

quandocumque innocens velit, si separatio facta sit auctoritate propria; At, si facta sit auctoritate Judicis, non omnes Doctores in eadem esse sententia; Nam aliqui apud Sanch. *a* tenent, si innocens acceptavit sententiam Judicis de Divortio, ipsum adulterum non obligari amplius ad reconciliationem; unde posse, innocente invito, Ordines Sacros suscipere, Religionem profiteri, coelibem manere in saeculo, &c. quia innocens per acceptationem sententiae de Divortio, remittit mutuam societatem, ad quam alius obligabatur. Alii *b* tamen tenent ipsum adulterum per se obligari ad reconciliationem, neque posse praedictos status eligere, dum subest reconciliationis spes, de qua spe mox *c* dicemus in simili. Ratio est, quia sententia de Divortio, cum sit declaratio Juris, non potest plus concedere quam ipsum Jus naturae concedit, at de Jure naturae adulterum nullo modo eximit adulterum a sua obligatione manendi cum sua; secus ex delicto commodum reportaret, ergo, &c. Illud autem, quod dicitur: innocentem per acceptationem sententiae remittere mutuam societatem; falsum omnino est; quia gratis dicitur.

8. Haec posterior sententia est omnino excipienda, priorem vocat non improbabilem loco cit. Castrop. sed mihi, pace tanti viri, videtur ob rationes modo dictas, improbabilis.

Dixi autem (*per se obligari*) nam, quando rationale periculum esset, ne ipse conjux, quamvis alias nocens, occideretur, vel inique crudeliterve tractaretur, si ad conjugem innocentem rediret, sanè *d* non obligabitur; sed id per accidens est, ex illo scilicet capite, quod mutua societas conjugum nunquam censetur, fuisse promissa cum tanto periculo.

d Castrop.
l. c. n. 3.

e Castrop.
l. c. n. 3.

§. VII.

Causa celebrandi Divortium ad tempus.

1. **E**As generatim ad unam causam damni gravis reduci, vel in specie ad tres, puta ad haeresim, ad sollicitationem ad peccandum, & ad saevitiam nuper dixi §. 1. num. 3. Dixi item has tres causas inducere separationem conjugum ad illud dumtaxat tempus,

quo illa durant, ibidemque hujus doctrinae rationem breviter quantum fuit satis, indicavi. Nunc ergo aliquid de singulis, scitu, vel explicatu dignum superaddamus.

PRIMA CAUSA.

Haeresis.

2. Cum ratio, cur propter haeresim, ut & propter Apostasiam a fide quam spirituale adulterium appellare consuevimus) separari possit conjux, sit, ne ex cohabitatione cum haeretico, alter periculum subeat infectionis, proleque male educeretur, ideo, etiamsi in aliquo peculiari eventu hoc periculum non esset, non propterea Catholicus divertere vetabitur: satis enim est, ut periculum adsit, ut plurimum: Nomine autem haeresis intellige veram, & pertinacem, qua scilicet haereticus correctionem non admittat, seu illam admittente paratus non sit.

4. Hic autem nota, quamvis non omnes convenient, posse propria auctoritate fieri Divortium ob adulterium carnale, ut §. praeced. vidimus, omnes tamen convenire, posse ob adulterium hoc spirituale. Ratio fortasse est, quia id ab ipso jure conceditur, *f* Sanch. l. 10. matr. d. 15. n. 6. vel, quia in hoc magnum est periculum contagii. Ita Sanch. *f*

4. Adde conjugem separari non solum *g* Castrop. posse a conjuge haeretico, verum etiam *g* obli- *d. 3. matr. d. 3. matr. p. 6. §. 8. n.* gari, quando re ipsa dictum periculum adsit, quia conjux tenetur, saltem gravissimum hoc *2. citat.* infidelitatis periculum vitare. Benignus Sanch. loquitur Castropal. credit enim tunc esse *Contract.* hanc obligationem, quando duo concurrunt, *Layman.* puta, quando conjux haereticus Catholicum *h* *Aver. q. 23. matr. sec. 9. V. ge.* niteretur pervertere, & quando gravissimum esset periculum assentiendi. Ipsum *le- sec. 9. V. ge.* Si ejusmodi periculum non sit, immò *Secunde.* adsit spes conversionis dicti Haeretici, posse *i* Sanch. *l. 10. matr. d. 16.* Catholicum, si velit, cum eo cohabitare, merito sustineri *Aversa. h*

5. Quod autem in adulterio spirituali *k* *Castrop.* utriusque conjugis non detur compensatio *l. c. n. 4.* delictorum (sicuti dari diximus in adulterio *quidem carnali*) nec in spirituali unius cum carnali *de Pen. alterius,* juvat breviter meminisse, nam *ca- lib. 9. c. 23. matr. tr. sec. 9. V. Pen.* terum late id prosequitur Sanch. *i* & breviter *Castropal. k*

De

De Hæretico emendato.

6. Iniquus autem Primo, Hæreticum emendatum admittit ere ne conjux Catholicus obligatur?

Respondet, conveniunt Doctores communiter obligari, si Divortium ex hæresi, immò etiam ex aliis prædictis duabus causis factum fuit auctoritate privata sine Judicis ministerio; At, si fuit factum post Judicis sententiam, sive condemnans conjugem de Hæresi, sive de Divortio, iidem Doctores non conveniunt. Plures enim apud Sanchez *a* putant adesse etiam tum obligationem in Catholicico admittendi hæreticum emendatum, & solum hanc obligationem non adesse, quando ipse Catholicus vellet in Religionem ingredi: id enim (ajunt) deducitur ex sacro Textu: At absolute non adesse ejusmodi obligationem; unde absolute dictum conjugem Catholicum posse, sive manere in sæculo cum perpetuo Divortio, sive Ordines Sacros suscipere, sive multo magis Religionem profiteri, merito putant Sanchez *b* aliique. Ratio non deducitur ex natura hæresis, nec ex natura sententiæ (quod addo propter dicta num. 7. & 8.) Sed quia Ecclesia in odium ipsius hæretici, hanc potestatem concessit Catholicis, cujus concessionis Jura iidem expendunt, & contraria solvunt. Addit tamen Castropal. *c* consilium optimum sapè esse, ut Catholicus respicientem hæreticum quomodocumque damnatum recipiat, propter bonum pacis, & propter caritatem, quam conjugum jam emendato alter conjux debet.

7. Atque hæc de potestate, quam habet conjux Catholicus. Verum hæreticus, quamvis emendatus potestatem ad utrumlibet non habet, sed obligatur reconciliari cum suo conjugem, si hic velit. Quare, si quem ex illis statibus, Sacri Ordinis vel Religionis; vel Voti simplicis castitatis, eligere cupiat, (cupiat, inquam, nam ad illas non obligatur) id exequi non poterit sine consensu sui conjugis, sive expresso, sive tacito, qualis esset, si ex circumstantiis appareret, non esse spem reconciliationis, vel, si conjux sæpius ab emendato requisitus illum admittere respuerit, censetur enim tunc dare licentiam perpetuæ separationis.

8. Admoneo tamen Primò, ad electio-

nem talium statuum debere accedere auctoritatem Judicis, ne suscepto Ordine, vel Religione emergant lites, &c.

9. Admoneo Secundò, Votum imperfectum castitatis simplicis, id est de non petendo debitum, posse à *d* prædicto conjugem, ut à quocumque alio emitti sine alterius conjugis consensu, abstrahendo ab alio inconveniente, & à periculo non servandi Votum, quia sic non præjudicatur uxori, sed sibi ipsi dumtaxat.

SECUNDA CAUSA.

Solicitatio, seu indultio ad peccatum.

10. In hac causa notant Doctores, debere admoneri conjugem, ut desistat à sollicitando, & tunc demum, eo non desistente, posse alterum, etiam propria auctoritate, divertere pro tempore, pro quo timeretur rationabiliter similis sollicitatio; consulatur item aliorum scandalo, quantum fieri rationabiliter potest, ne scilicet infamia notentur conjuges, vel ansa detur aliis suis conjuges deserendi.

11. Ex hoc ergo capite licitum est uxori, divertere à viro, qui lenocinium exercet, vel in domum introducit eos, qui uxorem sollicitent, vel eandem cogit ad furta regenda, & simulanda, vel, ut pellicem foveat, vel ipse conjux sit veneficus; ex consortio enim demonis grave animæ, immò, & corporis malum merito sibi alter timere debet.

12. Transacto autem periculo ejusmodi sollicitationis, ut, si v. gr. mortuus jam fuerit juvenis, in cujus gratiam leno erat tuus vir, nec aliud periculum prudenter timeas, obligari te ad ipsum tuum virum redire (quantum est ex hoc capite) dubitandum non est.

TERTIA CAUSA.

Sævitia Conjugis.

13. Sævitia profectò non levis, sed tanta ut grave malum, seu damnum ex illa imminet uxori à viro, quod solet esse frequentius, vel viro ab uxore, quod solet evenire rarius, dat ex Jure *f* causam divertendi pro tempore, quo illud periculum durat. Censetur etiam ad hunc effectum sævitia contra conjugem.

a Sanc. lib. 10. matr. d. 15. nu. 18.

b Sanc. lo. cit. Castrop. l. c. n. 5. d. 23. §. 9. *c* Castrop. l. c. n. 4.

d Pont. lib. 9. c. 11. n. 4.

e Castrop. l. c. §. 9. n. 1. *f* G. Hurt. d. 11. diff. 5. Sanc. lib. 10. matr. d. 17. §. 18.

conjugem ea, quæ fit contra ejus conjunctos, ut filios, vel parentes necessariò in eadem manentes domo; & etiam si malum, quamvis non timeatur ab ipso conjuge, timeatur tamen ab ipsius conjunctis, v. g. ab alterius parentibus in eadem domo pariter manenti-

a Aver. q. 9. bus, ut notat Aver. a

23. matr. 14. Ad hoc caput pertinet periculum cusec. 10. V. juscunq; alterius mali gravis, ut, si conjux sic ita furiosus, ebrius, malo contagioso affectus, ut inde grave damnum uxori immincat.

b Leand. Ex dictis deducitur (ait Leander b iustam d. 26. ma-Divortii causam esse.) Quod vir gladium apposerit ad collum uxoris animo illum occidendi, vel faciendi, quod alter conjux alteri per venenum, vel per maleficia, vel alio modo insidias vitæ paraverit. Quod vir graviter, & atrociter uxorem percussit, si veid secerit gladio, si ve hasta, in capite, facie, oculo, aut in pectore, aut in manibus. Quod vir uxorem acriter, & immoderate, excedendo le vem correctionem viro permiffam, verberaverit. Hinc ille, cui adde Aver. c. V. non sufficit timor.

c Aver. l. c. V. non sufficit timor. qui ex Henriquez, & Sanchez docet, hujus generis censei nimis molestam cohabitationem conviciis, & frequentibus jurgiis obnoxiam. Intelliguntur autem hæc affecte potestatem divertendi pro tempore, quo pericula prædicta non cessent. Quod si nunquam cessare prudenti, & morali certitudine judicabuntur, sanè perpetuum tunc erit Divortium.

12. Porro prædictæ savicia, vel damni periculum, ita (dum periculum durat) potestatem se separandi dat conjugi, ut separationem exequi is possit auctoritate propria, tum, quia de Jure natura est, vitare malum grave, tum, quia hic regulariter periculum est in mora, si deberet expectari ministerium Judicis. Cæterum, quando afficeret scandalum separatio, & periculum in mora non esset, accedere debere Judicis auctoritatem certum sit. Ita intelligenda sunt alia d Jura, ne sint contraria dicto capite. *Ad literas.*

de hac re alibi e dictum est.

An possit à viro expelli à cohabitatione conjux, solum ex eo capite, quod dotem ipsa non solverit, huc reduci possit. Verum

de hac re alibi e dictum est.

ame satis.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

de hac re alibi e dictum est.

§. VIII.

De Effectibus Divortii ex Adulterio.

PRIMUS EFFECTUS.

Potestas suscipiendi novum vita statum.

1. PRIMUS Divortii, celebrati propter adulterium, effectus est, concedere liberam facultatem Innocenti eligendi statum vitæ, quem ipse velit, si ve per suscepcionem Ordinis facti, si ve per Professionem in Religione, si ve per Votum simplex Castitatis in sæculo; Aliud Matrimonium inire, nequaquam conceditur, quia vinculum prioris Matrimonii, vivente conjuge, cum quo consummatum est Matrimonium, semper, ut toties dictum est, perseverat.

2. Prædictum Privilegium est conjugis innocentis, nam conjux nocens debet expectare, ut eligere possit (quando liberè vuler, non enim obligatur) aliquem ex dictis vitæ statibus, donec non sit amplius spes reconciliationis juxta superius dicta, vel donec ipse conjux innocens consentiat, de quo consensu infra disputabimus cap. 4.

Conjux innocens, ut status prædictos suscipiat, an egeat sententia de Divortio?

2. Circa prædictam communem doctrinam quatuor sunt questiones dissolvende. Prima, An, ut Innocens statum aliquem ex illis suscipiat, requiratur Divortium fuisse per sententiam Judicis celebratum; An verò sufficiat factum auctoritate propria, stante adulterio moraliter certo, si ve notorio, si ve occulto.

4. Respondeo. Si quæras de suscepcione valida, & licita; Dico cum g, Sanch. & g Sanch. b Castropal. h aliisque communiter, innocentem, non solum validè, sed etiam licitè status illos suscipere, quando sententia Judicis præcessit. Ratio est manifesta, quia ex una parte adulter omnino amittit Jus cohabitationis cum innocente, ex alia per sententiam Judicis satisficit omni incommodo, quod orti de possit ex assumptione illorum statuum, ut mox clarius patebit.

5. Si

5. Si autem quæras de susceptione, dumtaxat valida, Dico, validè suscipi illos status ab innocente, etiam si non præcesserit sententia Judicis: immò etiam si adulterium fuerit occultum, & non notorium, dummodo certum fuerit. Ratio est modo dicta, quia jam totum Jus cohabitandi amisit adulter, idque in perpetuum; ergo cum nullum alterius Jus ipsi obistere possit, valebit statum vitæ, quem velit, eligere.

6. Sed quid? Eligetne tunc licitè?

Respondeo, nequaquam, sed illicitè; & quidem moraliter, ut expressè habet ibidem Castropal, nisi licentiam obtineat à conjugè, quamvis nocens, separatus ante sententiam, & spoliatus suo conjugè, debet restitui in sua possessione, quando cunque restitutionem sui dicti conjugis petat: non solum, quando adulterium fuit occultum, verùm etiam, in sententia probabili, quando fuit notorium: Et hujus rei ratio ulterior est, quia, antequam procedatur ad probationes, ob quas debet fieri definitiva sententia, debet illi, quia sua respoliatus fuit, eadem restitui: at sanè hæc restitutio in casu nostro esset grave damnum Religionis, & scandalum proximo-

a Sanch. Castrop. citati, & Aver. q. 23, sec. 8. V. quarto.

Quid, si sententia de Divortio processit ex errore?

7. Secunda quæstio. Quid fiat, si sententia Divortii, sive postea, sive antea, quam innocens statum aliquem ex dictis susceperit, appareat fuisse falsa?

b Sanch. lib. 10. matr. d. 9. n. 9. Pont. lib. 9. c. 20. n. 1. Castrop. l. c. n. 6.

Respondeo. Debetur restitui alteri conjugi, quia ligamen Matrimonii, utpote Jus jam legitimè quaesitum, semper evincere debet quælibet aliud subsequens. Et ex alia parte, Ecclesia nunquam præsumitur, velle persistere in sententia, quæ inveniatur falsa, atque adeo injusta.

Quid, si innocens, post sententiam de Divortio incidat ipse in Adulterium?

8. Tertia quæstio. Quid, si postquam dictos status elegit innocens, incidat in adulterium, eritne obligatio compensandi cum adulterio alterius, ita, ut ipse sit re-

Tamburinus de Sacramentis.

stituendus conjugi, tamen si Sacros Ordines susceperit, vel professionem solemnem emiseric?

9. Respondeo. Castropal. c. probare contendit, esse restituendum conjugi. Ratio principalior est, inquit, quia non apparet, unde non debeat fieri compensatio delictorum, perinde, ac fieri debere, certum est, si adulterium antea committatur, æquè enim frangitur fides Matrimonii, cujus vinculum semper remanet, vivente naturaliter conjugè.

c Castrop. d. d. 3. p. 6. §. 6. n. 11. citans Pör. Mel. Co. ninck a. hosque.

10. At Sanch. d. distinguit. Quando enim (ait) sententia abiit in rem judicatam, scilicet, quando elapsum est tempus appellationis, vel similis remedii, non est conjux prædictus incidens in adulterium restituendus alteri, nec sunt amplius ea adulteria capacia mutua compensationis; Est autem restituendus, & adulteria illa sunt compensanda, quando sententia non abiit in rem judicatam, vel, quando dicta sententia lata fuit contra Minorem v. gr. qui potest uti Beneficio restitutionis in integrum. Ratio est (inquit Sanch.) quia, quod semel bene definitum est, non est retractandum. Audit hoc Castropal. respondetque, quod semel bene definitum est, non esse quidem retractandum ex causis, ex quibus definitum est, retractari tamen posse ex nova causa superveniente, ut est in casu nostro, nam tunc illa sententia non erit propriè prioris sententiæ retractatio, sed novæ causæ decisio.

d Sanch. l. c. d. n. 30. Henriq. a. llique cit. D. Th.

11. Profectò hæc, (quæ certè in utramque partem sunt probabilia) latius persequi, necesse non est. Legantur Castropalaus, & Sanch. cit. Illud ego moneo, Episcopos, & Prælatos cautè in iis admittendis ad Ordines, vel Professionem Religiosam, præsertim, quando sunt juvenes, debere procedere ne fortè cogantur, conjugem prædictum, aliquando restituere, nam propterea, me Auctore, nunquam eos sine consensu alterius conjugis ad professionem, vel Sacros Ordines admittant.

PPP

Ad

An legitimè quis separatus ab uxore possit dicere, se non esse conjugatum?

12. Quarta quaestio. An peccet conjugatè separatus ab alio, si volens suscipere Ordines Sacros, vel Religionem, interrogatus ab Episcopo, vel Prælato neget, se esse conjugatum?

a Sanc. di. Respondeo. Sanch. *a* ait, non peccare, præscindendo ab alio damno; quia, (inquit) cum debita æquivocatione non mentitur, & ex alio capite perinde in Ordine ad Ordines, vel Religionem, esse sic separatum, ac si conjugatus non esset; Contra, Navarrus *b* putat, hunc peccare, & invalidè profiteri, quando Prælatus eo animo esset, ut eum non admitteret, si conjugatus esset.

b Navar. ap. Sanc. l. c. 13. Equidem, nec Navarro, quoad illud (invalidè) assentior, nec absolute assentior Sanch. Non Navarro, quia, nisi in Religione adsit statutum irritans, vel expressè admissio sit sub conditione carentiæ conjugii, valet professio, ut discretè docet idem Sanch. ad irritam enim reddendam professionem, non sufficit voluntas habitualis, (immo ex *a Aver. q. 23. matr. sec. 8. v. si cerè.* Aversa, *c* nec statutum merè prohibens;) sic enim invalida esset professio Juvenis obtusi ingenii, quia, si id notat Prælatus, certo non admisisset. Nec assentior Sanchez, quia semper est damnum notabile Religionis admittere conjugatum cum periculo, ne, si res patèriat, turbetur Religio, quæ, in re tam gravi merito invita esse debet; quare semper aderit peccatum in hujusmodi conjugate negante, immo non patefaciente suum conjugium, ita Aversa. *d* Adde, valde incommodum fore Religioni, habere sine suo consensu obligationem, seu, saltem dubium (propter varias opiniones supra dictas) de obligatione reddendi conjugem suam uxori, si fortè is adulterium committat.

a Aver. l. c. 14. Equidem, nec Navarro, quoad illud (invalidè) assentior, nec absolute assentior Sanch. Non Navarro, quia, nisi in Religione adsit statutum irritans, vel expressè admissio sit sub conditione carentiæ conjugii, valet professio, ut discretè docet idem Sanch. ad irritam enim reddendam professionem, non sufficit voluntas habitualis, (immo ex Aversa, *c* nec statutum merè prohibens;) sic enim invalida esset professio Juvenis obtusi ingenii, quia, si id notat Prælatus, certo non admisisset. Nec assentior Sanchez, quia semper est damnum notabile Religionis admittere conjugatum cum periculo, ne, si res patèriat, turbetur Religio, quæ, in re tam gravi merito invita esse debet; quare semper aderit peccatum in hujusmodi conjugate negante, immo non patefaciente suum conjugium, ita Aversa. *d* Adde, valde incommodum fore Religioni, habere sine suo consensu obligationem, seu, saltem dubium (propter varias opiniones supra dictas) de obligatione reddendi conjugem suam uxori, si fortè is adulterium committat.

uxori, si fortè is adulterium committat.

125.

SECUNDUS EFFECTUS.

Divortii ex Adulterio.

Libertas non restituendi dotem, & præstationis alimentorum.

14. Secundus Divortii perpetui (de quo loquimur) effectus est, dare potestatem innocenti viro, ne obligetur dotem reddere uxori expulsa ob adulterium. Verum id explicatius afferamus.

Si loquamur post sententiam, qua Judex privet adulteram sub dote (ut certè private debet) omnes consentiunt, justè tunc sibi illam retineri ab innocente viro: at ante sententiam, non conveniunt omnes.

15. Nam posse eam retineri à dicto viro innocente, saltem ante sententiam Judicis declaratoriam delicti uxoris, existimat Castropalaus, *e* quia amissio dotis est vera pena, ad quam nullus tenetur, nisi post sententiam; Unde uxor, quamvis nocens, donec sententia accedat, ea gaudere debet, si eam habeat, vel, si eam non habet, petere eam justè poterit, petit enim rem suam. Quare eam ipsi reddere debet vir, quamvis innocens. Solum ergo vir hic innocens implorare Judicem poterit, & post ejus sententiam, dotem eam, sibi, vel repetere, vel retinere.

16. Contra, posse eam ab innocente retineri, etiam ante sententiam Judicis, censet Sanch. *f* quia, is, cui competit exceptio, ne aliquid solvere cogatur, habet Jus illud retinendi, tum in foro fori, tum in foro poli: at Maritus habet Jus se opponendi contra uxorem adulteram, volentem repetere suam dotem, ergo potest illam sibi retinere: Minor probatur, quia potest opponere delictum adulterii.

17. Verum Castropalaus replicat, negando hanc Minorem. Maritus enim (ait) non habet Jus retinendi dotem absolute, siquidem Maritus, quamvis habeat Jus opponendi uxori delictum, non tamen habet Jus retinendi dotem, nisi media sententia de patratò delicto.

18. Vides utramque sententiam esse probabilem? Sanch. enim probabiliter dicit Maritum habere Jus retinendi, etiam ante sententiam, quia ante illam habet Jus se oppo-

opponendi, quod Castropalaus probabiliter negat.

An vir innocens alimenta adultera prestare teneatur?

19. Quid de alimentis? Obligaturne conjux innocens illa subministrare uxori expulsa propter adulterium?

Respondeo, in meliori sententia non obligatur in foro conscientiae, quia, propter
a Sanc. lib. Adulterium confortis, à debito omni & solu-
10. matr. tus est conjux. Præterea, nec in casu litis,
d. 8. à n. expensas litis contribuere uxori adulteræ,
25. Ca- si certum est adulterium, obligatur inno-
cip. l. 1. cens conjux, & ratio est eadem, quia ab
n. 5. Fari- omni debito propter adulterium conjugis,
nac. T. 4. liberatur conjux alter. An autem in foro fori
143. n. 41. obligetur, vide apud citatos. Verum conjux
42. nocens debet innocentem tradere alimenta,
ut item expensas litis, si fortè h. c. innocens
adulterium alterius probare intendat, quia
innocens cadere non debet à Jure suo, quo
potest, & alimenta, & litis expensas ab altero
exposcere.

20. Propter non dissimilem rationem si
uxor domo fugiat ob timorem, ne malè tra-
ctetur à viro supplicante uxoris adulterium,
quod verè uxor commisit, ne in foro qui-
dem b. externo, alimenta illi subministrare
i. Castrop. teneatur vir, quia scilicet universaliter vir non
i. c. sine. obligatur alere uxorem fugientem extra
domum viri, ipso viro causam recessus non
dante.

TERTIUS EFFECTUS.

Divortii ex Adulterio.

Potestas educandi, vel non educandi filios,
Remissivè.

21. Tertius effectus Divortii est, dato
c. Sanc. lib. potestatem innocenti, ut sine suo onere edu-
10 matr. cantur filii, id quod cum multis scateat li-
4. 20. Ca- mitationibus, ac distinctionibus non valde
prop. d. 3. nobis scitu necessariis, magis enim pertinet
de spons. p. ad Jurisperitos, videatur apud eosdem,
6. §. 10. nec tamen omittantur e Theo-
Laym. l. 5. logi.
17. 10. p. 3.
§. 7. n. 29.

§. IX.

De iisdem tribus effectibus Divortii celebrati
propter hæresim.

1. Quamvis Divortium propter hæresim
celebratum non pariat ex se, suaque
natura primum Effectum, quem parit adul-
terium carnale, non enim datur libera pote-
stas Catholico conjugum assumendi aliquem
ex illis statibus, puta Ordinem, Religionem,
Votum simplex Castitatis, nihilominus, quia
parit illum eundem Effectum ex institutio-
ne, & dispositione Ecclesie, ut d. supra dixi-
mus, ideo inde habe ea, quæ essent hic asse-
7. à n. 6. renda.

2. Quoad secundum Effectum pertinen-
tem ad dotem, sic hæc regula. Si Divortium
factum est non culpa uxoris, sed viri resti-
tuendam esse uxori dotem. Si verò factum
est, culpa uxoris, dotem ipsi non esse resti-
tuendam. Id, quod Castropal. e & Sanch. f. e Castrop.
colligunt ex Jure, g in quo universaliter l. c. nu. 2.
disponitur, ut uxor amittat dotem, vel do-
k Sanc. lib. talitium, si ejus culpa Divortium fiat. Puto
10. matr. autem Castropalaum intelligere post sen-
d. 4. n. 20. tentiam, Sanch. etiam ante, eo modo quo
d. 20. iidem dixerunt in adulterio carnali, quo-
n. 7. rum placita, nos rerulimus, §. præcedenti à
g C. Ple- num. 14.

3. De alimentis idem dic, quod ibidem
diximus nu. 19.

4. Quoad tertium Effectum, id speciale
habet Divortium ob hæresim, ut filii semper
educandi sint apud conjugem Catholicum,
idque in favorem fidei, ne scilicet proles er-
roribus inficiatur. Lege id pluribus apud
Sanch. h aliosque.

h Sanch.
di. d. 20.
à nu. 4.

§. X.

De tribus iisdem effectibus adulterii ob sollicita-
tionem ad peccandum, & ob
sacritiam.

1. Quoad primum Effectum, cum sepa-
ratio conjugum ex his duabus causis
sit ex natura sua temporalis, nemo ex con-
jugibus statum aliquem ex illis, quos dixi-
mus paragr. 8. nu. 1. assumere potest, nisi
mutuus adsit consensus, sicuti proterius ceteri
Ppp alii

alii conjuges post consummatum Matrimonium, de qua re mox c. 4.

Expectari igitur debet, si fortè evanescat spes reconciliationis, hac enim evolante, poterunt dicti conjuges eligere novum vitæ statum, eo proportionaliter modo, quo supra definitum est.

2. Quoad secundum Effectum sit hæc Regula. Conjux ille, qui aliàs obligatus erat, debet dotem, & alimenta subministrare ei, qui culpam non dedit separationi, non debet ei, qui culpam dedit, quæ Regula satis explicata manet ex prædictis, advertendo tamen, tum in his causis, tum in præcedentibus intelligi semper pro tempore, quo actualiter legitime perseverat separatio.

a Pont. kb.
9. c. 23.
n. 12.

3. Pontius *n* censet, quando Divortium est factum ob sævitiam uxoris, ipsam non obligari ad restituendam dotem viro innocenti. Ratio est, inquit, quia amissio dotis solum est adnexa delicto adulterii, vel occisionis Mariti, non autem aliis delictis.

b Castrop.
l. c. §. 10.
n. 2.

4. Sed contra meritò se opponit Castropalaus; *b* Nam in Sacro Textu, cuicumque delicto, ex quo Divortium fit, seu mutua cohabitatio solvitur (sanè pro tempore quo ut modo dixi, legitime durat solutio) amissio dotis adnectitur.

5. Quoad tertium Effectum, idem dico, quod modo indicavi paragr. 8. n. 21.

C A P U T IV.

Occasione prædictorum quærimus, qua ratione Conjuges post consummatum Matrimonium valeant communi consensu mutationem status assumere.

1. **H**actenus declaravimus, quando nam in casu delicti alterius conjugis possit alter novum vitæ statum suscipere. In præsentia verò quærimus, quid extra casum delicti.

2. Et quidem, quod mutuo consensu valeant conjuges, etiam post consummatum Matrimonium se separare, & vitam cœlibem agere, & certum est, & multi Sancti Veteres nos suo exemplo docuerunt. Verum id à conjugibus, præsertim, si sint Juvenes, esse cum magna prudentia, immò, & longa experientia

suæ continentię præstandum, non est hic, nisi serio monendum. Legatur Sanchez, & alique.

3. Jam verò discutiamus per singulos illos vitæ status supra memoratos. Professionem Religiosam, Ordinis Sacri susceptionem, simplicis Voti Castitatis emissionem.

§. I.

Quoad Professionem Religiosam sine licentia Conjugs.

1. **N**ec licitè, nec validè conjux sine expressa licentia alterius professionem in Religione emitit: prorsus sicut servus, Domino non consentiente. Si tamen sine prædicta licentia emitat; poterit omnino ab altero conjuge repeti, immo ipsemet, relicta Religione, poterit propria auctoritate (gravi scandalo semper prudenter amoto) ad conjugem reverti, & ad hanc reversionem sanè obligabitur, etiam si conjux alterius ingressui non consentiens, nequam positivè revocet. Ratio est, quia ex una parte id requirit justitia debita conjugi, & ex alia professio fuit *d* nulla: esto Pontius *e* teneat, sine licentia Judicis, causæque discussione non posse hunc professum Religionem deserere.

2. Licentia *f* autem debet liberè data esse à conjuge, Quare coacta, vel dolo, vel metu extorta non sufficit ad validitatem Professionis.

3. Inquires. Conjux sine licentia alterius factus Professus, si deinde redeat ad uxorem, obligaturne Primò, servare Castitatem, quantum potest, v. g. non petendo debitum. Secundò, obligaturne, mortua uxore, redire ad Religionem?

4. Respondeo ad primum. Si professio nem emittens habuit expressum animum Castitatem vovendi, etiam si ad sæculum rediret, certum est, obligari ad servandam quantum potest, Castitatem, & consequenter ad non petendum debitum, nam ad satisfaciendum uxori, satis est, si reddat. Si verò hunc animum expressum non habuit, non obligabitur, quia ex communi more emittendi professionem semper intelligit profitens, vovere Castitatem statui Religioso annexam. Quod si Pontifex in Sacro Textu dicit, hunc conjugem teneri ad id, quod

quod potest, id dicit, tum ex quadam præsumptione, quod conjugatus animam habuerit servandi Castitatem, etiam extra Religionem, tum, ut conjugii proponat id, quod tutius est. Ita Pontius, *a* idemque tenet in simili de professione ex alio capite nulla, Bordonus, *b* licet Sanch. *c* aliique strictius loquantur, quibus adde Dianam. *d*

5. Ad secundum respondeo, certum esse, *e* non obligari, neque ad illam Religionem, ubi professus fuerat, redire, neque aliam suscipere, nisi forte ad aliquod ex his se obligare expressè intenderit.

Atque hæc de Professione nuncupata sine licentia conjugis sequitur, ut dicamus de eadem ex alterius consensu.

Quod eandem, cum licentia Conjugis.

6. Professo validam esse eam professionem, & præscindendo ab alio inconveniente, per se licitam, omnes docemus. Sed, quia tunc vinculum Matrimonii non dissolvitur, idè, si cognosceret vir professus uxorem suam, etiam professam, peccaret quidem contra Votum, non verò contra *f* Justitiam, quia adhuc illa sua est, si evolaverunt ad Religionem Matrimonio consummato.

7. Est autem advertendum id, quod Sacri Canones statuunt *g* circa hanc professionem, ut scilicet neuter conjugum possit Religionem ingredi, nisi uterque ingrediatur. Et Religionem quidem Sancti Joannis sufficere, & sic usu servari, docet *h* Pontius, contra Sanch. id negantem. Additur tamen in prædictis Textibus, tunc nihilominus virum posse, ut etiam uxorem (quidquid in contrarium dicat de uxore Hurtadus, contra quem agit Castropalaus *i*) Religionem ingredi, remanente altero conjugè in sæculo, quando concurrunt tria.

8. Primo, Ut conjux relictus in sæculo sit senex: Senex autem ad hunc effectum ordinariè erit, si mas sit sexaginta annorum, femina quinquaginta, quando jam non solent amplius apertè esse ad generandum. Cæterum in casibus particularibus poterit Episcopus, spectata conjugum valetudine, robore, modo vivendi, arbitrari adesse, vel abesse debitam senectutem.

9. Secundò, Ut ejusmodi conjux relin-

quendus in sæculo non sit suspectus de incontinentia.

10. Tertio ut idem emittat Votum Castitatis, quod certè Votum simplex erit, adeoque, si post mortem alterius conjugis aliud Matrimonium (utique illicitè) contrahat, contrahet validè, & impetrata dispensatione Voti, etiam licitè.

11. Nonnulli, præter licentiam alterius conjugis, requirunt licentiam Episcopi saltem, ut licitè assumatur dicta professio: Et sanè, tametsi de rigore juris hæc non requiratur, ut, expendendo Textus, prosequitur Castropalaus, *k* nihilominus ex consuetudine, ut idem ibidem habet, jam necessaria est ejusmodi licentia ad licitam admissionem & ita usus obtinuit.

12. Inquires. Quid, si eveniat casus, ut, proficiente uno ex conjugibus, alter, qui dedit licentiam, nolint deinde ingredi Religionem, si juvenis est, &, si, Senex, non vult Votum Castitatis emittere?

13. Respondeo, tunc Professio illius, qui ad Religionem transit, est quidem valida, quia, si præcessit alterius liber consensus, satis fuit legitime suscepta; sed tamen relictus in sæculo ad Religionem, vel Votum persuaderi posset, cogi non posset, quia Religio, & Votum ex propria voluntate, non verò ex aliena sunt suscipienda. Immo in hoc casu, si incontinentiæ periculum, uxorem v. g. premeret, debet Episcopus conjugem, quamvis Professum uxori periclitanti restituere (nam ex se exire à Religionem nequit, quia, ut dictum est, fuit valida professio) licet, uxore deinde mortua, vel Votum Castitatis emitte, obligetur dictus Professus ad suam Religionem reverti. *l*

14. Quæres. Ille relictus in sæculo, peccabitne nolens ingredi Religionem, vel Votum Castitatis emittere?

Respondeo. Si gravi causa non moveatur, (sic puto) graviter peccabit, tum, quia contra Sacros Canones agit, tum quia Religionem, pro qua dedit licentiam, illud damnus affert, quod modo *m* diximus, nempe obligationem restituendi conjugem, &c.

15. Si relicta in sæculo voveat tandem Castitatem, non poterit amplius revocare ad se Professum, quia per licentiam, quam dedit ut suus conjux profiteretur, concessit illi, ut pot-

P p p 3 let,

k Cast. lo. cit. n. 11.

l Sanc. l. 7. matr. d. 33 n. 14. & 15 Pont. l. 9 c. 12. aliq.

m Sup. c. 3. §. 8. nu. 6.

set, immò, ut deberet non petere debitum: per Votum autem, quod ipsa emisit Castitatis, non potest ipsa petere: ergo ad quid inserviret illa revocatio? Ita discurrit Pontius; *a* & consequenter vides, Professum, si quando restitueretur uxori in casu dicto num. 13. posse quidem reddere debitum, at, quia verè est Professus, debet, *b* quando potest, suum Votum servare, atque aded, nisi ipsi dispense- tur à Summo Pontifice, petere debitum non valebit.

a Pont. l. c. num. 5.

b Pont. l. c. num. 4.

§. II.

Quand Ordines Sacros sine consensu conjugis.

1. **Q**UAMVIS certissimum sit, validè Sacris Ordinibus initiari conjugatum in vita uxore, semper tamen mortaliter illicitè. Idque verum est, sive post Matrimonium consummatum, sive etiam post solum Ratum; Ratum enim dat dumtaxat facultatem ad professionem emittendam, non vero ad Ordines Sacros suscipiendos, ut supra suo loco vidimus.

2. Hinc fit, ut sic ordinatus possit revocari à sua uxore, possitque ipse revocationi assentiri, & reddere debitum, sed, quia Ordini Sacro annexum est Votum, seu Præceptum servandæ Castitatis, petere non poterit, ut in simili nu. 16. dictum est, & hic notat Pon-

c Pont. d. l. r. c. 9. c. 13. n. 3

3. Quid si non revocetur?

Respondeo. Tunc non tenebitur quidem ex se redire ad illam. Ordo enim validus merito id concedere debet, (ut advertit Castropalaus *d*) possit tamen si vellet, ut diximus numero quarto de professo, uxore non consentiente; par enim est ratio. Quamvis enim illa professio fuerit nula, Ordo vero hic sit validus; tamen obligatio reddendi debitum uxori est eadem, & ex alia parte Ordo Sacer non pugnat ex se cum Matrimonio, nisi ratione Voti Castitatis ipsi Ordini adnexi. Si ergo Voto Professionis non obstante, potest in illo casu ex se redire, potest redire, & ordinatus, cui nihil obstat, nisi idem Votum Castitatis. *e*

e Cast. l. c. contra nō nullos citatos à Sanc. l. 7. mat. d. 4. n. 5.

4. Denique adverte, si conjugatus, etiam Matrimonio non consummato, ad Ordinem Sacrum (non ergo, si ad Minores) ascendat

sine uxoris expressa licentia, in suspensionem, seu irregularitatem incurrere ex Jure. Undè, neque in suscepto Ordine ministrare, neque ad Superiores promoveri neque Beneficium, vel officium Ecclesiasticum obtinere poterit.

f In Extr. citata, b. Pont. l. c. n. 2.

Quand eosdem Ordines cum consensu conjugis.

5. Hactenus de susceptione Sacrorum Ordinum sine consensu Conjugis, quid, Juris cum ejusdem consensu?

Assero, posse eos suscipi cum dicto consensu, sed cum similibus conditionibus explicitis à num. octavo. Nempè, ut uxor prius Religionem profiteatur, aut, si sit Senex, & de incontinentia non sit suspecta, Castitatis Votum simplex emittat.

6. Scio, Gasp. *g* Hurtadum docere contra Sanchez, ut vir ad Sacros Ordines promoveri possit, sufficere, si uxor manens in sæculo Castitatem voveat, liberetque per suam licentiam dictum virum ab obligatione tori, & cohabitationis, nec requiri, ut uxor profiteatur, quia, (inquit) in cap. *Conjugatus de convers. conjug.* Professio uxoris non requiritur.

7. Verum pro Sanchez pugnat Castropalaus; *b* Faterur enim, veram esse sententiam h. Hurtadi in rigore juris, sed jam ex vi consuetudinis, nullum nunc conjugatum permitti initiari Sacris, nisi prius uxor profiteatur, vel, si sit vetula, Castitatem voveat. Nota autem (ut colligo ex Castropalao, *i*) debere accedere licentiam etiam Episcopi, si non ex rigore Juris, certè ex consuetudine, ut in simili diximus numero undecimo.

8. Quando autem, modo dicto, remanet Voto constricta uxor in sæculo, admonent Doctores cum Sanchez, *k* non posse ipsam cum suo conjugate Ordinato manere in eodem cubiculo, ut habetur Cap. *Episcopus dist. 77. 6. 5. 11.* immò prudens consilium tradunt esse, ut *l* n. 11. nè in eadem quidem domo habitet, ad vitandam scilicet incontinentiæ suspicionem.

9. Præterea hoc uxoris Votum Castitatis, licet sit simplex; tamen habet hoc peculiare, ut, si ipsa post mortem sui conjugis jam Ordinati contrahat novum matrimonium, invalidè contrahat.

Ratio,

Ratio, cur huic effectum pariat hoc Votum nunc, non verò, quando conjux in Religione Professionem emisit, est, quia ordini Sacro, ad quem licentiam concessit ipsa uxor, debetur hæc reverentia, nè uxor eadem aliud matrimonium ineat. Hanc doctrinam habet Sanchez, quam Azor, *a* affirmat, esse omnium. Pontius *b* tamen id negat, asserens, par esse utrumque Votum, & neutrum dirimere matrimonium subsequens. *c*

Inquires per hanc occasionem. Primò, An ipse Presbyter Græcus, si post mortem suæ uxoris aliam ducat? validè ducat? Secundò, An licitè? Tertio, an vidua prædicti Græci Sacerdotis, si ad secundas nuptias convolet, validè convolet, & licitè?

Respondeo, ad primum. Docet Petrus Arcudius *lib. 7. de Matrimonio cap. 4.* Matrimonium secundum Presbyteri Græci validum esse (licet tunc dictus Presbyter sit repellendus ab exercitio Ordinis, si velit ipse, vel uxor persistere in eo Matrimonio) quia, inquit, nec ipse emisit ullum Votum Castitatis, nec adest Canon Matrimonium illud invalidans, sed tamen, quia sit bigamus per secundas nuptias, merito privatur exercitio altaris. Ita Arcudius contra Cariophylum putantem hoc Matrimonium esse invalidum.

Respondeo, ad Secundum. Sacerdotem prædictum graviter peccare, secundas nuptias celebrando; Non solum enim Canones Græcorum (ut colligo ex allatis ab Arcudio citato) illum faciunt bigamum, eundemque Sacerdotali exercitio privant, ut dictum est, verum etiam vocant illas nuptias Illicitas, Illegitimas, Nefarias.

Respondeo, ad Tertium, validum esse Matrimonium viduæ relictae à Presbytero Græco, ut etiam esse licitum. Ita contra Cariophylum, qui videtur hoc Matrimonium damnare, docet his verbis Arcud. l. cit. *Quod Sacerdotum viduæ ad secunda vota minime transeant, non ritus, sed virtus est.*

Confirmo, quia Sanc. l. 7. Matr. cap. 40. num. 5. ait, licitè viduam Sacerdotis secundo nubere, si non consensit Ordinationi sui primi Viri, & probabile esse, etiam licitè secundo nubere, quando uxor nesciebat, id sibi prohiberi. Sed audio, uxores communiter non solere dare ejusmodi consensum; quod

si dent, eas nescire ejusmodi prohibitionem non valendi transire ad secundas nuptias; ergo, &c. Supponimus autem dictam viduam nullum Votum Castitatis emisisse, ut certè emittere non solent.

Confirmo iterum, quia in dubio, an emisit Votum, & in dubio, quod existat lex, seu præceptum, melior est conditio mea libertatis, atque adeo non obligor illam servare, ut de lege dubia docet Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 10. num. 32.* & de Voto *numer. 36.* Cum ergo, ad minus, saltem dubia sit lex hæc; vel Votum de abstinendo à secundis Nuptiis, quoad prædictam viduam, ipsa non obligabitur, &c.

Nec contrarius est Pontius *lib. 7. matrim. cap. 25. & 21.* dum dicit, Matrimonium relictae à Sacerdote Græco esse quidem validum, sed illicitum, quia est contra eorum Canones: Non est, inquam, contrarius, quia & ipse, & Canones, quos affert, videntur loqui de vidua, quæ dedit licentiam, seu consensit sui viri Ordinationi, sciens sibi sic prohiberi secundas Nuptias, vel de vidua, quæ Castitatem fortè voverit: Lege diligenter tum ipsum, tum Sanc. l. cc.

10. Inquires Secundo. Si eveniat casus similis illi, cujus *d* nuper meminimus, hoc est, si, *d* *Supra §.* promotore conjuge in Sacris, uxor, nec Religionem ingredi velit, nec Castitatem voverit, quid faciet vir jam Ordinatus.

11. Respondeo. Sanch. *e* ait, uxorem debere cogi ad Votum; ad hoc enim emittendum se obligavit, dum liberè dedit licentiam viro, ut ad Ordines ascenderet. Verum Castropalaus *f* ait, non posse cogi, sed, si uxor, *f* *Cast. l. c.* petat, debere ipsi suum virum restitui. Ratio est, quia nemo unquam cogi invitus potest ad vovendam Castitatem. Utraque probabilis est sententia. Verum mihi magis placet hæc posterior; tuctur enim magis libertatem. Quia tamen uxor supponitur promississe, se Professionem, vel Votum emissuram, nolens deinde promissionem servare, causa valdè rationabilis debet accedere, ne graviter peccet, nolendo custodire Sacros Canones in re tam gravi. Sic puto, ut ibidem num. 14. in simili putavi.

12. Illud item Castropalaus *g* contra plures Doctores habet, hunc Ordinatum cum licentia uxoris, sed nolentis, nec profiteri, nec

vove-

Extrav.
Antiq. de
Voto.

vovere, incidere etiam in eandem illam suspensionem, seu irregularitatem, de qua modo dixi num. 4. Ratio est, quia in a Sacro Textu dicitur, eum incidere in dictam suspensionem, qui, aliter quam Sacris Canonibus noverit convenire, Sacros Ordines susceperit. At Sacri Canones requirunt ad dictos Ordines non solum licentiam Uxoris, sed ejus professionem, vel Votum. Nota tamen illud (noverit) si enim bona fide inculpate Maritus, supponens uxorem Canones servaturam, promoveatur, non puto eum fore suspensum, quia sic non novit se ordinari contra Sacros Canones. Sed profecto, ne prædicta incommoda eveniant, praxis esse debet, ut prius profiteatur, vel voveat uxor, & deinde Maritus promoveatur.

13. Denique, ut vir ad Episcopatum ascendat, requirunt omnino jura, ut uxor Religionem ingrediatur. Ad Cardinalatum vero nihil aliud est opus, præter illud, quod ad Ordines Sacros necessarium esse, hæcenus definimus.

§. III.

Quoad Votum simplex Castitatis.

I. Quemadmodum §. I. indicavimus, posse conjuges mutuo consensu cœlibem

vitam agere, sic poterunt Voto se Castitatis astringere; eadem enim est ratio de utroque: recole tamen cautionem, quam ibidem adnotavimus, ut item alia, quæ hic facere videntur, quæque in præcedentibus per occasionem sunt definita.

2. Si quis ritè uxoratus, deinde ob impedimentum impotentia, quod creditum fuit perpetuum, professionem emisit, vel Ordines Sacros suscepit, quid faciet in casu, quo deinde appareat, eum esse potentem? redirene poterit, ac debeat ad uxorem?

3. Respondeo, redire debere, quia prævalet validitas Matrimonii ritè suscepti. Vorum id, & multa ad idem facientia latè proficitur Diana. *b*

Et jam ad finem Tractationum de Matrimo-
nionis faulste, feliciterque perveni; Id, 19/7.
quod Summo Deo acceptum referens,
similem felicitatem studiosis,

Lectoribus meis ab eodem enixe precor.

F I N I S.

Laus DEO, Beatiss. Virgini, ac B. Aloysio.

LIBER NONVS,
DE
CONTRACTIBVS
IN PARTICVLARI.

EA, quæ pro praxi scire oportuit de contractibus in genere, in c Decalogi
libris indicavi satis: Nam propterea, iis non repetitis, ad peculiare Con-
tractus explicandos nunc oportune descendendum est.

TRACTA-